

ปัญหาและผลบังคับทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า :
ศึกษากรณี สัญญาซื้อขายข้าวขาวซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบ

ญาณิศา วีระปัญชร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2556

**Trouble and legal enforcement of the Agricultural commodity futures
contract: The case study of the contract specification of white rice
which has the objective to make and take delivery**

YANISA THEERABUNCHORN

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law
Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University**

2013

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเนื่องมาจากได้รับความกรุณาและความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งได้ให้โอกาสแก่ผู้เขียนและคำแนะนำข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์จนนำมาซึ่งความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร. วารี นาสกุล รองศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. วิจิตรา (ฟุ้งถัดดา) วิเชียรชม ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้ข้อคิดชี้แนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณผู้บริหารตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย พี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ พนักงานตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยทุกท่านที่ให้ข้อมูลคำแนะนำ ตลอดจนช่วยแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และที่ขาดไม่ได้ต้องกราบขอขอบคุณครอบครัวของผู้เขียนที่มอบความรัก ความห่วงใย และคอยเป็นกำลังใจให้ผู้เขียนเรื่อยมา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้หากจะเป็นประโยชน์และมีส่วนดีบ้างแล้ว ผู้เขียนขอมอบบูชาคุณครูบาอาจารย์ ครอบครัว หัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงานของผู้เขียน หากมีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใดในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ญาณิศา ชีระบัญชา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
2. ที่มา ความหมาย และการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า	9
2.1 ที่มาของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า	9
2.1.1 กำเนิดและวิวัฒนาการของตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า.....	9
2.1.2 หน้าที่สำคัญของตลาดล่วงหน้า	13
2.2 ความหมายของสัญญาล่วงหน้า.....	14
2.2.1 สัญญาฟอร์เวิร์ด	14
2.2.2 สัญญาฟิวเจอร์ส.....	14
2.3 แนวความคิดพื้นฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	15
2.4 การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.....	17
2.4.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขาย	17
2.4.2 วัตถุประสงค์แห่งสัญญา	19
2.4.3 วิธีการซื้อขาย	36
3. กฎหมายที่เกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าของกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับ ประเทศไทย	42
3.1 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้า.....	42
3.1.1 กฎหมายประเทศอังกฤษ.....	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.1.2 กฎหมายประเทศฝรั่งเศส	55
3.1.3 กฎหมายประเทศเยอรมนี.....	59
3.2 กฎหมายไทยเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้า.....	67
3.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กับ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย.....	67
3.2.2 ลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้า.....	69
3.2.3 การกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของสินค้าที่ซื้อขาย.....	83
3.2.4 การโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขาย	93
4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาลักษณะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตร ล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ที่มีวัตถุประสงค์ในการ ส่งมอบและรับมอบสินค้า	100
4.1 ปัญหาการปรับบทกฎหมายเพื่อใช้บังคับกับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า	100
4.2 ปัญหาทางกฎหมายของการระบุทรัพย์สินในสินค้าที่ซื้อขายล่วงหน้า.....	116
4.3 ปัญหาการ โอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายล่วงหน้า.....	122
4.4 ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะมาเป็นคลังสินค้ารับรอง ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย	125
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	135
5.1 บทสรุป.....	135
5.2 ข้อเสนอแนะ	141
บรรณานุกรม.....	148
ประวัติผู้เขียน	155

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ตารางเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างสัญญาฟิวเจอร์ส (Futures Contract) และสัญญาฟอร์เวิร์ด (Forward Contract).....	15
2.2 ตารางสำคัญของสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแผ่นรมควันชั้น 3	32
2.3 ตารางสำคัญของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซนต์ ชั้น 2.....	33
2.4 ตารางสำคัญของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ เงื่อนไขการส่งมอบรับมอบแบบ FOB.....	34
2.5 ตารางสำคัญของสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามันสำปะหลังเส้น	35
4.1 ผู้ตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักสินค้าตามข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์	119
4.2 ขอเสนอให้เพิ่มเติมเรื่องเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์สินค้าที่ซื้อขาย	125

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 การถือครองข้อตกลงเงินเข้าสู่กระบวนการส่งมอบและรับมอบ	25
2.2 การโอนข้อตกลงก่อนเข้าสู่กระบวนการส่งมอบและรับมอบ.....	25
2.3 กระบวนการส่งมอบรับมอบในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ (เอฟเพท).....	26
2.4 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกฎข้อบังคับการซื้อขายกับสัญญาซื้อขาย ซื้อขายล่วงหน้า	28
2.5 นิติสัมพันธ์การซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ (เอฟเพท)	30
2.6 ขั้นตอนโดยสังเขป: การซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ (เอฟเพท)	40
4.1 ปฏิทินการซื้อขาย: ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน 2554.....	103
4.2 สัญญานายหน้าฯ ของสมาชิกตลาดรายบริษัท ฟิวเจอร์ อกริ จำกัด.....	104
4.3 ปฏิทินการซื้อขาย: ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน 2554.....	105

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาและผลบังคับทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า: ศึกษากรณี สัญญาซื้อขายข้าวขาวซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบ
ชื่อผู้เขียน	ญาณิศา ชีระบัญญัติ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2555

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาและผลบังคับทางกฎหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า โดยมุ่งศึกษาเฉพาะสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ที่เปิดทำการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ) เนื่องจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ตลอดจนข้อบังคับคณะกรรมการสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 (ข้อบังคับการซื้อขายฯ) ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองที่กำหนดรายละเอียดและถือเป็นสัญญามาตรฐานของการซื้อขายล่วงหน้าก็มีได้บัญญัติลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าไว้

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า ณ วันที่ระบบการซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จับคู่คำสั่งซื้อของผู้ซื้อและคำสั่งขายของผู้ขายเกิดเป็นข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้านั้น ข้อตกลงดังกล่าวมีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญาจะซื้อจะขายผูกพันให้คู่สัญญาต้องมาทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันอีกครั้งหนึ่งเมื่อกำหนดเวลาในอนาคตมาถึง มิเช่นนั้นแล้วข้อบังคับการซื้อขายฯ ให้ถือว่าภาระหน้าที่ของคู่สัญญาอันเกิดจากข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าเป็นอันสิ้นสุดลง โดยฝ่ายผิดสัญญาจะต้องชำระค่าเสียหายให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ลำพังเพียงนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าจึงมิได้ก่อให้เกิดให้ผู้ซื้อหรือผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขาย ขณะเดียวกันก็มิได้ก่อให้เกิดให้ผู้ขายมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้า ดังนั้น นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์ เพราะความตกลงซื้อขายเสร็จเด็ดขาดยังไม่เกิดขึ้นนั่นเอง

สำหรับประเด็นปัญหาเรื่องการกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ตลอดจนการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์นั้น จากการศึกษาพบว่ากรรมสิทธิ์และ

ความเสี่ยงภัยในสินค้าจะโอนเปลี่ยนมือจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ได้ก็ต่อเมื่อ สินค้าที่ซื้อขายกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วเท่านั้น ประกอบกับกฎหมายของประเทศไทยยึดถือหลักที่ว่า การโอนกรรมสิทธิ์และการโอนความเสี่ยงภัยจะเกิดขึ้นพร้อมกับความสมบูรณ์ของสัญญา เว้นแต่คู่สัญญาตกลงให้มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลามาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์เอาไว้ ดังนี้ เมื่อสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักขาออกกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วก็สามารถนำหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาที่กำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาเพื่อประวิงการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยให้เหมาะสมกับปกติประเพณีการค้าสินค้าข้าวได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้ปรับปรุงข้อบังคับคณะกรรมการสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 ข้อ 28 เสียใหม่ ด้วยการกำหนดให้ “การรับมอบสินค้าของผู้ซื้อ” เป็นเงื่อนไขแห่งการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขาย

ประเด็นปัญหาประการสุดท้ายตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ การกำหนดคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะเข้ามาเป็นคลังสินค้านำร่องในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ที่ค่อนข้างจะเคร่งครัดเกินความจำเป็น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคลังสินค้านำร่องมิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงสถานที่จัดเก็บสินค้าเพื่อจำหน่ายซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2515 เท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ส่งสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ออกไปนอกราชอาณาจักรให้แก่ผู้ซื้อแทนผู้ขายด้วย ซึ่งผู้ส่งออกข้าวขาวจะต้องมีคุณสมบัติตามที่พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503 กำหนดไว้ฉบับหนึ่งด้วย

ดังนั้น การดึงคุณสมบัติร่วมในการขออนุญาตเป็นผู้ส่งออกข้าวและผู้ประกอบธุรกิจคลังสินค้าตามที่กฎหมายทั้งสองฉบับกำหนดไว้ มากำหนดเป็นคุณสมบัติคลังสินค้านำร่องของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แทนคุณสมบัติที่กำหนดไว้เดิม ก็จะเป็นอีกหนึ่งทางออกที่ช่วยขจัดปัญหาความเคร่งครัดเรื่องคุณสมบัติคลังสินค้านำร่องในหัวข้อนี้ไปได้

Thesis Title	Trouble and legal enforcement of the Agricultural commodity futures contract: The case study of the contract specification of white rice which has the objective to make and take delivery
\Name of Student	Yanisa Theerabunchorn
Advisor	Associate Professor Phinit Thipmani
Subject	Law
Academic Year	2012

ABSTRACT

The objective of this thesis is to study the trouble and the legal enforcement of the agricultural commodity futures contract which has its purpose to make and take delivery, focuses solely on the 5% white rice, provided for futures trading by The Agricultural Futures Exchange of Thailand (the Futures Exchange) since neither the Agricultural Futures trading Act B.E. 2542, which is the law of establishment of the Agricultural Futures Exchange of Thailand, nor the Regulation of the Board of Directors of the Agricultural Futures Exchange re: Contract Specification of 5% white rice (Free On Board (FOB)) B.E. 2554 (Contract Specification) defines the legal characteristic of the futures trading.

The study concludes that upon the date of matching of a bid and an offer by trading system of the Futures Exchange; the futures contract is generated, and it complies to an agreement to sale that obliges both contract parties to enter into a sale contract at a specific time in the future, otherwise, referring to the Contract Specification, any obligation of both parties arising from such futures contract shall be terminated. In addition, the party who breaks the contract also has to pay damages to another. Accordingly, only the juristic relation under the futures contract does not generate either the right to the buyer in requesting the seller for transferring it the ownership of the property sold, or the right to the seller in requesting the buyer for paying it the price. Therefore, such kind of juristic relation could not be defined as a sale contract which is subject to a condition or a time clause to defer the transferring of the ownership because such contract has not been made so far.

As for the issue of becoming specific thing, and transferring of the ownership and the risk of rice commodity, the study concludes that the ownership and risk will transfer only when such commodity becomes the specific thing, in conjunction with the adherence of Thai law to the rule that transference of ownership and risk shall arise upon the completion of the contract, except the contract parties agree to state any condition or time clause to defer such transferring. Thus, whenever the departure inspection of weight and quality of 5% white rice commodity is approved, the rule of the Freedom of Contract could be applied in creating the condition or the time clause in order to defer the ownership and the risk transference in appropriate with the custom of rice trading in Thailand. In conclusion, I suggest improving the Regulation of the Board of Directors of the Agricultural Futures Exchange of Thailand re: Contract Specification of 5% white rice (Free On Board (FOB)) B.E. 2554 by stating “taking delivery of the buyer” to be the condition of transferring the ownership and the risk of the commodity sold.

The final issue of this thesis is that the qualifications of the warehouseman in applying for the Recognized Warehouse of the Futures Exchange are rather excessively strict. However, not only the Recognized Warehouse has to undertake storage and custody of goods for remuneration that is needed to have the qualifications as prescribed in the Declaration of the Revolution Council No.58, dated April 26, 1972, but also has to export 5% white rice commodity to the buyer instead of the seller, accordingly, to receive the rice exporter license, it shall also have the qualifications as specified in the Export Standards Act B.E. 2503.

Therefore, gathering the co-qualifications in applying for the rice exporter license and the warehouseman license which are stipulated in such two laws to state as the qualifications of the Recognized Warehouse of the Futures Exchange in replacing of the existing rule shall be another solution which could help eliminate this trouble concerning the strictness of the qualifications prescribing for the Recognized Warehouse.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สืบเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม แต่จวบจนปัจจุบันปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำก็ยังคงเป็นปัญหาระดับประเทศ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลเพราะปริมาณผลิตผลจำนวนมากออกมาในฤดูกาลเดียวกันและมากกว่าปริมาณความต้องการซื้อ หรือเหตุเพราะการกดราคาของพ่อค้าคนกลางด้วยอำนาจต่อรองที่ต่างกัน ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่จะยึดราคาสินค้าในอดีตเป็นปัจจัยในการวางแผนเพาะปลูกในอนาคตซึ่งมีโอกาสผิดพลาดสูง เนื่องจากราคาสินค้าในอนาคตจะขึ้นอยู่กับปริมาณอุปสงค์และอุปทานในอนาคต ไม่ได้ถูกกำหนดด้วยราคาสินค้าในอดีต¹ ตัวอย่างเช่น หากปีใดราคาสินค้าเกษตรมีราคาสูง เกษตรกรก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มปริมาณการเพาะปลูกสินค้านั้นในปีถัดไป เพราะคิดว่าราคาจะสูงเช่นปีก่อน แต่ผลที่ตามมา กลับกลายเป็นว่า ผลิตผลที่ออกมาจำนวนมากทำให้ราคาสินค้าตกต่ำ ซึ่งที่ผ่านมาหลายรัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรในรูปแบบ โบนัสประกันราคา (Price Guarantee) และรับจำนำ (Mortgage Price) พืชผลเกษตรที่ราคาตกต่ำ แม้วิธีดังกล่าวจะสามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้แต่ก็ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาคือถาวร เพราะหากรัฐบาลยกเลิกนโยบาย และปล่อยให้ราคาพืชผลทางการเกษตรเป็นไปตามกลไกตลาด ราคาก็อาจจะกลับมาตกต่ำเช่นเดิม เพราะเกษตรกรไม่ได้เปลี่ยนวิธีวางแผนการเพาะปลูกซึ่งถือเป็นต้นเหตุของปัญหา นอกจากนี้ รัฐบาลก็ได้ใช้นโยบายประกันราคา และรับจำนำกับพืชผลทางการเกษตรทุกชนิด ดังนั้น หากเกษตรกรรายใดปลูกพืชผลทางการเกษตรชนิดอื่นที่รัฐบาลไม่ได้เข้ามาแทรกแซงราคาแล้ว เกษตรกรรายนั้นก็จะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลหากราคาสินค้าตกต่ำ นอกจากนี้ วิธีการแก้ปัญหของรัฐบาลด้วยนโยบายดังกล่าวยังส่งผลให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ก่อให้เกิดภาระด้านงบประมาณแก่รัฐบาล ทั้งยังเป็นการบิดเบือนกลไกตลาดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกด้วย

สำหรับแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาคือดีและเหมาะสมที่สุดวิธีหนึ่ง คือ จะทำอย่างไรให้ทั้งเกษตรกรในฐานะผู้ผลิต และผู้ประกอบการในฐานะผู้บริโภคสามารถคาดการณ์ราคา

¹ ชัยวัฒน์ สหสกุล. (2547). *เปิดประตูสู่ตลาดซื้อขายล่วงหน้า*. หน้า 9.

สินค้าล่วงหน้าได้ เพราะเมื่อผู้ผลิตหรือเกษตรกรสามารถคาดการณ์ราคาผลผลิตล่วงหน้าได้ ก็สามารถวางแผนการเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยลดปัญหาการขาดทุนจากปัญหาผลผลิตราคาตกต่ำเนื่องจากสินค้าสิ้นตลาดได้เป็นอย่างดี ส่วนโรงงานแปรรูป ผู้ส่งออก และผู้บริโภคทั่วไปนั้น หากสามารถคาดการณ์ราคาผลผลิตล่วงหน้าได้ก็สามารถวางแผนสั่งซื้อ การส่งออก ตลอดจนกำหนดราคาสินค้าให้สอดคล้องกับต้นทุนการผลิตที่เปลี่ยนไปช่วยลดปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต การผิดสัญญาจ้างผลิตต่างๆ ที่ตนได้ทำไว้อีกทอดหนึ่งได้ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงนำมาซึ่ง “การซื้อขายล่วงหน้า (Forward Trade)” ที่ต่อมาได้พัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีคนกลางเข้ามาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขาย มีกฎกติกาเข้ามาควบคุมดูแล เพื่อป้องกันการไม่ปฏิบัติตามสัญญาและเกิดเป็น “ตลาดซื้อขายล่วงหน้า” หรือเรียกสั้นๆ ว่า “ตลาดล่วงหน้า (The Futures Exchange)” ทั้งนี้ หากสินค้าที่ซื้อขายในตลาดล่วงหน้าเป็นสินค้ากลุ่มโภคภัณฑ์ ตลาดนั้นจะมีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า The Commodity Futures Exchange²

สำหรับประเทศไทยได้จัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ในชื่อ “ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย” (The Agricultural Futures Exchange of Thailand) หรือชื่อย่อว่า “เอเฟท” (AFET)³ และได้เปิดทำการซื้อขายในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งสินค้าที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะจำกัดเฉพาะสินค้าโภคภัณฑ์กลุ่มสินค้าเกษตร สินค้าเกษตรที่ซื้อขายครั้งแรก คือ ยางแผ่นรมควัน

ชั้น 3

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มีเนื้อหามุ่งเน้นไปที่การจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย การจัดตั้งสำนักงานกำกับดูแลการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ในชื่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (สำนักงาน ก.ส.ล.) ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน ก.ส.ล. และความรับผิดชอบของนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า โดยมีได้บัญญัติถึงเนื้อหา และลักษณะทางกฎหมาย ตลอดจนผลบังคับทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แต่อย่างไรก็ตาม จะมีก็แต่เพียงกฎหมายลำดับรองในรูปข้อบังคับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า หรือ Contract Specification ที่คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 78 ประกอบกับมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เพื่อกำหนดรายละเอียดของการซื้อขาย อาทิ คุณสมบัติของสินค้าที่ซื้อขาย

² สำนักงานคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า. (2552). *สัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตร*. หน้า 1-4.

³ แหล่งเดิม. หน้า 4-5.

ปริมาณการซื้อขาย การชำระราคาสินค้า การส่งมอบรับมอบสินค้า การโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขาย ข้อบังคับการซื้อขายนี้จึงถือเป็นข้อสัญญามาตรฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ทั้งนี้ เนื้อหาของข้อบังคับการซื้อขายแต่ละฉบับจะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับชนิดสินค้าเกษตรที่ซื้อขาย ขณะที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เปิดทำการซื้อขายสินค้าเกษตร 5 ชนิด ได้แก่ ข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ข้าวหอมมะลิไทย ยางแผ่นรมควันชั้น 3 ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 และมันสำปะหลัง อย่างไรก็ตาม ไรท์ดีชอบเขตการศึกษาตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะจำกัดเฉพาะสินค้าข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ที่มีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบแบบ Free On Board (FOB)⁴

อนึ่ง เมื่อพิจารณาข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2554 (ข้อบังคับการซื้อขายข้าวขาว) จะพบปัญหาประการแรกว่า ข้อความที่ปรากฏในข้อบังคับยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะชี้ให้เห็นว่า การซื้อขายข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีนิติสัมพันธ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซื้อขาย หรือไม่ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะในขณะที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงซื้อขายล่วงหน้ากันนั้น ผู้ขายอาจยังไม่มีสินค้าข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์อันเป็นวัตถุแห่งสัญญาอยู่ในครอบครองแต่จะต้องเพาะปลูกหรือผลิตขึ้นมาให้ได้มาตรฐานตรงตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับการซื้อขายข้าวขาวฯ หรือแม้ตัวสินค้าที่มีคุณสมบัติถูกต้องตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับการซื้อขายข้าวขาวฯ จะมีอยู่หรือเกิดขึ้นแล้ว แต่สินค้านั้นอาจยังไม่ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ขายก็เป็นได้ เพราะการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เป็นการซื้อขายที่มีกำหนดส่งมอบรับมอบสินค้ากันในอนาคต⁵ แต่การซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 453 ว่า “อันว่าซื้อขายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย” และมาตรา 458 ที่ว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยัง

⁴ ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554.

⁵ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 “การซื้อขายล่วงหน้า” หมายความว่า การซื้อขายสินค้าเกษตร โดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยในตลาดเพื่อรับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นในวันข้างหน้า ตามปริมาณและราคาที่ตกลงกัน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการตลาดกำหนด.

ผู้ซื้อตั้งแต่ขณะเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกัน” ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติทั้งสองมาตราประกอบกันแล้วจะทำให้เข้าใจไปถึงขนาดว่า การซื้อขายที่จะตกอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะต้องเป็นการซื้อขายที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมุ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายทันทีที่ทำสัญญา⁶ หรือไม่ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้ว การซื้อขายล่วงหน้าที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมุ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายกันในอนาคตก็จะมีทางเลือกเฉพาะทางกฎหมายเป็นการซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่นนั้นถูกต้องแล้วหรือไม่

หากคำตอบสำหรับคำถามข้างต้นคือ คำกล่าวเช่นนั้นไม่ถูกต้อง แล้วคำตอบที่ถูกต้องควรจะเป็นเช่นไร จะถือว่าการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นนิติกรรมที่มีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์ หรือเป็นสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนาที่มีเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์ หรือเป็นสัญญาจะซื้อจะขาย หรือถึงขนาดเป็นสัญญาจ้างทำของ ซึ่งการทราบลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า นั้น ย่อมมีความสำคัญต่อการพิจารณาสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา หรือแม้กระทั่งอายุความที่จะนำมาใช้บังคับกับนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

ประการต่อมา การโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เกิดขึ้นเมื่อใด ซึ่งการจะทราบช่วงเวลาแห่งการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยดังกล่าวได้ในเบื้องต้นจะต้องทราบก่อนว่าสินค้าเกษตร โดยเฉพาะข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ที่ตกลงซื้อขายล่วงหน้าได้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วหรือไม่ และตั้งแต่เมื่อใด ซึ่งการจะทราบได้ว่าสินค้าที่ซื้อขายล่วงหน้าได้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตั้งแต่เมื่อใดนั้น ก็จะต้องทราบก่อนว่าวิธีการใดที่จะทำให้สินค้าเกษตรที่ตกลงซื้อขายล่วงหน้ากลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง อันเป็นที่มาของหัวข้อการวิจัยในครั้งนี้

นอกจากนี้ ด้วยลักษณะเฉพาะของการส่งมอบรับมอบสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ที่จำเป็นต้องมีคลังสินค้ารับรอง⁷ ทำหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในการจัดเก็บสินค้า รักษาคุณภาพสินค้าในระหว่างจัดเก็บ และบรรจุภัณฑ์สินค้าให้เป็นไปตามเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบ

⁶ ภาวณี กรุดทอง. (2542). *นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542*.

⁷ ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วย ข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ข้อ 6 “คลังสินค้า” หมายความว่า คลังสินค้าที่ตลาดประกาศขึ้นทะเบียนรับรอง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ตลาดกำหนดให้เป็นคลังสินค้าที่สามารถดำเนินการในการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามข้อบังคับนี้ได้”

ซึ่งปัจจุบันตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ได้กำหนดคุณสมบัติคลังสินค้ารับรองไว้ค่อนข้างจะเคร่งครัดทำให้คลังสินค้าที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า กำหนดมีจำนวนน้อย ราย ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายที่คลังสินค้าเรียกเก็บจากการรับฝากสินค้ามีจำนวนที่ค่อนข้างสูง ผลที่ตามมาอย่างเลี่ยงไม่ได้คือ ราคาซื้อขายข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็สูงตามไปด้วย เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่คลังสินค้าเรียกเก็บจากการรับฝากนั้นจะถูกนำไปรวมกับราคาสินค้าที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของหัวข้อสุดท้ายในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพราะหากสามารถลดความเคร่งครัดเกินจำเป็นด้านคุณสมบัติของการเป็นคลังสินค้ารับรองลงได้ก็จะเปิดโอกาสให้ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีคลังสินค้ารับรองมากขึ้น มีการแข่งขันที่มากขึ้นทำให้ค่าใช้จ่ายที่คลังสินค้ารับรองเรียกเก็บก็จะลดลง ราคาซื้อขายข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็จะลดลงตามไปด้วย ซึ่งเหตุผลด้านราคาจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องหันมาใช้ประโยชน์จากกลไกตลาดล่วงหน้ามากยิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทยซึ่งเปรียบเสมือนคลังอาหารของโลก เพราะเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 ติดต่อกันมากกว่า 20 ปี ทั้งยังเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกอันดับ 1 สินค้าเกษตรชนิดอื่น อาทิ ยางพาราที่มีมูลค่าการส่งออกกว่า 1 แสนล้านบาทใน พ.ศ. 2553 และมันสำปะหลังที่มีส่วนแบ่งการตลาดในตลาดโลกกว่าร้อยละ 70⁸ ดังนั้น หากสามารถศึกษาหรือหาคำตอบได้ว่า นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีลักษณะทางกฎหมายเป็นเช่นใดแล้ว ก็จะสามารถนำผลบังคับทางกฎหมายของนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นมากำหนดไว้ในข้อบังคับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า หรือ Contract Specification ซึ่งถือเป็นข้อสัญญามาตรฐานที่ผู้ซื้อและผู้ขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ต้องยอมรับและบังคับตามได้อย่างถูกต้องตรงหลักกฎหมาย และหากผลบังคับทางกฎหมายเรื่องใดไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้ว คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าในฐานะผู้มีอำนาจตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ก็สามารถกำหนดข้อสัญญามาตรฐานของการซื้อขายล่วงหน้าให้แตกต่างจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้ข้อบังคับการซื้อขายเหมาะสม และสอดคล้องกับปกติประเพณีการซื้อขายสินค้าแต่ละชนิด เพราะเมื่อตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีข้อบังคับการซื้อขายที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะช่วยดึงดูดนักลงทุน เกษตรกร พ่อค้าคนกลาง เจ้าของโรงงาน ตลอดจนผู้ส่งออกให้หันมาใช้กลไกตลาดล่วงหน้าในการบริหารความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้า และเมื่อปริมาณการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีมากขึ้นก็ไม่ใช่การยากที่จะทำให้ราคาซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ถูกใช้เป็นราคาอ้างอิงในระดับสากลและเป็นที่

⁸ วีดิทัศน์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2554. จาก

ยอมรับของนานาประเทศ ดังเช่นที่ประเทศไทยใช้ราคาน้ำมันอ้างอิงตามราคาล่วงหน้าของตลาดล่วงหน้าในต่างประเทศ คือ New York Mercantile Exchange หรือ NYMEX ของประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องภาพของประเทศไทยที่เป็นประเทศเกษตรกรรมและเป็นแหล่งอาหารที่ใหญ่ที่สุดนั่นเอง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา วิวัฒนาการ หน้าที่ และความจำเป็นของการซื้อขายล่วงหน้า ตลอดจนวิธีการซื้อขายล่วงหน้า

2. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าของกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า ตลอดจนทั้งวิเคราะห์หาวิธีการทางกฎหมายที่เหมาะสมที่จะทำให้สินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง การกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมในการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ที่ซื้อขาย รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะเข้ามาเป็นคลังสินค้านับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ

4. เพื่อศึกษาแนวทางปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำให้สินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง การกำหนดเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ที่ซื้อขาย รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะเข้ามาเป็นคลังสินค้านับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

เนื่องจากยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้า สินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ว่ามีลักษณะทางกฎหมายเช่นไร ทำให้เกิดปัญหาว่าจะนำบทบัญญัติของกฎหมายใดมาใช้บังคับกับสัญญาดังกล่าว นอกจากนี้ ด้วยลักษณะการซื้อขายล่วงหน้า ที่โดยส่วนใหญ่ ณ ขณะตกลงซื้อขาย สินค้าที่ซื้อขายอาจยังไม่มีตัวตน หรืออาจยังไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาเพื่อทราบวิธีการอันเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะทำให้สินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์

กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เพื่อที่ภายหลังจากสินค้าที่ซื้อขายได้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้ว จะได้นำเงื่อนไขเงื่อนไขเวลาทำการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยได้อย่างเหมาะสม เป็นลำดับต่อไป และปัญหาประการสุดท้ายคือ หากสามารถกำหนดคุณสมบัติที่เหมาะสมของ คลังสินค้าที่จะเป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ได้ ก็จะเป็นการเปิดโอกาส ให้มีการแข่งขันด้านราคาค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าบริการคลังสินค้าอันจะนำมาซึ่งราคาซื้อขาย ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ที่ลดลง ช่วยจูงใจให้คนหันมาซื้อขายในตลาด สินค้าเกษตรล่วงหน้า มากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาถึงความเป็นมาเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า และลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า การทำให้สินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ที่ซื้อขายกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะนิติสัมพันธ์ระหว่าง คู่สัญญาคู่สุดท้าย ณ เดือนส่งมอบรับมอบและมีการส่งมอบรับมอบสินค้าที่ซื้อกันจริง โดยศึกษา จากข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าว ขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2554 (ข้อบังคับการซื้อขายข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ฯ) ซึ่งเปรียบเสมือน ข้อสัญญามาตรฐานของการซื้อขายข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า และจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เปรียบเทียบกับกฎหมายในเรื่องเดียวกันของ ต่างประเทศ เพื่อทราบลักษณะทางกฎหมาย วิเคราะห์หาความเหมาะสมเพื่อจะกำหนดวิธีการที่ ชัดเจนที่จะทำให้สินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ที่ซื้อขายกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และกำหนดเงื่อนไข ในการ โอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขายที่เป็นธรรมและเหมาะสมกับสภาพ การซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นกฎหมายดังกล่าว ให้กับวงการซื้อขายข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ล่วงหน้าที่ในปัจจุบันยังเป็นเรื่องใหม่และไม่เป็นที่รู้จัก เท่าที่ควรในสังคมไทย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาแบบค้นคว้าเอกสาร (Document Research) ทั้ง ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากทบทวนคดีแห่งกฎหมาย

หนังสือ บทความ เอกสารเผยแพร่และคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องทั้งที่ปรากฏในรูปแบบและข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมา วิวัฒนาการ หน้าที่ และความจำเป็นของการซื้อขายล่วงหน้า ตลอดจนวิธีการซื้อขายล่วงหน้า
2. ทำให้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้าของกฎหมายต่างประเทศและประเทศไทย
3. ทำให้ทราบถึงลักษณะและผลบังคับทางกฎหมายของการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ที่มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า ตลอดจนวิเคราะห์หาวิธีการทางกฎหมายที่เหมาะสมที่จะทำให้สินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กลายเป็นทรัพย์สิน การกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมในการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงในสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ที่ซื้อขาย รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะเข้ามาเป็นคลังสินค้านับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางปรับปรุงข้อบังคับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำให้สินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กลายเป็นทรัพย์สิน การกำหนดเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงในสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ที่ซื้อขาย รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะเข้ามาเป็นคลังสินค้านับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ

บทที่ 2

ที่มา ความหมาย และการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ในเวลานี้ได้มีการพูดถึงตลาดสินค้าล่วงหน้า (Futures Exchange) กันแพร่หลาย ในฐานะที่เป็นตลาดใหม่สำหรับประเทศไทย แต่ในความเป็นจริงแล้วตลาดสินค้าล่วงหน้าไม่ใช่เพิ่งจะถือกำเนิดขึ้น แต่เกิดขึ้นและพัฒนามาแล้วกว่า 270 ปี¹ ดังนี้ เพื่อให้รู้และเห็นความสำคัญของตลาดสินค้าล่วงหน้ามากยิ่งขึ้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาที่มา ตลอดจนทำความเข้าใจความหมาย และวิธีการซื้อขาย ดังนี้

2.1 ที่มาของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า

2.1.1 กำเนิดและวิวัฒนาการของตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า

สืบเนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 ส่งผลให้การลงทุนในกิจการต่างๆ ขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว โรงงานตั้งใหม่เกิดขึ้นจำนวนมากทำให้วัตถุดิบในการผลิตเริ่มขาดแคลน ผู้ผลิตจึงหันมาจัดเก็บและกักตุนวัตถุดิบในการผลิตมากขึ้น แต่การทำเช่นนี้ก็ส่งผลให้ผู้ผลิตต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บวัตถุดิบอย่างปฏิเสธไม่ได้เช่นกัน ทั้งยังทำให้ผู้ผลิตมีความเสี่ยงจากการขึ้นลงของราคาสินค้าและวัตถุดิบในระหว่างที่อยู่ในความครอบครองของตน ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญต่อกำไรขาดทุนของผู้ผลิตอีกด้วย ตัวอย่างรูปแบบการค้าที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น เช่น ผู้นำเข้าสินค้าชาวอังกฤษตั้งให้ตัวแทนของตนไปซื้อสินค้าที่อเมริกา กำหนดราคาและจ่ายเงินกันที่อเมริกา แล้วเอาสินค้าขนลงเรือกลับมายังอังกฤษ แต่กว่าสินค้าจะถึงอังกฤษต้องใช้เวลาในการขนส่งหลายเดือน ซึ่งในระหว่างขนส่งนี้ สินค้าอาจเกิดความเสียหายซึ่งระบบประกันภัยสมัยนั้นก็ยังไม่ค่อยมี หรือราคาสินค้าอาจตกลงไปจากราคาที่ผู้นำเข้าซื้อมา แต่เมื่อผู้นำเข้าซื้อสินค้าดังกล่าวมาแล้วก็ต้องรับผิดชอบความเสียหายและภาระขาดทุนนั่นเองทั้งสิ้น

จากเหตุการณ์นี้ทำให้นำเข้าชาวอังกฤษหาทางออกเพื่อลดความเสี่ยงของตนเองด้วยการประกาศขายสินค้า ตั้งแต่สินค้ายังไม่ถึงฝั่งอังกฤษ โดยการให้ตัวแทนในอเมริกาแจ้ง

¹ พิรพล ประเสริฐศรี. (ม.ป.ป.). ความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า (1) ความเป็นมาของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2554, จาก

<http://www.afet.or.th/v081/thai/learning/articleShow.php?id=3>.

รายละเอียดเกี่ยวกับประเภท ปริมาณ คุณภาพสินค้า และวันที่เรือจะเทียบท่ามายังตน เมื่อได้รายละเอียดดังกล่าวมาแล้ว ผู้นำเข้าก็จะนำข้อมูลเหล่านั้นไปออกตั๋วสินค้า ซึ่งในตัวจะระบุชนิดสินค้า จำนวนสินค้า ส่วนวันส่งมอบสินค้านั้นจะระบุไว้ว่า “จะส่งมอบสินค้ามาถึง” หรือ “To Arrive Basis” แล้วเอาตัวนี้ไปขายให้แก่ผู้ซื้อหรือพ่อค้า โดยที่ผู้ซื้อตัวหรือพ่อค้าจะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้นำเข้าเท่ากับราคาสินค้าที่ระบุในตัว และผู้ซื้อหรือพ่อค้าจะได้รับสินค้าก็ต่อเมื่อสินค้ามาถึง หมายความว่า ได้มีการซื้อขายกันแล้วก่อนที่สินค้าจะมาถึงฝั่งอังกฤษเสียอีก สัญญาการซื้อขายล่วงหน้าดังที่นี้ เกิดขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1821 โดยพ่อค้าชาวเมืองลิเวอร์พูล และพัฒนามาจนกลายเป็นตลาดกลางค้าฝ้ายแห่งลิเวอร์พูล หรือ Liverpool Cotton Exchange Building²

สำหรับกำเนิดและวิวัฒนาการของตลาดซื้อขายสินค้าน้ำมันในประเทศไทย จากการศึกษาของผู้เขียนสามารถแบ่งได้เป็น 2 ยุค ดังนี้

ก. ยุคก่อนมีตลาดสินค้าน้ำมัน

พระยาสุริยานุวัติ ได้กล่าวไว้ในหนังสือทฤษฎีศาสตร์ ซึ่งตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2454 ว่า “...พอเห็นต้นข้าวในนาอองาม คาคะเนว่า จะซื้อได้จำนวนข้าวเท่านั้นเท่านี้ด้วยราคาถูก แล้วล้าไปทำสัญญากับฝรั่งที่ยุโรปว่าจะส่งข้าวให้เขาตามจำนวนที่สัญญา ในกำหนดเวลาหนึ่งเวลาใด เมื่อทำสัญญานี้ข้าวใหม่ในท้องนายังไม่ออกรวงสักเมล็ดเดียว ถ้าเป็นโชคดีบังเอิญข้าวในนาเกิดผลมาก และราคาถูก คนพวกนี้ก็ซื้อข้าวเอาไปขายเอากำไรได้ทันเวลา และเต็มจำนวนที่ได้สัญญาได้ แต่ถ้าเป็นคราวเคราะห์ร้าย ถึงข้าวอองามมีผลมาก ผู้ทำสัญญาก็จะต้องซื้อข้าวราคาแพง แล้วไปขายราคาถูก ขาดทุนย่อยยับไปเป็นอันมาก และถ้าซ้าร้ายข้าวในนาที่คาดหมายว่าจะได้มากนั้นต้องเสียหายไป เพราะน้ำมากน้ำน้อยอย่างใดก็ดี ข้าวยิ่งแพงหนักขึ้นเท่าใด ผู้ทำสัญญาก็ยิ่งขาดทุนย่อยยับลงไปเท่านั้น เพราะได้รับเงินล่วงหน้าเขามาแล้วส่งข้าวไม่ได้ทันเวลาหรือครบจำนวนตามสัญญา ยังจะถูกปรับอีกชั้นหนึ่ง”³

ความที่กล่าวข้างต้น อาจถือได้ว่าเป็นลักษณะของการซื้อขายสินค้าน้ำมันที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเมื่อครั้งอดีต มีลักษณะของการซื้อขายที่ว่า พ่อค้าข้าวในกรุงเทพซึ่งเป็นนักเก็งกำไร พอเห็นต้นข้าวเขียวๆ ในนา ทั้งที่ยังไม่ออกรวง ก็จะเข้ามาทำสัญญาซื้อข้าวล่วงหน้าจากชาวนา หรือที่เรียกว่า “ตกเขียว” จากนั้นพ่อค้าข้าวในกรุงเทพจะนำข้าวที่ตนซื้อล่วงหน้าไว้นั้น ไปขายต่อให้แก่พ่อค้าข้าวต่างประเทศ แต่ด้วยเหตุที่ขณะที่ยังทำสัญญานั้น ยังไม่มีข้าวที่จะส่งมอบ พ่อค้าข้าวในกรุงเทพจึงต้องออกตัวขายข้าวให้แก่พ่อค้าต่างประเทศแทนไปก่อน แล้วรับเอาเงินมัดจำจากพ่อค้า

² อำนาจ ธีระวนิช. (2522). ตลาดซื้อขายสินค้าน้ำมัน. หน้า 1-2.

³ พระยาสุริยานุวัติ. (2454). ทฤษฎีศาสตร์ (ไม่ปรากฏเลขหน้า).

ต่างประเทศไว้ ส่วนข้าวในนาที่พ่อค้าในกรุงเทพฯซื้อจากชาวนาไว้จะออกมาเป็นเช่นไร จะได้ข้าวครบตามสัญญาหรือตัวที่ออกไปหรือไม่ และในราคาเท่าไรนั้น ล้วนแต่เป็นการคาดการณ์ในอนาคตทั้งสิ้น ดังนั้น หากเมื่อถึงเวลาส่งมอบข้าว หากราคาข้าว ณ เวลาส่งมอบสูงกว่าราคาข้าวตอนที่พ่อค้ากรุงเทพฯไปทำสัญญาซื้อไว้กับชาวนา เช่นนี้พ่อค้ากรุงเทพฯก็จะได้กำไร แต่หาก ณ เวลาส่งมอบข้าว ราคาข้าวที่ส่งมอบต่ำกว่าราคาข้าวตอนที่พ่อค้ากรุงเทพฯไปทำสัญญาซื้อไว้กับชาวนา เช่นนี้พ่อค้ากรุงเทพฯก็จะขาดทุน แต่ชาวนาจะได้กำไร

จะเห็นได้ว่าลักษณะของการตกเขียวข้างต้น มีการคาดการณ์ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ขณะเดียวกันก็ไม่มีสิ่งใดที่จะรับประกันได้อย่างแน่นอนว่าเมื่อถึงเวลาที่ตกลงกัน คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ให้ไว้ เนื่องจากการตกลงซื้อขายแบบตกเขียวนี้นี้ไม่มีสัญญาหรือข้อตกลงที่ชัดเจนเพียงพอ ทำให้ในหลายกรณีเมื่อครบกำหนดเวลาส่งมอบตามสัญญามักเกิดการบิดพลิ้ว ตัวอย่างเช่น เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวจริง ปรากฏว่าราคาข้าวต่ำกว่าราคาซื้อที่พ่อค้ากรุงเทพฯซื้อล่วงหน้าจากชาวนา พ่อค้าอาจเบี่ยงไม่มารับมอบข้าวและชำระราคาตามที่ตกลงไว้ หรือในกรณีกลับกัน หากราคาข้าวปรับตัวสูงกว่าที่พ่อค้าตกลงซื้อไว้ ชาวนาอาจเบี่ยงไม่ส่งมอบข้าวตามสัญญาให้แก่พ่อค้าก็เป็นได้ การตกเขียวจึงมีลักษณะเป็นการซื้อขายล่วงหน้าแบบ “สัญญาฟอร์เวิร์ด” ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในข้อ 2.2

จากตัวอย่างข้างต้น ไม่เพียงแต่ผลกำไรหรือขาดทุนที่พ่อค้ากรุงเทพฯหรือชาวนาจะได้รับจากการซื้อขายล่วงหน้าแบบตกเขียวเท่านั้น แต่การทำสัญญาล่วงหน้างดกล่าว ยังเป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องอีกด้วย กล่าวคือ ชาวนาสามารถคาดการณ์ราคาผลผลิตในอนาคต เพื่อใช้ประกอบการวางแผนการเพาะปลูกของตนได้ ขณะที่พ่อค้าหรือผู้ประกอบการก็สามารถวางแผนการสั่งซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเพื่อการบริหารต้นทุนราคาสินค้าของตน ทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บสินค้าที่จะต้องนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตในอนาคตได้อีกด้วย

ข. ยุคหลังจากมีตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า

สำหรับแนวความคิดในการจัดตั้ง “ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า” ของประเทศไทยนั้น เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ได้เปิดทำการซื้อขายล่วงหน้าไปก่อนแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ทั้งนี้ ร.ต. ประยูร เถลิงศรี อดีตอธิบดีกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ผู้มีส่วนร่วมในการร่างกฎหมายจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าและตลาดหลักทรัพย์มาตั้งแต่ต้น ได้ให้ความเห็นถึงปัจจัยที่ทำให้ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ายังมีได้เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นว่า

“ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ายังเกิดไม่ได้ในช่วงนั้น เพราะสินค้าเกษตรของเรายังต้องมีการควบคุมดูแล ห้ามนำเข้า จำกัดโควตา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ราคาสินค้าเกษตรบิดเบือนไปจากสภาพความเป็นจริง”⁴

ในช่วง พ.ศ. 2520-2522 ซึ่งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเปิดทำการซื้อขายไปแล้วพบว่า มีบริษัทเอกชนตั้งขึ้นมาเพื่อทำการซื้อขายสินค้าล่วงหน้าหลายบริษัท หรือที่รู้จักกันดีว่ามีการซื้อขาย “คอมมอดิตี (Commodities)” และเนื่องจากการซื้อขายดังกล่าวนี้ไม่มีหน่วยงานกำกับดูแลที่ชัดเจนจึงมีผู้เสียหายที่ถูกคดโกงจำนวนไม่น้อย ดังนั้น เพื่อให้มีกฎหมายออกมาควบคุมคอมมอดิตีเดือนได้ กระทรวงพาณิชย์จึงได้เสนอคณะรัฐมนตรีให้แก้ไขประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 เรื่องการขออนุญาตดำเนินกิจการในประเทศไทย เพื่อให้กิจการซื้อขายล่วงหน้าเป็นกิจการที่ต้องขออนุญาต แต่แนวความคิดดังกล่าวไม่ได้รับการยอมรับแต่อย่างใด

จนกระทั่ง พ.ศ. 2526 กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งสังกัดกระทรวงพาณิชย์ ได้จ้างบริษัทเพื่อทำการศึกษาปรับปรุงระบบวิธีการซื้อขายสินค้าเกษตร ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยควรจะมีการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยให้มีการซื้อขายข้าวโพด ข้าวมันสำปะหลัง นอกจากนี้ ดร.อาชว์ เตาลานนท์ ประธานกรรมการบริษัทที่ปรึกษาดังกล่าวยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

“ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยซึ่งมีพื้นฐานเป็นประเทศทางด้านเกษตรกรรม มีประชาชนประกอบอาชีพทางด้านเกษตรถึง 60 เปอร์เซ็นต์และก็มีสินค้าเกษตรที่ส่งออกอันดับต้นๆ ของโลกหลายรายการ การที่มีตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะเป็นการช่วยประกันความเสี่ยงให้แก่เกษตรกรในเรื่องความผันผวนของราคา”⁵

ต่อมาใน พ.ศ. 2529 กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ได้นำผลการศึกษาดังกล่าวมาสานต่อ จนเกิดภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นของการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าขึ้นในประเทศไทย แต่เปลี่ยนรูปแบบการจัดตั้งจากการเสนอแก้ไขประกาศคณะปฏิวัติเป็นการจัดตั้งโดยยกร่างพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ เนื่องจากเห็นว่า การแก้ไขประกาศของคณะปฏิวัติและการยกร่างพระราชบัญญัติขึ้นใหม่นั้นใช้เวลาไม่ต่างกัน แต่การยกร่างพระราชบัญญัติขึ้นมาเป็นการเฉพาะจะสามารถระบุกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นได้ชัดเจนกว่า อาทิ การจัดตั้งการดำเนินงาน การกำกับดูแล ตลอดจนบทลงโทษ

⁴ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. (2547). วันแรกก้าว AFET at First Step พิธีเปิดตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย 28 พฤษภาคม 2547. หน้า 10.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 11.

ในที่สุดความพยายามของทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องก็ประสบผลสำเร็จทำให้ประเทศไทยมีตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งแรกและแห่งเดียวในชื่อ “ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย” ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “The Agricultural Futures Exchange of Thailand” ใช้ตัวย่อ AFET หรือ “เอเฟท” ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้กฎระเบียบการซื้อขายที่ชัดเจน โดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยในตลาดเพื่อการรับมอบส่งมอบสินค้าในวันข้างหน้า ตามปริมาณและราคาที่ตกลงกัน อันเป็นการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และเปิดทำการซื้อขายครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2547⁶ โดยมีเป้าหมายให้เกษตรกร ผู้ผลิต ผู้ส่งออกใช้บริหารความเสี่ยงด้านราคาของสินค้า ตลอดจนเป็นแหล่งลงทุนแห่งใหม่ให้แก่นักลงทุนที่ประสงค์จะสร้างผลตอบแทนจากส่วนต่างของราคาซื้อขายตามอัตราการจัดขึ้นของราคาสินค้าเกษตร

2.1.2 หน้าที่สำคัญของตลาดล่วงหน้า

ก. การค้นพบราคาล่วงหน้า (Price Discovery)

การค้นพบราคาล่วงหน้า หมายความว่า ตลาดล่วงหน้าต้องดำเนินการให้ราคาล่วงหน้าที่เกิดขึ้นบนกระดานซื้อขายล่วงหน้าเป็นราคาที่บอกถึงอุปสงค์ (ความต้องการขาย) และอุปทาน (ความต้องการซื้อ) ที่แท้จริงในสินค้าที่ซื้อขายล่วงหน้ากัน⁷

การค้นพบราคาที่แท้จริงดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรที่จะได้นำไปใช้วางแผนการเพาะปลูก ส่วนผู้ประกอบการและผู้ส่งออกก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการสั่งซื้อสินค้าหรือวัตถุดิบในการผลิต

ข. การบริหารความเสี่ยง (Hedging Tool)

การบริหารความเสี่ยง หมายความว่า ตลาดล่วงหน้าต้องดำเนินการให้การซื้อขายล่วงหน้าในตลาดเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพต่อผู้มีส่วนได้เสียในสินค้าที่ซื้อขายล่วงหน้า เช่น เกษตรกร สหกรณ์ เจ้าของโรงงานผลิตสินค้า ผู้ส่งออก เป็นต้น ซึ่งรวมเรียกบุคคลกลุ่มดังกล่าวว่า ผู้ป้องกันความเสี่ยง หรือ Hedger เพื่อให้สามารถใช้เป็นกลไกในการบริหารความเสี่ยงหรือป้องกันความเสี่ยงที่มีอยู่ในธุรกิจของตน⁸

นอกจากบุคคลผู้ป้องกันความเสี่ยง หรือ Hedger แล้ว ตลาดล่วงหน้ายังต้องการผู้เก็งกำไร หรือ Speculator มาเป็นผู้ช่วยให้ตลาดล่วงหน้าเกิดสภาพคล่องของการซื้อขาย หรือ

⁶ แหล่งเดิม. หน้า 37.

⁷ สุภาพ วงศ์เกียรติขจร. (2549). ระบบนิเวศสัมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้าและการซื้อขายล่วงหน้าที่ไม่เป็นธรรม.

⁸ แหล่งเดิม.

Liquidity และเข้ามาเป็นผู้รับความเสี่ยงของผู้ป้องกันความเสี่ยงอันเกิดจากราคาที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้เก็งกำไรจะเก็งกำไรจากการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าล่วงหน้าที่เกิดขึ้นบนกระดานซื้อขายล่วงหน้า

หน้าที่ของตลาดล่วงหน้าดังที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องกับแถลงการณ์ของนายบรูคสเลย์ หนึ่งในคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าน้ำมันล่วงหน้าของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ Commodity Futures Trading Commission (CFTC) ที่ว่า “โดยทั่วไปแล้วตลาดฟิวเจอร์สจะไม่ได้ใช้เพื่อการลงทุน แต่จะใช้เพื่อป้องกันความเสี่ยงหรือการเก็งกำไร ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่จะต้องให้ข้อมูลก่อนที่จะใช้ตลาดการเงิน”⁹

2.2 ความหมายของสัญญาล่วงหน้า

2.2.1 สัญญาฟอร์เวิร์ด

การซื้อขายล่วงหน้าแบบสัญญาฟอร์เวิร์ด (Forward) เป็นการซื้อขายที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าจะส่งมอบรับมอบสินค้ากันในอนาคต ภายใต้เงื่อนไขที่คู่สัญญาเจรจาต่อรองกัน โดยไม่มีหน่วยงานกลางที่จะเข้ามาทำหน้าที่ดูแลการปฏิบัติตามสัญญา ดังนั้น คู่สัญญาจึงจะต้องรู้จักและเข้าใจกัน อย่างไรก็ตาม การทำธุรกรรมในลักษณะเช่นนี้อาจมีความเสี่ยงในเรื่องของคุณภาพสินค้า จำนวน หรือรายละเอียดอื่นๆ ที่ไม่ชัดเจนหรือทำให้เกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน รวมทั้งอาจเกิดการบิดพลิ้วสัญญาได้ง่าย

2.2.2 สัญญาฟิวเจอร์ส

การซื้อขายล่วงหน้าแบบสัญญาฟิวเจอร์ส (Futures) เป็นการซื้อขายล่วงหน้าที่มีการกำหนดมาตรฐานของสัญญาซื้อขาย (Standard Contract) กันอย่างชัดเจน และมีศูนย์กลางสำหรับการซื้อขาย โดยมีกระบวนการป้องกันการบิดพลิ้วไม่ปฏิบัติตามสัญญา ดังนั้น คู่สัญญาจึงไม่จำเป็นต้องรู้จักกัน การซื้อขายจึงมีความโปร่งใสและเป็นธรรม รวมทั้งมีความสะดวกและคล่องตัวสูง

⁹ CFTC. (1998). *Commodity Futures Trading Commission Announces Participation in COSRA [The Council of Securities Regulators of the America] Investor Education Week*. Release 4112-98.

ตารางที่ 2.1 ตารางเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างสัญญาฟิวเจอร์ส (Futures Contract) และสัญญาฟอร์เวิร์ด (Forward Contract)¹⁰

Futures Contract	Forward Contract
ซื้อขายในตลาดล่วงหน้า	ซื้อขายกัน โดยตรงระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย
เป็นสัญญามาตรฐานที่มีการกำหนดเงื่อนไขชัดเจนเป็นที่รับรู้โดยทั่วกัน	สัญญาซื้อขายเป็นรูปแบบเฉพาะของผู้ซื้อและผู้ขายนั้นๆ
มีกลไกการวางเงินประกันเพื่อป้องกันการบิดพลิ้วสัญญา โดยสำนักหักบัญชีเป็นคนกลาง	อาจจะมีการวางเงินมัดจำ แต่ไม่มีหน่วยงานกลางที่จะทำหน้าที่ป้องกันการบิดพลิ้วสัญญา
สามารถปิดสถานะได้โดยไม่จำเป็นต้องรอจนถึงวันครบกำหนดส่งมอบรับมอบ	ต้องผูกพันทำการส่งมอบรับมอบสินค้าและชำระราคาสินค้า
ผู้ซื้อและผู้ขายไม่จำเป็นต้องรู้จักกันมาก่อน	ผู้ซื้อผู้ขายมักจะมีความคุ้นเคยหรือเคยซื้อขายกันมาก่อน

2.3 แนวความคิดพื้นฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้าที่จัดตั้งขึ้นในแต่ละประเทศมีเหตุผล และความจำเป็นที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าเกษตรโดยทั่วไปจะเกิดจากเหตุผลและความจำเป็น ดังนี้¹¹

1) ความไม่แน่นอนของปริมาณผลผลิตและราคา กล่าวคือ ปีใดผลผลิตมีมากราคาก็จะตกต่ำ ปีใดผลผลิตมีน้อยราคาก็จะสูง ทั้งนี้เนื่องจากความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงสภาพดินฟ้าอากาศ นอกจากนั้นเกษตรกรไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริงว่าควรจะผลิตอะไร และปริมาณมากน้อยเพียงใด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้ อันเป็นผลให้เกษตรกร ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับตลาดสินค้าเกษตร ผู้ค้า ผู้ส่งออก ตลอดจนโรงงานแปรรูปที่ใช้สินค้าเกษตรเป็นวัตถุดิบ ต่างก็เผชิญกับความเสี่ยงด้วยกันทุกฝ่าย

¹⁰ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. (2552). ลงทุนอย่างไร... ใน AFET เพื่อบริหารความเสี่ยงและเพื่อการลงทุน. หน้า 8-9.

¹¹ กรมการค้าภายใน. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2556, จาก

2) ผลผลิตการเกษตรมักจะออกสู่ตลาดพร้อมกันในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ทำให้ผลผลิตสั้นตลาดราคาจึงตกต่ำส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก เนื่องจากเกษตรกรไม่มีผู้จ้างเป็นของตนเองอย่างเพียงพอ ประกอบกับผู้ค้า ผู้ส่งออก ผู้แปรรูปต่างมีคลังสินค้าจำกัดไม่สามารถจะลงทุนสร้างคลังสินค้าไว้รองรับให้เพียงพอกับผลผลิตที่ออกสู่ตลาดได้ เพราะความไม่แน่นอนของปริมาณผลผลิตดังกล่าว

3) ระบบการค้าที่มีการซื้อขายสินค้าจริงก็ยังคงอยู่ในวงการค้าของผู้ค้าเพียงไม่กี่ราย คืออยู่ในวงแคบ และยังมีการบิดพลิ้วข้อตกลงทางการค้าอยู่เสมอ จึงเป็นผลทำให้ผู้ค้าขาดความเชื่อถือซึ่งกันและกัน และไม่กล้าทำสัญญาการค้าในระยะยาว เนื่องจากไม่สามารถรับประกันความเสี่ยงได้

4) ระบบข้อมูลข่าวสารยังไม่รวดเร็ว ขาดความแม่นยำ และทั่วถึง เนื่องจากมีการบิดเบือนข้อมูลทางการค้าเพื่อผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย และขาดจุดศูนย์รวมที่จะกระจายข้อมูลข่าวสาร

ด้วยนี้จึงกลายมาเป็นแนวคิดพื้นฐานให้เกิดการจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นข้างต้น โดยใช้ประโยชน์จากการกลไกการซื้อขายล่วงหน้าเป็นเครื่องมือในการค้นหาราคาในอนาคต (Price Discovery) และบริหารความเสี่ยงด้านราคา (Hedging Tool) ซึ่งกลไกการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าดังกล่าว ก่อให้เกิดผลดีหลายประการ อาทิ เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนล่วงหน้าสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรชนิดนั้น ได้แก่ ผู้ส่งออก โรงงานแปรรูป เกษตรกร ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ อาทิ ผู้ส่งออกสามารถคาดการณ์ราคาและใช้ราคาข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ เดือนส่งมอบสิงหาคม 2557 (BWR5 Aug13) เพื่อใช้พื้นฐานในการเจรจาขายข้าวที่จะส่งมอบในเดือนสิงหาคม 2557 กับ ผู้ซื้อข้าวในต่างประเทศ ซึ่งราคานี้จะเป็นตัวช่วยให้การเจรจาต่อรองอยู่ในฐานของการค้าการขายที่เป็นจริง มิใช่ให้ผู้ซื้อในต่างประเทศเป็นผู้กำหนดราคาจากข้อมูลด้านผู้ซื้อแต่ฝ่ายเดียว หรือการที่รัฐบาลไทยสามารถใช้ราคาซื้อขายล่วงหน้ามาประกอบนโยบายมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร ตัวอย่างเช่น รัฐบาลประกาศว่าจะประกันราคาขั้นต่ำสินค้าเกษตรฤดูกลเก็บเกี่ยวปลายปี 2557 เท่ากับราคาล่วงหน้าส่งมอบปลายปี 2557 เช่นนี้ก็จะทำให้เกษตรกรได้ทราบถึงราคาต่ำที่สุดที่ตนจะได้รับ หากลงมือเพาะปลูกพืชชนิดนั้นๆ ในขณะที่รัฐบาลประกาศประกันราคา วิธีนี้เกษตรกรได้รับประโยชน์จากการประกันราคาขั้นต่ำ ขณะเดียวกันรัฐบาลก็สามารถวางแผนงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่จะต้องใช้จ่ายสำหรับโครงการช่วยเหลือนี้ได้

อย่างเหมาะสม ต่างไปจากโครงการรับจำนำในปัจจุบันที่จะรอให้มีผลผลิตสินค้าเกษตรชนิดนั้นๆ ออกสู่ตลาดก่อน แล้วจึงค่อยประกาศราคาจำนำ¹²

2.4 การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

2.4.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขาย

1) สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า หรือ สำนักงาน ก.ส.ล. สำนักงาน ก.ส.ล. ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ให้โปร่งใส เป็นธรรม เพื่อมิให้เกิดการเอาเปรียบหรือปั่นราคา และกำกับดูแลผู้ประกอบการเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ได้แก่ นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า ผู้ค้าล่วงหน้า ที่ปรึกษาการลงทุน ตัวแทนสนับสนุนการซื้อขายล่วงหน้า ผู้จัดการการซื้อขายล่วงหน้า เพื่อให้ธุรกิจการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นไปตามกฎหมายการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

2) ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายสัญญาสินค้าเกษตรล่วงหน้า และทำหน้าที่คัดเลือกสินค้าที่จะนำมาซื้อขายตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมทั้งจัดทำข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรแต่ละชนิด ตลอดจนดูแลการซื้อขายให้ เป็นไปด้วยความรวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรม

ข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า (Contract Specification) หมายความว่า ข้อกำหนดที่ คณะกรรมการตลาดกำหนดเกี่ยวกับรายละเอียดของการซื้อขายล่วงหน้าในตลาด โดยอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับประเภท ชนิด คุณภาพ ปริมาณ สินค้าเกษตรที่ซื้อขาย รวมถึงระยะเวลาและสถานที่รับมอบส่งมอบสินค้าเกษตรนั้น

3) สำนักหักบัญชี (Clearing House)

สำนักหักบัญชีเป็นหน่วยงานภายใต้ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการหักบัญชีการซื้อขายล่วงหน้า สร้างความเชื่อมั่นในการซื้อขายโดยการเรียกเก็บเงินประกัน และการเก็บรักษาเงินประกัน การปรับสถานะเงินประกัน (Mark to Market) ประจำวันของผู้ซื้อและผู้ขาย

นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ดูแลกระบวนการส่งมอบรับมอบสินค้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ให้เป็นไปโดยถูกต้องเรียบร้อย โดยหากสัญญาล่วงหน้าใดมีการถือครองจนถึงสิ้นวันซื้อ

¹² พิรพล ประเสริฐศรี. (ม.ป.ป.). ประโยชน์ของราคาล่วงหน้าใน AFET. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2556, จาก <http://www.afet.or.th/v081/thai/learning/articleShow.php?id=31>

ขายสุดท้าย สำนักหักบัญชีก็จะทำการจับคู่ผู้ซื้อและผู้ขายเพื่อทำการส่งมอบรับมอบตามข้อกำหนดของสินค้านั้นๆ

4) สมาชิกตลาด

สมาชิกตลาดเป็นนิติบุคคลที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าจากเลขาธิการคณะกรรมการ ก.ส.ล. และได้รับอนุญาตจากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ให้เป็นสมาชิกตลาด โดยสมาชิกตลาดจะต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับของตลาด และมีสิทธิที่จะทำหน้าที่ส่งคำสั่งซื้อขายเข้าตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ได้โดยตรง สมาชิกตลาดประกอบด้วย

ก. สมาชิกประเภทนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หรือโบรกเกอร์ (Broker)

ทำหน้าที่เป็นตัวแทนลูกค้าในการส่งคำสั่งซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ และให้คำแนะนำในการซื้อขายแก่ลูกค้า ตลอดจนมีหน้าที่ดูแลบัญชีการซื้อขายของลูกค้า โดยได้รับผลตอบแทนเป็นค่านายหน้าจากรายการซื้อขายของลูกค้า นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับกระบวนการส่งมอบรับมอบสินค้าอีกด้วย

ข. สมาชิกประเภทผู้ค้าล่วงหน้า (Trader)

สมาชิกประเภทผู้ค้าล่วงหน้าเป็นผู้ที่ทำการซื้อขายเพื่อบัญชีของตนเองเท่านั้น ผู้ค้าล่วงหน้าอาจเป็นผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเพื่อวัตถุประสงค์ในการประกันความเสี่ยงของราคาสินค้า หรือเป็นผู้ซื้อผู้ขายรายใหญ่ที่มีความประสงค์จะซื้อขายโดยตรงในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ

5) ผู้ซื้อผู้ขายในตลาดล่วงหน้า (ลูกค้า)

ผู้ซื้อผู้ขายในตลาดล่วงหน้า มีอยู่ 2 ประเภท คือ ผู้ประกันความเสี่ยงและนักลงทุน

ก. ผู้ประกันความเสี่ยง (Hedger) คือ ผู้ประกอบธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ โรงงาน ผู้ผลิต โรงงานแปรรูป ผู้ส่งออก ตลอดจนพ่อค้าคนกลางที่มีความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้า และต้องการลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น จึงเข้ามาซื้อหรือขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ซึ่งทำให้ผู้ประกันความเสี่ยงไม่ต้องกังวลกับความผันผวนของราคาสินค้าที่จะเกิดขึ้น

ข. นักลงทุน (Investor) คือ ผู้ที่เห็นช่องทางในการทำกำไรจากความผันผวนของราคาสินค้า ซึ่งอาจเป็นบุคคลทั่วไปที่ไม่มีธุรกิจเกี่ยวข้องกับสินค้าอ้างอิงที่มีการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แต่จะอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยพื้นฐานและข้อมูลปัจจัย

ทางเทคนิคในการคาดการณ์ทิศทางความเคลื่อนไหวของราคาสินค้า จากนั้นก็จะเข้ามาทำการซื้อหรือขายเพื่อทำกำไรจากความผันผวนของราคาสินค้า¹³

2.4.2 วัตถุประสงค์แห่งสัญญา

เมื่อกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของสัญญา ก็ย่อมเข้าใจได้ว่าหมายถึงวัตถุประสงค์ของนิติกรรมซึ่งก็คือ ความต้องการแท้จริงที่อยู่ภายในใจของคู่สัญญาและได้แสดงออกมาในรูปการแสดงเจตนาตกลงทำนิติกรรมสัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งกระบวนการนี้จะเกิดขึ้นในขั้นต้นตั้งแต่ขณะเกิดสัญญา ดังนั้น การจะพิจารณาว่าสัญญาใดมีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเป็นเช่นใดนั้น ก็จำเป็นที่จะต้องย้อนไปค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่สัญญา ณ ขณะทำสัญญา หาใช่ก้าวล่วงไปพิจารณาชั้นชำระหนี้ไม่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะวัตถุประสงค์แห่งสัญญาไม่ใช่เรื่องของการปฏิบัติตามสัญญาหรือการชำระหนี้แต่อย่างใดนั่นเอง

จากการศึกษาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 453¹⁴ ซึ่งเป็นเสมือนนิยามของการซื้อขายพบว่า วัตถุประสงค์แห่งสัญญาซื้อขายคือ การโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายเพื่อแลกกับราคาสินค้านั้น กล่าวคือ ณ ขณะตกลงทำสัญญาคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ซื้อประสงค์จะได้กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ตนซื้อ และคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ขายประสงค์ที่จะได้รับเงินหรือราคาของสินค้าที่ตนขาย อย่างไรก็ตาม แม้การซื้อขายจะมีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์แลกกับการชำระราคาแต่ก็มิได้หมายความว่า ต้องมีการ โอนกรรมสิทธิ์และชำระราคากันจริงๆ ณ ขณะตกลงทำสัญญา และแม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 458 จะบัญญัติว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกัน” ท่านอาจารย์ไพจิตร บุญญพันธุ์ ก็ได้อธิบายไว้ว่า บทบัญญัตินี้เป็นเพียงบทบัญญัติที่จะบอกว่ากรรมสิทธิ์โอนไปตั้งแต่เมื่อใดเท่านั้น มิได้หมายความว่า ถ้าไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์กัน ณ ขณะทำสัญญาแล้ว สัญญานั้นก็จะไม่เป็นสัญญาซื้อขาย ส่วนที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 461 บัญญัติว่า “ผู้ขายจำต้องส่งมอบทรัพย์สินซึ่งขายให้แก่ผู้ซื้อ...” ก็เป็นบทบัญญัติที่อยู่ในหมวด 2 หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขาย ส่วนที่ 1 การส่งมอบ การส่งมอบจึงเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่ผู้ขายจะต้องปฏิบัติหลังจากที่ได้ตกลงขายทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง นั่นคือผู้ซื้อแล้วเท่านั้น ส่วนผู้ขายจะทำหน้าที่ส่งมอบสินค้าเมื่อใดนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง¹⁵

¹³ แหล่งเดิม, หน้า 13-14.

¹⁴ มาตรา 453 อันว่าซื้อขายนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย.

¹⁵ ไพจิตร บุญญพันธุ์. (2544, พฤษภาคม-สิงหาคม). “ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ ทรัพย์สินในอนาคตหรือยังไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ซึ่งเป็นสัญญาที่ใช้บังคับกันได้: วัตถุประสงค์กับการชำระหนี้.” *คูลพาท*, 48, 2. หน้า 15-38.

นอกจากนี้ ท่านอาจารย์ไพจิตร ปุณฺณพันธ์ ยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า สัญญาซื้อขายในความหมายของมาตรา 453 โดยบทบัญญัติดังกล่าวนี้ บุคคลที่จะเป็นผู้ขายได้ก็คือ เจ้าของทรัพย์สินหรือบุคคลผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ส่วนบุคคลที่ไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินย่อมไม่อาจขายทรัพย์สินนั้นได้ เพราะมิใช่เจ้าของจึงไม่มีกรรมสิทธิ์ที่จะโอนให้แก่ผู้ซื้อได้นั้น เห็นว่าในบทนิยามความหมายของมาตรา 453 ไม่มีบทบัญญัติคำว่า “ของตน” “เจ้าของ” ไว้เลย เพียงแต่บอกว่า โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เท่านั้น ไม่ได้บอกว่ากรรมสิทธิ์ของตนหรือของผู้ขายแต่ประการใด ตามมาตรา 453 เป็นเพียงบทนิยามในลักษณะของสัญญาซื้อขายเท่านั้น เป็นเพียงวัตถุประสงค์ของสัญญาซื้อขายขั้นต้นก่อนนิติกรรมสัญญา ไม่ใช่การปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญา ถ้าหากไปเติมคำว่าของตน เจ้าของก็ย่อมจะกลายเป็นขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของสัญญาเอง เพราะสัญญาซื้อขายเป็นแต่เพียงสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินเท่านั้น ผู้ขายไม่จำเป็นต้องมีกรรมสิทธิ์เป็นของตนเอง ไม่ใช่ถึงขั้นที่จะมีการชำระหนี้ปฏิบัติตามสัญญา ส่วนจะรับผิดชอบในการรอนสิทธิกันอย่างไรนั้น เป็นอีกปัญหาหนึ่ง

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าถ้อยคำที่ว่า “โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ซื้อ” ที่ปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 453 อันเป็นความหมายของการซื้อขายนั้น หมายถึง วัตถุประสงค์แห่งสัญญาซื้อขาย ซึ่งเป็นขั้นตอนขณะก่อให้เกิดสัญญา ยังมีขั้นต้นของการปฏิบัติตามสัญญาที่จะต้องโอนกรรมสิทธิ์จริงๆ ดังนั้น คำว่า “ทรัพย์สิน” ในบทบัญญัติข้างต้นจึงอาจเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่แล้ว ณ ขณะตกลงทำสัญญา หรือเป็นทรัพย์สินในอนาคตก็ได้

เมื่อเข้าใจว่าขั้นตอนการเกิดสัญญาอันเป็นเรื่องของวัตถุประสงค์แห่งสัญญา และขั้นตอนการปฏิบัติตามสัญญาอันเป็นเรื่องของการชำระหนี้ตามสัญญา ซึ่งเป็นคนละขั้นต้นกันแล้ว บทบัญญัติเรื่องการชำระหนี้เป็นพันวิสัย ก็ใช้หลักการเดียวกัน กล่าวคือ หากการโอนกรรมสิทธิ์อันเป็นวัตถุประสงค์แห่งสัญญาซื้อขายตกเป็นพันวิสัยตั้งแต่ขั้นตอนการเกิดสัญญา สัญญาซื้อขายนั้นตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 150 แต่หากผ่านพ้นขั้นตอนการเกิดสัญญาไปแล้ว โดยสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ไม่เป็นการต้องห้ามตามมาตรา 150 ก็หมดโอกาสที่สัญญาจะหวนกลับไปตกเป็นโมฆะเพราะเหตุตามมาตรา 150 ได้อีก แต่หากการโอนกรรมสิทธิ์ที่เป็นการชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายตกเป็นพันวิสัย ซึ่งการชำระหนี้เป็นเรื่องภายหลังสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การดังกล่าวหาทำให้สัญญาซื้อขายนั้นตกเป็นโมฆะไม่ แต่จะต้องบังคับตามบทบัญญัติในมาตรา 217, 218 หรือ 219 แล้วแต่กรณี การที่ผู้ขายมิใช่เจ้าของทรัพย์สิน หรือทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สินในอนาคตนั้น มิใช่กรณีที่จะถือว่าสัญญาซื้อขายดังกล่าวที่มีวัตถุประสงค์พันวิสัย สัญญาจึงเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์และบังคับกันได้ แต่ถ้าหากภายหลังผู้ขายไม่มีทรัพย์สินที่ซื้อขายที่จะส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อได้ ก็เป็นเรื่องของการผิดนัดชำระหนี้

เมื่อสัญญาซื้อขาย เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อ (เพื่อแลกกับราคา) นี้หรือหน้าที่ของผู้ขายคือ การส่งมอบทรัพย์สิน (โอนกรรมสิทธิ์) ให้แก่ผู้ซื้อ โดยมีทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายเป็นวัตถุประสงค์หนึ่ง ด้วยเหตุนี้ ทรัพย์สินที่ไม่อาจโอนให้กันได้ หรือทรัพย์สินนอกพาณิชย์ อาทิ พระอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวอังคาร ก็ย่อมทำการซื้อขายกันไม่ได้ ด้วยเหตุที่วัตถุประสงค์ในการ โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนอกพาณิชย์เช่นว่านี้นอกจากจะเป็นการผิดกฎหมายแล้วยังเป็นการฝ่าฝืนที่จะเกิดขึ้นอีกด้วย และเมื่อการ โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นเรื่องของความต้องกรภายในใจของผู้ซื้อผู้ขายที่ร่วมรู้กัน ณ ขณะตกลงทำสัญญาซื้อขาย หรือเป็นเรื่องของวัตถุประสงค์แห่งสัญญาซื้อขาย ไม่ใช่เรื่องการมีกรรมสิทธิ์ ดังนี้ ผู้ขายจะมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายในขณะที่ตกลงทำสัญญาซื้อขายหรือไม่ ไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่เมื่อถึงกำหนดเวลาส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายซึ่งเป็นขั้นตอนชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว ผู้ขายจะต้องหาสินค้าที่ขายมาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อให้ได้

ดังนั้น เมื่อเข้าใจว่าเรื่องของวัตถุประสงค์แห่งสัญญากับการปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญาเป็นคนละเรื่องกันเช่นนี้แล้ว การซื้อขายที่วัตถุประสงค์แห่งสัญญาในขณะที่ตกลงทำสัญญามีลักษณะเป็นแต่เพียงทรัพย์สินในอนาคต หรือเป็นทรัพย์สินที่ผู้ขายยังไม่มีกรรมสิทธิ์ หรือยังไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ หรือยังไม่ได้จัดหาหรือจัดทำขึ้นก็สามารถตกลงซื้อขายกันได้ หากทรัพย์สินเป็นวัตถุประสงค์แห่งสัญญานั้นไม่ใช่ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ แต่ทั้งนี้ จะต้องใช้หลักนิติกรรมที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขในการปฏิบัติการชำระหนี้ที่กำหนดบังคับไว้อีกชั้นหนึ่ง¹⁶

ด้วยการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (“ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า”) มีสัญญามาตรฐานที่เรียกว่า “ข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า (Contract Specification)” ออกโดยคณะกรรมการตลาดอ้อยอำนาจตามความในมาตรา 78 (2) (6) (7) และ (13) ประกอบกับมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542¹⁷ กำหนดรายละเอียด

¹⁶ แหล่งเดิม.

¹⁷ มาตรา 78 ให้คณะกรรมการตลาดมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินงานของตลาด และปฏิบัติการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการตลาดตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ด้วย

(2) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร การรับมอบและการส่งมอบสินค้าเกษตร

(6) อัตราเปลี่ยนแปลงของราคาขึ้นลงสูงสุดของสินค้าเกษตรที่ทำการซื้อขายล่วงหน้าในแต่ละวัน

(7) ปริมาณซื้อหรือขายสินค้าเกษตรแต่ละชนิดของสมาชิกหรือลูกค้า

แห่งข้อตกลงการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ ไม่ว่าจะเป็นชนิด มาตรฐาน และคุณภาพของสินค้า การคำนวณน้ำหนักและราคาสินค้า การส่งมอบและรับมอบสินค้า ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายในฐานะตัวการต้องผูกพันในข้อสัญญามาตรฐานนี้โดยมีนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าเป็นตัวแทน และสินค้าทุกชนิดที่มีการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า จะมี Contract Specification กำกับอยู่เสมอ

ดังนั้น ก่อนที่ผู้ซื้อผู้ขายจะทำการซื้อขายผ่านสมาชิกตลาดผู้เป็นนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าที่ได้แต่งตั้งขึ้น หรือซื้อขายด้วยตนเองกรณีเป็นสมาชิกตลาดประเภทผู้ค้าล่วงหน้าก็จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องทราบรายละเอียดของ Contract Specification ของสินค้าที่ตนประสงค์จะทำการซื้อขาย ทั้งต้องยอมรับ และบังคับตามข้อกำหนดใน Contract Specification ซึ่งถือเป็นสัญญามาตรฐานของการซื้อขายอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเนื้อหาใน Contract Specification สามารถบ่งบอก “วัตถุประสงค์แห่งสัญญา” ของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้ซื้อที่ต้องการเข้ามาซื้อในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีความมุ่งหมายที่จะได้รับประโยชน์จากการเข้าทำสัญญาไม่ว่าจะเป็นชนิด คุณภาพสินค้า การคำนวณราคาและน้ำหนัก การส่งมอบรับมอบสินค้า ตามรายละเอียดที่ปรากฏใน Contract Specification ของสินค้าที่ตนต้องการซื้อ ส่วนผู้ขายที่ต้องการเข้ามาขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็มีความมุ่งหมายที่จะได้รับประโยชน์จากการเข้าทำสัญญาไม่ว่าจะเป็นชนิด คุณภาพสินค้า การคำนวณราคาและน้ำหนัก การส่งมอบรับมอบสินค้า ตามที่ปรากฏใน Contract Specification ของสินค้าที่ตนต้องการขายเช่นกัน ที่กล่าวเช่นนี้เพราะเหตุลักษณะเฉพาะของสัญญามาตรฐานที่คู่สัญญาข้อมรู้ข้อกำหนดต่างๆ ในสัญญามาตรฐานนั้นๆ ก่อนที่ตนจะตกลงทำสัญญา จึงถือได้ว่า เมื่อบุคคลใดล่วงรู้ข้อกำหนดต่างๆ นั้นดีแล้ว และยังประสงค์ทำสัญญานั้นอีก ข้อกำหนดที่ปรากฏอยู่ในสัญญามาตรฐานย่อมกลายเป็นวัตถุประสงค์แห่งสัญญาที่คู่สัญญามุ่งหมายประสงค์ต่ออย่างปราศจากข้อสงสัย

2.4.2.1 หลักทั่วไปของการซื้อขายล่วงหน้า

1) ผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้าไม่รู้จักกัน และไม่ต้องมีสินค้าอยู่ในมือในขณะที่ส่งคำสั่ง หมายถึง สินค้านั้นอาจเป็นสินค้าในอนาคตที่ยังไม่มีตัวตนอยู่ในขณะนั้นก็ได้ แม้กระทั่งเมื่อคำสั่งเสนอและคำสั่งอนั้นตรงกันจนระบบการซื้อขายทำการจับคู่คำสั่งแล้ว ต่างฝ่ายก็ต่างยังไม่รู้ว่าในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดขึ้นนั้นผู้ที่ได้เข้ามาเป็นคู่สัญญากับตนเป็นใคร

(13) เวลาทำการและวันหยุดทำการสำหรับการซื้อขายล่วงหน้า
มาตรา 100 สินค้าเกษตรที่จะซื้อขายล่วงหน้าในตลาดให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนด การกำหนดสินค้าเกษตรตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับ ประเภท ชนิด คุณภาพ ปริมาณ รวมถึงระยะเวลาและสถานที่รับมอบและส่งมอบสินค้าเกษตรนั้น.

2) สำนักหักบัญชีจะเข้ามาเป็นคู่สัญญาแทน

เมื่อคำสั่งถูกจับคู่จนเกิดเป็นสัญญาที่เรียกว่า “สัญญาซื้อขายล่วงหน้า” แล้ว สำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายให้แก่ผู้ซื้อ และเป็นคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อให้แก่ผู้ขาย

ลักษณะการเข้ามาเป็นคู่สัญญาของสำนักหักบัญชีข้างต้น เรียกว่า Novation คือ การเข้าเป็นคู่สัญญาฝ่ายตรงกันข้าม หลังจากที่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายได้ถูกจับคู่เกิดเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแล้ว ซึ่งนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนายสุภาพ วงศ์เกียรติจร อธิบดีรองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการ ก.ส.ล. ได้อธิบายไว้ว่าเป็น “การแปลงหนี้ใหม่” ซึ่งเป็นการแปลงหนี้เดิมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ให้เป็นหนี้ใหม่ระหว่างผู้ซื้อกับสำนักหักบัญชีและผู้ขายกับสำนักหักบัญชีนั่นเอง

อย่างไรก็ดี นิติสัมพันธ์ระหว่างสำนักหักบัญชีกับผู้ซื้อและสำนักหักบัญชีกับผู้ขายนี้มีประเด็นให้ต้องศึกษาอีกมากแต่เนื่องจากอยู่นอกขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ดังนั้นผู้เขียนจึงไม่ขอกล่าวถึงรายละเอียดของประเด็นดังกล่าว

3) ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถปลดเปลื้องความผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้หลายวิธี

ไม่ว่าจะเป็น การหักล้างฐานะ (Offset) หรือ การโอน (Transfer) หรือ การชำระเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement) หรือการรับมอบส่งมอบ (Delivery) ดังนี้

ก. การปลดเปลื้องความผูกพันก่อนถึงวันซื้อขายสุดท้าย¹⁸

การหักล้างฐานะการถือครองข้อตกลง (Offset)

เมื่อคำสั่งถูกจับคู่เกิดเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หรือที่เรียกว่า “ข้อตกลงคงค้าง” แล้วผู้ซื้อหรือผู้ขายก็สามารถหักล้างฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้างดังกล่าวได้ด้วยการส่งคำสั่งในสินค้าประเภทเดียวกัน ที่มีจำนวนสัญญาที่เท่ากัน และในเดือนส่งมอบเดียวกัน เพื่อเป็นการสร้างฐานะในด้านตรงข้ามให้ไปมีผลลบหรือหักล้างฐานะเดิมที่มีอยู่ เช่น ฐานะเดิมเป็นฐานะผู้ซื้อ ก็ต้องไปสร้างฐานะใหม่เป็นผู้ขาย แต่ถ้าฐานะเดิมเป็นฐานะผู้ขาย ก็ต้องไปสร้างฐานะใหม่เป็นฐานะผู้ซื้อซึ่งไม่ใช่การขายหรือการโอนฐานะเดิม

เมื่อการสร้างฐานะในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในตลาดล่วงหน้าแต่ละครั้งจะต้องมี Central Counterparty หรือ CCP (สำหรับการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ คือ สำนักหักบัญชี) เป็นคู่สัญญา จึงทำให้เกิดสภาพที่ผู้ซื้อและผู้ขายต่างอาจสร้างหนี้ใหม่ที่มีผลไป

¹⁸ “วันซื้อขายสุดท้าย” ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ได้กำหนดวันสุดท้ายสำหรับการซื้อขายล่วงหน้าของแต่ละสัญญาสำหรับสินค้าแต่ละชนิดเอาไว้ ดังนั้น สัญญาของเดือนส่งมอบใดที่ผ่านพ้นสิ้นวันซื้อขายสุดท้ายไปแล้วจะไม่มีการซื้อขายสัญญาสำหรับเดือนส่งมอบนั้นอีก ผู้ที่ถือครองข้อตกลงคงค้างอยู่ก็จะมีการผูกพันตามเงื่อนไขของสัญญาล่วงหน้าของแต่ละประเภทสินค้า อาทิ ส่งมอบรับมอบ หรือ ชำระเงินแทนการส่งมอบ.

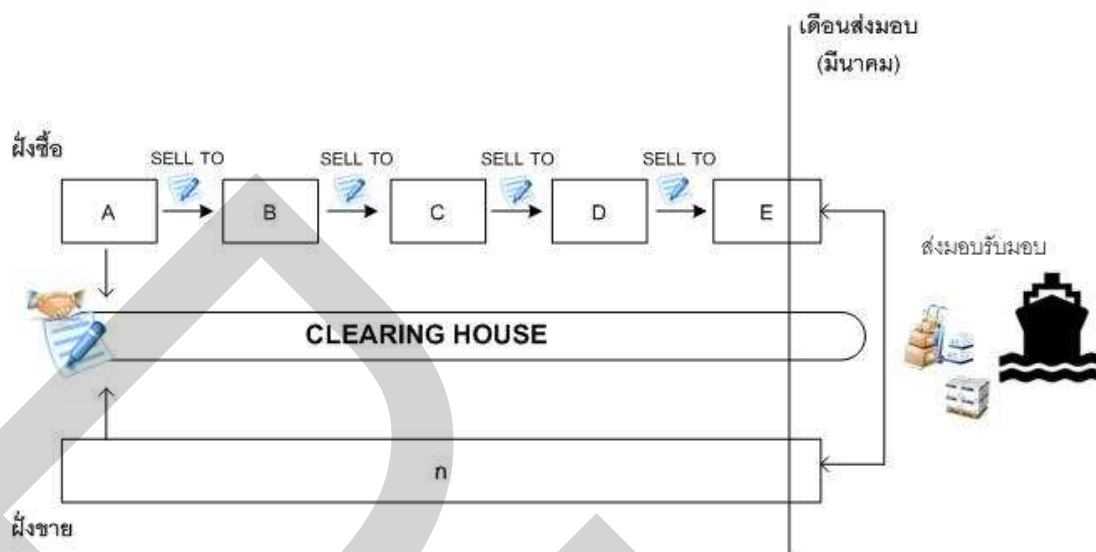
หักกลบหนี้หนี้เดิมที่มีอยู่กับ CCP ได้ โดยไม่ถือเป็นการผิดสัญญา และจะทำในเวลาใดก็ได้ก่อนสิ้นกำหนดเวลาในวันซื้อขายสุดท้าย เพราะหลังจากวันซื้อขายสุดท้ายแล้วจะใช้การ Offset เพื่อปลดตัวเองออกจากความผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไม่ได้

สภาพดังกล่าวเป็นสิ่งแสดงว่าผู้ซื้อและผู้ขายสามารถทำให้เกิดฐานะและหักล้างฐานะตามราคาล่วงหน้าและจังหวะเวลาที่ผู้ซื้อและผู้ขายเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่ตน ถ้าเป็นไปตามราคาและจังหวะเวลาที่ถูกต้องจะเกิดผลกำไร แต่ถ้าเป็นไปตามราคาและจังหวะเวลาที่ไม่ถูกต้องก็จะเกิดผลขาดทุน

อนึ่ง การหักล้างฐานะการถือครองข้อตกลงอาจเกิดจากความสมัครใจของลูกค้ำที่ต้องการส่งคำสั่งในทางตรงกันข้ามกับข้อตกลงคงค้างที่ตนมีอยู่ หรือนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าใช้สิทธิตามสัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้าเพื่อล้างฐานะการถือครองของลูกค้ำที่ผิวนัดชำระเงินประกัน หรือลูกค้ำที่เสียชีวิต หรือลูกค้ำที่ตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือลูกค้ำที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์หรือตกเป็นบุคคลล้มละลาย เป็นต้น

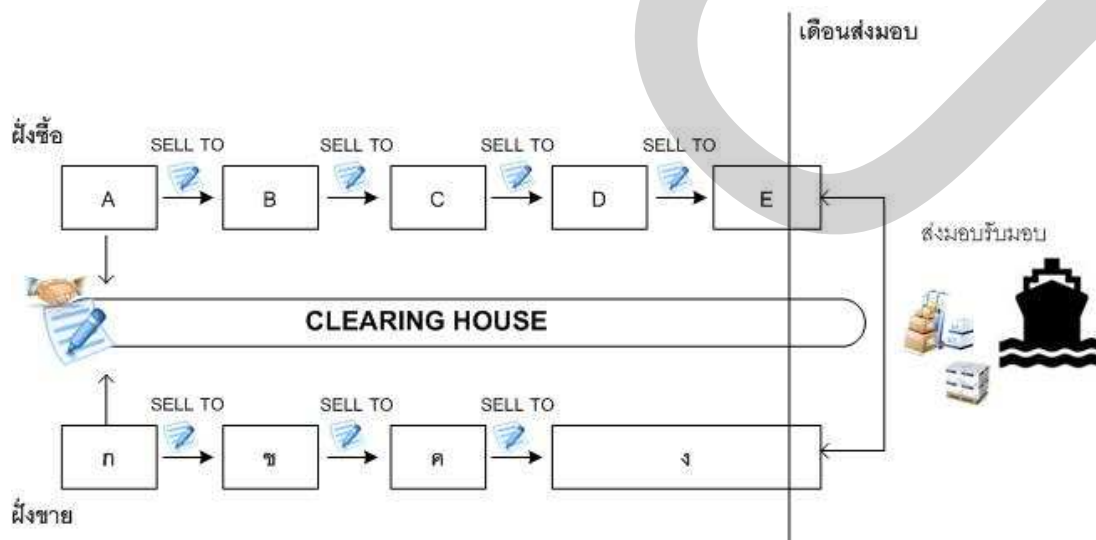
การโอน (Transfer)

ตราบไคที่ยังไม่ถึงวันซื้อขายสุดท้าย ลูกค้ำที่มีฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้างไม่ว่าจะเป็นฐานะคงค้างฝั่งซื้อหรือฝั่งขายสามารถโอนฐานะคงค้างของตนต่อไปให้กับบุคคลอื่นได้ ตัวอย่างเช่น นาย ก. ส่งคำสั่งขายข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนมีนาคมเข้าสู่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ผ่านนายหน้าฯ ที่นาย ก. เปิดบัญชีซื้อขายไว้ และเมื่อระบบซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ได้จับคู่คำสั่งของนาย ก. แล้ว สำนักหักบัญชีก็จะเข้ามาเป็นคู่สัญญาฝั่งผู้ซื้อกับนาย ก. ในกรณีนี้ นาย ก. สามารถเลือกที่จะถือครองข้อตกลงต่อไปจนถึงเดือนมีนาคมซึ่งเป็นเดือนส่งมอบแล้วทำการส่งมอบสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ให้กับผู้ซื้อ (ดังภาพที่ 2.1 การถือครองข้อตกลงจนเข้าสู่กระบวนการส่งมอบและรับมอบ) แต่หากนาย ก. ไม่ประสงค์จะถือครองข้อตกลงคงค้างดังกล่าวต่อไป หรือไม่ประสงค์จะส่งมอบสินค้า นาย ก. ก็สามารถโอนขายฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้างฝั่งขายของตนให้แก่บุคคลอื่นได้ แต่ทั้งนี้ ต้องกระทำก่อนวันซื้อขายสุดท้ายจะมาถึง

ภาพที่ 2.1 การถือครองข้อตกลงเงินเข้าสู่กระบวนการส่งมอบและรับมอบ

จากตัวอย่างข้างต้น สมมติว่า นาย ก. ไม่ประสงค์จะเข้าสู่กระบวนการส่งมอบรับมอบสินค้า ก็ทำการโอนขายฐานะการถือครองข้อตกลงฝั่งขายที่ตนถืออยู่ ให้แก่นาย ข. ต่อมานาย ข. ขายต่อให้แก่นาย ค. และต่อมานาย ค. ขายต่อให้แก่นาย ง. นาย ง. จะขายฐานะคงค้างดังกล่าวหรือจะเข้าสู่กระบวนการส่งมอบ (Delivery Process) ก็ได้ (ดังภาพที่ 2.2 การโอนข้อตกลงก่อนเข้าสู่กระบวนการส่งมอบและรับมอบ)

ภาพที่ 2.2 การโอนข้อตกลงก่อนเข้าสู่กระบวนการส่งมอบและรับมอบ

ข. การปลดเปลื้องความผูกพันเมื่อถึงสิ้นวันซื้อขายสุดท้าย

การชำระเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement)

ผู้ซื้อผู้ขายรายใดถือครองข้อตกลงคงค้างจนถึงสิ้นวันซื้อขายสุดท้าย โดยหลักแล้วผู้ซื้อผู้ขายรายดังกล่าวจะต้องส่งมอบรับมอบสินค้าตามเงื่อนไขที่สัญญาระบุไว้ เว้นแต่สัญญาซื้อขายล่วงหน้านั้นตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะกำหนดข้อสัญญามาตรฐานให้เป็นแบบ “Both Options” เช่นนี้คู่สัญญาที่จะสามารถหักล้างฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้างของตนออกไปจากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ได้ ด้วยการชำระราคาส่วนต่างด้วยเงินแทนการส่งมอบ (Cash Settlement)

สำหรับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าแบบ Both Options นั้น หากคู่สัญญาประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้ากันจริงๆ ก็สามารทำได้ โดยจะต้องมีความจำเป็นของผู้ซื้อที่ต้องการรับมอบและผู้ขายที่ต้องการส่งมอบสินค้าที่ตรงกัน และต้องแจ้งความประสงค์ดังกล่าวให้สำนักหักบัญชีทราบภายในระยะเวลาที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดแล้วสำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ (ครั้งที่ 2) และแจ้งผลการจับคู่ให้แก่ผู้ซื้อและผู้ขายทราบผ่านทางนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าของตน แต่หากมีเพียงผู้ซื้อหรือผู้ขายฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแจ้งความประสงค์จะขอส่งมอบหรือรับมอบเท่านั้น หรือทั้งสองฝ่ายไม่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบกันเลยเช่นนี้ สำนักหักบัญชีจะทำการหักล้างข้อตกลงคงค้าง (สัญญาซื้อขายล่วงหน้า) ของผู้ซื้อและผู้ขายด้วยการปรับมูลค่าของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามราคาดailyสุดท้าย และดำเนินการให้ผู้ซื้อผู้ขายชำระราคาส่วนต่างของสัญญาดังกล่าวเป็นเงิน และเมื่อมีการชำระส่วนต่างของราคาด้วยเงินแล้วก็ถือว่าภาระหน้าที่ตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของผู้ซื้อ ผู้ขาย ได้สิ้นสุดลง

การรับมอบส่งมอบ (Delivery)

เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายถือครองสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจนถึงสิ้นวันซื้อขายสุดท้าย ผู้ซื้อและผู้ขายล่วงหน้าจะเกิดภาระผูกพันที่จะต้องส่งมอบรับมอบสินค้าตามกระบวนการส่งมอบรับมอบของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ (Delivery Process) ซึ่งมีขั้นตอนโดยสรุปดังนี้ (ดังภาพที่ 2.3 กระบวนการส่งมอบรับมอบในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ (เอฟเพท))

ภาพที่ 2.3 กระบวนการส่งมอบรับมอบในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ (เอฟเพท)

การรับมอบส่งมอบโดยทางเลือกอื่น (Alternative Delivery Procedure: ADP)

นอกจากการส่งมอบรับมอบสินค้าตามขั้นตอนและเงื่อนไขมาตรฐานของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แล้ว ยังมีช่องทางที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ เปิดโอกาสให้ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถตกลงเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบระหว่างกันได้ โดยเมื่อได้รับแจ้งผลการจับคู่ส่งมอบรับมอบจากสำนักหักบัญชีแล้ว ผู้ซื้อและผู้ขายที่มีความต้องการส่งมอบรับมอบสินค้าที่มีเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบแตกต่างไปจากมาตรฐานของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ก็สามารถดำเนินการได้ โดยยื่นคำขอทำการส่งมอบรับมอบโดยทางเลือกอื่นต่อสำนักหักบัญชีภายในระยะเวลาที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนด และหากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ อนุญาตให้ทำการส่งมอบรับมอบโดยทางเลือกอื่นได้แล้ว ก็จะทำให้ถือว่าผู้ซื้อ ผู้ขายหมดภาระผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

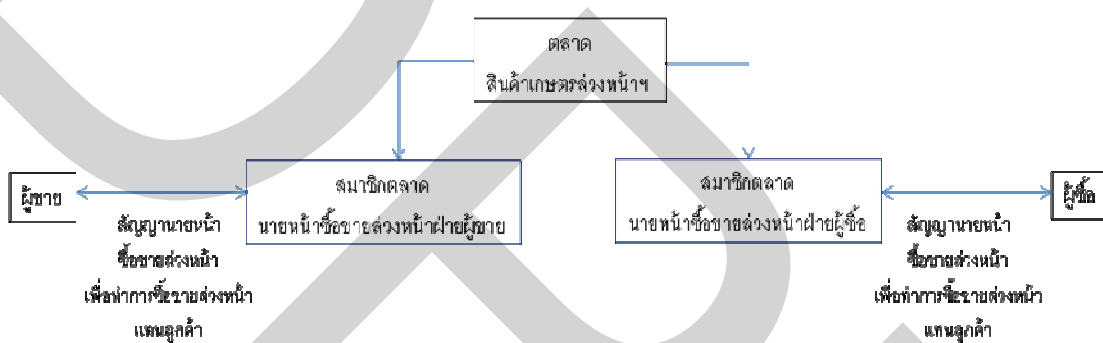
2.4.2.2 สัญญาที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้า

1) สัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้า

ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ บรรดากฎระเบียบข้อบังคับการซื้อขายที่คณะกรรมการตลาด และคณะกรรมการ ก.ส.ล. อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ประกาศออกมานั้น จะถูกนำมาใช้บังคับกับบุคคลผู้ถูกกำกับดูแลตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ซึ่งได้แก่ นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงาน ก.ส.ล. และตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ (สมาชิกตลาด) เท่านั้น และในฐานะที่กฎข้อบังคับการซื้อขายดังกล่าวกฎหมายเครื่องมือที่ฝ่ายนิติบัญญัติให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย (พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542) กฎข้อบังคับการซื้อขายจึงเป็นกฎหมายลำดับรองที่จะมีเนื้อหาขัดหรือแย้งกับกฎหมายลำดับศักดิ์ที่สูงกว่าไม่ได้ อันเป็นไปตามหลักลำดับชั้นของกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม แม้ไม่สามารถนำกฎข้อบังคับการซื้อขายมาใช้บังคับกับผู้ซื้อผู้ขายในฐานะตัวการที่แท้จริงได้โดยตรงด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น แต่สามารถนำกฎข้อบังคับการซื้อขายมาใช้บังคับกับผู้ซื้อผู้ขายได้โดยทางอ้อมผ่านข้อสัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า ซึ่งมาตรา 30 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติให้ข้อสัญญาดังกล่าวจะต้องมีรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญเป็นไปตามที่คณะกรรมการก.ส.ล. กำหนดด้วย ซึ่งหนึ่งในรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญที่คณะกรรมการ ก.ส.ล.

กำหนดนั้นคือ ลูกค้า (ตัวการ) ยินยอมที่จะปฏิบัติตาม กฎข้อบังคับ คำสั่ง และเงื่อนไขใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าและตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยกำหนด ดังนั้น ไม่เพียงสัญญาหน้าซื้อขายล่วงหน้าจะมีผลบังคับทางกฎหมายเป็นสัญญาแต่งตั้งตัวการตัวแทน กล่าวคือ ผู้ซื้อผู้ขายในฐานะตัวการ แต่งตั้งบริษัทนายหน้าที่เป็นสมาชิกตลาดให้เป็นตัวแทนของตนเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แล้ว สัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้าที่ยังทำหน้าที่เชื่อมโยงนิติสัมพันธ์ให้ผู้ซื้อและผู้ขายต้องยอมรับและบังคับตามกฎหมายข้อบังคับการซื้อขายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าอีกด้วย โดยมีรายละเอียดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ปรากฏดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกฎข้อบังคับการซื้อขายกับสัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้า

อนึ่ง การที่ความสัมพันธ์เป็นดังเช่นภาพที่ 2.4 นี้ ก็เพื่อป้องกันและกระจายความรับผิดชอบอันจะเป็นการป้องกันการบิดพลิ้ว การไม่ปฏิบัติตามสัญญาได้อีกทางหนึ่ง ตัวอย่างเช่น กรณีที่ลูกค้าฝ่ายผู้ขายไม่ส่งมอบสินค้า สมาชิกตลาดซึ่งเป็นนายหน้าฝ่ายผู้ขายก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อตลาดไปก่อนเพื่อมิให้กระบวนการซื้อขายต้องเกิดความเสียหาย และเมื่อตลาดได้รับผิดชอบให้แก่สมาชิกตลาดฝ่ายผู้ซื้อไปแล้ว สมาชิกตลาดฝ่ายผู้ขายก็จะกลับมาไล่เบี้ยเอาค่ากับผู้ขายซึ่งเป็นลูกค้าของตัวเองได้ต่อไป

สืบเนื่องจากบทบัญญัติในมาตรา 30 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ที่ว่า

“ในการเป็นนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าให้นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าทำสัญญาเป็นหนังสือกับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า โดยมีรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาตามที่คณะกรรมการ ก.ส.ล. กำหนด”

สำหรับสาระสำคัญแห่งสัญญาซื้อขายล่วงหน้าซึ่งขายล่วงหน้าที่คณะกรรมการ ก.ส.ล. กำหนดปรากฏอยู่ในประกาศคณะกรรมการ ก.ส.ล. ที่ กน 3/2546 เรื่อง รายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า¹⁹ ได้แก่ การส่งมอบหรือการรับมอบสินค้าเกษตรที่ซื้อขาย วิธีดำเนินการของนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หากลูกค้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการส่งมอบหรือรับมอบสินค้าเกษตร เป็นต้น

ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่ากระบวนการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยนั้น ลูกค้าหรือผู้ซื้อและผู้ขายไม่ได้ติดต่อซื้อขายกันโดยตรง แต่ทุกอย่างจะกระทำผ่านนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า ซึ่งถือเป็นตัวแทนของลูกค้า (ตัวการ) มีการแต่งตั้งกันโดยสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หรือที่เรียกว่า สัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า แต่อย่างไรก็ดี บรรดากฎข้อบังคับการซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ รวมตลอดถึงข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าซึ่งถือเป็นข้อสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามาตรฐานจะถูกนำมาใช้บังคับกับลูกค้าประเภทที่ไม่ได้เป็นสมาชิกตลาดหรือสมาชิกสำนักหักบัญชี โดยผ่านความตกลงที่ลูกค้าได้ให้ไว้แก่นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าฯ ซึ่งคณะกรรมการ ก.ส.ล. เป็นผู้กำหนดเงื่อนไขแห่งสัญญานายหน้าฯ ดังกล่าว ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า สัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้านี้เองที่เป็นเสมือนสะพานเชื่อมให้ลูกค้าต้องยอมรับและถูกบังคับตามกฎข้อบังคับการซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ

ในการนี้ ผู้เขียนขอตัวอย่างข้อความในสัญญานายหน้าฯ ของบริษัท ฟิวเจอร์ อกริเทรค จำกัด เพื่อประกอบการทำความเข้าใจ ดังนี้

“ข้อ 5. การรับ-ส่งมอบสินค้า ลูกค้าตกลงที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดการรับมอบส่งมอบสินค้าเกษตรที่ตลาดกำหนด..”

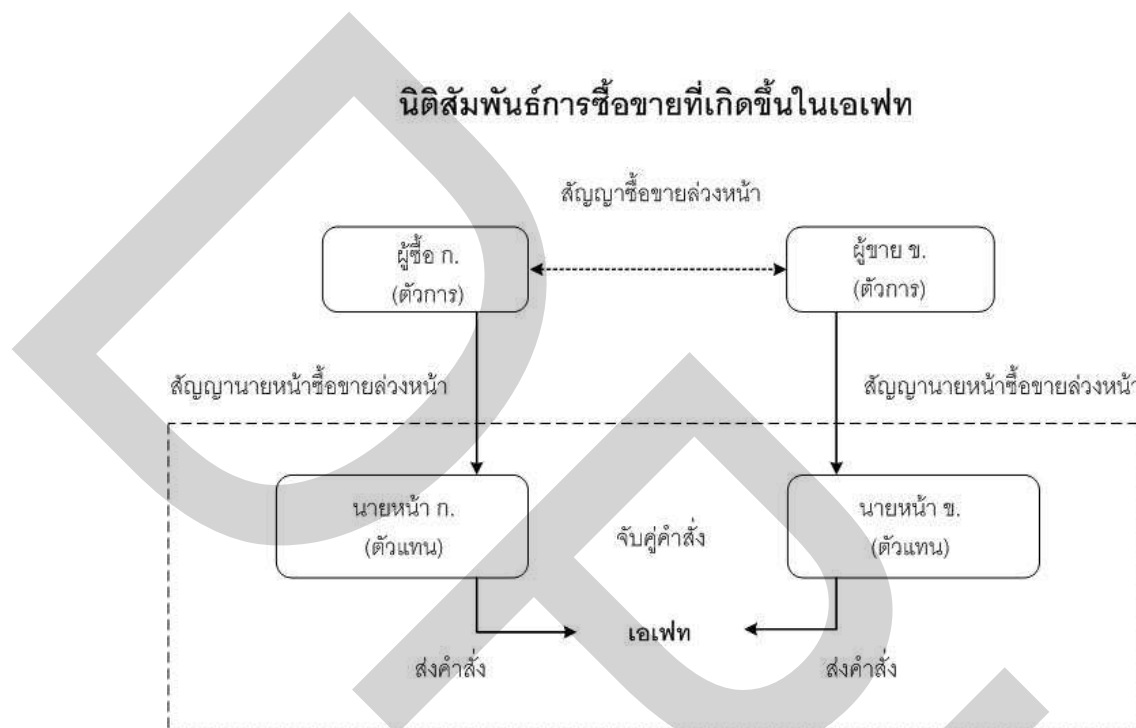
¹⁹ ประกาศคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ที่ กน 3/2546 เรื่อง รายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า

ข้อ 2 สัญญาต้องทำเป็นหนังสือและอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาดังต่อไปนี้ ...

(6) การส่งมอบหรือการรับมอบสินค้าเกษตร

นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าต้องระบุระยะเวลาและวิธีการส่งมอบหรือรับมอบสินค้าเกษตร และมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการของนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หากลูกค้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการส่งมอบหรือรับมอบสินค้าเกษตร ทั้งนี้จะต้องให้ความเป็นธรรมแก่ลูกค้าตามสมควรด้วย.

ทั้งนี้ นิติสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าประเภทที่ไม่ได้เป็นสมาชิกตลาดหรือสมาชิกสำนักหักบัญชี กับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า และตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ สามารถอธิบายได้จากภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 นิติสัมพันธ์การซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ (เอเฟท)

จะเห็นได้ว่าการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ นี้ ผู้ซื้อและผู้ขายไม่ต้องพบปะเห็นหน้ากันอย่างเช่นกันซื้อขายในตลาดจริง และผู้ซื้อผู้ขายมิได้มีนิติสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แต่จะกระทำการทุกอย่างผ่านสมาชิกตลาด หรือนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าที่เป็นคู่สัญญาของตน

2) สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ก. การเกิดขึ้นของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าใน ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

เนื่องจากสัญญาเป็นนิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป โดยการแสดงเจตนาที่จะก่อให้เกิดเป็นสัญญาได้นั้นต้องมีความชัดเจนแน่นอนเพียงพอ หากใช่เป็นเพียงคำเชิญชวน (Invitation to treat) ซึ่งถือเป็นเพียงการเสนอเพื่อให้มีการเจรจา หรือเพื่อให้มี

การทำข้อเสนอเข้ามาเท่านั้น²⁰ หากใช้การเสนอเพื่อทำสัญญาไม่ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือคำซื้อเชิญของผู้ขายทอดตลาด หรือประกาศของผู้ขายทอดตลาดว่าจะมีการขายทรัพย์สินที่ใด วันเวลาใด ลักษณะนี้เป็นเพียงคำเชิญชวน ส่วนคำสุ่ราคาของผู้ซื้อถือเป็นคำเสนอ

แต่สำหรับคำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ผู้ซื้อและผู้ขายส่งเข้าสู่ระบบการซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ผ่านนายหน้าฯ นั้น เมื่อพิจารณาลักษณะของคำสั่งดังกล่าวที่แสดงให้เห็นถึงเจตนาที่ชัดเจนแน่นอนของผู้ส่งคำสั่งว่าต้องการผูกพันเป็นสัญญาหากคำสั่งที่ตนได้ส่งออกไปถูกสนองรับหรือมีการจับคู่ ทั้งคำสั่งที่ส่งนั้นไม่ว่าจะเป็นคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายล้วนมีความชัดเจนแน่นอน มีความครบถ้วนในสาระสำคัญของการซื้อขายไม่ว่าจะเป็นราคา ปริมาณ คุณภาพสินค้า และกำหนดเวลาในการส่งมอบรับมอบสินค้าถึงขนาดพอที่จะผูกพันเป็นสัญญาได้หากมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดตกลงสนองรับ

ทั้งนี้ ไม่ว่าคำสั่งดังกล่าวจะถือเป็นคำเสนอหรือคำมั่นก็ตาม ผลทางกฎหมายก็ไม่แตกต่างกัน เพราะในท้ายที่สุดหากมีผู้สนองหรือผู้รับคำมั่นได้สนองรับกลับมาแล้วย่อมก่อให้เกิดเป็นสัญญาด้วยกันทั้งสิ้น ในประเด็นนี้ผู้เขียนจึงไม่ขอกกล่าวลึกลงไปในรายละเอียด

ข. วัตถุประสงค์ของสัญญา

วัตถุประสงค์แห่งนิติกรรมนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 150 บัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพนันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ”

วัตถุประสงค์แห่งนิติกรรมที่บัญญัติอยู่ในมาตรา 150 ข้างต้นนั้น ท่านอาจารย์อัครวิทย์ สุมาวงศ์ ได้อธิบายว่า คือ ประโยชน์อันเป็นผลสุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมประสงค์จะให้เกิดขึ้น หรือเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากนิติกรรมที่ตนแสดงเจตนา เช่น ทำสัญญาซื้อบ้าน ฝ่ายผู้ซื้อจะได้รับประโยชน์ที่จะได้บ้านเป็นกรรมสิทธิ์ ส่วนผู้ขายจะได้รับประโยชน์ที่จะได้เงินจากการขายบ้าน วัตถุประสงค์ในการทำนิติกรรมนั้นจึงเป็นความมุ่งหมายในการทำนิติกรรมของแต่ละฝ่าย²¹

สำหรับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยนั้น เนื่องจากมีข้อกำหนดการซื้อขายหรือ Contract Specification เป็นตัวกำหนดสาระสำคัญ

²⁰ บัญญัติ สุชีวะ ก (ม.ป.ป.). การทำสัญญาในอังกฤษ. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2554, จาก

http://elib.coj.go.th/Article/d7_2_4.pdf.

²¹ อัครวิทย์ สุมาวงศ์. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา. หน้า 20.

ของการซื้อขายในแต่ละสัญญา ทั้งยังกำหนดรูปแบบการชำระหนี้อันเป็นผลสุดท้ายของสัญญาไว้เป็นการล่วงหน้าแล้ว โดยมีสาระสำคัญของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรแต่ละชนิด ดังนี้²²

²² ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2554, จาก <http://www.afet.or.th/v081/thai/>.

ตารางที่ 2.2 สาระสำคัญของสัญญาซื้อขายล่วงหน้ายางแผ่นรมควันชั้น 3

สินค้า	ยางแผ่นรมควันชั้น 3
คุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ	มาตรฐาน Green Book โดยผู้ซื้อสามารถกำหนด ลักษณะเฉพาะ (House Term) ตามที่ต้องการ
หน่วยการซื้อขาย	5,000 กิโลกรัม หรือ 5 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการซื้อขาย
หน่วยการส่งมอบ	20,000 กิโลกรัม หรือ 20 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการส่งมอบ
วิธีการซื้อขาย	Computerized Continuous Trading
ราคาซื้อขาย	บาท / กิโลกรัม
เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ	ทุกเดือนติดต่อกันไม่เกิน 9 เดือน
วันซื้อขายสุดท้าย	วันทำการที่ 3 ก่อนวันทำการแรกของเดือนส่งมอบ
วันส่งมอบสุดท้าย	วันทำการสุดท้ายของเดือนส่งมอบ
วิธีการส่งมอบ จุดส่งมอบ และเงื่อนไขการส่งมอบ	ผู้ซื้อเลือกเงื่อนไขการส่งมอบอย่างใดอย่างหนึ่ง (Buyer's Options) ได้ดังนี้ 1. ณ ท่าเรือกรุงเทพ หรือท่าเรือแหลมฉบังตามเงื่อนไข Free on Board (PAR) 2. ณ คลังสินค้าหรือโรงงานในเขตกรุงเทพฯ นครปฐม ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สระบุรี ชลบุรี และระยอง (ผู้ขายให้ส่วนลดแก่ผู้ซื้อตามอัตราที่ตลาดกำหนด)

ตารางที่ 2.3 สาระสำคัญของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซนต์ ชั้น 2

สินค้า	ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซนต์ ชั้น 2
คุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ	ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซนต์ ชั้น 2 ตามมาตรฐานกระทรวงพาณิชย์
หน่วยการซื้อขาย	15,000 กิโลกรัม หรือ 15 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการซื้อขาย
หน่วยการส่งมอบ	15,000 กิโลกรัม หรือ 15 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการส่งมอบ
วิธีการซื้อขาย	Computerized Continuous Trading
ราคาซื้อขาย	บาท / กิโลกรัม
เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ	ทุกเดือนติดต่อกันจำนวน 8 เดือนส่งมอบ (Contract Month)
วันซื้อขายสุดท้าย	วันทำการที่ 10 ของเดือนส่งมอบ
วันส่งมอบสุดท้าย	วันทำการสุดท้ายของเดือนส่งมอบ

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

สินค้า	ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2
ทางเลือกในการส่งมอบและรับมอบ (Both Options)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ผู้ซื้อผู้ขายที่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้า แจ้งความประสงค์มายังตลาดตั้งแต่วันที่ 08.30-12.00 น. ของวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย 2. หากผู้ซื้อผู้ขายไม่ได้ยื่นความประสงค์ที่จะส่งมอบรับมอบสินค้า หรือไม่ได้รับการจับคู่ให้ทำการส่งมอบรับมอบ ตลาดจะยุติฐานะการถือครองให้ด้วยการชำระส่วนต่างราคาด้วยเงิน (Cash Settlement)
การส่งมอบรับมอบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนดในเขตกรุงเทพมหานคร (ผู้ซื้อสามารถกำหนดให้ส่งมอบในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นครปฐม นนทบุรี สมุทรสาคร สมุทรปราการ ปทุมธานี นครนายก และ ฉะเชิงเทรา ได้โดยไม่มีส่วนเพิ่มหรือส่วนลดค่าใช้จ่ายด้านระยะทางแต่อย่างใด) 2. ผู้ขายรับผิดชอบค่าขนส่งสินค้าจนถึงในคลังสินค้าของผู้ซื้อ และผู้ซื้อรับผิดชอบ ค่าชั่งน้ำหนักและค่าตรวจสอบคุณภาพ ทั้งนี้ ผู้ซื้อสามารถร้องขอให้มีการตรวจสอบ DNA ได้ ในกรณีที่ผลการตรวจสอบ DNA ผ่านมาตรฐาน ผู้ซื้อรับผิดชอบต่อตรวจสอบ แต่หากผลการตรวจ DNA ไม่ผ่านมาตรฐาน ผู้ขายรับผิดชอบต่อตรวจสอบและค่าใช้จ่ายทั้งหมด

ตารางที่ 2.4 สาระสำคัญของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ เนื่องในการส่งมอบรับมอบแบบ FOB

สินค้า	ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ฤดูกาลผลิตปัจจุบัน (ข้าวใหม่)
คุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ	ตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงพาณิชย์ โดยต้องอยู่ในสภาพดีและมีกลิ่นปกติ เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในการค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์
หน่วยการซื้อขาย	50 เมตริกตัน (50,000 กิโลกรัม) / หนึ่งหน่วยการซื้อขาย
หน่วยการส่งมอบ	250 เมตริกตัน (250,000 กิโลกรัม) / หนึ่งหน่วยการส่งมอบ (5 หน่วยการซื้อขาย)
วิธีการซื้อขาย	ระบบอิเล็กทรอนิกส์
ราคาซื้อขาย	บาท/ตัน
เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ	มกราคม มีนาคม พฤษภาคม กรกฎาคม กันยายน พฤศจิกายน

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

สินค้า	ข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ฤดูกาลผลิตปัจจุบัน (ข้าวใหม่)
วันซื้อขายสุดท้าย	วันทำการสุดท้าย ก่อนวันทำการแรกของเดือนส่งมอบ
วันรับมอบสุดท้าย	กรณี FOB: วันทำการสุดท้ายของเดือนถัดจากเดือนส่งมอบ กรณี ส่งมอบ ณ คลังสินค้าที่ตลาดกำหนด: วันทำการที่ 5 ของเดือนถัดจากเดือนส่งมอบ
วิธีการส่งมอบ จุดส่งมอบ และเงื่อนไขการส่งมอบ	<p>ส่งมอบข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ตามเงื่อนไข Free on Board (FOB) กรุงเทพมหานคร กระสอบ PP 50 กก. Break Bulk ตามเงื่อนไขที่ผู้ซื้อกำหนด (Buyer's Option) โดยผู้ซื้อเป็นผู้จัดหาบรรจุภัณฑ์ และตีตราบรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้ผู้ซื้อสามารถเลือกวิธีการส่งมอบรับมอบ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งมอบ FOB กรุงเทพฯ บรรจุกระสอบ PP 50 กก. ในตู้ Container 20 ฟุต โดยผู้ซื้อจ่ายส่วนเพิ่ม (Premium) 2. ส่งมอบ FOB แหลมฉบัง บรรจุกระสอบ PP 50 กก. ในตู้ Container 20 ฟุต โดยผู้ซื้อจ่ายส่วนเพิ่ม (Premium) 3. ส่งมอบ FOB เกาะสีชัง บรรจุกระสอบ PP 50 กก. Break Bulk โดยผู้ซื้อจ่ายส่วนเพิ่ม (Premium) 4. ส่งมอบ ณ คลังสินค้า ตามที่ผู้ซื้อกำหนด โดยมีส่วนลด (Discount) ตามอัตราที่ตลาดกำหนด <p>การส่งมอบผู้ขายต้องส่งเป็น Bulk โดยรถบรรทุกที่สามารถยกเทได้เท่านั้น ในกรณีที่ผู้ซื้อต้องการบรรจุภัณฑ์กระสอบ PP ที่มีขนาดต่างจาก 50 กก.* ผู้ซื้อต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่ม (Premium) ซึ่งเป็นค่าแรงในการบรรจุตามขนาดของบรรจุภัณฑ์ ตามที่ตลาดประกาศกำหนด</p> <p>* (ตลาดกำหนดขนาดของบรรจุภัณฑ์อื่น = 25 กก.)</p>

ตารางที่ 2.5 สารสำคัญของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าน้ำมันสำปะหลังเส้น

สินค้า	มันสำปะหลังเส้น
คุณภาพสินค้าที่ส่งมอบ	มีแป้งไม่น้อยกว่าร้อยละ 65.0 โดยน้ำหนัก มีเส้นใยของหัวมันสำปะหลัง ไม่เกินร้อยละ 5.0 โดยน้ำหนัก มีความชื้นไม่เกินร้อยละ 14.0 โดยน้ำหนัก ไม่มีวัตถุอื่นเจือปน เว้นแต่ดินทรายที่ติดมากับหัวมันสำปะหลังตามสภาพปกติ ไม่เกินร้อยละ 3 โดยน้ำหนัก ไม่มีกลิ่นและสีผิดปกติ ไม่บูดเน่า หรือขึ้นรา
หน่วยการซื้อขาย	50,000 กิโลกรัม หรือ 50 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการซื้อขาย
หน่วยการส่งมอบ	150,000 กิโลกรัม หรือ 150 เมตริกตัน / หนึ่งหน่วยการส่งมอบ
วิธีการซื้อขาย	Computerized Continuous Trading
ราคาซื้อขาย	บาท / กิโลกรัม (ไม่รวมบรรจุกัญท์)
เดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ	ทุกเดือนติดต่อกัน ไม่เกิน 6 เดือน
วันซื้อขายสุดท้าย	วันทำการที่ 10 ของเดือนส่งมอบ
วันส่งมอบสุดท้าย	วันทำการสุดท้ายของเดือนส่งมอบ
ทางเลือกในการส่งมอบและรับมอบ (Both Options)	1. ให้ผู้ซื้อผู้ขายที่ประสงค์จะส่งมอบรับมอบสินค้า แข็งความประสงค์มายังตลาดตั้งแต่วันที่ 8.30 - 12.00 น. ของวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย 2. หากผู้ซื้อผู้ขายไม่ได้ยื่นความประสงค์ที่จะส่งมอบรับมอบสินค้า หรือไม่ได้รับการจับคู่ให้ทำการส่งมอบรับมอบ ตลาดจะยุติฐานะการถือครองให้ด้วยการชำระส่วนต่างราคาด้วยเงิน (Cash Settlement)
การส่งมอบรับมอบ	ณ คลังสินค้าหรือ โรงงานที่ผู้ซื้อกำหนดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า ประโยชน์อันเป็นผลสุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมประสงค์จะให้เกิดขึ้นในการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าก็คือ ผู้ขายต้องการเงิน อันเป็นราคาของสินค้า และผู้ซื้อต้องการสินค้าเกษตรที่ตนซื้อซึ่งเจตนาดังกล่าวแม้จะถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า แต่เมื่อผู้ซื้อผู้ขายส่งคำสั่งซื้อคำสั่งขายเข้าสู่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ย่อมเป็นการตอกย้ำถึงความยินยอมที่จะผูกพันตนตามข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดไว้ข้างต้น และแม้ว่าหลักการทั่วไปของการซื้อขายล่วงหน้าจะเปิดโอกาสให้ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถปลดเปลื้องความผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้หลายวิธีไม่จำกัดเฉพาะการส่งมอบรับมอบสินค้าเพียงอย่างเดียวก็ตาม ดังที่กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่นั่นหาใช่ประโยชน์อันเป็นผลสุดท้ายที่ผู้

แสดงเจตนาเมื่ออยู่ ณ ขณะทำสัญญาไม่ เป็นแต่เพียงตัวเลือกที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในภายหลัง ก่อนที่ เดือนส่งมอบจะมาถึงเท่านั้น

2.4.3 วิธีการซื้อขาย

2.4.3.1 รูปแบบของการซื้อขายล่วงหน้า

การซื้อขายล่วงหน้าที่ปฏิบัติกันอยู่ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าทั่วโลก มีด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ แบบการซื้อขายโดยการประมูลราคาในห้องค้าที่ใช้สัญญาณมือเพื่อบอกและตกลง ราคาและปริมาณการซื้อขาย หรือ Open Outcry และการซื้อขายโดยอัตโนมัติผ่านระบบ คอมพิวเตอร์ หรือ Electronic Trading ซึ่งเป็นรูปแบบที่ตลาดล่วงหน้าในหลายประเทศเลือกใช้ รวมทั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าของประเทศไทยด้วย ที่เป็นเช่นนี้เพราะการซื้อขายด้วยระบบ คอมพิวเตอร์

ก) มีความรวดเร็วกว่า ทั้งการส่งคำสั่ง การจับคู่ การซื้อขาย การยืนยันผล และการ ตรวจสอบให้การซื้อขายเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดได้อย่างแม่นยำ

ข) สามารถแสดงผลการซื้อขายและเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ในทันที ทำให้ผู้ซื้อ ผู้ขาย เข้าถึงข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน

ทั้งนี้ จะมีระบบปฏิบัติการที่สมาชิกของตลาดสามารถต่อเชื่อม โดยผ่านโครงข่ายต่างๆ เพื่อใช้ในการส่งคำสั่งซื้อขายเข้าสู่ตลาด รับการยืนยันคำสั่งซื้อขายจากตลาด ขณะเดียวกัน ระบบปฏิบัติการดังกล่าวก็จะมี การเชื่อมโยงไปสู่ระบบการชำระราคาของสำนักหักบัญชีเพื่อแจ้ง ยอดการหักบัญชีระหว่างสมาชิกและคำนวณระดับเงินประกัน (Margin)

2.4.3.2 การซื้อขายตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

การซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องส่ง คำสั่งซื้อหรือขาย เข้าสู่ระบบการซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ โดยผ่านนายหน้าซื้อขาย ล่วงหน้าที่เป็นสมาชิกของตลาด²³ เท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อกระจายความรับผิดชอบออกเป็นช่วงๆ จาก สมาชิกของตลาดคือนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า ส่งต่อไปยังลูกค้าเมื่อมีการบิดพลิ้วหรือการไม่ปฏิบัติ ตามสัญญาในช่วงใด ผู้ที่รับรองในช่วงนั้นจะต้องรับผิดชอบแทน เช่น เมื่อลูกค้าบิดพลิ้วไม่ปฏิบัติ ตามสัญญา ตัวแทนหรือนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าของลูกค้ารายนั้นก็จะต้องรับผิดชอบต่อตลาด แทนลูกค้าไปพลางก่อน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงระบบ โครงสร้างของ

²³ สมาชิกตลาด หมายถึง ผู้ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจการค้าสินค้าเกษตร ล่วงหน้า (“เลขาธิการ”) ให้ทำการซื้อขายล่วงหน้าเพื่อตนเอง ซึ่งเรียกว่า ผู้ค้าล่วงหน้า และ ผู้ได้รับอนุญาตจาก เลขาธิการให้จัดหาและรับคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายล่วงหน้าจากลูกค้า ซึ่งเรียกว่า นายหน้าซื้อขายล่วงหน้า และ ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้ซื้อขายล่วงหน้าในตลาด.

กฎหมายที่กำหนดให้การซื้อขายต้องกระทำผ่านสมาชิกเท่านั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องความรับผิดชอบและการไล่เบียดกันในทางกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องมีการนำเรื่องมาฟ้องร้องต่อศาล²⁴

ทั้งนี้ ก่อนเริ่มทำการซื้อขาย ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องเปิดบัญชีซื้อขายกับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า โดยจะมีสัญญาที่เรียกว่า “สัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า” เป็นหลักฐาน และจะต้องมีการวางเงินประกันการซื้อขาย หรือที่เรียกว่า “เงินประกันขั้นต้น” หรือ “Initial Margin (IM)” ตามอัตราที่คณะกรรมการ ก.ส.ล. กำหนด²⁵ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 78 (4) และ (16) ประกอบกับมาตรา 101 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542²⁶ ซึ่งเงินประกันขั้นต้นจะมีอัตราที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับชนิดของสินค้าที่ซื้อขาย

เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายเปิดบัญชีซื้อขายและวางเงินประกันขั้นต้นกับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าเรียบร้อยแล้ว ผู้ซื้อและผู้ขายก็สามารถส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายผ่านนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าเพื่อทำการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ได้ และเมื่อนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าได้รับคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายจากลูกค้า (ผู้ซื้อหรือผู้ขาย) แล้ว นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าก็จะส่งคำสั่งดังกล่าวเข้าสู่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ผ่านระบบคอมพิวเตอร์ที่มีการเชื่อมโยงกันไว้ (Electronic Trading)

สำหรับคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายที่ลูกค้าส่งมายังนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าเพื่อจะส่งเข้าสู่ระบบการซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ นั้นจะต้องมีรายละเอียดของประเภทของคำสั่งชนิดของสินค้า เดือนที่สัญญาครบกำหนดส่งมอบ และราคา และเมื่อนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าได้รับ

²⁴ กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์. (2542). พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542. หน้า 50-51.

²⁵ ประกาศคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการกำหนดอัตราเงินประกัน ฉบับลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547.

²⁶ มาตรา 78 ให้คณะกรรมการตลาดมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินงานของตลาด และปฏิบัติการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการตลาดตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ด้วย

(4) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงินประกัน การปรับฐานะบัญชีเงินประกัน รวมถึงอัตราเงินประกัน

(16) การอื่นใดที่จำเป็นต่อการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของตลาด

มาตรา 101 ในการซื้อหรือขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรในตลาดแต่ละครั้ง ต้องมีการวางเงินประกันไว้กับสำนักหักบัญชีตามอัตราและวิธีการที่คณะกรรมการตลาดกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ ก.ส.ล.

คำสั่งจากลูกค้า ในเบื้องต้นจะต้องทำการตรวจสอบรายละเอียดของคำสั่ง และจำนวนการถือครอง ข้อตกลง (Position Limit) ที่ลูกค้าแต่ละรายได้รับจากนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า (ซึ่งจำนวนการถือครองข้อตกลงนี้ นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าในฐานะสมาชิกตลาดจะได้รับจากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ มาอีกชั้นหนึ่ง แล้วนำมาจัดสรรให้แก่ลูกค้าของตน) คำสั่งซื้อคำสั่งขายที่ผ่านการตรวจสอบดังกล่าวแล้วจะถูกส่งต่อมายังตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ เพื่อเข้าสู่กระบวนการจับคู่คำสั่งซื้อขาย โดยคำสั่งซื้อสินค้าชนิดเดียวกัน มีระยะเวลาส่งมอบเดือนเดียวกันจะไป **เรียงลำดับก่อนหลัง** ไว้ ด้านขายก็เช่นเดียวกัน และหากราคาซื้อใดเป็นราคาเดียวกันหรือตรงกันกับราคาขาย ระบบก็จะทำการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายนั้นเข้าด้วยกัน

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการส่งคำสั่งซื้อหรือคำสั่งขายซึ่งมีรายละเอียดสินค้า จำนวน และเดือนส่งมอบเดียวกันเข้ามายังตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ พร้อมกันหลายๆ คำสั่ง ระบบคอมพิวเตอร์จะทำการเรียงลำดับคำสั่งจากราคา กล่าวคือ คำสั่งซื้อจะเรียงจากราคาเสนอซื้อสูงสุดแล้วค่อยๆ ลดหลั่นกันไป สำหรับคำสั่งขายระบบจะทำการเรียงลำดับคำสั่งจากราคาเสนอขายต่ำสุดก่อน กระบวนการดังกล่าวเป็นการจับคู่คำสั่งซื้อขายโดยอัตโนมัติ Automatic Order Matching (AOM) โดยระบบการซื้อขายจะประมวลคำสั่งซื้อและคำสั่งขาย ตั้งแต่เวลาที่ส่งคำสั่งเข้ามาจนถึงสิ้นสุดเวลาทำการซื้อขายประจำวัน โดยระบบจะจัดเรียงคำสั่งซื้อขายตามลำดับของราคาและเวลาที่ ดีที่สุด (Price and Time Priority) ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มาตรา 126 โดยมีหลักการที่ว่า คำสั่งซื้อที่มีราคาเสนอซื้อสูงสุดจะถูกจัดเรียงไว้ในลำดับที่หนึ่ง และถ้ามีราคาเสนอซื้อที่สูงกว่าถูกส่งเข้ามาใหม่ จะจัดเรียงราคาเสนอซื้อที่สูงกว่าเป็นลำดับแรกก่อน แต่หากมีการเสนอซื้อในแต่ละราคามากกว่า 1 รายการ ให้จัดเรียงตามเวลาโดยการเสนอซื้อที่ปรากฏในระบบการซื้อขายก่อนจะถูกจัดไว้เป็นการเสนอซื้อในลำดับก่อน ในกรณีของคำสั่งขายที่มีราคาเสนอขายต่ำที่สุดจะถูกจัดเรียงไว้ในลำดับที่หนึ่ง และถ้ามีราคาเสนอขายที่ต่ำกว่า ถูกส่งเข้ามาใหม่จะจัดเรียงราคาเสนอขายที่ต่ำกว่าเป็นลำดับแรกก่อน แต่หากมีการเสนอขายในแต่ละราคามากกว่า 1 รายการ ให้จัดเรียงตามเวลาโดยการเสนอขายที่ปรากฏในระบบการซื้อขายก่อน จะถูกจัดไว้เป็นการเสนอขายในลำดับก่อน ซึ่งระบบจะจับคู่คำสั่งซื้อขายโดยอัตโนมัติ โดยมีหลักการคือ เมื่อคำสั่งซื้อขายผ่านเข้ามาในระบบซื้อขายแล้ว ระบบซื้อขายจะตรวจสอบว่า คำสั่งนั้นสามารถจับคู่กับคำสั่งด้านตรงข้ามได้ทันทีหรือไม่ ถ้าคำสั่งนั้นสามารถจับคู่ได้ทันที ระบบก็จะทำการจับคู่ให้ แต่ถ้าคำสั่งนั้นไม่สามารถจับคู่ได้ ระบบจะจัดเรียงคำสั่งซื้อขายนั้นตามหลักการ Price and Time Priority ตามที่กล่าวมาข้างต้น

อนึ่ง กระบวนการจับคู่คำสั่งนี้จะกระทำทุกวัน และเมื่อสิ้นวันทำการคำสั่งใดไม่ได้รับการจับคู่จะถูกระบบล้างออกไปโดยอัตโนมัติ หรือหากจะไม่รอให้ถึงสิ้นวัน และเป็นเวลาก่อนที่

คำสั่งดังกล่าวจะถูกจับคู่ ลูกค้าผู้ส่งคำสั่งจะยกเลิกคำสั่งที่ส่งมานั้น โดยผ่านนายหน้าฯ ของตนก็ได้ ส่วนคำสั่งใดที่ได้รับการจับคู่คำสั่งแล้วจะเรียกว่า “ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หรือ ฐานะ (Position) หรือข้อตกลงคงค้าง (Open Interest)”²⁷

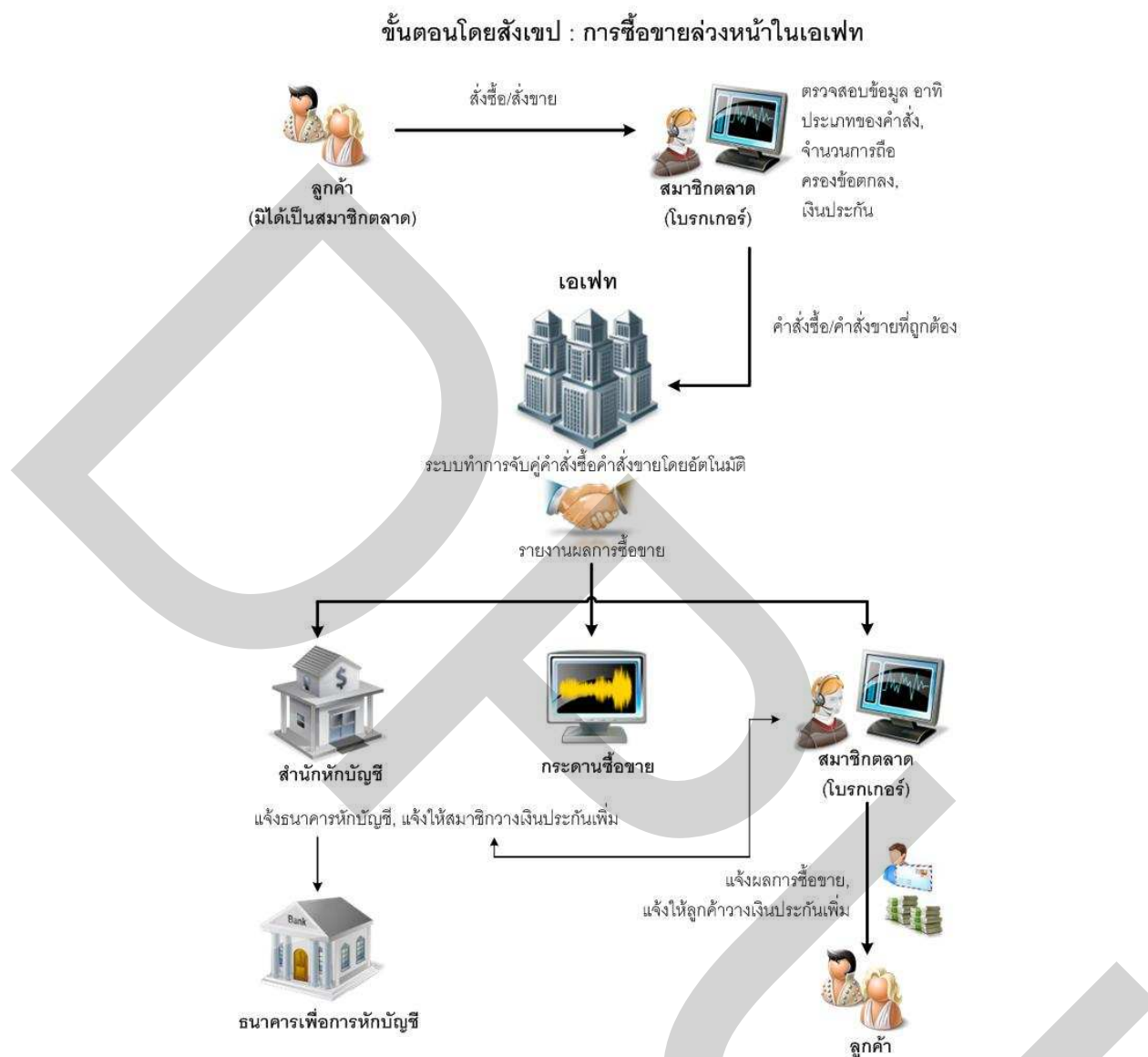
หลังจากที่คำสั่งซื้อคำสั่งขายถูกจับคู่แล้ว สำนักหักบัญชีจะเข้าเป็นคู่สัญญาแทนคู่สัญญาฝ่ายตรงกันข้ามในทุกรายการซื้อขาย นั่นคือ เข้าเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเข้าเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ²⁸ การที่สำนักหักบัญชีเข้าเป็นคู่สัญญาแทนคู่สัญญาเดิมหรือลูกค้านี้ เป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้ค้าหนึ่งๆ ที่จะสามารถหักล้างหรือ Offset สัญญาได้ ด้วยการส่งคำสั่งในสถานะตรงกันข้ามกับคำสั่งที่ถูกจับคู่ไว้ผ่านหน้าซื้อขายล่วงหน้าเข้าสู่ระบบการซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กล่าวคือ ถ้าฐานะเดิมเป็นฐานผู้ซื้อ ก็ต้องไปสร้างฐานะใหม่เป็นฐานะผู้ขาย แต่ถ้าฐานะเดิมเป็นฐานผู้ขาย ก็ต้องไปสร้างฐานะใหม่เป็นฐานะผู้ซื้อ โดยผลผูกพันในฐานะทั้งสองที่สร้างขึ้นต้องเป็นอย่างเดียวกัน คือ เป็นฐานะในสินค้าประเภทเดียวกัน และปริมาณเท่ากัน สำหรับเดือนส่งมอบเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงไม่จำเป็นต้องหักล้างหรือบอกเลิกสัญญากับคู่สัญญาที่ระบบจับคู่ไว้เดิม

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า การที่สำนักหักบัญชีเข้าเป็นคู่สัญญาแทนลูกค้านั้นเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าเพื่อให้สัญญาที่จับคู่เปลี่ยนมือต่อไปได้เท่านั้น มิได้มีผลทำให้ภาระผูกพันของลูกค้าเปลี่ยนไป ลูกค้าจึงยังคงต้องรับผิดชอบที่จะปฏิบัติตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จนกว่าจะได้ทำการหักล้างสัญญาด้วยการทำสัญญาตรงกันข้าม หรือ โดยการหักล้างสัญญาด้วยการชำระเงิน หรือการส่งมอบรับมอบสินค้าตามสัญญา

อนึ่ง เมื่อคำสั่งถูกจับคู่ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ระบบคอมพิวเตอร์ของตลาดจะรายงานยืนยันการซื้อขายไปยังคอมพิวเตอร์ของนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า เพื่อให้หน้าซื้อขายล่วงหน้าแจ้งยืนยันการซื้อขายไปยังลูกค้าของตน ในเวลาเดียวกันระบบการซื้อขายจะแจ้งการชื้อขายนั้นๆ ไปยังระบบคอมพิวเตอร์ของสำนักหักบัญชีเพื่อคำนวณเงินประกันว่าจะต้องเรียกเก็บเพิ่มเติมหรือส่งเงินประกันส่วนเกินคืนให้แก่สมาชิกของตลาดเพื่อสมาชิกตลาดจะได้ไปเรียกเก็บเพิ่มเติมหรือส่งเงินคืนให้แก่ลูกค้าของตนอีกทอดหนึ่ง โดยมีขั้นตอนการชื้อขายดังภาพที่ 2.6 ดังนี้

²⁷ สุภาพ วงศ์เกียรติขจร, เล่มเดิม.

²⁸ พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มาตรา 90 ในการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักหักบัญชี ให้สำนักหักบัญชีเป็นผู้รับผิดชอบในการซื้อขายระหว่างสมาชิก โดยเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ.

ภาพที่ 2.6 ขั้นตอนโดยสังเขป: การซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ (เอฟเท)

ดังนั้น ด้วยเหตุที่ตลาดสินค้าล่วงหน้าในต่างประเทศนั้น ได้ถูกพัฒนามาเป็นเวลากว่าร้อยปี วิธีการซื้อขายล่วงหน้าก็ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยจนกระทั่งปัจจุบันที่คอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างมาก การซื้อขายสินค้าล่วงหน้าแบบใหม่รวมถึงการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยจึงทำผ่านระบบคอมพิวเตอร์ หรือ Electronic Trading ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นที่ยอมรับ และด้วยเหตุผลที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าจัดตั้งขึ้นเพื่อเสริมการทำหน้าที่ตลาดสินค้าจริง (ตลาดสินค้าปัจจุบัน) โดยตลาดสินค้าล่วงหน้าจะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือบริหารความเสี่ยงให้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการใช้ในการ ลดความเสี่ยง

ด้านราคา (Hedging) กล่าวคือ เกษตรกรหรือผู้ประกอบการจะสามารถใช้ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าเพื่อลดความเสี่ยงด้านราคาได้ โดยเข้ามาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าควบคู่ไปกับกระบวนการค้าในตลาดสินค้าจริงที่ทำกันอยู่แล้วตามปกติ ผู้ที่มีความเสี่ยงด้านขาย เช่น เกษตรกรที่พร้อมที่จะขายข้าวในอีก 2 เดือนข้างหน้า สามารถลดความเสี่ยงจากการตกต่ำของราคาข้าวได้โดยการเข้ามาขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่มีความเสี่ยงด้านซื้อ เช่น ผู้ส่งออกที่มีภาระในการส่งออกข้าวในอีก 2 เดือนข้างหน้า ก็สามารถลดความเสี่ยงของตนจากการสูงขึ้นของราคาข้าวได้โดยการเข้ามาซื้อล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า

นอกจากนี้ ตลาดสินค้าล่วงหน้ายังเป็นเครื่องมือในการค้นหาราคาของสินค้าในอนาคต (Price Discovery) กล่าวคือ ราคาสินค้าเกษตรที่แสดงในวันนี้เป็นราคาที่สะท้อนมาจากความต้องการซื้อและความต้องการขายสินค้าชนิดเดียวกันนี้ในอนาคต ดังนั้น เกษตรกรหรือแม้กระทั่งผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรจึงสามารถนำราคาล่วงหน้าไปใช้ในการวางแผนการผลิตได้

ดังนั้น ด้วยประโยชน์ของกลไกตลาดล่วงหน้าดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับการดำเนินงานของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ภายใต้กฎระเบียบการซื้อขายที่เป็นธรรมแล้ว หากผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจวิธีการซื้อขายล่วงหน้า ตลอดจนรับทราบประโยชน์ที่จะได้รับจากการซื้อขายล่วงหน้าและหันมาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยแล้วก็จะก่อให้เกิดผลดีตั้งแต่ต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าของกฎหมายต่างประเทศ เปรียบเทียบกับประเทศไทย

แม้การซื้อขายล่วงหน้าในตลาดต่างประเทศเกิดขึ้นมานานและเป็นตลาดที่ได้รับความนิยมเป็นที่แพร่หลาย ทั้งยังมีประเพณีปฏิบัติในการซื้อขายเป็นการเฉพาะดังที่กล่าวมาในบทที่ 2 ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ในประเด็นที่ผู้เขียนศึกษาอันได้แก่ ลักษณะและผลบังคับทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า การกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของสินค้าที่ซื้อขาย การโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขายนั้น ล้วนมีพื้นฐานที่สำคัญมาจากหลักกฎหมายแพ่ง และจากการศึกษากฎหมายของประเทศที่มีวิวัฒนาการทางกฎหมายแพ่งมาอย่างยาวนานทั้งยังเป็นที่ยอมรับและเป็นต้นแบบให้กับหลายๆ ประเทศ คือ ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี พบว่าแต่ละประเทศมีหลักกฎหมายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่กล่าวถึงข้างต้น ดังนี้

3.1 กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้า

3.1.1 กฎหมายประเทศอังกฤษ

3.1.1.1 ลักษณะและผลบังคับทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า

(1) สัญญาจ้างทำของ

เนื่องจากลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากระหว่างสัญญาจ้างทำของกับสัญญาซื้อขายจึงเป็นการยากที่จะแยกได้อย่างชัดเจนว่าสัญญาลักษณะใดเป็นสัญญาจ้างทำของและสัญญาลักษณะใดเป็นสัญญาซื้อขาย แต่ถึงกระนั้น สัญญาทั้งสองประเภทก็มีข้อแตกต่างกันอยู่ ซึ่งศาลของประเทศอังกฤษมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้¹

¹ Richard Miles. (2001). *Blackstone's Sale and Supply of Goods and Services*. p.15.

1. พิจารณาเจตนาหรือความตั้งใจของกลุ่มสัญญา กล่าวคือ หากกลุ่มสัญญาตั้งใจจะปรับปรุงส่วนประกอบ สัญญานั้นก็เป็นสัญญาจ้างทำของ แต่หากตั้งใจจะซื้อขายกัน สัญญานั้นก็เป็นสัญญาซื้อขาย

2. พิจารณาหน้าที่ในการจัดหาสัมภาระ กล่าวคือ หากผู้ว่าจ้างเป็นผู้จัดหาสัมภาระทั้งหมดหรือสัมภาระส่วนหลัก สัญญานั้นก็เป็นสัญญาจ้างทำของ แต่หากเป็นสัญญาซื้อขายจะมีการโอนสัมภาระให้ก่อนและมีการขายคืนเมื่อผลิตเป็นสินค้าชิ้นใหม่ในภายหลัง คือผู้ซื้อเป็นผู้จัดหาสัมภาระแต่จะโอนให้แก่ผู้ขายไป เมื่อผู้ขายก่อสร้างหรือทำสัมภาระนั้นให้เกิดเป็นสินค้าชิ้นใหม่แล้วจึงจะโอน (ขาย) ให้แก่ผู้ซื้อในภายหลัง

3. พิจารณาความสำคัญของความชำนาญของผู้สร้าง กล่าวคือ หากความชำนาญของผู้สร้างเป็นสาระสำคัญของการทำสินค้า สัญญานั้นจะเป็นสัญญาจ้างทำของ แต่ถ้าความชำนาญของผู้สร้าง เป็นเพียงส่วนประกอบของการทำสินค้า สัญญานั้นก็เป็นสัญญาซื้อขาย

จากหลักเกณฑ์ในการพิจารณาข้างต้น ศาลในประเทศอังกฤษได้เคยตัดสินไว้ในคดี Robinson V. Graves (1932)² ว่า การจ้างศิลปินให้วาดภาพเหมือนเป็นสัญญาจ้างทำของ กล่าวคือ ผู้พิพากษาในคดีได้ให้ความเห็นว่า ถ้าสาระสำคัญของสัญญาคือ การผลิตสิ่งของเพื่อขายให้แก่ลูกค้า สัญญานั้นจะเป็นสัญญาซื้อขายสิ่งของ แต่ถ้าสาระสำคัญของสัญญาเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือ มุ่งเน้นทักษะความชำนาญ แรงงานเป็นสาระสำคัญสำหรับการผลิตของสิ่งนั้น โดยมีการโอนกรรมสิทธิ์จากศิลปินไปยังลูกค้าเป็นส่วนประกอบ สัญญาลักษณะนี้เป็นสัญญาจ้างทำของ แม้จะมีสัมภาระบางอย่างที่เพิ่มเข้ามาในการวาดภาพก็ตาม สัมภาระที่เพิ่มเข้ามานี้ไม่ได้ทำให้ลักษณะของสัญญาจ้างทำของนี้เปลี่ยนไปเป็นสัญญาซื้อขาย เพราะว่าสาระสำคัญของสัญญาคือ ทักษะและประสบการณ์ของศิลปินในการผลิตภาพนั้นๆ ต่างหาก

นอกจากนี้ยังมีคดี Marcel (Furriers) Ld. V. Tapper (1952) ซึ่งเป็นการจ้างร้านขายเสื้อขนสัตว์ให้ทำเสื้อขนสัตว์ และศาลได้ตัดสินว่า การจ้างดังกล่าวเป็นสัญญาซื้อขาย กล่าวคือ ภรรยาของจำเลยได้สั่งตัดเสื้อโค้ท โดยเลือกใช้วัตถุดิบจากขนมิงค์ และได้เลือกสีขนมิงค์เป็นสีพาสเทลตลอดจนได้เลือกแบบที่จะตัดเสื้อโค้ทให้มีความยาวระดับสะโพก และขอให้ตัดโดยวางแนวขนให้เรียงคำสั่งของภรรยาจำเลยถูกส่งออกไปอย่างรวดเร็ว แต่ในที่สุดจำเลยและภรรยาก็ปฏิเสธที่จะยอมรับเสื้อโค้ทนั้น โจทก์จึงฟ้องเรียกค่าเสียหาย

ผู้พิพากษาได้มุ่งประเด็นการพิจารณาไปที่ สาระสำคัญของสัญญาในคดีนี้คืออะไร ระหว่าง ทักษะความชำนาญแรงงานในการผลิต หรือเป็นสัญญาสำหรับการผลิตของบางสิ่งเพื่อขาย

² Richard Miles. Op.cit. pp. 5-6.

ให้กับลูกค้าเท่านั้น ซึ่งผู้พิพากษาเห็นว่า คดีนี้เป็นที่แน่นอนว่าโจทก์จะต้องใช้ทักษะความชำนาญในวิชาช่างอย่างสูงที่จะตัดเสื้อโค้ทขนสัตว์ให้แก่จำเลย ทั้งต้องจัดหาสัมภาระในการตัดเสื้อโค้ทขึ้นมา แต่เมื่อพิจารณาถึงจุดประสงค์ของการดำเนินธุรกิจ คือ การทำให้สมบูรณ์ขึ้นมาซึ่งสิ่งของ ตามราคาและใบสั่งของ ซึ่งในคดีนี้ระบุไว้ว่า “โค้ทขนมิงค์พันธุ์ผสม ความยาวระดับสะโพก (สีพาสเทล) ราคา 950 ปอนด์” โดยสรุปแล้วมันก็คือ จำเลยต้องการสิ่งของราคา 950 ปอนด์ และราคาที่ปรากฏดังกล่าวเป็นราคาสินค้า ไม่ใช่ค่าทำงานหรือค่าแรงงานในการตัดเสื้อหรือการจัดหาวัตถุดิบ

สรุป

ผู้พิพากษาของศาลประเทศอังกฤษได้สร้างหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการแยกความแตกต่างระหว่างสัญญาซื้อขายกับสัญญาจ้างทำของว่า เมื่อใดก็ตามถ้าผลของสัญญาเป็นการผลิตทรัพย์สินขึ้นมาเพื่อมุ่งโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ผลิตขึ้นมานั้นแลกับราคาสินค้า สัญญาที่สร้างขึ้นจะเป็นสัญญาซื้อขาย

(2) สัญญาจะซื้อจะขาย

ประเทศอังกฤษได้บัญญัติถึงลักษณะและความหมายของสัญญาซื้อขาย (A sale) และสัญญาจะซื้อจะขาย (An agree to sale) ไว้ในมาตรา 2 ของพระราชบัญญัติการซื้อขาย หรือ Sale of Goods Act 1979³ ดังนี้

มาตรา 2

(1) สัญญาซื้อขายสินค้านั้นเป็นสัญญาซึ่งโอนกรรมสิทธิ์หรือตกลงจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปยังผู้ซื้อเพื่อเงินจำนวนหนึ่งเรียกว่า ราคา

(2) อาจจะมีสัญญาซื้อขายระหว่างเจ้าของรวมฝ่ายหนึ่งกับเจ้าของรวมอีกฝ่ายหนึ่งได้

(3) สัญญาซื้อขายอาจเสร็จเด็ดขาด หรือมีเงื่อนไขก็ได้

³ Section 2-(1) A contract of sale of goods is a contract by which the transfers or agrees to transfer the property in goods to the buyer for a money consideration, called the price.

(2) There may be a contract of sale between one part owner and another

(3) A contract of sale may be absolute or condition

(4) Where under a contract of sale the property in goods is transferred from the seller to the buyer the contract is called a sale

(5) Where under a contract of sale the transfer of property in goods is to take place at a future time or subject to some condition later to be fulfilled the contract is called an agreement to sale

(6) An agreement to sell becomes a sale when the time elapses or the condition are fulfilled subject to which the property in the goods is to be transferred.

(4) ภายใต้สัญญาซื้อขาย กรรมสิทธิ์ในสินค้าถูกโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ สัญญานี้เรียกว่า **สัญญาซื้อขาย**

(5) ภายใต้สัญญาซื้อขายการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าจะเกิดขึ้นในอนาคต หรือเมื่อเงื่อนไขบางอย่างสำเร็จลง สัญญานี้เรียกว่า **สัญญาจะซื้อจะขาย**

(6) สัญญาจะซื้อจะขายจะกลายเป็นสัญญาซื้อขายเมื่อถึงเวลาที่กำหนด หรือเมื่อเงื่อนไขสำเร็จลง กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก็จะโอนไป

จากบทบัญญัติข้างต้น ลักษณะของการซื้อขายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ จึงแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1

กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายถูกโอนไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญา เรียกรวมการซื้อขายประเภทนี้ว่า **“สัญญาซื้อขาย” (a sale)**

ดังที่ปรากฏในมาตรา 2 (4) “Where under a contract of sale the property in goods is transferred from the seller to the buyer the contract is called a sale”

ประเภทที่ 2

กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อในทันทีที่ทำสัญญา แต่กรรมสิทธิ์จะถูกโอนในอนาคต หรือเมื่อเงื่อนไขบางอย่างสำเร็จแล้ว เรียกรวมการซื้อขายประเภทนี้ว่า **“สัญญาจะซื้อจะขาย” (an Agreement to Sale)**

ดังที่ปรากฏในมาตรา 2 (5) “Where under a contract of sale the transfer of property in goods is to take place at a future time or subject to some condition later to be fulfilled the contract is called an agreement to sale”

ทั้งนี้ สัญญาจะซื้อจะขายจะกลายเป็นสัญญาซื้อขายโดยทันที เมื่อกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายได้โอนไปยังผู้ซื้อ หรือเมื่อถึงเวลาที่กำหนด หรือเมื่อเงื่อนไขสำเร็จลง ดังที่ปรากฏในมาตรา 2 (6) “An agreement to sale becomes a sale when the time elapses or the condition are fulfilled subject to which the property in the goods is to be transferred”

ด้วยเหตุนี้ ตามกฎหมายประเทศอังกฤษ สัญญาจะซื้อจะขายจึงเป็นสัญญาซื้อขายประเภทหนึ่ง เนื่องจากสัญญาจะซื้อจะขายก็มีวัตถุประสงค์ของสัญญาในการโอนกรรมสิทธิ์ (Agrees to Transfer) ในสินค้าที่ซื้อขายเพื่อแลกกับราคาเช่นเดียวกับสัญญาซื้อขาย ดังที่ปรากฏในมาตรา 2 (1) “A contract of sale of goods is a contract by which the transfers or agrees to transfer the property in goods to the buyer for a money consideration, called the price.” แต่สัญญาจะซื้อจะขายมีข้อแตกต่างที่สำคัญกับสัญญาซื้อขาย คือ จุดเวลาแห่งการโอนกรรมสิทธิ์ กล่าวคือ หากกรรมสิทธิ์

ในสินค้าที่ซื้อขายโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญา สัญญาซื้อขายนั้น เรียกว่า สัญญาซื้อขาย แต่หากกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญา ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลเพราะสภาพของวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายนั่นเอง เช่น ทรัพย์สินที่ซื้อขายยังไม่เกิดขึ้นในขณะที่ทำสัญญาแต่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือเพราะคู่สัญญาตกลงกำหนดเงื่อนไข เงื่อนไขเวลามาประวิงไม่ให้กรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อในทันทีที่ทำสัญญา สัญญาในลักษณะดังกล่าวนี้ก็ล้วนเป็นสัญญาที่จะซื้อขาย ตามกฎหมายประเทศอังกฤษทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า สัญญาที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเพื่อแลกกับราคาจะเป็นสัญญาที่จะซื้อขายอยู่ตราบเท่าที่กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ และสัญญาที่จะซื้อขายดังกล่าวจะกลายเป็นสัญญาซื้อขายก็ต่อเมื่อกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายได้โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากทรัพย์สินที่ซื้อขายเกิดขึ้นแล้ว (กรณีตกลงซื้อขายทรัพย์สินในอนาคต) หรือเมื่อเงื่อนไขที่ระบุไว้ในสัญญาได้สำเร็จ (กรณีตกลงซื้อขายโดยมีเงื่อนไข) หรือเมื่อถึงกำหนดเวลานั้นแล้ว (กรณีตกลงซื้อขายโดยมีเงื่อนไข)

อนึ่ง การที่กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ นอกจากจะเพราะคู่สัญญาตกลงกำหนดเงื่อนไข เงื่อนไขเวลาแห่งการโอนกรรมสิทธิ์ไว้แล้ว ยังอาจเป็นเพราะสภาพของสินค้าที่ซื้อขาย เป็นสินค้าในอนาคต (Future Goods) หรือสินค้านั้นยังไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง (Unascertained Goods) ก็เป็นไปได้ ทำให้การตกลงซื้อขายที่มีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเป็นสินค้าทั้งสองประเภทนี้จัดเป็นสัญญาที่จะซื้อขายตามกฎหมายอังกฤษทั้งสิ้น

นอกจากนี้ Sale of Goods Act 1979 มาตรา 5(1)⁴ ยังได้กล่าวถึงลักษณะของสินค้าที่อาจเป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายได้ว่า อาจจะเป็น

1) สินค้าที่มีอยู่แล้ว (Existing Goods) และผู้ขายเป็นเจ้าของสินค้านั้น ส่วนว่าสินค้าที่มีอยู่แล้วนี้จะเป็ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วหรือไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง หรือ

2) สินค้าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ภายหลังตกลงทำสัญญาซื้อขาย (Future Goods)

สำหรับสินค้าในอนาคต หรือ Future Goods นั้น Sale of Goods Act 1979 มาตรา 61 (1)⁵ ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ สินค้าซึ่งผู้ขายจะผลิตขึ้น หรือจะ ได้รับมาภายหลังจากที่ทำสัญญาซื้อขายแล้ว ดังนี้ สินค้าที่มีตัวตนอยู่แล้ว (Existing Goods) ขณะทำสัญญาเพียงแต่ผู้ขายไม่ได้เป็น

⁴ section 5(1) – The goods which from the subject of a contract of sale may be either existing goods, owned or possessed by the seller, or goods to be manufactured or acquired by him after the making of the contract of sale, in this Act called future goods.

⁵ Section 61 (1) “future goods” means goods to be manufactured or acquired by the seller after the making of the contract of sale;

เจ้าของ สินค้านั้นอาจเป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายได้ เพราะจัดเป็นสินค้าในอนาคตตามบทบัญญัติที่กล่าวมาข้างต้นนี้

อย่างไรก็ดี สามารถจัดประเภทของสินค้าในอนาคตโดยละเอียดได้ดังนี้⁶

- 1) สินค้าที่ผู้ขายจะต้องผลิตขึ้น ไม่ว่าจะวัตถุดิบที่จะใช้ผลิตจะมีอยู่ในปัจจุบันหรือไม่
- 2) สินค้าซึ่งจะเป็นหรืออาจจะเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ขาย ไม่ว่าจะโดยการซื้อ รัับให้รับมรดก หรือโดยวิธีอื่นใด
- 3) สินค้าซึ่งคาดว่าจะมีตัวตนขึ้นและตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ขายตามหลักธรรมชาติ เช่น ลูกสัตว์ที่จะเกิดขึ้นในคอกสัตว์ของเขา หรือนมที่จะถูกผลิตขึ้นจากแม่วัวของเขา
- 4) ทรัพย์สินหรือสิ่งที่ติดหรือเป็นส่วนหนึ่งของที่ดิน (ไม่ว่าจะเป็นของผู้ขายหรือไม่) แต่จะถูกแยกออกมาภายหลัง เช่น แร่ที่ถูกขุดขึ้นมา
- 5) ผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งผู้ขายจะเพาะปลูกขึ้นในอนาคต

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงสภาพของวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายกรณีเป็นสินค้าในอนาคตจะพบว่า การตกลงซื้อขายสินค้าในอนาคต ย่อมมีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญาจะซื้อจะขายดังที่ระบุไว้ในมาตรา 2 (5) ของ Sale of Goods Act 1979 และแม้คู่กรณีจะมีเจตนาให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายเหล่านี้โอนไปในขณะที่ทำสัญญาที่ไม่สามารถโอนไปได้ด้วยสภาพของตัวสินค้าเอง คู่กรณีจึงทำได้เพียงสัญญาจะซื้อขายเท่านั้น

สรุป

ดังนั้น ตามกฎหมายประเทศอังกฤษหากจะพิจารณาว่าสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์เพื่อแลกกับราคาสัญญาใดเป็นสัญญาซื้อขาย สัญญาใดเป็นสัญญาจะซื้อจะขาย ก็จะต้องพิจารณาว่า เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายได้ตกลงทำการซื้อขายกันเรียบร้อยแล้วนั้น กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายได้โอนไปยังผู้ซื้อแล้วหรือไม่เป็นสำคัญ

(3) สัญญาซื้อขายตามคำพรรณนา

จากแนวความคิดที่ว่า ผู้ซื้อและผู้ขายต่างมีสถานะเท่าเทียมกันในการทำสัญญา ทำให้แต่เดิมนั้น การซื้อขายตามกฎหมายประเทศอังกฤษจึงยึดถือหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” หรือ “Caveat Emptor” ดังนั้น หากสินค้าที่ซื้อขายมีคุณภาพไม่ตรงตามเจตนาที่ผู้ซื้อได้ตกลงไว้เมื่อขณะเข้าทำสัญญา หรือสินค้ามีความชำรุดบกพร่อง ผู้ซื้อก็ต้องรับผลในความเสียหายที่เกิดขึ้นเอง ไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบได้ ประกอบกับกระบวนการผลิตสินค้าในสมัยนั้นยังไม่มีควมซับซ้อนมากนัก ผู้ซื้อจึงมีโอกาสและสามารถตรวจสอบสินค้าที่ตนซื้อก่อนที่จะรับมอบสินค้าได้

⁶ Eliinger, Eliahn Peter. (London: Sweet&Maxwell, 2002-2003). *Benjamin's Sale of Goods*. pp 1-102.

ส่งผลให้ในระยะเริ่มแรกศาลของประเทศอังกฤษจึงยังไม่ยอมรับหลักการเรื่อง ข้อกำหนดโดยปริยายเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สิน (Implied Quality Obligation) ที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้ขายจะได้รับรองไว้อย่างชัดเจน (Express Warranty) ว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายมีคุณสมบัติตามที่ได้ตกลงทำสัญญากัน

อย่างไรก็ตาม ศาลประเทศอังกฤษมิได้ตีความหลักผู้ซื้อต้องระวังอย่างเคร่งครัดในทุกกรณีเพราะในบางกรณีศาลก็ได้ยอมรับว่ามีการรับรองโดยปริยาย (Implied Warranty) ในเรื่องคุณสมบัติของสินค้าในสัญญาซื้อขายบางประเภท เพื่อเป็นการผ่อนคลายนความเคร่งครัดของผู้ซื้อต้องระวัง ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่สินค้าอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายเป็นทรัพย์สินที่เกิดขึ้นจากการผลิตทางอุตสาหกรรม (Manufactured Goods) ศาลได้วางหลักว่า ให้ถือว่าผู้ขายได้รับรองโดยปริยายว่าสินค้าที่ซื้อขายนั้นมีคุณภาพที่เหมาะสม ซึ่งในระบบกฎหมายประเทศอังกฤษเรียกว่า “Merchantable Quality” รวมทั้งต้องเหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ตามความมุ่งหมายบางประการด้วย ทั้งนี้ แม้ว่าจะไม่มีข้อสัญญากำหนดไว้โดยชัดแจ้งก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากทรัพย์สินที่เกิดขึ้นจากการผลิตทางอุตสาหกรรม ผู้ขายสามารถตรวจสอบคุณสมบัติของสินค้าได้ ดังนั้น ผู้ขายจึงควรต้องรับผิดชอบในความบกพร่องของสินค้านั้น ต่างกับการซื้อขายทรัพย์สินที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (Natural Products) ซึ่งยากแก่การตรวจสอบคุณภาพ⁷

ต่อมาเมื่อประเทศอังกฤษมีการตราพระราชบัญญัติซื้อขาย (Sale of Goods Act 1979) จึงได้มีการนำหลักกฎหมายที่เกิดขึ้นจากแนวคำพิพากษาของศาลข้างต้นมาบัญญัติรับรองไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอีกครั้งหนึ่ง⁸ ซึ่งรวมถึงหลักการรับรองโดยปริยาย เพื่อช้อยกเว้นหรือผ่อนคลายนความเคร่งครัดของผู้ซื้อต้องระวัง ด้วยเหตุนี้ การซื้อขายตามกฎหมายประเทศอังกฤษจึงยึดถือหลักผู้ซื้อต้องระวังเป็นหลัก โดยมีหลักผู้ขายต้องระวังเป็นช้อยกเว้น

ดังนั้น หากพิจารณาตามหลักผู้ซื้อต้องระวัง เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายตกลงทำสัญญาซื้อขายกัน (A sale) กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในทันทีที่ทำสัญญา แม้ในความเป็นจริงแล้วผู้ขายจะยังไม่ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อเลยก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ซื้อจะปฏิเสธไม่ยอมรับมอบสินค้าที่ซื้อขายซึ่งตกเป็นกรรมสิทธิ์ของตนแล้วไม่ได้ แม้สินค้านั้นจะชำรุดบกพร่องก็ตาม ผู้ซื้อจะมีก็แต่เพียงสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ขายเท่านั้น แต่หากการซื้อขายผู้ขายได้ให้สัญญากับผู้ซื้อว่า ผู้ขายจะส่งมอบทรัพย์สินให้เป็นไปตามคำพรรณนาที่ได้ให้ไว้ โดยมีคุณสมบัติ

⁷ Paul Mitchell. (October 2001). “The development of quality obligations in Sale of Goods.” *Law Quarterly Review*. p. 651.

⁸ มาตรา 13 ของ Sale of Goods Act 1979.

หรือลักษณะที่เหมาะสมตามหลัก Merchantable Quality ซึ่งในปัจจุบันเปลี่ยนเป็น Satisfactory Quality หรือตรงตามวัตถุประสงค์โดยเฉพาะเจาะจง Specific Purpose ซึ่งถือเป็นการซื้อขายตามคำพรรณนา เช่นนี้แล้ว การซื้อขายตามคำพรรณนาก็จะเป็นข้อยกเว้นของหลักผู้ซื้อต้องระวัง ส่งผลให้ผู้ขายมีหน้าที่ที่จะต้องส่งมอบสินค้าให้ตรงตามคำพรรณนา ดังนั้น แม้กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายจะได้โอนไปยังผู้ซื้อแล้ว ผู้ซื้อก็มีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับมอบสินค้านั้นได้

สำหรับบทบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายตามคำพรรณนาตามกฎหมายประเทศอังกฤษปรากฏอยู่ในมาตรา 13 ของ Sale of Goods Act 1979¹⁰ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 13

(1) ในการขายตามคำพรรณนา ให้มีการรับรองโดยปริยายว่าสินค้าจะตรงตามคำพรรณนาที่ให้ไว้

(1A) ในประเทศอังกฤษ เวลส์และไอร์แลนด์เหนือ ให้การรับรองโดยปริยายตาม

(1) เป็นการรับรองประเภทเงื่อนไข (Condition)

(2) หากสัญญาซื้อขายมีลักษณะเป็นการขายตามตัวอย่างเช่นเดียวกับการขายตามคำพรรณนาแล้ว ยังไม่เป็นการเพียงพอว่าสินค้าจะตรงตามตัวอย่างหากยังไม่ตรงตามคำพรรณนาที่ให้ไว้

(3) การที่ผู้ซื้อมีโอกาสได้เลือกสินค้าด้วยตัวเอง ไม่เป็นเงื่อนไขที่ทำให้สัญญาซื้อขายไม่เป็นการขายตามคำพรรณนา ฯลฯ”

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่า การรับรองโดยปริยายกลายเป็นข้อตกลงหนึ่งของการซื้อขายตามพรรณนาเสมอ แม้คู่สัญญาจะไม่ได้ตกลงให้มีการรับรองเช่นนั้นก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการรับรองโดยปริยายในสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนาเกิดขึ้นโดยอำนาจแห่งกฎหมายนั่นเอง ส่งผลให้ผู้ขายมีหน้าที่ต้องส่งมอบสินค้าให้เป็นไปตามคำพรรณนาที่ได้ให้ไว้ (Conformity of the Goods with Description) ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของผู้ขายที่เกิดขึ้นจากลักษณะเฉพาะของสัญญาซื้อขาย

⁹ Reynolds. (n.d.). “F.M.B., Benjamin’s Sale of Goods. pp. 489-491.

¹⁰ 13. – (1) Where there is a contract for the sale of goods by description, there is an implied term that the goods will correspond with the description.

(1A) As regards England and Wales and Northern Ireland, the term implied by subsection (1) above is a condition.

(2) If the sale is by sample as well as by description it is not sufficient that the bulk of the goods corresponds with the sample if the goods do not also correspond with the description.

(3) A sale of goods is not prevented from being a sale by description by reason only that, being exposed for sale or hire, they are selected by the buyer.

ตามคำพรรณนา อันเป็นข้อแตกต่างจากสัญญาซื้อขายธรรมดาทั่วไปที่จะไม่มีการรับรองโดยปริยาย โดยอำนาจของกฎหมาย จึงต้องใช้หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาเท่านั้น

สำหรับลักษณะของคำพรรณนานั้น ตามกฎหมายประเทศอังกฤษไม่ได้จำกัดเฉพาะ คำพรรณนาที่กล่าวด้วยวาจาของผู้ขายเท่านั้น แต่อาจเป็นการกระทำในรูปแบบอื่นๆ เช่น แผ่นป้ายที่ บรรยายลักษณะสินค้าเพื่อชักจูงผู้ซื้อ หรืออาจเป็นคำอธิบายที่อยู่บนบรรจุภัณฑ์ของสินค้า แต่ต้องมีใช้คำพรรณนาที่เป็นเพียงคำอวดอ้างสรรพคุณด้วยการแต่งเติมเกินความจริง หรือใช้ข้อความ ลอยๆ ที่ไม่มีการยืนยันข้อเท็จจริงอย่างจริงจัง นอกจากนี้ คำพรรณนายังหมายความรวมถึง รายละเอียดอื่นๆ ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะที่จำเป็นของทรัพย์สินที่ซื้อขายโดยเฉพาะ เช่น แบบวิธีการ บรรจุ เวลาที่ส่งมอบ และได้ระบุลักษณะที่จำเป็นไว้ในสัญญาซื้อขาย และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ คำพรรณนานั้นจะต้องทำให้ผู้ซื้อหลงเชื่อและตกลงใจทำสัญญาซื้อขายกับผู้ขาย แต่หาก ข้อเท็จจริงปรากฏชัดเจนว่า ผู้ซื้อมิได้ตกลงใจทำสัญญาซื้อขายเพราะเชื่อถือในคำพรรณนาของผู้ขาย แต่ได้ตกลงใจซื้อสินค้าจากความเชื่อมั่นของผู้ซื้อเอง การซื้อขายในกรณีดังกล่าวก็มิใช่การขายตามคำพรรณนา หากแต่เป็นการขายธรรมดาเท่านั้น เพราะเมื่อผู้ซื้อไม่เชื่อถือในคำพรรณนาของผู้ขายแล้วก็ย่อมบ่งชี้ได้ว่า คู่สัญญามิได้ต้องการให้นำคำพรรณนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขายนั่นเอง

นอกจากนี้ นักกฎหมายอังกฤษ Lord Diplock ยังได้ให้ข้อสังเกตว่า¹¹ “คำพรรณนาตามกฎหมาย คือ ข้อความในสัญญาที่กำหนดเกี่ยวกับลักษณะ (Identify) ของสินค้าที่ซื้อขาย อันเป็นเจตนาของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ซึ่งหากผู้ซื้อได้รับสินค้าที่ไม่ตรงตามคำพรรณนาหรือไม่มีคุณลักษณะตามที่ผู้ขายกล่าวอ้างแล้ว ผู้ซื้อย่อมมีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่ยอมรับทรัพย์สินดังกล่าวได้ โดยจะต้องคำนึงถึงเหตุผลและความเป็นธรรมที่ผู้ซื้อควรได้รับจากการซื้อขายนั้นด้วย”

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลของประเทศอังกฤษ เช่น

คดี Beale v. Taylor (1967)¹² ว่า การที่ผู้ขายประกาศโฆษณาขายรถยนต์ว่าเป็นรถยนต์รุ่น Herald convertible ค.ศ. 1961 เป็นผลให้ผู้ซื้อไปติดต่อขอซื้อรถยนต์คันดังกล่าวจากผู้ขาย และผู้ซื้อได้ตรวจสอบสินค้าโดยให้ผู้ขายเป็นผู้ขับชี้แทน เนื่องจากในขณะนั้นผู้ซื้อยังไม่ได้รับใบอนุญาตให้ขับจี้รถยนต์ หลังจากการทดสอบผู้ซื้อก็ได้ตัดสินใจซื้อรถยนต์คันดังกล่าวจากผู้ขาย เนื่องจากเชื่อว่าเป็นรถรุ่น Herald convertible ค.ศ. 1961 จริง แต่ต่อมาข้อเท็จจริงปรากฏว่ารถยนต์คันดังกล่าวถูกดัดแปลงตัวถังให้เหมือนรุ่น Herald convertible ค.ศ. 1961 เท่านั้น ศาลจึงได้ตัดสินว่า

¹¹ Reynolds. Op.cit. pp. 478-479.

¹² Beale v. Taylor (1967) W.L.R. 1193.

การซื้อขายรถยนต์ในกรณีนี้เป็นการซื้อขายตามคำพรรณนา เนื่องจากผู้ขายได้ให้การรับรองว่าเป็นรถยนต์รุ่น Herald convertible ค.ศ. 1961 ถึงแม้ว่าผู้ซื้อจะได้ทดลองนั่งไปกับผู้ขายด้วยก็ตาม

คดี Ashington Piggeries Ltd v. Christopher Hill Ltd¹³ ศาลได้ตัดสินว่า ข้อความที่ว่า “Fair Average Quality” หรือคุณภาพสินค้าชนิดปานกลาง ไม่มีลักษณะเป็นคำพรรณนาตามกฎหมาย เนื่องจากไม่มีการกำหนดคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของทรัพย์สินอย่างชัดเจน

อนึ่ง เมื่อการซื้อขายใดมีลักษณะเป็นการซื้อขายตามคำพรรณนาตามลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว หากผู้ขายส่งมอบสินค้าไม่ตรงตามคำพรรณนา ผู้ซื้อย่อมมีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่ยอมรับสินค้าและบอกเลิกสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนา รวมทั้งเรียกค่าเสียหายจากการผิดสัญญาดังกล่าวได้

สำหรับทรัพย์สินที่จะเป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนาได้นั้น เดิมนักกฎหมายในประเทศอังกฤษเห็นว่า การขายตามคำพรรณนาจะมีได้เฉพาะการซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตหรือทรัพย์สินไม่เฉพาะสิ่งเท่านั้น เพราะหากทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้ว ผู้ซื้อย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความระมัดระวังในการเลือกซื้อสินค้าตามหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” แต่ในปัจจุบันเป็นที่ชัดเจนแล้วว่าการซื้อขายตามคำพรรณนาอาจเป็นกรณีของการซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตหรือทรัพย์สินไม่เฉพาะสิ่ง หรือทรัพย์สินเฉพาะสิ่งก็ได้¹⁴

สรุป

การซื้อขายตามคำพรรณนาเป็นข้อยกเว้นของหลักผู้ซื้อต้องระวังที่ปรากฏอยู่ในสัญญาซื้อขายธรรมดา ดังนั้น แม้ในสัญญาจะไม่มีการตกลงว่าผู้ขายให้การรับรองว่าจะส่งมอบสินค้าตรงตามคำพรรณนาที่ได้ให้ไว้ก็ตาม แต่ผู้ขายก็มีหน้าที่ที่จะต้องส่งมอบสินค้าให้เป็นไปตามคำพรรณนาที่ได้ให้ไว้ ไม่เช่นนั้นแล้วผู้ซื้อจะมีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับมอบสินค้านั้นได้ ทั้งนี้ เพราะการรับรองโดยปริยายในสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนาเกิดขึ้นโดยอำนาจแห่งกฎหมาย

สำหรับลักษณะของคำพรรณนานั้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะ คำพรรณนาที่กล่าวโดยผู้ขายเท่านั้น แต่อาจเป็นการกระทำในรูปแบบอื่นๆ แต่ต้องมีใจเพียงข้อความลอยๆ ที่ไม่มีการยืนยันข้อเท็จจริงอย่างจริงจัง นอกจากนี้ การซื้อขายตามคำพรรณนาอาจเป็นการซื้อขายทรัพย์สินในอนาคต หรือทรัพย์สินไม่เฉพาะสิ่ง หรือทรัพย์สินเฉพาะสิ่งก็ได้

¹³ Ashington Piggeries Ltd v. Christopher Hill Ltd (1972) A.C. 441.

¹⁴ Reynolds. Op.cit. pp. 474-475.

3.1.1.2 การกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของสินค้าที่ซื้อขาย

ประเทศอังกฤษได้ให้นิยาม “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง (Specific Goods)” ไว้ใน Sale of Goods Act 1979 มาตรา 61¹⁵ ดังนี้

“ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หมายถึง ทรัพย์สินที่ระบุตัวทรัพย์สินไว้แน่นอน และคู่กรณีได้ตกลงกัน เช่นนั้นในขณะทำสัญญาซื้อขาย”

อย่างไรก็ดี ไม่เพียงแต่คำว่า Specific Goods เท่านั้น ที่ปรากฏใน Sale of Goods Act 1979 ยังมีคำว่า “Ascertained Goods” ซึ่งน่าจะมีความหมายในทำนองเดียวกันกับคำว่า Specific Goods และมีความหมายในทางตรงกันข้ามกับคำว่า “Unascertained Goods” ปรากฏอยู่ในส่วนที่ 3 เรื่องผลแห่งสัญญา การโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายของ Sale of Goods Act 1979 อีกด้วย

อนึ่ง แม้กฎหมายอังกฤษไม่ได้ให้นิยามคำว่า “ทรัพย์สินที่ไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง” หรือ ทรัพย์สินที่ไม่กำหนดตัวไว้แน่นอน (Unascertained Goods) ไว้ก็ตาม แต่นักกฎหมายอังกฤษได้อธิบายความหมายของคำดังกล่าวไว้ดังนี้¹⁶

1. ทรัพย์สินที่ผู้ขายจะต้องทำขึ้นหรือปลูกขึ้น (Goods to be Manufactured or Grown) โดยสภาพจึงมีลักษณะเป็นทรัพย์สินในอนาคตเสมอ เพราะในขณะซื้อขายยังไม่มีทรัพย์สินที่จะส่งมอบเพียงแต่ตกลงซื้อขายกัน เช่น ให้ทำสินค้าตามแบบของผู้ซื้อ หรือผู้ขายอาจทำตัวอย่างให้ดูบางแบบแล้วผู้ซื้อผู้ขายก็ตกลงซื้อขายกัน ส่วนการส่งมอบทรัพย์สินนั้นก็ให้เป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาที่คู่สัญญาตกลงกัน

2. ทรัพย์สินที่กำหนดไว้แต่เพียงชนิดหรือประเภท (Purely Generic Goods) ไม่ได้ระบุที่มาของทรัพย์สิน เช่น ตกลงกันซื้อถั่วเขียว 10 ตัน ไม่มีข้อตกลงกันว่าจะต้องเป็นถั่วเขียวจากที่ไหน ผู้ขายจะเอาถั่วเขียวที่ไหนมาส่งมอบก็ได้

3. ทรัพย์สินที่ระบุตัวทรัพย์สินทั้งหมดไว้ แต่ส่วนของทรัพย์สินนั้นไม่ได้บ่งไว้แน่นอน (An Unidentified Part of a Specified Whole)

อนึ่ง ศาลประเทศอังกฤษได้มีคำพิพากษาถึงการเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งไว้ ตัวอย่างเช่น

คดี Re wait (1927) ศาลได้ชี้ขาดว่า การขายสินค้าข้าวจากเรือที่ระบุชื่อเรือไว้เป็นการเฉพาะจำนวน 500 ตัน จากจำนวนข้าวในเรือที่มีอยู่ทั้งสิ้น 1,000 ตัน นั้น มิใช่การขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่งหรือทรัพย์สินที่กำหนดตัวไว้แน่นอน

¹⁵ “Specific goods” means goods identified and agreed on at the time a contract of sale is made.

¹⁶ Reynolds. Op.cit. p.75.

คดี *Kursell v. Timber Operator & Contractor Ltd., (1927)* โจทก์ขายต้นไม้ในป่าแห่งหนึ่งให้แก่จำเลย โดยขายให้ตามขนาดที่กำหนดไว้แน่นอน ทำให้ต้องมีการวัดขนาดของไม้ก่อน ต่อมาได้มีการออกกฎหมายให้ป่านั้นตกเป็นของแผ่นดิน ศาลได้วินิจฉัยว่า กรรมสิทธิ์ในต้นไม้ยังไม่โอนไปยังจำเลย (ผู้ซื้อ) เนื่องจากต้นไม้ที่ระบุในสัญญายังไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เนื่องจากสัญญาซื้อขายระบุขายต้นไม้ที่มีขนาดตามที่ตกลงไว้ หากต้องการให้ต้นไม้ทุกต้นโอนไปยังจำเลยจะต้องเป็นการตกลงขายเหมาต้นไม้ทั้งหมด¹⁷

อย่างไรก็ดี แม้ Sale of Goods Act 1979 จะมีได้บัญญัติวิธีการทำให้ทรัพย์สินที่มีทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกลายเป็นทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเอาไว้ก็ตาม แต่เนื่องจากประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งคำพิพากษาของศาลถือเป็นกฎหมายได้ และจากตัวอย่างคำพิพากษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจะพิจารณาว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งนั้น ให้พิจารณาถึงการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับตัวทรัพย์สินในลักษณะที่พอจะระบุเจาะจงได้ว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สินชิ้นนั้นชิ้นนี้ หรือส่วนนั้นส่วนนี้ได้เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ถ้าทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งหรือทรัพย์สินที่กำหนดไว้แน่นอนแล้ว ก็หมายความว่าสินค้านั้นไม่ใช่วัตถุในอนาคคอย่างแน่นอน ดังนั้น การที่จะพิจารณาว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายได้โอนไปยังผู้ซื้อแล้วหรือไม่ จะต้องพิจารณาในข้อต่อไปว่า ข้อสัญญาที่ผู้ซื้อและผู้ขายได้ให้ไว้แก่กันนั้นมีการกำหนดเงื่อนไขเงื่อนไขมาชัดเจนพอที่จะโอนกรรมสิทธิ์ไว้หรือไม่ ถ้าไม่มีข้อตกลงเช่นนั้นแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายก็จะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญา แต่ถ้าผู้สัญญาได้ตกลงกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขมาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายไว้ กรรมสิทธิ์ในสินค้านั้นจะยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อจนกว่าเงื่อนไขที่กำหนดไว้จะสำเร็จหรือเมื่อเงื่อนไขนั้นมาถึง ซึ่งตามกฎหมายอังกฤษเรียกสัญญาซื้อขายเช่นนี้ว่า “สัญญาจะซื้อจะขาย” ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา 2 (5) ของ Sale of Goods Act 1979 แต่ถ้าทรัพย์สินที่ซื้อขายมีลักษณะในทางตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวคือ ด้วยสภาพของทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายยังไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เนื่องจากยังไม่อาจกำหนดได้อย่างแน่นอนว่าเป็นชิ้นใดอันใด หมายรวมถึงยังเป็นเพียงทรัพย์สินในอนาคต เช่นนี้แม้ผู้สัญญาจะตกลงซื้อขายทรัพย์สินดังกล่าวโดยปราศจากเงื่อนไขเงื่อนไขก็หาทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแต่อย่างใด ทั้งนี้ เป็นไปตาม Sale of Goods Act มาตรา 16

“Section 16 “Where is a contract for the sale of unascertained goods no property in the goods is transferred to the buyer unless and until the goods are ascertained.”

¹⁷ ไพจิตร ปุณณพินธ์. (2508, ตุลาคม). “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง.” *บทบัญญัติคดี, เล่มที่ 23, ตอน 4*. หน้า 815-820.

3.1.1.3 การโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงในทรัพย์สินที่ซื้อขาย

หลักการโอนกรรมสิทธิ์อันเป็นผลทางทรัพย์สินของสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นได้สองระบบใหญ่ๆ คือ ระบบสัญญาเดี่ยว และระบบสองสัญญา ดังนี้

ระบบสัญญาเดี่ยว เป็นระบบที่รวมการโอนกรรมสิทธิ์เข้ากับความสมบูรณ์ของสัญญา หรืออาจกล่าวได้ว่า การโอนกรรมสิทธิ์ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของสัญญาเป็นสำคัญ

ระบบสองสัญญา เป็นระบบที่ประเทศเยอรมนียึดถือหรือเรียกว่า หลักนิติกรรมลอย อาจกล่าวได้ว่าระบบสองสัญญานี้ แยกข้อตกลงทางหนึ่งออกจากข้อตกลงทางทรัพย์สิน ดังนี้ การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์จะเกิดขึ้นเมื่อใด จึงเป็นเรื่องที่ควรทำความเข้าใจ เพราะจะมีผลต่อความรับผิดชอบของสัญญาในความเสี่ยงในทรัพย์สินที่ซื้อขายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษในกรณีที่สินค้าที่ซื้อขายเป็นสังหาริมทรัพย์ สัญญาซื้อขายจะอยู่ภายใต้บังคับ Sale of Goods Act 1979 ดังนี้ ประเทศอังกฤษจึงมีหลักการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายกรณีสินค้านี้เป็นสังหาริมทรัพย์ไว้ใน Sale of Goods Act 1979 มาตรา 17 (1)¹⁸ ที่ว่า

“สัญญาซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่งหรือทรัพย์สินที่กำหนดไว้แน่นอน กรรมสิทธิ์ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อเมื่อคู่สัญญามีเจตนาจะให้โอน”

จากหลักการข้างต้น มีลักษณะทำนองเดียวกันกับหลักการโอนกรรมสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศส¹⁹

จากบทบัญญัติในมาตรา 17 (1) หากสินค้าที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง (Specific or Ascertain Goods) อยู่แล้วในขณะทำสัญญา และคู่สัญญาตกลงซื้อขายกันโดยปราศจากเงื่อนไขอื่นเวลาใดๆ มาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์เช่นนี้ กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายจะถูกโอนไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญา โดยไม่ต้องคำนึงถึงการส่งมอบหรือการชำระราคาแต่อย่างใด เมื่อเป็นเช่นนี้ หากสินค้าที่ตกลงซื้อขายเป็นทรัพย์สินในอนาคต หรือทรัพย์สินที่ระบุเป็นเพียงประเภทหรือชนิดแต่ไม่อาจทราบแน่นอนได้ว่าเป็นทรัพย์สินอันไหนสิ่งไหน อันจัดเป็นทรัพย์สินที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ดังนี้ แม้การตกลงซื้อขายดังกล่าวจะไม่มีข้อตกลงที่เป็นเงื่อนไข เงื่อนไขมาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์

¹⁸ Section 17(1) Where there is a contract for the sale of specific or ascertained goods the property in them is transferred to the buyer at such time as the parties to the contract intend it to be transferred.

¹⁹ บัญญัติ สุชีวะ ข (2529, พฤษภาคม). “การโอนกรรมสิทธิ์ในสัญญาซื้อขาย.” *วารสารกฎหมาย*, 2, 2. หน้า 58 - 74.

ก็ตาม แต่กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายก็ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าสินค้าที่ตกลงซื้อขายจะเกิดขึ้นหรือกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้ว

สำหรับหลักการโอนความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขาย ประเทศอังกฤษใช้หลักความเสี่ยงภัยโอนพร้อมกับกรรมสิทธิ์ (Res Perit Domino) เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศสอีกเช่นกัน กล่าวคือผู้ขายจะต้องรับความเสี่ยงภัยตลอดเวลาที่ยังเป็นเจ้าของสินค้านั้นอยู่ เว้นแต่จะมีข้อตกลงเป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติใน Sale of Goods Act 1979 มาตรา 20 (1)²⁰ ที่ว่า

“ความเสี่ยงภัยตกอยู่กับผู้ขายจนกว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจะโอนไปยังผู้ซื้อ แต่เมื่อกรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อแล้วความเสี่ยงภัยย่อมตกอยู่กับผู้ซื้อ ไม่ว่าจะได้มีการส่งมอบทรัพย์สินนั้นแล้วหรือไม่ ทั้งนี้ เว้นแต่จะตกลงเป็นประการอื่น”

3.1.2 กฎหมายประเทศฝรั่งเศส

3.1.2.1 ลักษณะและผลบังคับทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า

(1) สัญญาจ้างทำของ

ประเทศฝรั่งเศสให้ความสำคัญกับการแยกความแตกต่างระหว่างสัญญาซื้อขายและสัญญาจ้างทำของเช่นกัน โดยศาลจะพิจารณาว่าเป็นสัญญาซื้อขายก็ต่อเมื่อ การจัดหาสัมภาระมีความสำคัญมากกว่าการงานที่ตกลงไป ในทางกลับกัน ถ้าหากการงานที่ตกลงไปมีความสำคัญมากกว่าการจัดหาสัมภาระ หรือเป็นกรณีที่ไม่มีการจัดหาสัมภาระเลย หรือไม่มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์หรือส่งมอบทรัพย์สินให้แก่กันเลย เช่นนี้สัญญานั้นก็จะเป็สัญญาจ้างทำของ เช่น การจ้างร้องเพลง การจ้างหมอดู อย่างไรก็ตาม หลักข้างต้นจะใช้พิจารณาการงานที่ทำบนสังหาริมทรัพย์เท่านั้น²¹

ประเด็นความทับซ้อนกันระหว่างสัญญาซื้อขายและสัญญาจ้างทำของจะเกิดขึ้นมากกับสัญญาที่มีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเป็น “ทรัพย์สินในอนาคต” เพราะโดยมากสัญญาซื้อขายคือ การตกลงโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายเพื่อแลกกับราคาทรัพย์สินนั้นซึ่งโดยปกติจะเป็นการซื้อขายสินค้าที่มีตัวตนอยู่แล้วในขณะที่ตกลงทำสัญญา ดังนั้น ถ้าจะยอมรับว่าการซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตสามารถทำได้ ไม่ว่าจะด้วยการตกลงกำหนดเงื่อนไขของการเกิดขึ้นในวันหนึ่งข้างหน้าของสินค้าที่ตกลงซื้อขาย และไม่ว่าการเกิดขึ้นนั้นจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือโดยการทำงานของบุคคลที่สามก็ตาม ถ้าการ

²⁰ Section 20 (1) Unless otherwise agreed, the goods remain at the seller's risk until the property in them is transferred to the buyer, but when the property therein is transferred to the buyer the goods are at the buyer's risk whether delivery has been made or not.

²¹ Zweigert, Konrad. (n.d.). *Contract for Work on Goods and Building Contracts*. p. 6.

เกิดขึ้นของสินค้านั้น ไม่ใช่เพียงเพื่อวัตถุประสงค์ในการโอนทรัพย์สินเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงค่าตอบแทนของการทำางานด้วยแล้ว สัญญาเช่นนี้จะเป็นการผสมกันระหว่างการซื้อขายและการจ้างทำางานในเวลาเดียวกัน²²

3.1.2.2 การกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของสินค้าที่ซื้อขาย

สำหรับวิธีการทำให้ทรัพย์สินที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศสมีความคล้ายคลึงกับกฎหมายของประเทศไทย กล่าวคือ ในเบื้องต้นจะต้องมีการระบุเจาะจงตัวทรัพย์สินให้แน่นอนว่าเป็นทรัพย์สินชิ้นไหนอันไหน ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดดังต่อไปนี้

1. กระทำการเพื่อให้ทราบจำนวนหรือปริมาณที่แน่นอน

ด้วยการนับ ชั่ง ตวง วัด คัดเลือก หรือทำการใดๆ เพื่อบ่งตัวทรัพย์สินออกมาให้เป็นที่แน่นอน

2. บ่งตัวทรัพย์สินเป็นหน้าที่ของผู้ขาย

สำหรับขั้นตอนนี้ผู้ขายสามารถดำเนินการได้โดยลำพังไม่ต้องขอความยินยอมหรือความรู้เห็นจากผู้ซื้อแต่อย่างใด และเมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เกิดข้อโต้แย้งว่า ผู้ขายได้บ่งตัวทรัพย์สินนั้นแล้วหรือยัง ซึ่งวิธีที่ดีที่สุดในการขจัดข้อขัดแย้งก็คือ การให้ผู้ซื้อรับรู้ด้วยการบ่งตัวทรัพย์สินของผู้ขายตัวอย่างการบ่งตัวทรัพย์สินก็เช่น ในการซื้อข้าวสาร นอกจากจะได้มีการแบ่งแยกไว้เป็นกระสอบแล้ว ก็มีการระบุชื่อผู้ซื้อไว้บนกระสอบด้วย²³

การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสยึดถือระบบสัญญาเดี่ยว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายจึงโอนไปเมื่อคู่สัญญาทำสัญญาเสร็จสิ้น คือเมื่อคู่สัญญาได้ตกลงกำหนดตัวทรัพย์สินและราคาเป็นที่เรียบร้อย แม้จะยังไม่ได้มีการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่กันก็ตาม ทั้งนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1583²⁴ เมื่อเป็นการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อทำสัญญา ทำให้นับแต่เวลานั้นเป็นต้นไป หากเกิดความวินาศแก่ทรัพย์สิน ผู้ซื้อก็ต้องแบกรับภัยพิบัติไป ตามหลักที่ว่าภาระความเสี่ยงภัยเชื่อมโยงกับความเป็นเจ้าของ (Res Perit Domino) และสิ่งใดที่ผู้ขายทำไปหลังจากนั้นก็ตกเป็นโมฆะ

²² Planiol, Marcel. (Louisiana: The Louisiana State Law Institute, 1959). "Treatise on the Civil Law." Vol. 1, Part 2. Vol. 2, Part 1. Translated from Traite Elementaire de Droit Civil, by Louisiana State Law Institute. p. 143.

²³ อุกฤษ มงคลนาวิน. (2514). "กฎหมายแพ่งฝรั่งเศสว่าด้วยซื้อขาย." *บทบัญญัติ*, เล่ม 28. หน้า 837.

²⁴ Article 1583 "It is complete between the parties and the ownership pass as a matter of right to the purchaser from the vendor as soon as the thing and the price have been agree upon , although the thing has not yet been delivered or the price paid."

แม้ว่ากฎหมายจะวางหลักว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายโอนไปยังผู้ซื้อทันทีเมื่อมีการทำสัญญา แต่ก็ยังมีหลายกรณีที่กรรมสิทธิ์จะยังไม่โอนทันที เช่น ทรัพย์สินที่ยังต้องจดทะเบียนหรือการซื้อขายที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไข

3.1.2.3 การโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขาย

ในศตวรรษที่ 17 – 18 นักกฎหมายสำนักกฎหมายธรรมชาติได้นำเอาหลัก Res Perit Domino ที่ว่า ความเสี่ยงภัยตกได้แก่ผู้เป็นเจ้าของมาอธิบายในเรื่องซื้อขายว่า “ผู้ขายยังคงเสี่ยงภัยอยู่ตราบเท่าที่ผู้ขายยังคงเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ซื้อขาย” ซึ่งนักกฎหมายฝรั่งเศสได้นำหลักดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1138 วรรคสอง²⁵ ความว่า

“ให้การโอนกรรมสิทธิ์และการโอนความเสี่ยงภัยเกิดขึ้นพร้อมกัน แม้ว่าจะยังไม่ได้ส่งมอบทรัพย์สินก็ตาม แต่ถ้าการไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินนั้นได้ เป็นเพราะความผิดของเจ้าหนี้ (ผู้ขาย) เจ้าหนี้ (ผู้ขาย) เป็นผู้รับภาระความเสี่ยงภัย”

นอกจากนี้ เนื่องจากกฎหมายประเทศฝรั่งเศสไม่ได้แยกเรื่องนี้ออกจากเรื่องทรัพย์สิน จึงไม่จำเป็นต้องมีแบบพิธี หรือข้อตกลงทางทรัพย์สินมารองรับข้อตกลงทางหนี้ อีกชั้นหนึ่ง ดังเช่นประเทศเยอรมนีที่แยกลักษณะหนี้ออกจากลักษณะทรัพย์สิน ดังนั้น เมื่อคู่สัญญาได้ตกลงกันในเรื่องทรัพย์สินที่จะซื้อขายและราคาของทรัพย์สินที่จะซื้อขายกันเรียบร้อยแล้วก็มีผลทำให้กรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อทันที อันเป็นการยึดถือหลักของการแสดงเจตนาเป็นสำคัญนั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายแสดงเจตนาถูกต้องตรงกันจนเกิดเป็นสัญญาแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินย่อมโอนไปยังอีกฝ่ายหนึ่งทันที²⁶ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1583 ความว่า

“การซื้อขายเป็นอันสมบูรณ์ระหว่างคู่สัญญาและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินย่อมตกเป็นของผู้ซื้อ ตั้งแต่ผู้ขายและผู้ซื้อได้ตกลงกันในเรื่องทรัพย์สินและราคา แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะยังไม่ได้รับส่งมอบ และยังไม่ได้รับชำระราคาก็ตาม”

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า “การโอนกรรมสิทธิ์เกิดขึ้นตามความสมบูรณ์ของสัญญา ไม่เกี่ยวกับการส่งมอบอันเป็นหน้าที่เกิดจากสัญญา ไม่ใช่ผลของสัญญา”²⁷

²⁵ Article 1138 “It makes the creditor the owner and places the thing at his risks from the time when it should have been delivered, although the handing over has not been made, unless the debtor has been given notice to deliver; in this case, the thing remains at the risk of the latter.

²⁶ พิชัยศักดิ์ ทรยางกูร. (2523). “การโอนกรรมสิทธิ์โดยผลแห่งสัญญา.” *บทบัญญัติคดี, เล่ม 27, ตอน 2*. หน้า 449 – 493.

²⁷ Marcel Planiol & George Ripert. “Treaties on Civil Law.” *Vol. II Part I*. p. 772.

ในเรื่องของการโอนความเสี่ยงภัยนั้น ก่อนที่จะมีการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ประเทศฝรั่งเศสได้ยึดหลักการโอนความเสี่ยงภัยในสัญญาซื้อขายเช่นเดียวกับกฎหมายโรมัน คือ ให้ความเสี่ยงภัยโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อสัญญาสำเร็จบริบูรณ์ แต่ต่อมาในศตวรรษที่ 17-18 ซึ่งเป็นยุคสมัยที่สำนักกฎหมายธรรมชาติมีอิทธิพลอย่างมากนั้น สำนักกฎหมายธรรมชาติไม่เห็นด้วยกับหลักการโอนความเสี่ยงภัยตามกฎหมายโรมัน และได้ตั้งหลักเกณฑ์ขึ้นมาใหม่ว่า ความเสี่ยงภัยของทรัพย์สินที่ซื้อขายจะอยู่ที่ผู้ขายจนกว่าผู้ซื้อจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายโรมัน “Res Perit Domino”²⁸

อนึ่ง ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้นว่า ระบบการโอนกรรมสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสยึดถือหลักการแสดงเจตนาของคู่สัญญาเป็นสำคัญ ดังนั้น เพียงแต่คู่สัญญาตกลงซื้อขายกัน กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยก็จะโอนผ่านมือไปยังผู้ซื้อในทันที ส่งผลให้ผู้ซื้อต้องรับบาปเคราะห์ในภัยพิบัติที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นกับสินค้าที่ซื้อขายทันที แม้ว่า ณ ขณะนั้นจะยังไม่มีการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายกันก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าผู้ซื้อเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินที่ซื้อขายแล้วนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม หลักการโอนกรรมสิทธิ์ที่ยึดหลักเจตนาของคู่สัญญาเป็นสำคัญ และหลักการโอนความเสี่ยงภัยให้ถือตามการโอนกรรมสิทธิ์ดังกล่าวมานี้ ยังมีข้อยกเว้นบางประการ อันจะทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในทันทีที่ทำสัญญาซื้อขายกัน ส่งผลในประการต่อมาคือ ความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินก็จะยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเช่นกัน ข้อยกเว้นที่ว่ามานี้ได้แก่²⁹ การซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดลงไว้แน่นอน ซึ่งในการซื้อขายที่มีวัตถุแห่งสัญญาเป็นทรัพย์สินซึ่งยังมิได้กำหนดไว้แน่นอน หรือทรัพย์สินที่ซื้อขายยังไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ซึ่งหมายความรวมถึงทรัพย์สินในอนาคตนั้น กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายจะโอนไปยังผู้ซื้อ ก็ต่อเมื่อได้มีการแบ่งตัวทรัพย์สินจนกลายเป็นทรัพย์สินที่กำหนดได้แน่นอน หรือเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้ว พร้อมกันนั่นเองเมื่อกรรมสิทธิ์ได้โอนไปยังผู้ซื้อแล้ว ผู้ซื้อก็จะรับบาปเคราะห์ในภัยพิบัติแห่งทรัพย์สินนั้นด้วย เพราะฉะนั้นตราบใดที่ยังไม่มีการแบ่งตัวทรัพย์สินให้แน่นอน ผู้ขายก็ยังคงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นและต้องเป็นผู้รับบาปเคราะห์ในภัยพิบัติอันอาจเกิดขึ้นกับตัวทรัพย์สินนั่นเอง

²⁸ Ibid. p. 762.

²⁹ อุกฤษ มงคลนาวิน. เล่มเดิม. หน้า 836-837.

3.1.3 กฎหมายประเทศเยอรมนี

3.1.3.1 ลักษณะและผลบังคับทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า

(1) สัญญาจ้างทำของ

กฎหมายประเทศเยอรมนีได้มีการให้นิยามความหมายของสัญญาจ้างทำของไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 631³⁰ ว่า “คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตกลงที่จะรับทำงานตามที่ได้สัญญาไว้ งานหนึ่ง โดยคู่สัญญาอีกฝ่ายตกลงที่จะให้ค่าตอบแทนจากงานนั้น ทั้งนี้ สารสำคัญของสัญญา อาจจะเป็นผลสำเร็จหรือเป็นส่วนหนึ่งของผลสำเร็จที่เกิดขึ้นมาจากฝีมือและความชำนาญของผู้รับทำงาน”

จากนิยามข้างต้น สัญญาจ้างทำของของประเทศเยอรมนีจึงมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาในการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมุ่งเน้นไปที่ความสำเร็จของงาน และผู้รับจ้างมีอิสระในการทำงาน³¹

อนึ่ง ความสำเร็จของงานนั้น อาจสำเร็จด้วยการก่อให้เกิดทรัพย์สินใหม่ หรือสำเร็จด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินเดิม หรือสำเร็จด้วยการไม่เกิดอะไรขึ้นเลยก็ได้ หากสัญญานั้นมุ่งเน้นไปที่การกระทำเป็นสำคัญ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากลักษณะความสำเร็จของสัญญาจ้างทำของแล้ว จะเห็นได้ว่าสามารถแบ่งลักษณะของงานได้เป็นสองประเภท คือ สัญญาจ้างทำของที่เป็นการกระทำเท่านั้น เช่น การจ้างแสดง ร้องเพลง กับอีกประเภทหนึ่งคือ สัญญาจ้างทำของที่เป็นการกระทำการและการส่งมอบทรัพย์สิน เช่น จ้างซ่อมตัดเย็บเสื้อผ้า จ้างวาดรูป เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสัญญาจ้างทำของกับสัญญาซื้อขายมีความคาบเกี่ยวกันมาก กฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมนี มาตรา 651³² จึงให้การยอมรับสัญญาผสม กล่าวคือ สัญญาจ้างทำ

³⁰ Section 631 Standard obligations in a contract for work

“(1) By a contract for work the contractor is bound to produce the work promised and the customer is bound to pay the remuneration agreed.

(2) The subject matter of a contract for work may be the production or alteration of a thing or some other result to be brought about by labour the performance of a service.”

³¹ E.J. Cohn. (1971). *Manual of German Law*. p.142.

³² Section 651 Application of sales law

“The provisions concerning the sale of goods apply to a contract for the supply of movable things that are to be produced or manufactures. Section 442(1), sentence 1, also applies to these contracts if the defect is caused by the material supplied by the customer. Where the movable things to be produced or manufactured

ของที่ผู้รับจ้างมีหน้าที่จัดหาสัมภาระในการผลิตหรือทำให้เกิดทรัพย์สินใหม่ สัญญาจ้างทำของที่มีลักษณะเช่นนี้ให้นำบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องการซื้อขายสินค้ามาปรับใช้ด้วย เช่น สัญญาจ้างตัดเสื้อที่ช่างตัดเสื้อมีหน้าที่จัดหาผ้าหรือสัมภาระในการตัดเย็บ สัญญานี้แม้จะเป็นสัญญาจ้างทำของแต่ก็จะมีกรนำบทบัญญัติทั้งในส่วนจ้างทำของและซื้อขายมาใช้บังคับกับสัญญาดังกล่าว แต่หากเป็นสัญญาจ้างตัดเสื้อที่ลูกค้าเป็นผู้จัดหาผ้าหรือสัมภาระมาให้แก่ช่าง แม้ช่างจะเป็นผู้จัดหาด้วย คุ้มครองสัญญานี้จะอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายเรื่องจ้างทำของเท่านั้น เพราะด้วย คุ้มครอง เป็นเพียงส่วนประกอบลำดับรองเมื่อเปรียบเทียบกับกรจ้างทั้งหมด จึงถือได้ว่ากรณีนี้ไม่มีความคาบเกี่ยวในเรื่องของการจ้างทำของกับการซื้อขาย จึงไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของสัญญาผสม

(2) สัญญาจะซื้อจะขาย

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่ยึดถือระบบสองสัญญาหรือสัญญาคู่ โดยประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันได้แยกกฎหมายลักษณะหนี้และลักษณะทรัพย์ ออกจากกัน กล่าวคือ มีการแยกนิติกรรมอันเป็นมูลแห่งการโอนกรรมสิทธิ์ (นิติกรรมทางหนี้) ออกจากนิติกรรมการโอนกรรมสิทธิ์ (นิติกรรมทางทรัพย์)³³

นิติกรรมทางหนี้ หรือที่เรียกว่า Transactions of Obligation เป็นสาเหตุให้เกิดการโอนสิทธิ ตัวอย่างเช่น สัญญาซื้อขาย สัญญาเช่า ส่วนนิติกรรมทางทรัพย์ หรือที่เรียกว่า Transaction of Disposal จะเป็นนิติกรรมที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิหรือเป็นการปฏิบัติการชำระหนี้ตามนิติกรรมทางหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนหน้าแล้ว ซึ่งนิติกรรมทางทรัพย์จะก่อให้เกิดหน้าที่ที่ผู้ขายจะต้องส่งมอบและโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อ ตัวอย่างเช่น คู่สัญญาตกลงทำสัญญาซื้อขายซึ่งจัดเป็นนิติกรรมทางหนี้ เพียงเท่านั้นจะยังไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ผู้ขายจึงยังคงเป็นเจ้าของสินค้าที่ซื้อขาย ต่อเมื่อผู้ขายทำสัญญาในทางทรัพย์ คือ มีการตกลงโอนกรรมสิทธิ์และมีการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อแล้ว กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขาย จึงจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ที่เป็นเช่นนี้เพราะตามกฎหมายของประเทศเยอรมนี การซื้อ

are specific goods. Section 642, 643, 645, 649 and 650 apply, except that the relevant time under section 446 and 447 replaces the time of acceptance of the work.”

³³ กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2549). *หลักการโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์และหลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยสุจริตเปรียบเทียบหลักกฎหมายเยอรมัน อังกฤษและไทย*. เอกสารประกอบการศึกษาวิชากฎหมายลักษณะทรัพย์สินและที่ดิน วิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเยอรมัน วิชา รากฐานกฎหมายแพ่ง คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 7.

ขายสังหาริมทรัพย์ กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายจะโอนไปยังผู้ซื้อก็ต่อเมื่อได้มีการโอนการครอบครองสินค้านั้นให้แก่ผู้ซื้อแล้ว ตามบทบัญญัติในมาตรา 929³⁴ ที่ว่า

“การโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ จำเป็นต้องให้เจ้าของส่งมอบทรัพย์ให้แก่ผู้รับโอน และทำข้อตกลงทางทรัพย์กันว่ากรรมสิทธิ์จะโอนไป ถ้าผู้รับโอนครอบครองทรัพย์นั้นอยู่แล้วเพียงการตกลงทางทรัพย์ทำให้โอนกรรมสิทธิ์ไปก็เพียงพอ”

สำหรับสัญญาในทางทรัพย์ คือ การปฏิบัติตามสัญญาในทางหนี้ที่ผู้ขายได้ก่อไว้แล้วนั่นเอง ทั้งนี้ สัญญาในทางหนี้กับสัญญาในทางทรัพย์อาจเกิดขึ้นพร้อมกัน หรือสัญญาในทางทรัพย์จะทำขึ้นภายหลังก็ได้³⁵ ด้วยเหตุนี้ กฎหมายของประเทศเยอรมนีจึงมิได้มีบัญญัติถึงสัญญาจะซื้อจะขายไว้³⁶

เมื่อกฎหมายของประเทศเยอรมนีใช้ระบบสัญญาคู่ จึงมีการแยกกฎหมายลักษณะหนี้ และลักษณะทรัพย์ออกจากกัน ทั้งยังได้แยกความมีผลของสัญญาทางหนี้กับความมีผลของสัญญาทางทรัพย์ให้เป็นอิสระจากกันด้วย ตัวอย่างเช่น ผู้ซื้อตกลงทำสัญญาทางทรัพย์แล้ว ผู้ซื้อยอมได้กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายนั้น แม้ว่าสัญญาทางหนี้ (สัญญาซื้อขาย) จะตกเป็นโมฆะก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้เพราะในระบบสัญญาคู่ นั้น สัญญาทางทรัพย์มีลักษณะเป็น “สัญญาลอย” ส่งผลให้ผู้ซื้อยังคงได้กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขามาโดยสมบูรณ์แม้สัญญาทางหนี้จะตกเป็นโมฆะก็ตาม อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายของผู้ซื้อในกรณีเช่นนี้ถือเป็นการได้มาโดยปราศจากเหตุอันชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลให้ในท้ายที่สุดแล้ว ผู้ซื้อจะต้องคืนสินค้าหรือทรัพย์ที่ได้รับมานั้นอันเป็นไปตามหลักถากมิควรได้ ตัวอย่างเช่น วันที่ 1 นาย ก. ได้ทำสัญญาขายรถยนต์ให้แก่เด็กชาย ข. ต่อมาในวันที่ 2 นาย ก. ได้ตกลงโอนกรรมสิทธิ์พร้อมทั้งส่งมอบรถยนต์คันดังกล่าวให้แก่เด็กชาย ข. และในวันที่ 3 บิดามารดาของเด็กชาย ข. ทราบเรื่องการซื้อรถยนต์ของบุตรชายที่ทำโดยลำพังปราศจากความยินยอมของตนแล้ว บิดามารดาของเด็กชาย ข. จึงมาบอกเลิกสัญญาซื้อขาย

จากตัวอย่างข้างต้น หากพิจารณาลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามกฎหมายของประเทศเยอรมนีจะพบว่า ในวันที่ 1 เกิดนิติกรรมทางหนี้ นั่นก็คือ การตกลงทำสัญญาซื้อขายรถยนต์ ส่วนวันที่ 2 เกิดนิติกรรมทางทรัพย์ นั่นคือ การโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ที่ซื้อขาย และวันที่ 3 ซึ่งเป็น

³⁴ For the transfer of ownership of a moveable it is necessary that the owner deliver the thing to the acquirer and make a real agreement with him that the ownership shall pass. If the acquirer is in possession of the thing the real agreement as to the passing of ownership is sufficient.

³⁵ หยุต แสงอุทัย ก (2528, กันยายน). “ปัญหาการแยกสัญญาทางหนี้และสัญญาทางทรัพย์ในสัญญาซื้อขายเยอรมัน.” *วารสารนิติศาสตร์*. หน้า 173.

³⁶ กิตติศักดิ์ ปรกติ. เล่มคิม. หน้า 7.

วันที่นิติกรรมทางหนี้ถูกบอกล้างส่งผลให้นิติกรรมทางหนี้ตกเป็นโมฆะไป แต่ในวันนี้ นิติกรรมทางทรัพย์ยังคงมีอยู่ ผลคือเด็กชาย ข. ยังคงเป็นเจ้าของรถยนต์ เพราะการโอนกรรมสิทธิ์มิได้เสียไป อันเป็นตามหลัก “สัญญาลอย” แต่อย่างไรก็ดี เมื่อนิติกรรมทางหนี้อันเป็นเหตุของ นิติกรรมทางทรัพย์ตกเป็นโมฆะไป การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ของเด็กชาย ข. จึงถือเป็นการได้มาโดยปราศจากเหตุอันชอบด้วยกฎหมาย นาย ก. จึงสามารถเรียกร้องให้เด็กชาย ข. ส่งรถยนต์และโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์กลับคืนให้แก่ตน พร้อมรับเงินค่ารถยนต์คืนไปได้ ตามหลักลาภมิควรได้นั้นเอง

อนึ่ง ด้วยเหตุที่กฎหมายของประเทศเยอรมนีแยกสัญญาทางหนี้กับสัญญาทางทรัพย์ออกจากกัน คู่สัญญาจึงสามารถทำสัญญาซื้อขายทรัพย์สินอันเป็นนิติกรรมทางหนี้ได้โดยไม่ต้องคำนึงว่า ขณะตกลงทำสัญญาซื้อขายนั้นผู้ขายจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายแล้วหรือไม่ หรือสินค้าที่ซื้อขายจะมีอยู่แล้วในเวลาทำสัญญา หรือเป็นเพียงทรัพย์สินที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือไม่ เพราะทรัพย์สินในอนาคตคู่สัญญาก็สามารถตกลงซื้อขายกันได้เช่นกัน³⁷ เพียงแต่กรณีทั้งคู่สัญญาตกลงซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตนี้ วัตถุประสงค์แห่งสัญญาซื้อขายหรือสินค้าที่จะซื้อขายกันนั้นจะต้องเป็นสิ่งสาริมทรัพย์ (Moveable Things) เท่านั้น³⁸ ถ้าคู่สัญญาตกลงทำสัญญาที่เกี่ยวกับการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ในอนาคตไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน สัญญานั้นเป็นโมฆะ³⁹

สำหรับกฎหมายลักษณะซื้อขายของประเทศเยอรมนีถูกบัญญัติไว้ใน The Civil Code 1907 มาตรา 433⁴⁰ ดังนี้

(1) ด้วยสัญญาซื้อขาย ผู้ขายมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินและโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อ โดยผู้ขายต้องจัดหาทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่องและการรอนสิทธิให้แก่ผู้ซื้อ

³⁷ หยุด แสงอุทัย ก เล่มเดิม, หน้า 171.

³⁸ Article 651 The provisions concerning the sale of goods apply to a contract for the supply of moveable things that are to be produced or manufactured 442 (1) , sentence 1, also applies to these contracts if the defect is caused by the material supplied by the customer. Where the moveable things to be produced or manufactured are specific goods,.....

³⁹ เรื่องวลี ทองน่ม. (2550). สัญญาเบื้องต้น: ศึกษากรณีสัญญาจะซื้อจะขาย. หน้า 49.

⁴⁰ Article 433 (1) By a contract of sale the seller of a thing is bound to hand over the thing to the buyer and to transfer to him ownership of the thing. The seller must procure the thing for the buyer in a state that is free from defects as to quality and defects of title.

(2) The buyer is bound to pay to the seller the agreed price and to take delivery of the thing purchased.

(2) ผู้ซื้อที่มีหน้าที่ต้องชำระราคาที่ตกลงกันให้แก่ผู้ขายและรับมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายไว้ อย่างไรก็ตาม แม้ด้วยเหตุผลของระบบสองสัญญาที่ประเทศเยอรมนียึดถือทำให้กฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมนีมิได้บัญญัติถึงสัญญาจะซื้อจะขายเอาไว้ดังที่กล่าวมาในตอนต้น แต่อย่างไรก็ดีคู่สัญญาก็สามารถตกลงทำสัญญาเบื้องต้นเพื่อที่จะเข้าทำสัญญาอีกฉบับกันในภายหลังได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งสัญญาเบื้องต้น หมายถึง สัญญาที่จะเข้าทำสัญญาอื่นหรือสัญญาก่อนสัญญา (Precontract) ซึ่งแม้จะไม่ได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมนีแต่เป็นหลักที่ศาลเยอรมันได้พัฒนาขึ้นมา

สัญญาเบื้องต้น เป็นสัญญาที่บังคับคู่สัญญาให้เริ่มดำเนินการบางอย่างในเบื้องต้นก่อนที่จะเข้าสู่สัญญาที่แท้จริง และการทำสัญญาก่อนสัญญานี้จะต้องทำตามแบบของนิติกรรมเช่นเดียวกับที่กฎหมายกำหนดในสัญญาที่แท้จริง ด้วยเหตุนี้ทำให้สัญญาก่อนสัญญาขาดความยืดหยุ่น ไม่เหมาะกับการค้าในทางปฏิบัติจึงถูกใช้อย่างค่อนข้างจำกัด

3.1.3.2 การกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของสินค้าที่ซื้อขาย

การกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามกฎหมายของประเทศเยอรมนีนั้น ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 243⁴¹ ว่า

“(1) ผู้ใดมีหน้าที่ที่จะต้องจัดหาสิ่งของที่บรรยายไว้เป็นการทั่วไปจะต้องจัดหาสิ่งของที่มีคุณภาพ

(2) ถ้าลูกหนี้ได้กระทำการที่จำเป็นอันตนพึงต้องทำทุกประการเพื่อเลือกกำหนดทรัพย์สินแล้ว ให้ลูกหนี้มีหน้าที่ชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินที่เลือกแล้วเท่านั้น”

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่า การกระทำทุกประการของลูกหนี้ (กรณีสัญญาต่างตอบแทน ผู้ขายย่อมมีฐานะเป็นลูกหนี้ในหนี้ส่งมอบทรัพย์สิน) มีผลทำให้ทรัพย์สินที่ลูกหนี้เลือกนั้นกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแม้จะยังไม่มีการส่งมอบ และเป็นวัตถุแห่งหนี้หรือวัตถุแห่งสัญญานั้นเองสำหรับวัตถุประสงค์ที่กฎหมายบัญญัติให้ลูกหนี้เป็นผู้เลือกกำหนดตัวทรัพย์สินก็เพื่อเป็นการคุ้มครองตัวลูกหนี้ เพราะเมื่อลูกหนี้ได้ทำทุกประการเพื่อให้ทรัพย์สินนั้นกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้ว ลูกหนี้ก็ไม่ควรที่จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับทรัพย์สินนั้นอีกต่อไป แม้ต่อมาการชำระหนี้จะกลายเป็นพ้นวิสัยไปก็ตาม

⁴¹ Article 243 “(1) A person whose obligation is to provide things described only in generic terms must provide things of average and quality. (2) If the obligator has done everything necessary on his part to supply such thing , the obligation is restricted to those thing.”

ด้วยลักษณะของการส่งมอบทรัพย์สินตามที่กำหนดไว้ในสัญญาซื้อขายแต่ละฉบับอาจมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความตกลงของคู่สัญญา ดังนั้น การที่จะพิจารณาว่าลูกหนี้ได้กระทำทุกประการเพื่อเลือกกำหนดทรัพย์สินแล้วหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาประกอบกับเงื่อนไขการส่งมอบที่ระบุไว้ในสัญญาซื้อขายด้วย ซึ่งหนี้ส่งมอบทรัพย์สินตามกฎหมายประเทศเยอรมนีนั้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย หนี้รับไป หนี้ส่งไป และหนี้นำไป สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. หนี้รับไป

เมื่อไม่มีข้อตกลงเป็นพิเศษแล้ว โดยปกติในการทำสัญญาซื้อขายผู้ซื้อมักจะเป็นฝ่ายมารับสินค้าไปจากผู้ขายเอง หนี้รับไปจึงเป็นหลักพื้นฐานของหนี้ส่งมอบทรัพย์สินในสัญญาซื้อขายของประเทศเยอรมนี

สำหรับการกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกรณีหนี้รับไปนี้ ผู้ขายต้องเลือกกำหนดทรัพย์สินออกมาแน่นอนและแจ้งแก่ผู้ซื้อด้วยว่าได้เลือกกำหนดทรัพย์สินแล้ว หรืออาจจะใช้วิธีทำสัญลักษณ์ให้ชัดเจนว่าสินค้านี้เป็นของผู้ซื้อแทนการแจ้งให้ผู้ซื้อรับทราบก็ได้ สินค้าที่ซื้อขายจึงจะกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

2. หนี้ส่งไป

เมื่อมีการตกลงเป็นพิเศษว่า ผู้ขายจะเป็นผู้ส่งสินค้าให้แก่ผู้ซื้อผ่านทางผู้ขนส่ง มีข้อสังเกตว่า หนี้ส่งไปนี้ผู้ขายไม่ได้เป็นผู้นำสินค้าไปส่งให้แก่ผู้ซื้อด้วยตัวเอง แต่จะนำไปส่งให้แก่ผู้ขนส่ง แล้วผู้ขนส่งถึงจะนำสินค้านั้นไปส่งให้แก่ผู้ซื้ออีกทอดหนึ่ง

สำหรับการกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกรณีหนี้ส่งไปนี้ จะต้องได้ความว่า ผู้ขายได้ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ขนส่งเป็นที่เรียบร้อยแล้ว สินค้าที่ซื้อขายจึงจะกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้ผู้ขายจะเลือกกำหนดทรัพย์สินไว้แล้วก็ตาม แต่ตราบไคที่ทรัพย์สินหรือสินค้านั้นยังคงอยู่ในสถานประกอบกิจการของผู้ขาย หรืออยู่ระหว่างการขนส่งจากผู้ขายไปยังผู้ขนส่ง ยังไม่ถึงมือผู้ขนส่งเช่นนี้แล้ว ทรัพย์สินนั้นก็ยังไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แต่เมื่อผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าถึงมือผู้ขนส่ง ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งทันที

3. หนี้นำไป

เมื่อมีการตกลงเป็นพิเศษว่า ผู้ขายต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่คู่สัญญากำหนด ซึ่งอาจจะเป็นบ้านของผู้ซื้อ หรือสถานที่อื่นที่ผู้ซื้อกำหนดก็ได้

สำหรับการกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกรณีหนี้นำไปนี้ ผู้ขายต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อตามสถานที่ที่ตกลงกัน และผู้ขายจะต้องทำการเสนอที่จะชำระหนี้ให้กับผู้ซื้อสินค้าด้วย ทรัพย์สินที่ซื้อขายจึงจะกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ฉะนั้นขณะที่ทรัพย์สินกำลังเดินทางไปยังสถานที่ปลายทาง ทรัพย์สินนั้นจึงยังไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แม้ว่าจะได้มีการเลือกกำหนดทรัพย์สินแล้วก็ตาม และเมื่อผู้ขาย

นำสินค้าไปถึงจุดหมายปลายทางแล้ว ผู้ขายยังจะต้องเสนอที่จะชำระหนี้ให้แก่ผู้ซื้อ ณ จุดนั้นด้วย ทรัพย์สินจึงจะกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

อนึ่ง เมื่อผู้ขายเสนอที่จะชำระหนี้ให้แก่ผู้ซื้อแล้ว ไม่ว่าผู้ซื้อจะรับหรือไม่รับชำระหนี้ ก็ไม่สำคัญ เพราะถือว่าผู้ขายได้กระทำการทุกประการแล้ว

กรณีทีกล่าวมาข้างต้น เป็นการกำหนดเลือกตัวทรัพย์สินโดยลูกหนี้ (ผู้ขาย) ฝ่ายเดียว แต่หากเป็นทรัพย์สินที่ทั้งฝ่ายเจ้าหนี้และลูกหนี้ได้กำหนดเลือกตั้งแต่ขณะทำสัญญา ทรัพย์สินนั้นก็กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งทันทีที่ทำสัญญา ณ ที่เลือกทรัพย์สินนั้น ไม่ต้องถึงขั้นนำมาส่งแก่ผู้ขนส่ง หรือแก่ผู้ซื้อ (แล้วแต่กรณี)

อย่างไรก็ตามหากทรัพย์สินทั่วไปที่จะทำการซื้อขายนั้นระบุแต่เพียงประเภทของทรัพย์สินเท่านั้น แต่ไม่ได้ระบุชนิดและคุณภาพของทรัพย์สินที่จะส่งมอบไว้ การกระทำทุกประการของลูกหนี้นั้น จะต้องรวมถึงการเลือกกำหนดทรัพย์สินที่มีคุณภาพและชนิดปานกลางด้วยทรัพย์สินนั้นถึงจะกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

3.1.3.3 การ โอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขาย

เนื่องจากระบบกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมนีได้แยกนิติกรรมทางหนึ่งออกจากนิติกรรมทรัพย์สินอย่างเด็ดขาด ประกอบกับบทบัญญัติในเรื่องซื้อขาย มาตรา 433⁴² ที่ว่า

“สัญญาซื้อขายคือ สัญญาที่ผู้ขายผูกพันตนที่จะต้องส่งมอบและโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ขายจำต้องโอนสิทธินั้นให้แก่ผู้ซื้อและถ้าสิทธิเช่นว่านั้นรวมถึงการครอบครองด้วย ผู้ขายต้องส่งมอบการครอบครองด้วย ผู้ซื้อจำต้องชำระราคาให้ผู้ขายตามตกลงและจำต้องรับมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายกัน”

ด้วยเหตุนี้ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายจะโอนไปยังผู้ซื้อต่อเมื่อมีการโอนหรือส่งมอบการครอบครองแล้วเป็นสำคัญ จุดนี้จึงเป็นข้อต่างที่สำคัญจากกฎหมายซื้อขายของประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสที่ได้ศึกษามาข้างต้น

⁴² Article 433

(1) By the contract of sale the seller of a thing is bound to deliver the thing to the Purchaser and to transfer ownership of the thing. The seller of a right is bound to transfer the right to the purchaser, and if the right entitles on to the possession of a thing to deliver the thing.

(2) The purchaser is bound to pay to the seller the purchase price agreed upon and to take delivery of the thing purchased.

การโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นสังหาริมทรัพย์ จะต้องประกอบด้วย

(1) การส่งมอบการครอบครอง (ทางกายภาพ) จากเจ้าของไปยังผู้รับโอน และ

(2) ต้องมีการตกลง (การแสดงเจตนา) ระหว่างเจ้าของกับผู้รับโอนให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ส่งมอบกันนั้น โอนไปยังผู้รับโอนด้วย

อย่างไรก็ตาม หากผู้รับโอนครอบครองทรัพย์สินที่ซื้อขายอยู่แล้วในขณะที่ทำสัญญากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายหรือนิติกรรมทางทรัพย์สินก็สมบูรณ์เพียงการตกลงของคู่สัญญา หรืออาศัยเพียงองค์ประกอบข้อ (2) เท่านั้น

สำหรับการโอนความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้นถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมนีในมาตรา 446⁴³ ที่ว่า

“ความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในเวลาที่จะส่งมอบ”

ดังนั้น ภายหลังจากที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงทำสัญญาซื้อกันแล้วแต่เป็นเวลาก่อนที่ผู้ขายจะทำการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อ ในระหว่างนี้หากมีภัยพิบัติเกิดขึ้นกับทรัพย์สินที่ซื้อขาย ผู้ขายจะต้องเป็นผู้รับบาปเคราะห์ในภัยพิบัติที่เกิดขึ้นนั้น เหตุผลที่กฎหมายของประเทศเยอรมนีถือหลัก กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยโอนไปยังผู้ซื้อเมื่อส่งมอบ ก็เนื่องมาจาก เมื่อผู้ขายได้ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายและผู้ซื้อได้ครอบครองทรัพย์สินนั้นแล้ว ผู้ซื้อย่อมมีอำนาจควบคุมทรัพย์สิน และสามารถใช้จ่ายความระมัดระวังในการรักษาทรัพย์สินนั้นได้ ดังนั้น ภาระและประโยชน์จึงควรจะตกไปยังผู้ซื้อ⁴⁴ ไม่เช่นนั้นแล้วผู้ซื้อจะใช้จ่ายความระมัดระวังน้อยมากในการรักษาทรัพย์สินที่ตนครอบครองอยู่ด้วยเหตุว่า ขณะนั้นทรัพย์สินดังกล่าวยังไม่ใช่กรรมสิทธิ์ของตน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตามกฎหมายของประเทศเยอรมนีความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายจะตกอยู่กับผู้ขายตราบเท่าที่ยังไม่มีการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อ (กรณีนี้ส่งมอบเป็นหนี้นำไป) หรือตราบเท่าที่ยังไม่มีการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่ผู้ขนส่ง (กรณีนี้ส่งมอบเป็นหนี้ส่งไป) อย่างไรก็ตาม การส่งมอบในที่นี้พิจารณาถึงการส่งมอบการครอบครองทางกายภาพ

⁴³ Article 446.

(1) On the delivery of the thing sold the risk of accidental destruction and accidental deterioration passes to the purchaser. After delivery the emoluments accrue to the purchaser, and he bears the burdens attached to the thing.

(2) If the purchaser of a piece of land or, a registered ship or a ship under construction is registered in the Land Register, the ship register or ship construction register, as owner before delivery, these consequences begin with the registration.

⁴⁴ E.J. Cohn. Op.cit. p. 131.

เพื่อให้ผู้ซื้อสามารถเข้าครอบครอง ควบคุม หรือดำเนินการใดๆ กับทรัพย์สินที่ตนได้รับมอบมาจากผู้ขายได้เท่านั้น ต่างจากการโอนกรรมสิทธิ์ที่จะต้องประกอบทั้งการส่งมอบทางกายภาพ และการแสดงเจตนาส่งมอบ ซึ่งหากขาดองค์ประกอบอันใดอันหนึ่งแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายหาได้โอนมายังผู้ซื้อไม่ ตัวอย่างเช่น ผู้ขายได้ส่งมอบการครอบครองสินค้าที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อ แต่เป็นเพียงการส่งมอบทางกายภาพ คู่สัญญายังมีได้ตกลง หรือแสดงเจตนาระหว่างกันที่จะให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ได้ส่งมอบไปนั้น โอนไปยังผู้ซื้อ เนื่องจากมีข้อตกลงกันว่า กรรมสิทธิ์จะโอนไปยังผู้ซื้อต่อเมื่อผู้ซื้อได้ชำระราคาสินค้าครบถ้วน เช่นนี้ องค์ประกอบของการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายตามกฎหมายของประเทศเยอรมนีจึงยังไม่ครบถ้วน ส่งผลให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ แม้ผู้ซื้อจะได้รับมอบและเข้าครอบครองทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้นแล้วก็ตาม และในกรณีเช่นนี้ แม้ในขณะที่ผู้ซื้อครอบครองทรัพย์สินที่ซื้อขายอยู่นั้นตนจะไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่หากมีภัยพิบัติใดๆ เกิดขึ้นกับทรัพย์สินนั้นแล้ว ผู้ซื้อจะต้องเป็นผู้รับบาปเคราะห์ในภัยพิบัตินั้นไป เพราะลำพังเพียงการส่งมอบทางกายภาพก็ทำให้ความเสี่ยงภัยโอนไปยังผู้ซื้อแล้ว นั่นเอง

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาเพียงผิวเผินอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนไปได้ว่า ความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายตามกฎหมายเยอรมันจะถูกโอนไปยังผู้ซื้อพร้อมกับกรรมสิทธิ์ ซึ่งแท้จริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ ดังเหตุผลและตัวอย่างที่ผู้เขียนได้แสดงไว้ข้างต้น

3.2 กฎหมายไทยเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้า

แม้การซื้อขายล่วงหน้าจะเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย แต่การจะพิจารณาลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า การกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของทรัพย์สินที่ซื้อขาย การโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขาย ก็จำเป็นที่จะต้องศึกษาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นพื้นฐาน ดังนี้

3.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย

ด้วยการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยจะมีสัญญามาตรฐานที่เรียกว่า “ข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า (Contract Specification)” ซึ่งออกโดยคณะกรรมการตลาดอ้อยอำนาจตามความในมาตรา 78 (2) (6) (7) และ (13) ประกอบกับมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เพื่อกำหนดรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญของข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง อาทิ ชนิด มาตรฐานคุณภาพของสินค้า การคำนวณน้ำหนักและราคาสินค้า การส่งมอบและรับมอบสินค้า โดยที่ผู้ซื้อ

และผู้ขายจะต้องผูกพันตามรายละเอียดที่ข้อกำหนดการซื้อขายกำหนดไว้ ดังนี้ หากเรื่องใดข้อกำหนดการซื้อขายกำหนดรายละเอียดไว้เป็นการเฉพาะจงแจ้งแล้ว คู่สัญญาจะไม่สามารถตกลงในเรื่องดังกล่าวให้แตกต่างเป็นอย่างอื่นได้

อนึ่ง เนื่องจากกฎระเบียบการซื้อขายซึ่งหมายรวมถึงข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ที่คณะกรรมการตลาดประกาศออกมานั้น เป็นเครื่องมือที่ฝ่ายนิติบัญญัติให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร กำหนดรายละเอียดของการซื้อขายและบังคับการให้เป็นไปกรอบที่พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ ข้อกำหนดการซื้อขายจึงถือเป็นกฎหมายลำดับรองซึ่งจะมีเนื้อหาขัดหรือแย้งกับกฎหมายลำดับศักดิ์ที่สูงกว่ารวมถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีลำดับศักดิ์ทางกฎหมายเทียบเท่าพระราชบัญญัติไม่ได้ นอกจากนี้ ข้อกำหนดการซื้อขายจะถูกนำมาใช้บังคับกับบุคคลผู้อยู่ใต้กำกับดูแลตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ซึ่งได้แก่นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าที่ได้รับอนุญาต เท่านั้น ดังนี้ จึงไม่อาจนำข้อกำหนดการซื้อขายมาใช้บังคับกับผู้ซื้อและผู้ขายที่มีได้เป็นนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฯ ได้โดยตรง แต่จะต้องนำมาใช้บังคับกับผู้ซื้อผู้ขายโดยทางอ้อมผ่านข้อตกลงที่ระบุไว้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า ซึ่งมาตรา 30 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติให้สัญญาดังกล่าวจะต้องมีรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญตามที่คณะกรรมการ ก.ส.ล. กำหนดด้วย และหนึ่งในรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญที่คณะกรรมการ ก.ส.ล. กำหนดนั้นคือ ลูกค้า/ผู้ซื้อผู้ขาย (ตัวการ) ตกลงยินยอมที่จะปฏิบัติตาม กฎข้อบังคับ คำสั่ง และเงื่อนไขใดๆ ที่เกี่ยวข้องที่คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าและตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยกำหนด

ดังนั้น ไม่เพียงสัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้าจะมีผลบังคับทางกฎหมายเป็นสัญญาแต่งตั้งตัวการตัวแทนแล้ว สัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้ายังทำหน้าที่เชื่อมโยงนิติสัมพันธ์ให้ผู้ซื้อและผู้ขายต้องยอมรับและบังคับตามกฎหมายข้อบังคับการซื้อขายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะการซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะมีลักษณะและผลบังคับทางกฎหมายเช่นไร แต่การซื้อขายที่เกิดขึ้นนั้นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีวัตถุประสงค์ที่จะผูกนิติสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ การซื้อขายที่เกิดขึ้นจึงถือเป็นนิติกรรมตามบทบัญญัติมาตรา 149 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น หากเรื่องใดข้อกำหนดการซื้อขาย (Contract Specification) กำหนดไว้เป็นการเฉพาะจง อาทิ กำหนดเวลาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะต้องมาทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด (ภายในเวลา 17.00 น. ของวันทำการที่ 3 ของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ) ก็ต้องบังคับไปตามที่ระบุ

ไว้นั้น แต่หากเรื่องใดข้อกำหนดการซื้อขายกำหนดไว้เป็นการแตกต่างจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และเรื่องต่างนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเช่นนี้แล้ว ข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าวก็จะไม่มีผลบังคับ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะผู้เขียนเห็นว่า แม้ว่าคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะมีอำนาจโดยทั่วไปในการออกประกาศใดๆ เพื่อให้การเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการที่กำหนดไว้ในมาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ก็ตาม แต่ประกาศของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้านั้นจะต้องไม่เป็นการขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายในลำดับศักดิ์ที่สูงกว่า หมายถึงถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีศักดิ์ของกฎหมายเทียบเท่าพระราชบัญญัติ ทั้งนี้ คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะมีอำนาจออกประกาศให้มีผลเป็นการขัดหรือแย้งกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนได้นั้นจะต้องเป็นกรณีที่พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติให้อำนาจในการออกประกาศเช่นนั้นไว้โดยแจ้งชัดเท่านั้น ดังนี้ เมื่อไม่ปรากฏบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ในทำนองดังกล่าว หากคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าออกข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าซึ่งถือเป็นข้อสัญญามาตรฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อกำหนดการซื้อขายในเรื่องนั้นๆ ก็ห้ามมีผลบังคับใช้ไม่

นอกจากนี้ หากเรื่องใดข้อกำหนดการซื้อขาย (Contract Specification) ไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงก็ต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับ ทั้งจากบทบัญญัติในบรรพ 2 ลักษณะสัญญา และบรรพ 1 หลักทั่วไป

3.2.2 ลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้า

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้นิยามความหมายของคำว่า “การซื้อขายล่วงหน้า” หรือบัญญัติลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าไว้เอาไว้ และแม้กระทั่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (“ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ”) ก็ได้กล่าวถึงลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าไว้อีกเช่นกัน จะมีก็แต่เพียงบทบัญญัติในมาตรา 3 ที่นิยามความหมายของการซื้อขายล่วงหน้าไว้ว่า

“การซื้อขายล่วงหน้า” หมายความว่า การซื้อขายสินค้าเกษตรโดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยในตลาดเพื่อรับมอบหรือส่งมอบสินค้าเกษตรนั้นในวันข้างหน้า ตามปริมาณและราคาที่ตกลงกัน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการตลาดกำหนด”

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่งที่กล่าวถึงการ “ซื้อขายล่วงหน้า” ไว้ นั่นคือพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 แต่อย่างไรก็ดี การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาอยู่นี้ไม่อยู่ใต้บังคับของกฎหมายฉบับดังกล่าว ด้วยเหตุที่ว่าพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 ออกมาเพื่อใช้บังคับกับการซื้อขายล่วงหน้าสินค้าประเภทอื่น นอกเหนือจากสินค้าเกษตรซึ่งอยู่บังคับของพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ ถ้าพึงนิยามศัพท์ที่ปรากฏในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ดังที่กล่าวมาข้างต้นจึงยังไม่เพียงพอที่จะอธิบายลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าได้ แต่เป็นที่ทราบกันดีว่า การรู้ประเภทหรือลักษณะทางกฎหมายของสัญญานั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการนำไปพิจารณาสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา กล่าวคือหากสัญญานั้นเป็นเอกเทศสัญญาประเภทหนึ่ง อาทิ ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว คู่สัญญาก็จะได้รับประโยชน์จากการเป็นเอกเทศสัญญา คือ แม้มิได้ตกลงกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเรื่องที่ว่านั้นมีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ คู่สัญญาที่ต้องผูกพันและบังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นโดยปราศจากข้อโต้แย้งใดๆ ตรงกันข้าม หากสัญญานั้นไม่เป็นเอกเทศสัญญา แต่เป็นสัญญาไม่มีชื่อชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา เช่นนี้ หากคู่สัญญาไม่ได้ตกลงเรื่องสิทธิและหน้าที่ระหว่างกันในเรื่องใดแล้ว การจะนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับกับเรื่องดังกล่าวโดยตรงนั้นจะไม่อาจทำได้โดยทันที แต่จะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 4 วรรคสอง ที่ว่า “เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของผู้เขียนพบว่า มีนักกฎหมายได้อธิบายความหมายของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้บ้างแล้ว ตัวอย่างเช่น

อาจารย์อัจฉรวรรณ งามญาณ ได้อธิบายว่า “สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นข้อตกลงระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งเรียกร้องให้ผู้ขายส่งมอบสินค้าเกษตรแก่ผู้ซื้อ สินค้าเกษตรที่ส่งมอบจะนับรวมโภคภัณฑ์ตามชนิดที่ระบุ ตามจำนวน และเกรดที่กำหนด ในเวลาหนึ่งที่แน่นอนในอนาคต ตามราคาที่ตกลงกันในวันทำสัญญา”⁴⁵

⁴⁵ อัจฉรวรรณ งามญาณ. (2544). ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า. หน้า 32.

นายมงคล ทวีวิทย์ ได้อธิบายว่า “สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า เป็นสัญญาหรือข้อตกลงที่ผู้ขายตกลงขายและผู้ซื้อตกลงซื้อสินค้าเกษตร เพื่อให้มีการส่งมอบและชำระราคากันในวันข้างหน้าตามชนิด คุณภาพ ปริมาณ และราคาที่ได้ตกลงกันไว้แน่นอน โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีพันธะหน้าที่ผูกพันซึ่งกันและกัน”⁴⁶

ด้วยความเคารพในความเห็นที่ยกมาข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าคำอธิบายดังกล่าวยังไม่อาจบ่งชี้ได้ว่า สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีลักษณะทางกฎหมายเช่นไร แต่อย่างไรก็ดี จากการศึกษาของผู้เขียนพบองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้าดังกล่าวซึ่งที่ผู้เขียนทำการศึกษายู่นี้ กล่าวคือ

1. ผู้ขายจะได้รับเงินเท่ากับราคาสินค้าเกษตรที่ตกลงซื้อขายในวันนี้เป็นการตอบแทนส่วนผู้ซื้อก็จะได้รับสินค้าเกษตรที่มีชนิด น้ำหนัก และคุณภาพตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายเป็นการตอบแทนในอนาคต

2. การส่งมอบและการชำระราคาจะเกิดขึ้นในอนาคต ไม่ใช่ ณ ขณะที่ตกลงทำสัญญากัน ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการข้างต้นนี้ การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า จึงมีลักษณะทางกฎหมายคล้ายคลึงกับสัญญาจ้างทำของ สัญญาซื้อขาย และสัญญาจะซื้อจะขาย ทั้งนี้ เมื่อพิจารณารูปแบบการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ประกอบกันแล้วจะพบว่า ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องยอมรับและถูกบังคับตามกฎหมายข้อบังคับการซื้อขายที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ากำหนดขึ้นเพื่อป้องกันการบิดพลิ้วของกลุ่มสัญญาอันเป็นลักษณะเฉพาะของ Futures Market ดังที่ได้กล่าวมาในบทที่ 2 ส่งผลให้บรรดาความตกลงที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้าทั้งหมดจะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า หรือ Contract Specification ที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ประกาศกำหนด ดังนี้ ข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าจึงถือเป็นข้อสัญญามาตรฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า และเมื่อผู้ซื้อผู้ขายตกลงเข้ามาซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็ย่อมหมายความว่า ผู้ซื้อและผู้ขายได้ตกลงโดยปริยายที่จะยอมรับและบังคับตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในข้อสัญญามาตรฐานดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงทำการศึกษาลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยยึดข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าซึ่งเปรียบเสมือนสิ่งที่สะท้อนเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาในการซื้อขายสินค้า

⁴⁶ มงคล ทวีวิทย์. (2545). สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542: ศึกษาเฉพาะกรณีรูปแบบและการบังคับใช้สัญญาซื้อขายล่วงหน้า. หน้า 175.

เกษตรล่วงหน้า เพื่อปรับเข้ากับลักษณะทางกฎหมายของสัญญาจ้างทำของ สัญญาซื้อขาย และ สัญญาจะซื้อจะขาย ดังนี้

(1) สัญญาจ้างทำของ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ลักษณะ 7 ได้กำหนดให้สัญญาจ้างทำของ เป็นสัญญาที่มีชื่อหรือเอกเทศสัญญาประเภทหนึ่ง และได้บัญญัตินิยามของการจ้างทำของ ตลอดจน กำหนดสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาเอาไว้ ดังนี้

“มาตรา 587 อันว่าจ้างทำของนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้รับจ้าง ตกลงรับ จะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ว่าจ้าง และผู้ว่าจ้างตกลงจะให้ สิ้นจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ทำนั้น”

สัญญาจ้างทำของตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงต้องเป็นสัญญาที่มี วัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ผู้รับจ้างตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ผู้ว่าจ้างจนเป็นผลสำเร็จ และผู้ว่าจ้างตกลงจะจ่ายสินจ้างเป็นการตอบแทน ดังนี้ จึงกล่าวได้ว่าผู้ว่าจ้างมิได้ต้องการเฉพาะ แรงงานของผู้รับจ้างแต่เพียงอย่างเดียวดังเช่นสัญญาจ้างแรงงาน และผู้ว่าจ้างก็ไม่มีอำนาจบังคับ บัญชาผู้รับจ้างดังเช่นสัญญาจ้างแรงงานอีกเช่นกัน แต่อย่างไรก็ดี ผู้ว่าจ้างยังมีอำนาจที่จะตรวจตรา การงานที่จ้าง⁴⁷ สำหรับผลสำเร็จของงานจ้างนั้นอาจเป็นการก่อให้เกิดวัตถุมีรูปร่างอย่างใด อย่างหนึ่งขึ้น หรือการตัดแปลง ต่อเติม หรือซ่อมแซมวัตถุที่มีรูปร่างอยู่แล้ว หรือไม่เกิดเป็นวัตถุใดๆ เลยก็ได้ ดังนั้น สัญญาจ้างทำของจึงอาจมีทรัพย์สินอันเป็นผลสำเร็จของการงานหรือไม่ก็ได้ นอกจากฝีมือและแรงงานของผู้รับจ้างแล้ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 588⁴⁸ ได้บัญญัติให้ผู้รับจ้างเป็นผู้มีหน้าที่ในการจัดหา “เครื่องมือ” ที่ใช้ในการประกอบการทำงานตาม สัญญาจ้างทำของ เครื่องมือจึงเป็นสิ่งที่ผู้รับจ้างจะนำมาใช้เพื่อนำสัมภาระ แรงงาน และความรู้ ความสามารถของผู้รับจ้างมาประกอบขึ้นเป็นการงาน นอกจากนี้ยังมีคำว่า “สัมภาระ” ซึ่งเป็นคำอีก คำหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้ สัมภาระไม่ใช่เครื่องมือ แต่เป็นตัว เนื้อหาแห่งงานนั้น เช่น จ้างสร้างบ้าน สัมภาระคือ ไม้ ปูนซีเมนต์ อิฐ หิน เป็นต้น⁴⁹ สัมภาระจึงเป็น สิ่งที่นำมาใช้ประกอบการทำงานเพื่อก่อให้เกิดเป็นทรัพย์สินขึ้นมานั่นเอง

⁴⁷ มาตรา 592 ผู้รับจ้างจำต้องยอมให้ผู้ว่าจ้างส่งหรือตัวแทนของผู้ว่าจ้างตรวจตราการงานได้ตลอดเวลาที่ ทำอยู่นั้น.

⁴⁸ มาตรา 588 เครื่องมือต่างๆสำหรับใช้ทำการงานให้สำเร็จนั้น ผู้รับจ้างเป็นผู้จัดหา.

⁴⁹ จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. (2547). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ตัวแทน นายหน้า จ้างทำของ* รัชชน. หน้า 103-104.

ในสัญญาจ้างทำของประเภทที่ก่อให้เกิดทรัพย์สินขึ้นมา สัมภาระจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและขาดมิได้ แต่ทั้งนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็มีได้บัญญัติถึงหน้าที่ในการจัดหาสัมภาระว่าเป็นของคู่สัญญาฝ่ายใด จะมีก็แต่เพียงบทบัญญัติในมาตรา 595 ที่ว่า

“ถ้าผู้รับจ้างเป็นผู้จัดหาสัมภาระไซ้ ความรับผิดชอบของผู้รับจ้างในการบกพร่องนั้น ท่านให้บังคับด้วยบทแห่งประมวลกฎหมายนี้ ลักษณะซื้อขาย”

นอกจากนี้ ด้วยลักษณะของสัญญาจ้างทำของบางกรณีจะมีการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอันเป็นผลสำเร็จของงาน และในกรณีเช่นนี้หากผู้รับจ้างมีหน้าที่จัดหาสัมภาระแล้วผู้รับจ้างยังต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องในสัมภาระที่ตนเองได้จัดหาด้วยดังบทบัญญัติในมาตรา 595 ทำให้สัญญาจ้างทำของที่ผู้รับจ้างเป็นผู้จัดหาสัมภาระเช่นนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับสัญญาซื้อขายที่มีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเป็นทรัพย์สินในอนาคตมากเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 253/2520

โจทก์สั่งลวดเหล็กเข้ามาผลิตเสาไฟคอนกรีตขาย ตามสัญญาระหว่างโจทก์กับการไฟฟ้านครหลวงและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้ระบุไว้ชัดว่าเป็นหนังสือสัญญาซื้อขายข้อความในหนังสือสัญญาดังกล่าวก็เป็นที่เห็นได้ว่าคู่สัญญามีเจตนามุ่งจะให้มีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเพื่อตอบแทนการใช้ราคาอันเข้าลักษณะสัญญาซื้อขาย คู่สัญญาหาได้มุ่งหวังในผลสำเร็จในการงานไม่ แม้ข้อความในสัญญาจะได้กำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะของทรัพย์สินที่จะต้องส่งมอบว่า จะต้องเป็นไปตามแบบและรายการแนบท้ายสัญญา ก็เห็นได้ว่าเป็นการกำหนดรายละเอียดไว้เป็นเงื่อนไขในการรับซื้อเข้าลักษณะสัญญาซื้อขายนั่นเอง สัญญาดังกล่าวจึงเข้าลักษณะสัญญาซื้อขายหาใช่สัญญาจ้างทำของไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2169 – 2170/2534

โจทก์ประกอบธุรกิจคอนกรีตผสมเสร็จซึ่งเห็นได้ว่าโจทก์และลูกค้าของโจทก์ต่างมีเจตนาจะมุ่งให้มีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือคอนกรีตผสมเสร็จเพื่อตอบแทนการใช้ราคาอันเข้าลักษณะสัญญาซื้อขายประกอบกับสัมภาระมีความสำคัญมากไปกว่าการงานที่โจทก์รับทำจนเสร็จให้แก่ลูกค้า และโจทก์ก็ได้ประกอบธุรกิจดังกล่าวเป็นการทั่วไปเป็นปกติธุระมิได้เป็นครั้งคราว แม้ว่าลูกค้าจะเป็นผู้กำหนดอัตราส่วนหรือสูตรในการผสมคอนกรีตผสมเสร็จตามที่ลูกค้าต้องการหรือมีการกำหนดรวมค่าขนส่งและกำหนดอัตราค่าจอดรถที่คอยการเทคอนกรีตลงไว้ด้วย ก็เป็นการกำหนดรายละเอียดไว้เป็นเงื่อนไขในการรับซื้อเข้าลักษณะสัญญาซื้อขายนั่นเอง ทั้งการซื้อขายสินค้านั้นผู้ขายก็ไม่จำเป็นต้องทำสินค้าสำเร็จไว้ล่วงหน้าเสมอไปก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงคุณลักษณะพิเศษของสินค้าที่จะขายด้วย เพราะลักษณะของคอนกรีตผสมเสร็จนี้ หากไม่มีผู้ใดมา

ซื้อภายในหนึ่งชั่วโมง คอนกรีตที่ผสมเสร็จไว้ก็จะแข็งตัวเสียหายหมดไปไม่อาจจะนำไปใช้งานตามความประสงค์ของลูกค้าได้เลย ส่วนการที่โจทก์จะต้องส่งมอบคอนกรีตผสมเสร็จให้มีความแข็งแรงตามที่ตกลงแก่ลูกค้านั้นก็เป็นเรื่องที่ลูกค้าอาจกำหนดในการรับซื้อได้เหมือนกันหาเป็นการที่มุ่งผลสำเร็จของงานไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 2382/2534

โจทก์ทำกล่องกระดาษ วิธีการทำกล่องกระดาษไม่ยุ่งยากซับซ้อนเพียงแต่ป้อนกระดาษเข้าเครื่องจักร เครื่องจักรก็สามารถทำงานจนได้กล่องกระดาษออกมา ลูกค้าโจทก์จึงเพิ่งเล็งถึงคุณภาพของกล่องกระดาษและขนาดที่พอดีเป็นสำคัญ จึงเป็นเรื่องที่คู่สัญญามุ่งถึงการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นสำคัญ การพิจารณาว่ากรณีใดเป็นการซื้อขายหรือรับจ้างทำของนั้นจึงต้องดูจากเจตนาและพฤติการณ์ของคู่กรณีที่ปฏิบัติต่อกัน นอกจากนั้นยังต้องพิจารณาว่าสัมภาระหรือวัสดุที่ใช้ทำเป็นสินค้ากับการงานที่รับทำจนสำเร็จนั้นสิ่งใดสำคัญกว่ากัน ถ้าการงานที่รับทำจนสำเร็จสำคัญกว่าสัมภาระก็เป็นรับจ้างทำของ ถ้าไม่สำคัญกว่าก็เป็นซื้อขาย

สรุป

สัญญาจ้างทำของเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาคือ ผลสำเร็จของการงานที่จ้าง และเป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดผลทางหนี้คือ หนี้กระทำการ โดยไม่คำนึงว่าผลสำเร็จของงานที่จ้างนั้นจะก่อให้เกิดทรัพย์สินขึ้นใหม่หรือไม่ ดังนั้น วัตถุประสงค์แห่งสัญญาในการโอนกรรมสิทธิ์จึงไม่ใช่สิ่งสำคัญเสมอไปสำหรับสัญญาจ้างทำของ

(2) สัญญาจะซื้อจะขาย

เดิมการซื้อขายในประเทศไทยมิได้เกิดขึ้นจากการตกลงของเจตนา แต่จะเกิดขึ้นและสมบูรณ์ต่อเมื่อ คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ปฏิบัติชำระหนี้ต่ออีกฝ่ายหนึ่งแล้ว กล่าวคือ ต่อเมื่อผู้ซื้อชำระราคาสินค้าให้แก่ผู้ขายแล้ว จึงจะมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายส่งมอบหรือโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อได้ และขณะเดียวกัน ต่อเมื่อผู้ซื้อได้ชำระราคาสินค้าให้แก่ผู้ขายแล้ว ผู้ซื้อจึงจะมีสิทธิเรียกให้ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์หรือส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายให้แก่ตนได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าฟังความตกลงของเจตนาจึงไม่สามารถสร้างความผูกพันซึ่งจะนำมาซึ่งการฟ้องร้องให้ปฏิบัติชำระหนี้ต่อศาลได้⁵⁰ จนต่อมาเมื่อมีการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้มีการนำหลักกฎหมายต่างประเทศอาทิ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอิตาลี และประเทศฮอลันดา มาเป็นโครงรูปของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย จึงเป็นที่มาของการยอมรับความผูกพันระหว่างคู่สัญญาที่แม้จะเกิดขึ้นจากความตกลงระหว่างกันเท่านั้น และในการนี้ ผู้ร่างกฎหมายมีความเห็นว่า สัญญาจะซื้อจะขาย

⁵⁰ ร.แลงกาต์. (2526). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* เล่ม 2. หน้า 233.

เป็นสัญญาชนิดหนึ่ง อยู่ในลักษณะสัญญา บรรพ 1 และ 2 แล้วมีผลบังคับตั้งเช่นสัญญาทั่วไป จึงไม่จำเป็นต้องตั้งนิยามของสัญญาจะซื้อจะขายให้ซ้ำกับหลักทั่วไปอีก เพียงแต่ผู้ร่างกฎหมายในขณะนั้น เข้าใจว่าสัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาที่ผูกพันฝ่ายเดียว ลูกหนี้ในสัญญาจะซื้อจะขายจึงต้องมาทำการซื้อขายเด็ดขาดอีกชั้นหนึ่ง ส่วนซื้อขายเด็ดขาดเป็นสัญญาที่ผูกพันทั้งสองฝ่าย

ในปัจจุบันประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กล่าวถึง “สัญญาจะซื้อจะขาย” ไว้เพียงมาตราเดียว คือบทบัญญัติในมาตรา 456 วรรคสอง ที่ว่า

“สัญญาจะขายหรือจะซื้อ หรือคำมั่นในการซื้อขายทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่ง ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ หรือได้วางประจำไว้ หรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติข้างต้นเป็นเรื่องหลักฐานในฟ้องร้องบังคับคดี หากใช้นิยามความหมาย หรือลักษณะ และผลทางกฎหมายของสัญญาจะซื้อจะขายไม่ และด้วยที่เหตุยังขาดความชัดเจนดังกล่าวทำให้มีนักกฎหมายไทยหลายท่านได้อธิบายความหมายของสัญญาจะซื้อจะขายไว้ โดยอาจแบ่งได้ 3 ฝ่ายดังนี้

ฝ่ายที่ 1

มีความเห็นว่า สัญญาจะซื้อจะขาย เป็นสัญญาที่ต้องมาทำสัญญาซื้อขายโดยจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (ทำตามแบบ) กันอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น ทรัพย์สินซึ่งจะเป็นวัตถุแห่งสัญญาจะซื้อจะขายได้จะต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษที่กฎหมายกำหนดแบบของสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดว่าจะต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น

นักกฎหมายที่เห็นพ้องกับแนวทางนี้คือ อาจารย์ประพันธ์ ศาตะมาน และอาจารย์ไพจิตร ปุญญพันธ์ ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า “สัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาที่ต้องมาทำอะไรกันอีก และสิ่งที่ยังต้องมาทำอะไรกันอีกต่อไปตามสัญญาจะซื้อจะขายนั้น คือการมาทำสัญญาซื้อขายโดยจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่ (ทำตามแบบ)”⁵¹

ฝ่ายที่ 2

มีความเห็นว่า สัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาที่ต้องมาทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น ทรัพย์สินซึ่งจะเป็นวัตถุแห่งสัญญาจะซื้อจะขายจะเป็นสิ่งใดก็ได้ ยกเว้นทรัพย์สินนอกพาณิชย์ หากสามารถซื้อขายเสร็จเด็ดขาดได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์ชนิดที่กฎหมาย

⁵¹ ประพันธ์ ศาตะมาน และไพจิตร ปุญญพันธ์. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย. หน้า 37.

กำหนดแบบของสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดว่าจะต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายที่ 1 เท่านั้น

นักกฎหมายที่เห็นพ้องกับแนวทางนี้คือ อาจารย์จำปี โสคติพันธุ์ ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า “สัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาจะทำสัญญาซื้อขาย โดยสิ่งที่ยังต้องทำต่อไปอีกตามสัญญาจะซื้อจะขายนั้นคือ การมาทำสัญญาซื้อขาย (เสร็จเด็ดขาด) กันอีกฉบับ”⁵²

นอกจากนี้ นายเดือน จิตรกร ยังได้อธิบายในเรื่องเดียวกันนี้ไว้ว่า “สัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญานำหน้าสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด หรือเรียกว่า Preliminary Agreement ตามสัญญานี้ผู้จะซื้อและผู้จะขายยังมิได้ตกลงทำการซื้อขายกันอย่างจริงจัง เพียงแต่ตกลงจะทำการซื้อขายกันในภายหน้า เมื่อมีพฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น หรือเวลาใดเวลาหนึ่งได้ผ่านพ้นไปแล้วจึงจะตกลงซื้อขายกันเด็ดขาด”⁵³

ฝ่ายที่ 3

มีความเห็นว่า สัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ และกรรมสิทธิ์จะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในเวลาภายหลัง ภายใต้งบเงื่อนไขหรือเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง

นักกฎหมายที่เห็นพ้องกับแนวทางนี้คือ พระยาวิทูรธรรมพิเนต ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า “สัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในเวลาภายหลัง”⁵⁴

นอกจากนี้ ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องนี้ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2190/2527

โจทก์จำเลยเป็นพี่น้องกัน จำเลยขายบ้าน 2 หลัง และส่งมอบให้โจทก์เข้าครอบครองอาศัยตลอดมาโดยไม่ได้ทำเป็นหนังสือสัญญาซื้อขายและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แสดงว่าคู่กรณีมิได้มีเจตนาที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายมาแต่แรก การซื้อขายจึงตกเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1460/2540

ตามสัญญาจะซื้อจะขายและสัญญาซื้อขายที่ดินพร้อมอาคารมีใจความว่า จำเลยได้จดทะเบียนจำนองบ้านและที่ดินพิพาทไว้แก่ธนาคารคมีหนี้ค้ำชำระอยู่ 302,000 บาท ผู้ร้องยอม

⁵² จำปี โสคติพันธุ์ ก (2543). คำอธิบายกฎหมายลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. หน้า 77.

⁵³ เดือน จิตรกร. (2510). คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเอกเทศสัญญา (ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สินเช่าซื้อ). หน้า 6.

⁵⁴ พระยาวิทูรธรรมพิเนต. (ม.ป.ป.). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. หน้า 11-16.

เป็นผู้ชำระเอง เมื่อผู้ร้องชำระเงินจำนวนดังกล่าวให้แก่ธนาคารครบแล้ว จำเลยจะโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ร้องต่อไป แสดงว่าผู้ร้องกับจำเลยไม่มีเจตนาที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในบ้านและสิทธิครอบครองที่ดินพิพาทในทันที แต่จะโอนกันเมื่อผู้ร้องได้ชำระหนี้จำนองแก่ธนาคารครบถ้วนแล้ว สัญญาดังกล่าวเป็นเพียงสัญญาจะซื้อจะขาย

อนึ่ง ด้วยความเคารพในความเห็นของนักกฎหมายทั้งสามแนวทางข้างต้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายที่ 2 ว่า สัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาที่ต้องมาทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น ทรัพย์ซึ่งจะเป็นวัตถุแห่งสัญญาจะซื้อจะขายจะเป็นสิ่งใดก็ได้ ยกเว้นทรัพย์นอกพาณิชย์ หากสามารถซื้อขายเสร็จเด็ดขาดได้ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษที่กฎหมายกำหนดแบบของสัญญาซื้อขายว่าจะต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะศาลไทยและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยยอมรับหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาดังจะเห็นได้จาก บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 151 และไม่ได้บังคับว่า การทำสัญญาจะต้องทำเฉพาะสัญญาที่กฎหมายระบุหรือมีลักษณะตรงกับเอกเทศสัญญาในบรรพ 3 เท่านั้น⁵⁵

ดังนั้น การจะพิจารณาว่าสัญญาใดเป็นสัญญาจะซื้อจะขาย ควรมุ่งพิจารณาไปที่เจตนารมณ์ของคู่สัญญาเป็นสำคัญ กว่าที่จะพิจารณาว่ากรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแล้วหรือไม่ ดังนี้ หากคู่สัญญาดตกลงว่า ทั้งสองฝ่ายจะต้องมาตกลงทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันอีกครั้งในวันข้างหน้า ความตกลงเช่นนี้ก็จะเป็สัญญาจะซื้อจะขาย

อย่างไรก็ตาม หากกล่าวว่า สัญญาซื้อขายที่กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อล้วนเป็นสัญญาจะซื้อจะขายดังความเห็นที่ 3 จะทำให้สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขกำหนดไว้ทุกรายกลายเป็นสัญญาจะซื้อจะขายไปทั้งหมด ซึ่งความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะแม้ผลของสัญญาจะซื้อจะขายกับสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์จะให้ผลทางทรัพย์เหมือนกัน กล่าวคือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ตกลงจะซื้อจะขาย หรือตกลงซื้อขายเสร็จเด็ดขาด (แล้วแต่กรณี) จะยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ แต่ก็ด้วยเหตุผลที่เดียวกัน กล่าวคือ กรณีสัญญาจะซื้อจะขายกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนเพราะสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดยังไม่เกิด ส่วนกรณีสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขเงื่อนไขเวลากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนเพราะเงื่อนไขยังไม่สำเร็จหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ยังไม่มาถึงนั่นเอง ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก สัญญาจะซื้อจะขายเป็นเพียงสัญญาที่

⁵⁵ ไพศาล กุมารย์วิสัย. (ม.ป.ป.). “สัญญาจะซื้อจะขายกับเสรีภาพในการทำสัญญา.” *คฤหาสน์*. หน้า 468. ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2554, จาก

<http://www.library.coj.go.th/indexarticle2.php?Idmain=22&&No=22&&Title=นิติกรรมสัญญา&page=>

ก่อให้เกิดบุคคลสิทธิหรือผลทางหน้าที่คู่สัญญาจะต้องมาทำสัญญาซื้อขาย (เสร็จเด็ดขาด) กันอีกชั้นหนึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าฟังเพียงสัญญาจะซื้อจะขายมิได้ก่อให้เกิดทรัพย์สินหรือผลทางทรัพย์สินหรือการโอนกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด และต่อเมื่อคู่สัญญาปฏิบัติตามสัญญาจะซื้อจะขายด้วยการมาทำสัญญาซื้อขาย (เสร็จเด็ดขาด) กันแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จะซื้อจะขายจึงจะโอนไปยังผู้ซื้อด้วยผลของสัญญาซื้อขาย (เสร็จเด็ดขาด) หรือหากจะกล่าวว่า สัญญาจะซื้อจะขายจะเกิดขึ้นได้เฉพาะกรณีที่วัตถุแห่งสัญญาเป็นอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์พิเศษที่การซื้อขายเสร็จเด็ดขาดจะต้องทำตามแบบด้วยการทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 วรรคหนึ่ง ก็คงจะเป็นตีความและบังคับใช้กฎหมายโดยเคร่งครัดเกินไปโดยไม่ได้คำนึงถึงหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าไม่น่าจะใช้สิ่งที่ถูกต้อง บทบัญญัติในมาตรา 456 วรรคสอง จึงเป็นแต่เพียงหลักฐานในการฟ้องร้องกรณีวัตถุแห่งสัญญาจะซื้อจะขายเป็นทรัพย์สินตามมาตรา 456 วรรคหนึ่ง อันได้แก่อสังหาริมทรัพย์ หรือ เรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป หรือแพหรือสัตว์พาหนะเท่านั้น หากใช่เป็นบทบัญญัติที่ห้ามการจะซื้อจะขายทรัพย์สินอย่างอื่นนอกเหนือไปจากที่กล่าวถึงดังกล่าวแต่อย่างใด⁵⁶

อย่างไรก็ดี เพื่อเป็นการสนับสนุนความคิดของผู้เขียนที่ว่า สัญญาจะซื้อจะขายสามารถเกิดขึ้นได้กับทั้งอสังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์พิเศษ และอสังหาริมทรัพย์ทั่วไป ผู้เขียนเห็นว่าความแตกต่างที่สำคัญระหว่างสัญญาจะซื้อจะขายและสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขเงื่อนไขระยะเวลาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์นั้นคือ เจตนาของคู่สัญญา กล่าวคือ หากสัญญาที่ทำขึ้น คู่สัญญาไม่ได้มีเจตนาที่จะมาทำอะไรกันอีก นอกจากรอให้เหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่แน่นอนได้เกิดขึ้น หรือรอให้ถึงเวลาที่กำหนด สัญญานั้นเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขบังคับก่อนหรือเงื่อนไขเริ่มต้น แต่หากคู่สัญญายังมีเจตนาที่จะมาสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันอีกครั้งหนึ่งจึงจะทำให้ทรัพย์สินที่ตกลงจะซื้อขายจะขายโอนไปยังผู้ซื้อ ด้วยผลของสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด สัญญานั้นก็เป็นเพียงสัญญาจะซื้อจะขาย

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษในเรื่องสัญญาจะซื้อจะขายนั้น มีความแตกต่างจากประเทศไทย เนื่องจากประเทศอังกฤษมีหลักในการพิจารณาความแตกต่างของสัญญาซื้อขายกับสัญญาจะซื้อจะขายที่สำคัญว่า หากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายโอนไปยังผู้ซื้อทันทีขณะทำสัญญาซื้อขายสัญญานั้นก็เป็นสัญญาซื้อขาย แต่หากกรรมสิทธิ์

⁵⁶ โปศาล กุมลวิชัย. (2504). “สัญญาจะซื้อจะขายกับเสรีภาพในการทำสัญญา.” *คู่มือทบทวน 8 เล่ม 5*. หน้า 467-474.

ยังไม่โอนไปในพื้นที่ที่ทำสัญญาซื้อขายไม่ว่าจะด้วยคู่มือกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์ไว้ หรือเหตุเพราะวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเป็นทรัพย์สินในอนาคต เช่นนี้สัญญาที่ทำกันนั้นจะถือเป็นสัญญาจะซื้อจะขาย ซึ่งผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการที่จะนำหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษมาอธิบายลักษณะสัญญาจะซื้อจะขายของไทย เพราะสัญญาซื้อขายที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 459 นั้นแท้จริงแล้วก็คือ สัญญาซื้อขาย (เสร็จเด็ดขาด) ที่ตามหลักแล้วกรรมสิทธิ์จะต้องโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญาตามมาตรา 458 เพียงแต่ในกรณีนี้ คู่กรณีได้ตกลงกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเพื่อประวิงมิให้กรรมสิทธิ์โอนไปทันที อันเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา หาใช่เพราะสัญญาซื้อขายที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขดังกล่าวเป็นสัญญาจะซื้อจะขายตามหลักกฎหมายอังกฤษไม่

ดังนั้น สัญญาจะซื้อจะขายตามกฎหมายประเทศอังกฤษจึงแตกต่างจากสัญญาจะซื้อจะขายตามกฎหมายไทย กล่าวคือ “สัญญาจะซื้อจะขาย” ตามกฎหมายไทย มุ่งเน้นไปที่ “สัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาว่าจะมาทำสัญญาซื้อขาย” ดังความหมายที่ท่านศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ ได้ให้ไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1236/2497 เมื่อเป็นเช่นนี้วัตถุประสงค์ของสัญญาจะซื้อจะขายตามกฎหมายไทยจึงมิใช่การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่มีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเพียงว่าคู่สัญญาจะมาตกลงทำสัญญาซื้อขายกันภายหลังเท่านั้น ดังนี้ ผลของสัญญาจะซื้อจะขายตามกฎหมายไทยคือ ผลในทางหนึ่งซึ่งก็คือ “หนี้กระทำการ” หรือการที่คู่สัญญาจะต้องมาแสดงเจตนาทำสัญญาอีกฉบับหนึ่งซึ่งเรียกว่า สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด และโดยสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดนั่นเองจึงจะก่อให้เกิดผลทางทรัพย์สินอันเป็นผลของสัญญาซื้อขายกันจริงๆ นั่นคือ การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายกันรวมทั้งการส่งมอบทรัพย์สินและการชำระราคา⁵⁷

ด้วยเหตุนี้ สัญญาจะซื้อจะขายตามกฎหมายไทยจึงไม่ใช่สัญญาซื้อขายชนิดหนึ่งดังเช่นกฎหมายของประเทศอังกฤษ แต่เป็นสัญญาไม่มีชื่อชนิดหนึ่งที่ต้องบังคับตามบทบัญญัติทั่วไป มีลักษณะเป็นสัญญาเบื้องต้นผูกพันให้คู่กรณีต้องมาทำสัญญาซื้อขายกันอีกฉบับหนึ่งในอนาคต สัญญาจะซื้อจะขายจึงเป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดบุคคลสิทธิระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น ดังนี้ คู่สัญญาจึงสามารถทำสัญญาจะซื้อจะขายได้ในทรัพย์สินทุกประเภทที่มีใช้ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ รวมทั้งทรัพย์สินในอนาคตและทรัพย์สินที่เป็นของบุคคลอื่นด้วย แต่หากทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สินดังที่ระบุไว้ในมาตรา 456 วรรคแรกแล้ว การทำสัญญาจะซื้อจะขายจะต้องมีหลักฐาณดังที่ระบุไว้ในมาตรา 456 วรรคสองด้วย คู่สัญญาจึงจะสามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันได้

⁵⁷ จำปี โสคติพันธุ์ ก เล่มเดิม. หน้า 76.

(3) สัญญาซื้อขายตามคำพรรณนา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดให้สัญญาซื้อขายตามคำพรรณนาเป็นสัญญาซื้อขายเฉพาะอย่างประเภทหนึ่ง ปรากฏอยู่ในบรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซื้อขาย หมวด 4 การซื้อขายเฉพาะอย่าง ส่วนที่ 2 มาตรา 503 วรรคสอง และมาตรา 504 ดังนี้

“มาตรา 503 วรรคสอง ในการขายตามคำพรรณนา ผู้ขายต้องส่งมอบทรัพย์สินให้ตรงตามคำพรรณนา”

“มาตรา 504 ในข้อรับผิดเพื่อการส่งของไม่ตรงตามตัวอย่างหรือไม่ตรงตามคำพรรณนา นั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดปีหนึ่งนับแต่เวลาส่งมอบ”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าว มิได้บัญญัติความหมายของการซื้อขายตามคำพรรณนาไว้อย่างชัดเจน จึงต้องพิจารณาเทียบเคียงความหมายตามธรรมดาทั่วไปตามพจนานุกรม ซึ่งพจนานุกรมลัทธิราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ “พรรณนา” ว่า หมายถึง การกล่าวเป็นเรื่องเป็นราวอย่างละเอียดให้ผู้ฟังนึกเห็นเป็นภาพ

นอกจากนี้ ยังมีนักกฎหมายได้ให้คำจำกัดความของการขายตามคำพรรณนาไว้ ตัวอย่างเช่น

อาจารย์จำปี โสคติพันธุ์ อธิบายว่า⁵⁸

“การขายตามคำพรรณนาเป็นเรื่องการขายที่ผู้ซื้อไม่เห็นตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญาที่ขายเลยแม้แต่ตัวอย่างก็ไม่เห็น ได้แต่ฟังคำบอกเล่าสาธยายจากผู้ขายด้วยวาจาหรือสาธยายของผู้ขายอาจจะมีภาพประกอบด้วยถึงคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ผู้ขายประสงค์จะขาย”

อาจารย์โพยม เลขยานนท์ ได้อธิบายไว้ว่า⁵⁹

“การขายตามคำพรรณนามตามปกติคือ การขายที่ผู้ซื้อไม่เห็นและตรวจตราทรัพย์สินที่ขาย แต่ได้ตกลงซื้อโดยเชื่อคำบรรยายถึงลักษณะรูปพรรณสัณฐานและคุณภาพของทรัพย์สินที่คู่สัญญามุ่งหมายจะซื้อกัน”

พระมณูภาคินวิมลศาสตร์ อธิบายว่า⁶⁰

“เมื่อผู้ขายได้กล่าวถ้อยคำแสดงถึงลักษณะและคุณค่าของทรัพย์สินที่ขายต่อผู้ซื้อนั้น ไซ้ว่าจะเป็นการขายตามคำพรรณนาเสมอไปก็หามิได้ เพราะหากว่าการที่ผู้ขายกล่าวถ้อยคำเช่นนั้น

⁵⁸ จำปี โสคติพันธุ์ ข (2548). คำอธิบายกฎหมายลักษณะ ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง. หน้า 240.

⁵⁹ โพยม เลขยานนท์. (2499). “กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้.”

⁶⁰ พระมณูภาคินวิมลศาสตร์. (2522). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ. หน้า 36.

เป็นเพียงการบอกกล่าวให้ผู้ซื้อทราบว่าทรัพย์สินที่ขายนั้นคืออะไร และผลที่สุดเมื่อผู้ซื้อรู้จักทรัพย์สินนั้นแล้วก็ได้ตรวจดูและพอใจทรัพย์สินโดยเชื่อตา เชื่อใจของตนเองแล้ว การขายก็เป็นการขายธรรมดา หาใช่การขายตามคำพรรณนาไม่”

อาจารย์เดือน จิตรกร อธิบายว่า⁶¹

“ขายตามคำพรรณนา คือ การขายที่ผู้ขายได้ขายตามคำบรรยายรูปร่างลักษณะทรัพย์สินที่ตนประสงค์จะขาย แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นคำบรรยายจากปากของผู้ขายเอง อาจเป็นคำบรรยายตามใบโฆษณาหรือแก้ตาคีอก ซึ่งผู้ขายส่งไปให้ผู้ซื้อดูก็ได้ ผู้ซื้อไม่เห็นตัวทรัพย์สินที่จะซื้อขายดังเช่นการขายตามตัวอย่าง นอกจากจะได้ทราบคำบรรยายหรือเห็นรูปตามใบโฆษณา พร้อมกับใบโฆษณาหรือแก้ตาคีอก พร้อมกับคำบรรยายคุณภาพของทรัพย์สินที่จะขายกันเท่านั้น”

นอกจากคำอธิบายทางวิชาการข้างต้นแล้วยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาหลายฉบับได้ให้ความหมายและลักษณะของการขายตามคำพรรณนาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 503 วรรคสอง ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9157/2539

การขายตามคำพรรณนาคือ การขายที่ผู้ซื้อไม่เห็นหรือตรวจตราทรัพย์สินที่ขาย แต่ตกลงซื้อโดยเชื่อถือคำบรรยายถึงลักษณะรูปพรรณสัณฐานและคุณภาพของทรัพย์สินที่ขายนั้นตามที่ผู้ขายบอกหรือบรรยายไว้ และแม้บางกรณีผู้ซื้อจะเห็นทรัพย์สินนั้นแล้ว แต่หากยากแก่การที่จะตรวจตราถึงคุณภาพได้ และผู้ซื้อตกลงซื้อโดยอาศัยคำบรรยายของผู้ขายเป็นหลัก ก็เป็นการขายตามคำพรรณนาเช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 113/2519

จำเลยได้พรรณนาโฆษณาคุณภาพเครื่องสีข้าวของจำเลยว่า สามารถแยกข้าวได้ที่ 1, 2 และ 3 ไม่มีปลายข้าวติดไปกับแกลบเลย และไม่มีกากเค็ดขาด โจทก์จึงตกลงซื้อเครื่องสีข้าวจากจำเลยตามคำพรรณนาของจำเลย เมื่อปรากฏว่าเครื่องสีข้าวที่ส่งมอบใช้แยกข้าวไม่ได้และคุณภาพไม่ตรงตามคำพรรณนาที่จำเลยได้ให้ไว้กับโจทก์ โจทก์จึงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาและเรียกราคาคืนได้

จากความเห็นของนักวิชาการและแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า สัญญาซื้อขายตามคำพรรณนาเป็นสัญญาซื้อขายประเภทหนึ่ง เป็นเอกเทศสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีบทบัญญัติกำหนดสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาไว้เป็นการเฉพาะในมาตรา 503 วรรคสอง ดังนั้น การพิจารณาลิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาในกรณีที่คู่สัญญาไม่ได้ตกลงไว้เป็นอย่างอื่นจึงต้องพิจารณาตามที่บัญญัติไว้ในมาตราดังกล่าว นอกจากนี้ เมื่อการซื้อขายตาม

⁶¹ เดือน จิตรกร. เล่มเดิม. หน้า 83-84.

คำพรรณนาเป็นการซื้อขายประเภทหนึ่งจึงต้องนำทบทวนผู้คิดว่าด้วยการซื้อขายในหมวดทั่วไปมาใช้ บังคับกับการขายตามคำพรรณนาเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับลักษณะการขายตามคำพรรณนาด้วย

สำหรับลักษณะที่สำคัญของการขายตามคำพรรณนาตามกฎหมายไทย เป็นดังนี้

(1) เป็นการซื้อขายโดยวิธีบอกลักษณะของทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นสำคัญ และจะต้อง เป็นการบอกที่เป็นกิจจะลักษณะ ไม่ใช่การกล่าวอ้างโดยใช้ถ้อยคำลอยๆ หรือโดยที่ไม่มีการยืนยัน ข้อเท็จจริงไปในทางใดทางหนึ่ง เช่น ...ทำงานได้อย่างมหัศจรรย์ ...รสชาติอร่อย เป็นต้น

นอกจากนี้ คำพรรณนาต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ ซื้อขายว่ามีประการใดบ้าง

(2) ผู้บอกลักษณะของทรัพย์สินที่ซื้อขายอาจเป็นผู้ขายหรือบุคคลอื่นก็ได้ เนื่องจาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 503 ไม่ได้ระบุว่าผู้ขายเป็นผู้พรรณนารายการของทรัพย์สิน ที่จริงผู้ซื้อหรือผู้ขายพรรณนาก็คงไม่มีผลแตกต่างกัน ผู้ขายยังคงมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สิน ให้ตรงตามคำพรรณนาเช่นเดียวกัน ข้อที่ผู้ซื้อตรวจสอบของก่อนการส่งมอบก็คงไม่ทำให้ลักษณะของ สัญญากลายเป็นซื้อขายธรรมดาไป⁶²

(3) คำพรรณนาจะต้องมีหรือเกิดขึ้นก่อนที่สัญญาซื้อขายจะเกิดขึ้น เพราะความเชื่อของผู้ซื้อในคำพรรณนาที่ผู้ขายหรือบุคคลใดได้ให้ไว้ย่อมเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการที่ผู้ซื้อตกลงใจ เข้าทำสัญญา ด้วยเหตุนี้ จึงมีคำพิพากษาศาลฎีกา⁶³ ตัดสินไปในทางว่า หากผู้ซื้อได้เห็นทรัพย์สินที่ ซื้อขายก่อนตกลงซื้อแล้ว การขายนั้นมิใช่การขายตามคำพรรณนาเพราะการตกลงซื้อมิได้เกิดขึ้น จากกรณีที่ผู้ซื้อเชื่อในคำพรรณนาลักษณะหรือคุณภาพของทรัพย์สินที่ซื้อขายอีกต่อไป

(4) วัตถุประสงค์สัญญาหรือทรัพย์สินที่ซื้อขายอาจเป็นได้ทั้งทรัพย์สินเฉพาะสิ่งและทรัพย์สินที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

โดยทั่วไปแล้ว การขายตามคำพรรณนามักเป็นเรื่องการซื้อขายทรัพย์สินไม่เฉพาะสิ่งเสีย ส่วนใหญ่⁶⁴ เนื่องจากผู้ซื้อมักไม่มีโอกาสได้เห็นหรือตรวจตราทรัพย์สินที่ซื้อขายก่อนตกลงใจทำ สัญญา แต่ได้ตกลงซื้อโดยเชื่อบรรยายลักษณะ รูปพรรณสัณฐาน คุณภาพของทรัพย์สิน ดังนั้น

⁶² หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 286/2520.

⁶³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9157/2539 การขายตามคำพรรณนาคือ การขายที่ผู้ซื้อไม่ได้เห็น หรือตรวจตรา ทรัพย์สินที่ขาย แต่ตกลงซื้อโดยเชื่อถือคำบรรยายถึงลักษณะรูปพรรณสัณฐานและคุณภาพของทรัพย์สินนั้น ตามที่ผู้ขายบอกหรือบรรยายไว้ และแม้บางกรณีผู้ซื้อจะได้เห็นทรัพย์สินนั้นแล้ว แต่หากยากแก่การที่จะตรวจตรา ถึงคุณภาพได้ และผู้ซื้อตกลงซื้อโดยอาศัยคำบรรยายของผู้ขายเป็นหลัก ก็เป็นการขายตามคำพรรณนาเช่นกัน.

⁶⁴ โปยม เลขยานนท์. เล่มเดิม.

ในทางปฏิบัติจึงยังมีได้มีการกำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญาไว้เป็นการแน่นอน กล่าวคือ มีเพียงการกำหนดลักษณะคุณสมบัติหรือคุณภาพของทรัพย์สินที่ซื้อขายเท่านั้น

นอกจากนี้ ทรัพย์สินในอนาคตสามารถเป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนา ยังได้เช่นเดียวกับสัญญาซื้อขายทั่วไป เนื่องจากโดยลักษณะของการขายตามคำพรรณนาดังที่ กล่าวมาข้างต้นนั้นทำให้เห็นว่า ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีทรัพย์สินที่ซื้อขายอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาอยู่ในขณะที่สัญญาซื้อขายกันแต่อย่างใด แต่เมื่อสัญญาซื้อขายตามคำพรรณนาเกิดขึ้นแล้ว ผู้ขายก็มีหน้าที่ตามสัญญาที่จะต้องจัดหาทรัพย์สินที่มีลักษณะ คุณสมบัติ หรือคุณภาพที่ตรงตามคำพรรณนา เพื่อนำมาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อต่อไป จึงจะถือได้ว่าเป็นการชำระหนี้ที่ถูกต้อง

3.2.3 การกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของสินค้าที่ซื้อขาย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เนื้อหาโดยส่วนใหญ่ของพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ) การจัดตั้งสำนักงานกำกับดูแลการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า หรือที่เรียกว่า สำนักงานคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (สำนักงาน ก.ส.ล.) ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน ก.ส.ล. และความรับผิดชอบของนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า จะมีบทบัญญัติที่พอจะเกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าก็เช่น มาตรา 78 มาตรา 100 แต่บทบัญญัติที่กล่าวถึงดังกล่าวก็ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเอาไว้แต่อย่างใด แต่ได้บัญญัติให้อำนาจแก่หน่วยงานหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายไปกำหนดรายละเอียดของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยรายละเอียดที่จะกำหนดออกมานี้จะมีผลใช้บังคับในรูปกฎหมายลำดับรอง ปลีกย่อยในลักษณะของกฎหมายลำดับรองต่อไป

สำหรับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ที่กำหนดรายละเอียดของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าดังที่กล่าวมาข้างต้นก็เช่น

“มาตรา 78 ให้คณะกรรมการตลาดมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินงานของตลาด และปฏิบัติการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการตลาดตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงการกำหนดระเบียบข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) หลักเกณฑ์ในการกำหนด เปลี่ยนแปลง แก้ไข หรือยกเลิกสินค้า เกษตร
- (2) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการซื้อหรือขายสินค้าเกษตร การรับมอบ และการส่งมอบสินค้าเกษตร
- (3) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการรับรองคลังสินค้าเพื่อ ให้เป็นสถานที่รับมอบและส่งมอบสินค้าเกษตรที่ซื้อขายในตลาด

(4) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงิน ประกันการปรับฐานะบัญชีเงินประกัน รวมถึงอัตราเงินประกัน

(5) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการวางหรือรักษาเงิน หรือหลักฐานของสมาชิก

(6) อัตราเปลี่ยนแปลงของราคาขึ้นลงสูงสุดของสินค้าเกษตรที่ทำการ ซื้อขายล่วงหน้าในแต่ละวัน

(7) ปริมาณซื้อหรือขายสินค้าเกษตรแต่ละชนิดของสมาชิกหรือลูกค้า

(8) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการห้ามซื้อหรือขายสินค้า เกษตรประเภทหรือชนิดใดชนิดหนึ่งในตลาดเป็นการชั่วคราว

(9) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเลือกตั้งกรรมการตลาด

(10) หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการจ่ายเงินสมทบและการบริหารกองทุนพัฒนาตลาด

(11) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกของตลาด คุณสมบัติ จำนวนสิทธิและหน้าที่ การลงโทษ และการประชุมสมาชิก ตลอดจนการโอนและการพ้นจากสมาชิกภาพ

(12) อัตราค่าสมาชิก ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง และค่าบริการที่สมาชิกต้องจ่ายให้ตลาด

(13) เวลาทำการและวันหยุดทำการสำหรับการซื้อขายล่วงหน้า

(14) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเข้าไปตรวจสอบ เอกสารและสมุดบัญชีของสมาชิก

(15) หลักเกณฑ์และวิธีการบรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอน วินัย และการลงโทษพนักงานและลูกจ้างของตลาด ตำแหน่ง อัตราเงินเดือน ค่าจ้างและ เงินตอบแทนอื่น การร้องทุกข์ การสงเคราะห์ และสวัสดิการ ระเบียบวิธีปฏิบัติงานของตลาด และการมอบอำนาจให้ผู้อื่นปฏิบัติงานแทนผู้จัดการ

(16) การอื่นใดที่จำเป็นต่อการดำเนินงานวัตถุประสงค์ของตลาด

การกำหนด แก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งตาม (1) (4) (5) (8) (9) (10) (11) และ (16) ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ก.ส.ล. ก่อน จึงให้ใช้บังคับได้”

“มาตรา 100 สินค้าเกษตรที่จะซื้อขายล่วงหน้าในตลาด ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการตลาดกำหนด

การกำหนดสินค้าเกษตรตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับประเภท ชนิด คุณภาพ ปริมาณ รวมถึงระยะเวลาและสถานที่รับมอบและส่งมอบสินค้านั้น”

อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติข้างต้น รายละเอียดของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคุณสมบัติของสินค้าที่ซื้อขาย ปริมาณการซื้อขาย การชำระราคา การส่งมอบรับมอบสินค้า การโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยของสินค้าที่ซื้อขายจึงถูกกำหนดไว้ในกฎหมายลำดับรองในรูปข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าของสินค้าแต่ละชนิด หรือที่เรียกว่า Contract Specification ซึ่งเนื้อหาในข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าของสินค้าแต่ละชนิดอาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพและลักษณะของการซื้อขายสินค้านั้นๆ เป็นสำคัญ และด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้ามีลักษณะบังคับทางกฎหมายในฐานะเป็นกฎหมายลำดับรองดังเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีลักษณะเป็นข้อสัญญามาตรฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในเวลาเดียวกันอีกด้วย ดังนี้ ผู้ซื้อและผู้ขายทุกรายที่เข้ามาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะต้องยอมรับและบังคับตามข้อบังคับการซื้อขายดังกล่าว โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือตกลงเป็นอื่นได้

อนึ่ง ด้วยการซื้อขายล่วงหน้าที่มีการส่งมอบรับมอบสินค้าจะเกิดขึ้นในอนาคต จึงอาจทำให้ในขณะที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงซื้อขายกันนั้น ตัวสินค้าอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาอาจจะยังไม่เกิดขึ้น แต่จะต้องเพาะปลูก หรือจัดหา หรือผลิตขึ้นมาในภายหลังเพื่อให้ทันกำหนดส่งมอบ หรือแม้ตัวสินค้าจะมีอยู่แล้ว แต่สินค้านั้นก็อาจจะยังไม่ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ขายก็ได้ ด้วยลักษณะเฉพาะของการซื้อขายล่วงหน้าเช่นนี้ จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องทราบว่าสินค้าที่ตกลงซื้อขายกันนั้น ได้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วหรือไม่ ตั้งแต่เมื่อใด และด้วยวิธีการใด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยของสินค้าที่ซื้อขายในลำดับต่อไป

ทั้งนี้ ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ความเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งมีความสำคัญอย่างมากกับการพิจารณาความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ และความรับผิดชอบในภัยพิบัติหรือความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาในนิติสัมพันธ์ที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนทรัพย์สินสิทธิประเภทกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินนั้นๆ สัญญาซื้อขายก็เป็นนิติสัมพันธ์ที่มีวัตถุประสงค์เช่นนี้ แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยจะมีได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง” ไว้ก็ตาม แต่ก็ได้บัญญัติวิธีการที่จะทำให้ทรัพย์สินธรรมดาๆ ที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งไว้ใน 2 มาตราคือ ในบรรพ 2 ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป มาตรา 195 วรรคสอง และในบรรพ 3 ลักษณะ 1 ซื้อขาย มาตรา 460

อย่างไรก็ดี เพื่อให้สามารถแยกความแตกต่างระหว่างทรัพย์สินที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งได้อย่างชัดเจนอันจะนำไปสู่การพิจารณาความเป็นเจ้าของ และความรับผิดชอบใน

ภัยพิบัติแล้ว ผู้เขียนขอยกตัวอย่างทรัพย์สินที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งซึ่งขอกำหนดเฉพาะทรัพย์สินที่มีใช้ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ ดังนี้

1. ทรัพย์สินในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่ยังไม่มีตัวตนเลย แต่จะต้องผลิตขึ้น ทำขึ้น สร้างขึ้น เพาะปลูกขึ้น ขุดขึ้น ชักลาก หรือหามาด้วยประการใด หรือจะเป็นทรัพย์สินในอนาคตที่มีตัวตนอยู่แล้ว แต่ผู้ขายยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่จะเสาะหากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น เพื่อโอนให้ผู้ซื้อภายหลัง⁶⁵

แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้กล่าวถึงการซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตเอาไว้ แต่ก็ไม่ได้ห้ามว่า กฎหมายห้ามการซื้อขายในลักษณะดังกล่าว หรือการซื้อขายที่มีทรัพย์สินในอนาคตเป็นวัตถุแห่งหนึ่งจะเกิดขึ้นมิได้ไม่ ยืนยันได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 424/123 (ร.ศ.123) ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า โจทก์ซื้อไม้รวก ไม้ไผ่จากภรรยาจำเลย โดยได้รับเงินล่วงหน้าจากโจทก์ไปหลายครั้ง ภรรยาจำเลยส่งให้โจทก์หลายคราว หักบัญชีแล้วภรรยาจำเลยยังเป็นหนี้โจทก์อยู่ ต่อมาภรรยาจำเลยตาย จำเลยได้นำไม้ไผ่ของโจทก์ที่เหลืออยู่ไปขายให้ จิน โป้ โจทก์จึงอายัดไม้ไผ่มาฟ้องเป็นคดี ซึ่งศาลฎีกาตัดสินว่า ภรรยาจำเลยเป็นหนี้โจทก์จริง จึงให้จำเลยในฐานะผู้รับมรดกชำระเงินให้แก่โจทก์ตามฟ้อง ส่วนจิน โป้ ที่รับซื้อ ไม้ไผ่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดี เพราะกรรมสิทธิ์ในไม้ไผ่ยังไม่ตกเป็นของโจทก์ แต่เป็นทรัพย์สินของภรรยาจำเลยและเป็นมรดกตกทอดแก่จำเลย ทำให้จำเลยมีสิทธิขายให้จิน โป้ ได้ตามกฎหมาย

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าข้อพิพาทข้างต้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาว่ากรรมสิทธิ์ในไม้รวก ไม้ไผ่ได้โอนไปยังโจทก์แล้วหรือไม่ โดยมีข้อเท็จจริงว่า ณ ขณะตกลงทำสัญญาไม้อันเป็นวัตถุแห่งสัญญาดังกล่าวภรรยาจำเลยจะต้องไปเสาะแสวงหาเพื่อมาส่งมอบให้โจทก์ ไม้รวก ไม้ไผ่ยังไม่มีอยู่ในขณะทำสัญญา วัตถุแห่งสัญญานี้จึงยังเป็นเพียงทรัพย์สินในอนาคต ซึ่งศาลก็ได้ยอมรับนิติกรรมกรซื้อขายนี้ และบังคับให้จำเลยต้องชำระหนี้อันเกิดจากนิติกรรมดังกล่าวให้แก่โจทก์ แม้ศาลจะมีได้พิพากษาไปถึงว่า นิติกรรมที่เกิดขึ้นนี้มีลักษณะทางกฎหมายเช่นใด แต่ก็ถือได้ว่า ศาลมิได้ปฏิเสธนิติกรรมที่มีวัตถุแห่งสัญญาเป็นทรัพย์สินในอนาคตนั่นเอง อันเป็นการสอดคล้องกับทฤษฎีของการก่อให้เกิดหนี้ หรือบุคคลสิทธิ ก่อขึ้นโดยนิติกรรม หรือการใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ ด้วยเหตุนี้ บุคคลสิทธิคือ นิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งมีหนี้หรือหน้าที่ที่จะต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่า ลูกหนี้ และอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รับผลจาก

⁶⁵ ธีระ เบญจรัตน์โรจน์. (2547). สัญญาซื้อขายทรัพย์สินในอนาคต ปัญหาบางประการ ในกฎหมายไทย.

การกระทำนั้น เรียกว่า เจ้าหนี้ ทั้งนี้ หนี้หรือหน้าที่ที่ลูกหนี้จะต้องกระทำนั้นมีอยู่ 3 ลักษณะ ได้แก่ หนี้ชำระหนี้ การหนึ่งคเว้นชำระหนี้ และการหนี้ส่งมอบทรัพย์สิน (โอนกรรมสิทธิ์)

นอกจากบุคคลสิทธิที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีสิทธิอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า “ทรัพย์สิน” หรือสิทธิเหนือทรัพย์สิน ความแตกต่างที่สำคัญของบุคคลสิทธิและทรัพย์สิน คือ ทรัพย์สินจำเป็นต้องมีตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสิทธิเสมอ ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นที่วัตถุแห่งสิทธินี้จะต้องเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่แล้วและสามารถเจาะจงได้ว่าเป็นสิ่งไหน เมื่อใดก็ตามที่ทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสิทธิสูญหายหรือถูกทำลายจนสิ้นไป ทรัพย์สินนั้นก็จะเป็นอันระงับสิ้นไปด้วย ต่างกับบุคคลสิทธิที่เป็นหนี้เหนือบุคคล เจ้าหนี้มีอำนาจบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ลักษณะข้างต้น ทรัพย์สินจึงไม่ใช่เครื่องรองรับบุคคลสิทธิ ดังนั้น สำหรับบุคคลสิทธิแล้ว แม้ทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งหนี้ในลักษณะของหนี้ส่งมอบทรัพย์สิน (โอนกรรมสิทธิ์) จะมิได้อยู่หรือไม่มีอยู่ ณ ขณะทำสัญญาที่มีใจเรื่องสำคัญ ตราใบที่มีลูกหนี้แห่งสิทธิอยู่ บุคคลสิทธิก็ยังมีอยู่ตราบนั้น ตัวอย่างเช่น นาย ก. ขายข้าวสารให้แก่ นาย ข. แม้ขณะทำสัญญา นาย ก. ไม่มีข้าวสารอยู่เลย หรือไม่มีทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งหนี้ส่งมอบทรัพย์สินอยู่เลยก็ตาม แต่นาย ก. ยังคงมีหนี้ที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ นาย ข. อันเป็นไปตามหลักบุคคลสิทธิ

จากหลักการข้างต้นทำให้เห็นว่า เมื่อเกิดสัญญาซื้อขายก็เกิดขึ้นทันที ไม่จำเป็นต้องมีตัวทรัพย์สินที่ซื้อขายอันเป็นวัตถุแห่งหนี้แต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้จึงสามารถตกลงซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตได้นั่นเอง

อนึ่ง การซื้อขายที่ยังไม่มีวัตถุแห่งสัญญาอยู่ในขณะที่สัญญาเกิด หรือที่เรียกกันว่า การซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตนี้ นักกฎหมายไทยได้ให้ความเห็น ดังนี้

อาจารย์ขุนประเสริฐศุกุมมาตรา ได้อธิบายว่า โดยปกติทรัพย์สินที่ซื้อขายต้องเป็นทรัพย์สินที่มีตัวตนอยู่ในขณะที่ตกลงซื้อขายกัน แต่คู่สัญญาอาจตกลงซื้อขายทรัพย์สินที่จะมีขึ้นในอนาคตก็ได้⁶⁶

ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ท่านศาสตราจารย์ประพนธ์ สาตะมานและท่านศาสตราจารย์ไพจิตร บุญญพันธ์ ได้ให้ความเห็นว่า การซื้อขายทรัพย์สินที่ยังไม่มีตัวทรัพย์สินอยู่นั้น เป็นการซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดแน่นอน⁶⁷ ซึ่งหมายถึง ทรัพย์สินที่ผู้ขายทำหรือปลูกขึ้น (Goods to be Manufactured or Grown) ซึ่งเป็นทรัพย์สินในอนาคตเสมอไป ทรัพย์สินที่กำหนดไว้แต่เพียง

⁶⁶ ไพจิตร เอกจริยกร. (2547). คำอธิบายกฎหมายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. หน้า 55.

⁶⁷ หยุด แสงอุทัย ข (ม.ป.ป.). แนวคำถามตอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ซื้อขาย และแลกเปลี่ยน ให้. หน้า 12.

ชนิดหรือประเภท (Purely Generic Goods) หรือทรัพย์สินที่ระบุเพียงตัวทรัพย์สินทั้งหมดไว้ แต่ส่วนของทรัพย์สินนั้นไม่ได้ระบุไว้แน่นอน (An Unidentified Part Of A Specified Whole)⁶⁸

ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริศ เอกจริยกร เห็นว่า⁶⁹ “วัตถุแห่งสัญญาซื้อขายหรือสัญญาจะซื้อจะขายนั้นจะมีอยู่แล้วในขณะที่ทำสัญญา หรือ ไม่มีอยู่ในขณะที่ทำสัญญา แต่จะมีในอนาคตก็ได้”

ศาสตราจารย์ ดร. วิษณุ เครืองาม เห็นว่า⁷⁰ “ตามกฎหมายลักษณะซื้อขายของไทย แม้ไม่มีบทบัญญัติเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ แต่บุคคลอาจทำสัญญาซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตได้ในลักษณะของสัญญาจะซื้อจะขายหรือในลักษณะของสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขแล้วแต่กรณี”

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกายอมรับการซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตคือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9/2504 ที่ว่า คู่สัญญาตกลงซื้อขายผลลำไยในสวนขณะลำไยกำลังออกดอกโดยชำระราคากันบางส่วนแล้ว และให้ผู้ซื้อเป็นผู้ครอบครองดูแลรักษาต้นลำไยเอง ผลได้เสียเป็นของผู้ซื้อ ถ้าเกิดผลเสียหายอย่างไรผู้ขายไม่ต้องคืนเงิน ถ้าได้ผลมากก็เป็นของผู้ซื้อฝ่ายเดียว เป็นการเสี่ยงโชคโดยคำนวณจากผลลำไย และสุดแต่ดินฟ้าอากาศจะอำนวยให้ ดังนี้ ถือว่าคู่สัญญาได้ตกลงซื้อขายกันแน่นอนแล้ว โดยคำนวณราคาจากดอกลำไยเป็นหลัก ต่อมาถ้าต้นลำไยถูกพายุพัดหักหมดผู้ซื้อจะเรียกเงินคืนจากผู้ขายไม่ได้

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า การซื้อขายที่มีทรัพย์สินในอนาคตเป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายนั้นสามารถทำได้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะสาระสำคัญของสัญญาซื้อขายคือ วัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์เพื่อแลกกับราคาเป็นการตอบแทน ซึ่งการโอนกรรมสิทธิ์จะเกิดขึ้นจริงๆ ตามที่คู่สัญญาประสงค์เมื่อใดนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นที่ตกลงทำสัญญาหรือเกิดขึ้นภายหลังก็ได้ ดังนี้ การที่มาตรา 458 บัญญัติไว้ว่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขาย ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกัน จึงใช้บังคับกับกรณีที่คู่สัญญามีได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่นด้วยการกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขมาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์ แต่ถ้าคู่สัญญาที่มีความประสงค์จะประวิงการโอนกรรมสิทธิ์เอาไว้ กฎหมายก็ได้รับรองให้สามารถกระทำได้ด้วย การตกลงกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์เอาไว้ ดังที่บัญญัติในมาตรา 459

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศไทยยึดถือระบบสัญญาเดี่ยว กล่าวคือ กรรมสิทธิ์ย่อมตกเป็นของผู้ซื้อทันทีตั้งแต่เวลาที่ได้ตกลงซื้อขายกัน แม้ว่าจะยังไม่ได้ทำการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่กัน ดังปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 458 แต่ระบบสัญญาเดี่ยว

⁶⁸ ประพนธ์ ศาตะมานและไพจิตร บุญญพันธ์. เล่มเดิม.

⁶⁹ ไพฑูริศ เอกจริยกร. เล่มเดิม.

⁷⁰ วิษณุ เครืองาม. (2542). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซื้อขาย แยกเปลี่ยน ให้. หน้า 40.

ก็มีข้อยกเว้น คือแม้เกิดสัญญาซื้อขายแล้ว กรรมสิทธิ์ก็ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อในทันที ในกรณีดังต่อไปนี้

1) คู่สัญญาตกลงให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนไปในเวลาอื่น อันเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา

2) สภาพของทรัพย์สินที่ซื้อขายระบุไว้แต่เพียงประเภท ยังไม่มีการขัง ดวง วัด หรือเป็นทรัพย์สินในอนาคตที่จะต้องมีการผลิตขึ้น หรือสร้างขึ้น

3) ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน

สำหรับขอยกเว้นกรณีที่ 2) นั้น มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 265/2521 ซึ่งเป็นข้อพิพาทระหว่างบริษัทรองเท้าบาจา แห่งประเทศไทย จำกัด โจทก์ กับกรมสรรพากร จำเลย ศาลตัดสินว่า ข้อตกลงระหว่างโจทก์กับผู้ผลิตพื้นรองเท้าเป็นเรื่องซื้อขายซึ่งต้องทำตามชนิด ขนาด ลักษณะ แบบ และวัสดุที่โจทก์กำหนด จะผลิตจำหน่ายผู้อื่นไม่ได้ ต้องประทับตราเครื่องหมายการค้าของโจทก์ โจทก์มีอำนาจตรวจกิจการของผู้ผลิตได้ ดังนี้ เป็นการซื้อขายไม่ใช่จ้างทำของ

จากคำพิพากษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กฎหมายไทยยอมรับการซื้อขายทรัพย์สินในอนาคตประเภทที่ผู้ขายต้องผลิตขึ้นมาภายหลังทำสัญญา แม้ว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะได้บัญญัติไว้ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า แม้กฎหมายไทยจะยอมรับการซื้อขายที่มีทรัพย์สินในอนาคตเป็นวัตถุแห่งหนี้ก็ตาม แต่มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า การซื้อขายดังกล่าวเป็นการซื้อขายประเภทใด ซึ่งจากการศึกษาของผู้เขียนพบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีการบัญญัติคำว่า “ซื้อขายเสร็จเด็ดขาด” เอาไว้ จะมีก็แต่คำว่า “ซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์” ในมาตรา 455 ที่ว่า “เมื่อกล่าวต่อไปเบื้องหน้าถึงเวลาซื้อขายท่านหมายความว่า เวลาซึ่งทำสัญญาซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์” โดยมีนักกฎหมายอธิบายคำว่าซื้อขายเสร็จเด็ดขาดไว้ อาทิ

อาจารย์ปรีชา สุมาวงศ์ อธิบายว่า⁷¹ “สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดก็คือ สัญญาซื้อขายตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง ซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายจะ โอนไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญาเสร็จ แม้การส่งมอบและการชำระราคาจะยังมีได้กระทำก็ตาม ก็ไม่ใช่สิ่งอันเป็นสาระสำคัญประการใด”

⁷¹ ปรีชา สุมาวงศ์. (2552). คำบรรยายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. หน้า 13.

อาจารย์ประพันธ์ ศาตะมาน และอาจารย์ไพจิตร ปุญญพันธุ์ อธิบายสรุปใจความได้ว่า การซื้อขายที่มีบทนิยามไว้ในมาตรา 453 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น เป็นบทนิยามของลักษณะซื้อขาย ส่วนเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์เป็นเรื่องเกิดขึ้นภายหลัง ดังนั้น มาตรา 453 จึงไม่ใช่บทแสดงว่าสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดเป็นอย่างไร การจะนำเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายโอนไปยังผู้ซื้อแล้วหรือไม่ เป็นเรื่องกำหนดว่าเป็นสัญญาซื้อขายเด็ดขาดหรือไม่ จึงไม่ถูกต้อง สัญญาซื้อขายเกิดขึ้นเมื่อมีการตกลงกันคือ ผู้ขายตกลงโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้ผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงชำระราคา โดยปกติกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกันตามมาตรา 458 (ยกเว้นต้องทำตามแบบ) แต่ก็มีมาตรา 459 บัญญัติยกเว้นไว้ว่า ถ้าเป็นสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาบังคับไว้ ท่านว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปจนกว่าจะได้เป็นไปตามเงื่อนไข หรือถึงกำหนดเวลานั้น เช่นเดียวกับมาตรา 460 ซึ่งกล่าวว่า กรรมสิทธิ์จะยังไม่โอนไปจนกว่าจะได้ นับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือกเพื่อแบ่งตัวทรัพย์สิน หรือเพื่อให้ทราบราคาเสียก่อน

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของท่านอาจารย์ประพันธ์ ศาตะมาน และอาจารย์ไพจิตร ปุญญพันธุ์ เพราะปกติเมื่อพูดถึงการซื้อขายย่อมหมายถึง การซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์ซึ่งเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 455 สัญญาซื้อขายจึงเกิดขึ้นด้วยการตกลง คือผู้ขายตกลงโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย และผู้ซื้อตกลงที่ชำระราคา เมื่อตกลงกันเช่นนี้ สัญญาซื้อขายก็เกิดขึ้นโดยสำเร็จบริบูรณ์ ส่วนที่ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายจะ โอนไปยังผู้ซื้อเมื่อใดนั้น เป็นแต่เพียงผลของสัญญาซื้อขายที่เกิดขึ้นโดยสำเร็จบริบูรณ์แล้วนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ การที่จะนำเรื่องกรรมสิทธิ์อันเป็นผลของสัญญาซื้อขาย มาพิจารณาว่า หากกรรมสิทธิ์โอน ไปยังผู้ซื้อแล้วสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด แต่หากกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ สัญญานั้นไม่ใช่สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดเช่นนี้จึงไม่น่าจะถูกต้อง เพราะกรรมสิทธิ์อันเป็นผลของสัญญาซื้อขาย อาจโอนไปยังผู้ซื้อทันทีตามหลักระบบสัญญาเดียวที่ประเทศไทยยึดถือและนำมาบัญญัติรับรองไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 458 หรือกรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อภายหลัง อันเป็นข้อยกเว้นของระบบสัญญาเดียว ดังเช่นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 459 อันเป็นผลจากข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา หรือ 460 อันเป็นเพราะสภาพของสินค้าที่ซื้อขายเองก็ได้

2. ทรัพย์สินที่เกิดขึ้นและมีตัวตนอยู่ในปัจจุบัน เพียงแต่ยังมีอายุระงับ หรือเจาะจงตัวทรัพย์สินได้ว่าขึ้นใด อันไหน เป็นวัตถุแห่งสัญญา ตัวอย่างเช่น นาย ก. ตกลงขายข้าวสารชนิด 5 เเปอร์เซ็นต์ ที่เก็บอยู่ในโกดังของ นาย เอ ให้แก่นาย ข. จำนวน 100 กระสอบ กรณีนี้แม้สัญญาซื้อขายข้าวระหว่างนาย ก. และนาย ข. จะมีการระบุตัวทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาไว้แล้วก็คือ ข้าวสารชนิด

5 เปอร์เซ็นต์ แต่ตราใบใดที่ยังไม่มีการกำหนดโดยเจาะจงว่า ข้าวสารถึงไหน กระสอบในโกดังใด เช่นนี้ ข้าวสารชนิด 5 เปอร์เซ็นต์ที่อยู่ในโกดังนาย เอ ก็ยังไม่มีทางกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแห่ง สัญญาซื้อขายนี้ได้

อนึ่ง กรณีนี้จะไม่ใช่บังคับกับนิติสัมพันธ์ที่มีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเพียงชิ้นเดียว อันเดียวในโลก เพราะทรัพย์สินดังกล่าวย่อมเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งอยู่แล้วโดยสภาพไม่จำเป็นต้องมีการบ่งหรือเจาะจงตัวทรัพย์สินอีกแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น โทรศัพท์มือถือโซนี่ หมายเลขเครื่อง (Serial Number) 1247852347 หรือ บ้านเลขที่ 100 ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

อย่างไรก็ดี แม้อธิบายไทยมิได้ให้ความหมายของคำว่า “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง” ไว้เป็นการเฉพาะ แต่ก็มีคำพิพากษาศาลฎีกา และคำอธิบายของนักกฎหมายไทย อาทิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 339/2506 จำเลยทำสัญญาขายไม้สักให้โจทก์และรับเงินค่าไม้ไปแล้ว ต่อมาเจ้าหน้าที่ของโจทก์ได้ตรวจไม้ที่จำเลยเตรียมไว้ตามสัญญา และติตราของโจทก์ลงไว้ย่อมถือได้ว่าไม้ที่ติตรานั้นเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามมาตรา 370 และบ่งตัวทรัพย์สินแน่นอน กรรมสิทธิ์ในไม้ตกเป็นของโจทก์แล้ว

อาจารย์บัญญัติ สุชีวะ อธิบายไว้ว่า⁷² “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หมายถึง ทรัพย์สินที่ระบุเจาะจงลงไปว่าเป็นทรัพย์สินอะไร เช่น รถยนต์ ทรัพย์สินสิ่งใด เช่น รถยนต์คันไหน และทรัพย์สินจำนวนเท่าใด เช่น รถยนต์คันนั้น 1 คัน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หมายถึง ทรัพย์สินที่ผู้ซื้อผู้รู้ได้แน่นอนว่าเป็นทรัพย์สินใดที่ตนตกลงซื้อและผู้ขายก็รู้ได้แน่นอนว่าเป็นทรัพย์สินใดที่ตนตกลงขาย หากยังไม่สามารถรู้ได้ในขณะทำสัญญาซื้อขายว่าทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายกันนั้นคือทรัพย์สินใดแล้ว หากใช่เป็นการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่งไม่”

อาจารย์วิชญ์ เครื่องงาม อธิบายไว้ว่า⁷³ “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ได้แก่ ทรัพย์สินที่กำหนดลงไว้เป็นการแน่นอนแล้ว (เทียบกับมาตรา 460 วรรคแรก) หรือได้มีการนับหมาย กำหนดแยกออกเป็นสัดส่วนให้เป็นวัตถุประสงค์แห่งหนึ่งแล้ว (เทียบกับมาตรา 460 วรรคสองและมาตรา 323)”

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อธิบายไว้ว่า⁷⁴ “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หมายถึง ทรัพย์สินที่คู่สัญญาเลือกกำหนดไว้เจาะจงเอาเป็นวัตถุประสงค์ที่จะใช้ในการชำระหนี้ตามสัญญา ซึ่งจะเอาสิ่งอื่นมาแทนกันไม่ได้”

จากคำอธิบายที่นักกฎหมายได้ให้ไว้ข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง น่าจะหมายถึง “ทรัพย์สินซึ่งคู่สัญญาได้กำหนดลงไว้โดยเจาะจงแน่นอนแล้วว่าเป็นชิ้นไหนอันไหน และ

⁷² บัญญัติ สุชีวะ ข เล่มเดิม หน้า 59.

⁷³ วิชญ์ เครื่องงาม. (2549). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้*. หน้า 38.

⁷⁴ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2527). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2)*. หน้า 498.

มีเจตนาที่จะให้ทรัพย์สินนั้นเป็นวัตถุแห่งสัญญาสำหรับชำระหนี้ ทั้งนี้ การกำหนดตัวทรัพย์สิน อาจทำในขณะที่ตกลงทำสัญญา หรือภายหลังทำสัญญาแล้วก็ได้”

สำหรับวิธีการที่จะทำให้ทรัพย์สินที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งประเภทที่ 2 กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งและเป็นวัตถุแห่งสัญญาซื้อขายนั้น จะต้องพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 195 วรรคสอง ควบคู่กันกับมาตรา 460 ดังนี้

มาตรา 195 วรรคสอง

“ถ้าลูกหนี้ได้กระทำการอันตนจะพึงต้องทำเพื่อส่งมอบทรัพย์สินนั้นทุกประการแล้วก็ดี หรือถ้าลูกหนี้ได้เลือกกำหนดทรัพย์สินที่จะส่งมอบแล้วด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้ก็ดี ท่านว่าทรัพย์สินนั้นจึงเป็นวัตถุแห่งหนี้จำเดิมแต่เวลานั้นไป”

มาตรา 460

“ในการซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดลงไว้แน่นอนนั้น ท่านว่ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปจนกว่าจะได้หมาย หรือ นับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือก หรือทำโดยวิธีอื่นเพื่อบ่งตัวทรัพย์สินนั้น ออกเป็นแน่นอนแล้ว

ในการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ถ้าผู้ขายยังต้องนับ ชั่ง ตวง วัด หรือทำการอย่างอื่น หรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเกี่ยวแก่ทรัพย์สินเพื่อให้รู้กำหนดราคาทรัพย์สินนั้นแน่นอน ท่านว่ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าการนั้นหรือสิ่งนั้นได้ทำแล้ว”

จากบทบัญญัติทั้งสองข้างต้น วิธีการที่จะทำให้ทรัพย์สินที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ประกอบด้วย

- (1) ได้มีการหมาย หรือ นับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือกตัวทรัพย์สินเพื่อ
 1. บ่งตัวทรัพย์สินให้เป็นที่แน่นอน
 2. กำหนดราคาทรัพย์สินให้แน่นอน
- (2) ผู้ขายได้กระทำการทั้งปวงเพื่อส่งมอบทรัพย์สิน หรือ
- (3) ผู้ขายได้เลือกกำหนดทรัพย์สินที่จะส่งมอบด้วยความยินยอมของผู้ซื้อ

มีข้อสังเกตว่า วิธีการตามข้อ (1) จำเป็นต้องมีในทุกกรณีที่สภาพแห่งทรัพย์สินเปิดช่องให้ทำได้ สำหรับใครจะเป็นผู้นับ ชั่ง ตวง นั้น แม้บทบัญญัติในมาตรา 460 จะไม่ได้กำหนดไว้ดังเช่น มาตรา 195 วรรคสอง ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาทั้งสองมาตราประกอบกันแล้ว ถ้าไม่มีข้อตกลงเป็นอย่างอื่น หน้าที่ในการ นับ ชั่ง ตวง ย่อมตกเป็นของผู้ขาย (ลูกหนี้ในหนี้ส่งมอบสินค้า) ส่วนว่าจะเลือกใช้วิธีการใดระหว่างวิธีการในข้อ (2) หรือ (3) นั้น ก็ขึ้นอยู่กับข้อตกลงกันของคู่สัญญา นอกจากนี้ ผู้เลือกกำหนดตัวทรัพย์สินอาจเป็นผู้ขาย หรือผู้ซื้อ หรือบุคคลภายนอกก็ได้ ขึ้นอยู่กับเจตนาของคู่สัญญาที่จะตกลงกัน ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา เพราะบทบัญญัติแห่งการทำให้ทรัพย์สิน

กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งดังกล่าวมานี้ มิใช่กฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่อย่างใด แต่หากคู่สัญญาไม่ได้ตกลงกันว่าจะเลือกใช้วิธีการใด จะต้องใช้ปกติประเพณีในการพิจารณา⁷⁵

สำหรับวิธีการในข้อ (2) ที่ว่า ผู้ขาย (ลูกหนี้) ได้กระทำการอันเป็นหน้าที่ฝ่ายตนที่จะต้องกระทำทุกสิ่งทุกอย่างในอันที่จะส่งมอบทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ และยังเหลือแต่ที่เป็นฝ่ายผู้ซื้อ (เจ้าหนี้) เท่านั้นที่จะต้องทำการรับชำระหนี้ด้วยการรับมอบทรัพย์สิน แล้วทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้จัดไปเพื่อชำระหนี้ ก็กลายเป็นทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งหนี้โดยแน่นอน⁷⁶ ซึ่งการกระทำทุกประการเพื่อส่งมอบนั้น นอกจากความหมายตรงตัวคือ การบรรจุหีบห่อ แล้วยังหมายรวมถึง การนับ ชั่ง ตวง วัด เพื่อแยกทรัพย์สินออกมา หรือเพื่อให้ทราบราคาทรัพย์สินนั้น (ถ้ามี) ก็ได้ และในทางตรงกันข้าม การนับ ชั่ง ตวง ในบางครั้งอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ทรัพย์สินกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งจนกว่าจะได้มีการกระทำการประการอื่นอันจำเป็นเพื่อให้ทรัพย์สินได้อยู่ในลักษณะเตรียมพร้อมที่จะส่งมอบก็ได้อีกเช่นกัน

3.2.4 การโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขาย

การจะพิจารณาได้ว่า การโอนกรรมสิทธิ์โดยผลของสัญญาตามกฎหมายไทยจะเป็นไปเช่นใด จำเป็นที่จะต้องทราบระบบการโอนกรรมสิทธิ์ที่ประเทศไทยยึดถือว่าเป็นระบบใด ระหว่างระบบสัญญาเดียว ซึ่งเป็นระบบเดียวกันกับที่ประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสยึดถือ หรือระบบสองสัญญา ซึ่งเป็นระบบเดียวกันกับที่ประเทศเยอรมนียึดถือ ทั้งนี้ สามารถพิจารณาได้ดังนี้

(1) ระบบสัญญาเดียว (One Agreement System) หรือ (Solo Consensu)

Solo Consensu เป็นหลักกฎหมายโรมัน ที่ถือว่า การโอนกรรมสิทธิ์เป็นเรื่องเดียวกันกับความสมบูรณ์ของสัญญา กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเกิดขึ้นของสัญญามีผลให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาโอนไปทันที โดยไม่ต้องมีการส่งมอบทรัพย์สิน

(2) ระบบสองสัญญา (Two Agreements System)

เป็นระบบการโอนกรรมสิทธิ์ที่ตรงกันข้ามกับระบบสัญญาเดียว กล่าวคือ ระบบนี้จะถือว่าการโอนกรรมสิทธิ์เป็นคนละเรื่องกับสัญญาและหนี้ เหตุเพราะสัญญามีผลเพียงก่อตั้งบุคคลสิทธิระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น ส่วนกรรมสิทธิ์ซึ่งเป็นผลทางทรัพย์สินจะโอนไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายต่อเมื่อมีการทำนิติกรรมอีกชั้นหนึ่ง ด้วยการตกลงและส่งมอบทรัพย์สิน ด้วยเหตุนี้ ความสมบูรณ์ของสัญญาและความสมบูรณ์ของการโอนกรรมสิทธิ์จึงแยกต่างหากออกจากกัน ทำให้แม้สัญญาซื้อขายไม่สมบูรณ์ แต่หาก

⁷⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 368 “สัญญานั้นท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย.”

⁷⁶ พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วนิกกุล). (2509). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 มาตรา 1-20*. หน้า 708.

มีการตกลงและส่งมอบสินค้าให้แก่กันแล้ว กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายก็โอนไปยังผู้ซื้อได้ เพราะระบบนี้แยกสัญญาทางหนึ่งออกจากสัญญาทางทรัพย์ หรือที่เรียกว่า “นิติกรรมลอย” นั่นเอง

สำหรับการโอนกรรมสิทธิ์โดยผลของสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมีบัญญัติไว้ในมาตรา 458 ว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่ผู้ซื้อได้ทำสัญญา” จากบทบัญญัติดังกล่าวมีนักกฎหมายอธิบายความไว้เช่น

อาจารย์ปรีชา สุมาวงศ์ อธิบายว่า⁷⁷ “สัญญาซื้อขายตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 453 ซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายจะ โอน ไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญาเสร็จ แม้การส่งมอบ และการชำระราคาจะยังมีได้กระทำก็ตาม ก็ไม่ใช่สิ่งอันเป็นสาระสำคัญประการใด”

อาจารย์วิริยะ เกิดศิริ อธิบายว่า⁷⁸ “เมื่อการซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่ผู้ซื้อได้ทำสัญญากัน”

อาจารย์เสริม วินิจฉัยกุล อธิบายว่า⁷⁹ “...กรรมสิทธิ์โอนเมื่อผู้ซื้อและผู้ขายได้ทำสัญญากันเรียบร้อยแล้ว... การส่งมอบเป็นหน้าที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์...”

อาจารย์จิต เศรษฐบุตร อธิบายว่า⁸⁰ “จะเห็นว่าการโอนกรรมสิทธิ์และเรื่องการส่งมอบนั้น เป็นเรื่องคนละเรื่องกัน และเมื่อสัญญาเสร็จสิ้น กรรมสิทธิ์ก็โอนไปโดยอัตโนมัติทีเดียว เว้นแต่คู่กรณีจะมีข้อตกลงกันเป็นอย่างอื่น สัญญาซื้อขายนั้นนอกจากก่อให้เกิดหนี้แล้วยังมีผลเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ไปในตัวด้วย กล่าวคือ เป็นสัญญาที่ก่อตั้งทั้งบุคคลสิทธิและทรัพย์สิน”

จากบทบัญญัติแห่งกฎหมายและคำอธิบายของนักวิชาด้านกฎหมายข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการโอนกรรมสิทธิ์โดยผลของสัญญาของไทยยึดถือระบบสัญญาเดียว และเมื่อพิจารณาต้นร่างของบทบัญญัติมาตรา 458 ที่มาจากมาตรา 1583 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสที่ว่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายโอนไปยังผู้ซื้อทันทีที่สัญญาเสร็จสิ้น โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีการส่งมอบหรือชำระราคากันหรือยัง⁸¹ แล้วก็ยังเป็นการตอกย้ำแนวคิดดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

⁷⁷ ปรีชา สุมาวงศ์. (2527). *คำบรรยายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้*. หน้า 13.

⁷⁸ วิริยะ เกิดศิริ. (2515). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้*. หน้า 23.

⁷⁹ เสริม วินิจฉัยกุล. (2492). *เอกเทศสัญญา*. หน้า 1-2.

⁸⁰ จิต เศรษฐบุตร. (2526). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้*. หน้า 2.

⁸¹ อุกฤษ มงคลนาวิน. เล่มเดิม. หน้า 818.

เมื่อเป็นเช่นนี้ ตามกฎหมายไทยถือว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันทีเมื่อตกลงทำสัญญากันเสร็จสิ้น ส่วนการส่งมอบตามข้อเท็จจริงจะเป็นเช่นไรไม่ใช่ข้อสำคัญที่จะนำมาพิจารณาว่ากรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อแล้วหรือไม่

อย่างไรก็ดี การโอนกรรมสิทธิ์ตามระบบสัญญาเดี่ยวข้างต้นมีข้อยกเว้น ดังนี้

1. คู่สัญญาตกลงกันให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โอนไปในเวลาอื่นที่มีไฉ่เวลาตกลงซื้อขาย ตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา หากข้อตกลงในลักษณะดังกล่าวไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

2. สภาพของทรัพย์สินที่ซื้อขายกันนั้นไม่อาจโอนไปได้ เพราะเหตุยังไม่ไฉ่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แต่เป็นเพียงทรัพย์สินที่ระบุไว้เพียงประเภท จึงจำเป็นต้องมีการนับ ชั่ง ตวง วัด เสียก่อน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงจะโอนไป ดังนั้น ตราบใดที่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งหนี้ยังไม่เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแล้วแต่รู้เพียงประเภท ก็จะไม่นำบทบัญญัติในมาตรา 458 มาใช้กับกรณีดังกล่าว แต่จะต้องบังคับตามบทบัญญัติในมาตรา 460

3. ทรัพย์สินที่ซื้อขายจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน หรือต้องจดทะเบียน ซึ่งจะมีมักเป็นอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งอยู่นอกเหนือขอบเขตการศึกษาตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนจึงไม่ขอกล่าวถึง

ส่วนประเด็นเรื่องความเสี่ยงภัยนั้น โดยปกติแล้วเมื่อมีความสูญหาย เสียหาย หรือแม้กระทั่งความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นกับทรัพย์สิน โดยที่ไม่อาจเอาผิดกับบุคคลใดได้แล้ว ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั่นเองที่จะต้องรับผิดชอบในความสูญเสียหายที่เกิดขึ้นดังกล่าว เช่นเดียวกัน ในเวลาก่อนที่จะมีการทำสัญญาซื้อขาย ความเสี่ยงภัยของทรัพย์สินที่ซื้อขายจะอยู่ที่ผู้ขาย แต่เมื่อมีการทำสัญญาซื้อขายแล้วความเสี่ยงภัยจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ (Passing of Risk) ซึ่งจุดเวลาที่ความเสี่ยงภัยโอนไปนี้ กฎหมายของแต่ละประเทศก็มีหลักการที่แตกต่างกันออกไปบางประเทศถือหลักความเสี่ยงภัยโอนไปพร้อมกับการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย เช่น ประเทศเยอรมนี แต่บางประเทศถือหลักความเสี่ยงภัยโอนไปพร้อมกับการกรรมสิทธิ์ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ

สำหรับประเทศไทยนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ความเสี่ยงภัย หรือ Risk of Loss” เอาไว้ แต่นักกฎหมายไทยบางท่านได้อธิบายถึงเรื่องเดียวกันนี้ว่า เป็นเรื่องการรับภัย หรือการรับบาปเคราะห์ ซึ่งคำว่าความเสี่ยงภัย กับการรับภัย หรือการรับบาปเคราะห์ น่าจะมีความหมายในทำนองเดียวกัน เพียงแต่คำว่าความเสี่ยงภัย (Risk of Loss)

น่าจะมีความหมายกว้างกว่า เพราะสามารถพิจารณาได้ว่า ขณะนั้นความเสี่ยงภัยอยู่ที่ผู้ซื้อหรือผู้ขาย แม้ว่ายังไม่เกิดภัยพิบัติแก่ทรัพย์สินที่ซื้อขายก็ตาม⁸²

อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติเรื่องการโอนความเสี่ยงภัยไว้ใน บรรพ 2 ลักษณะ 2 หมวด 2 ดังนี้

1) มาตรา 370

“มาตรา 370 ถ้าสัญญาต่างตอบแทนมีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และทรัพย์สินนั้นสูญหรือเสียหายไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้มิได้ไซ้ ท่านว่าการสูญหรือเสียหายนั้นตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้

ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านให้ใช้บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้บังคับแต่เวลาที่ทรัพย์สินนั้นกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 195 วรรค 2 นั้นไป”

สำหรับหลักการโอนความเสี่ยงภัยในมาตรา 370 ข้างต้นนี้ คือ ในสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนทรัพย์สิน (กรรมสิทธิ์) ให้ความเสี่ยงภัยตกแก่เจ้าหนี้ หากความสูญหายหรือเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น โทษลูกหนี้ไม่ได้

กรณีที่จะถือเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนทรัพย์สินนั้น ศาลฎีกา วางหลักไว้ว่า จะต้องเป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทันทีที่ทำสัญญา หากเป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดการโอนกรรมสิทธิ์ในภายหลัง เช่น สัญญาจะซื้อจะขาย สัญญาซื้อขายที่มีเงื่อนไขเงื่อนไข หรือสัญญาซื้อขายที่ทรัพย์สินที่ซื้อขายอันเป็นวัตถุประสงค์แห่งสัญญา ยังไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งในเวลาที่เกิดการทำสัญญา เช่นนี้ก็จะถือไม่ได้ว่าเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ตามความหมายในมาตรา 370 นี้ ส่งผลให้ไม่อาจนำหลัก “ความเสี่ยงภัยตกแก่เจ้าหนี้” ซึ่งเป็นหลักการโอนความเสี่ยงภัยของมาตรา 370 มาใช้บังคับได้

อย่างไรก็ดี สำหรับสัญญาซื้อขายที่ขณะตกลงทำสัญญาทรัพย์สินที่ซื้อขายยังไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งอยู่ตรงใด ก็จะไม่นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 370 มาใช้อยู่ตรงนั้น ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาในวรรคก่อน และจะเป็นเช่นนั้นจนกว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้นจะกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 370 วรรคสอง ทั้งนี้ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินปัญหาข้อกฎหมายในมาตรา 370 เช่น

⁸² อัจฉรา คำด้วง. (2538). การโอนความเสี่ยงภัยในสัญญาซื้อขาย. หน้า 2.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 339/2506

จำเลยตกลงขายไม้ในโรงเลื่อยให้โจทก์ โดยเจ้าหน้าที่ของโจทก์ได้วัดไม้ตีตรากรรมสิทธิ์ได้ไม้ครบตามสัญญาและชำระราคาแล้วนั้น ต้องถือว่ากรรมสิทธิ์ในไม้ได้โอนเป็นของโจทก์แล้ว หากไฟไหม้ไม้นั้นเสียหายไปเพราะเหตุอันจะโทษจำเลยมิได้แล้ว การสูญหรือเสียหายก็ย่อมตกเป็นพับแก่โจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4341/2531

สัญญาซื้อขายข้าวสารระหว่างโจทก์กับจำเลย มิได้กำหนดให้จำเลยจัดหาข้าวสารเพื่อส่งมอบให้แก่โจทก์จากที่ใด การที่จำเลยทำสัญญาซื้อข้าวสารจากโรงสีชุมชนสมุทรสาครที่จังหวัดนครนายก โจทก์ไม่ได้รับรู้เห็นหรือเกี่ยวข้องด้วย เมื่อเกิดเพลิงไหม้โรงสีและข้าวเปลือกที่เตรียมไว้สีเป็นข้าวสารถูกเพลิงไหม้ไปด้วย จำเลยก็สามารถจัดหาข้าวสารจากที่อื่นส่งมอบให้แก่โจทก์ได้ จำเลยจะอ้างว่าเป็นเหตุสุดวิสัยเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบโจทก์ไม่ได้

2) มาตรา 371

“มาตรา 371 บทบัญญัติที่กล่าวมาในมาตราก่อนนั้น ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าเป็นสัญญาต่างตอบแทนมีเงื่อนไขบังคับก่อนและทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญานั้นสูญหรือทำลายลงในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ

ถ้าทรัพย์สินนั้นเสียหายเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้มิได้และเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว เจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ โดยลดส่วนอันตนจะต้องชำระหนี้ตอบแทนนั้นลงหรือเลิกสัญญานั้นเสียก็ได้แล้วแต่จะเลือก แต่ในกรณีที่ต้นเหตุเสียหายเกิดเพราะฝ่ายลูกหนี้นั้น ท่านว่าหากกระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนไม่”

สำหรับหลักการโอนความเสี่ยงภัยในมาตรา 371 ข้างต้นนี้ คือ ความเสี่ยงภัยตกแก่ลูกหนี้ในที่นี้คือผู้ขาย เพราะมีฐานะเป็นลูกหนี้ในที่นี้ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายนั่นเอง หากสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนทรัพย์สินมีเงื่อนไขบังคับก่อน และทรัพย์สินสูญหาย หรือถูกทำลายลงในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ

ทั้งนี้ มีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินปัญหาข้อกฎหมายในมาตรา 371 เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2506

โจทก์ขายรถยนต์เพื่อจะให้จำเลยราคา 55,000 บาท โดยให้จำเลยชำระราคาด้วยเงินสด 20,000 บาท กับรถยนต์ออสตินของจำเลยตีราคา 35,000 บาท โจทก์จำเลยส่งมอบรถยนต์และเงินสดให้แก่กันแล้ว และตกลงจะไปโอนทะเบียนรถยนต์ให้กันเมื่อโจทก์ผ่อนชำระราคาครบและรับโอนทะเบียนมาจากกรมสวัสดิการฯ แล้ว ดังนี้ แสดงว่าทั้งสองฝ่ายยังไม่มีเจตนาโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ให้กันจนกว่าการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไขแล้ว

ระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ รถยนต์ที่จอดซึ่งอยู่ในครอบครองของจำเลยถูกเพลิงไหม้ ใ้ใช้การไม่ได้โดยไม่ใช่ความผิดของฝ่ายใด เป็นการพ้นวิสัยที่โจทก์จะโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ที่จอด ให้จำเลยได้ ดังนี้ โจทก์ก็ไม่มีสิทธิจะเรียกร้องให้จำเลยโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ที่จอดให้โจทก์ได้ เพราะเป็นสัญญาต่างตอบแทนกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 372 วรรคแรก และเมื่อกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนมายังโจทก์ ก็ไม่เรียกว่าเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิด หรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินนั้น ตามมาตรา 370 และมาตรา 371 ก็บัญญัติว่า สัญญาต่างตอบแทน ถ้ามีเงื่อนไขบังคับก่อน และทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญานั้นสูญหรือทำลายลงในระหว่างที่เงื่อนไข ยังไม่สำเร็จ จะนำมาตรา 370 มาใช้บังคับไม่ได้อีกด้วย

3) มาตรา 372

“มาตรา 372 นอกจากกรณีที่กล่าวไว้ในสองมาตราก่อน ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ที่มีสิทธิจะรับ ชำระหนี้ตอบแทนไม่

ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ ลูกหนี้ ก็หาเสียสิทธิที่จะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่ แต่ว่าลูกหนี้ได้อะไรไว้เพราะการปลดหนี้ก็ดี หรือใช้ คุณวุฒิความสามารถของตนเป็นประการอื่นเป็นเหตุให้ได้อะไรมา หรือแกล้งละเลยเสีย ไม่ชวนชวยเอาอะไรที่สามารถจะทำได้ก็ดี มากน้อยเท่าไร จะต้องเอามาหักกับจำนวนอันตนจะ ได้รับชำระหนี้ตอบแทน วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีว่าการชำระหนี้อันฝ่ายหนึ่งยังค้าง ชำระอยู่นั้นตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นมีต้องรับผิดชอบในเวลาเมื่ออีก ฝ่ายหนึ่งผิดนัดไม่รับชำระหนี้”

ตามหลักทั่วไปของสัญญาต่างตอบแทนที่มีไว้มีวัตถุประสงค์ในการโอนทรัพย์สิน อาทิ สัญญาเช่าทรัพย์สิน สัญญาจ้างแรงงาน เมื่อการชำระหนี้ของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตกเป็นพ้นวิสัย คู่สัญญาฝ่ายนั้นก็หลุดพ้นจากการชำระหนี้ ในขณะที่เดียวกันคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็หลุดพ้นจากการที่ ต้องชำระหนี้ตอบแทน หากได้ชำระหนี้ไปแล้วก็อาจเรียกสิ่งที่ได้ชำระหนี้ไปแล้วคืนได้ จึงสรุปได้ว่า ในสัญญาต่างตอบแทน “การชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย ลูกหนี้เป็นผู้รับภัย”

จากบทบัญญัติทั้งสามข้างต้นเห็นได้ว่า ปัญหาในเรื่องการโอนความเสี่ยงภัยจะเกิดขึ้น ในสัญญาต่างตอบแทนเท่านั้น เพราะคู่สัญญาย่อมคาดหวังว่าตนจะได้รับผลประโยชน์ในการชำระ หนี้ตอบแทน หากฝ่ายใดไม่สามารถชำระหนี้ได้เพราะพ้นวิสัย ข้อถกเถียงเรื่องการรับภาระ ความเสี่ยงภัยก็จะเกิดขึ้นว่า ภาระความเสี่ยงภัยหรือบาปเคราะห์ดังกล่าวตกอยู่กับฝ่ายใด นอกจากนี้ การที่จะอ้างว่าการชำระหนี้โดยเฉพาะหนี้ส่งมอบทรัพย์สินตกเป็นพ้นวิสัยนั้น ในเบื้องต้นจะต้อง ปรากฏว่าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วเท่านั้น เพราะถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นทรัพย์สิน

ทั่วไป ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้ว ปัญหาเรื่องการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยก็จะไม่มี ดังที่ท่านอาจารย์ โสภณ รัตนากร ได้อธิบายไว้ดังนี้⁸³

“การที่ลูกหนี้มีหนี้ในการที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สิน ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ทั้งเป็นทรัพย์สินที่อาจซื้อขายได้ในตลาดเช่นนี้ ถ้าลูกหนี้ไม่ส่งมอบทรัพย์สิน ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ โดยปกติจะอ้างเหตุสุดวิสัยไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะทรัพย์สินนี้อาจหาจากที่ไหนซึ่งเป็นประเภทหรือชนิดเดียวกันมาส่งมอบได้”

สำหรับประเด็นที่ว่าอย่างไรจึงจะถือเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งนั้น ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อน และเนื่องจากขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์เฉพาะนี้เกี่ยวกับเรื่องการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสัญญาที่มีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเกษตรที่ซื้อขาย จึงอยู่ได้บังคับแห่งมาตรา 370 และ 371 เป็นหลัก และเมื่อพิจารณาตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 339/2506 และ 149/2506 แล้วพบว่า ศาลไทยยึดถือหลักการกรรมสิทธิ์ในการพิจารณาการโอนความเสี่ยงภัย กล่าวคือ ความเสี่ยงภัยของทรัพย์สินที่ซื้อขายโอนไปยังผู้ซื้อพร้อมกับการโอนกรรมสิทธิ์ หรือหลักการที่เรียกว่า “ความเสี่ยงภัยตกแก่เจ้าของ (Res Perit Domino)” อันเป็นหลักการเดียวกันกับที่ประเทศฝรั่งเศสยึดถือ แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยจะมีได้บัญญัติหลักการดังกล่าวได้อย่างชัดเจนดังเช่นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศฝรั่งเศสก็ตาม

⁸³ โสภณ รัตนากร. (2532). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป. หน้า 62.

บทที่ 4

ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาลักษณะทางกฎหมายของสัญญาซื้อขาย สินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า

4.1 ปัญหาการปรับบทกฎหมายเพื่อใช้บังคับกับสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

เนื่องด้วยการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย ทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ไม่ได้กำหนดลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าไว้ หรือแม้กระทั่งบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (“ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า”) ขึ้น ก็มีได้กล่าวถึงลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าไว้อีกเช่นกัน ทั้งที่จวบจนปัจจุบันผ่านไปกว่า 10 ปี นับแต่วันที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ถูกจัดตั้งขึ้นก็ยังไม่มีความพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นแนวบรรทัดฐานว่า นิติกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ นั้นมีลักษณะทางกฎหมายเช่นไร ประกอบกับการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ มีลักษณะต่างไปจากการซื้อขายทั่วไป กล่าวคือ สินค้าที่ซื้อขายอาจไม่ใช่ทรัพย์สินที่มีอยู่แล้วในขณะที่ทำสัญญา หรือแม้จะมีอยู่แล้วก็อาจจะยังไม่ใช่กรรมสิทธิ์ของผู้ขายก็ได้ และเมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่า วัตถุประสงค์ของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แบบส่งมอบรับมอบ คือ การที่ผู้ซื้อต้องการกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขาย ส่วนผู้ขายก็ต้องการราคาหรือเงินค่าสินค้านั้นเป็นการตอบแทน เมื่อเป็นเช่นนี้ นิติกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ หรือที่เรียกว่า สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ นั้น จะมีลักษณะทางกฎหมายเป็นการซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใช่หรือไม่ แต่ถ้าหากไม่ใช่แล้ว นิติกรรมการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะมีลักษณะทางกฎหมายเช่นไรเป็นสิ่งที่ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์เป็นลำดับต่อไป ทั้งนี้ เพราะเมื่อสามารถทราบลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ได้แล้วก็จะสามารถนำบทบัญญัติของกฎหมายมาใช้บังคับกับนิติกรรมดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

อนึ่ง เพื่อให้สามารถทราบลักษณะทางกฎหมายที่แท้จริงของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ก็จำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาข้อกำหนดการซื้อขาย

(Contract Specification) ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพราะการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ คู่สัญญาหรือผู้ซื้อและผู้ขายไม่อาจกำหนดเงื่อนไขหรือความตกลงกันได้เองตามอำเภอใจอย่างเช่นการซื้อขายทั่วไป แต่ความตกลงซื้อขายจะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดการซื้อขายที่เปรียบเสมือนเป็นสัญญามาตรฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ทั้งยังมีฐานะเป็นกฎข้อบังคับที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ออกมาเพื่อควบคุมให้การซื้อขายดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าเชื่อถือ ป้องกันการบิดพลิ้วของคู่สัญญาอีกด้วย ซึ่งขณะทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สินค้าเกษตรที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ เปิดให้มีการซื้อขายล่วงหน้ามีจำนวนทั้งสิ้น 5 ชนิด ได้แก่ ยางแผ่นรมควันชั้น 3 ยางแท่งเอสทีอาร์ 20 ข้าวหอมมะลิ 100 เปรอร์เซ็นต์ ชั้น 2 ข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ และมันสำมะหลังเส้น

อนึ่ง ข้อกำหนดการซื้อขายข้างต้น ได้กำหนดให้คู่สัญญาสามารถยุติฐานะการถือครองข้อตกลงคงค้าง (คำสั่งซื้อคำสั่งขายที่ถูกจับคู่แล้ว) ได้ใน 2 ลักษณะคือ ด้วยการส่งมอบและรับมอบสินค้า ณ จุดส่งมอบรับมอบที่กำหนด หรือ ด้วยการหักชำระราคาด้วยเงินสดแทนการส่งมอบที่เรียกว่า Cash Settlement¹ ดังเกิดได้จากข้อกำหนดการซื้อขายที่มีคำว่า “BOTH OPTIONS” กำกับอยู่ และแม้ว่าข้อกำหนดการซื้อขายทั้ง 6 ฉบับ จะมีข้อความและรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้างขึ้นอยู่กับปกติประเพณีการค้าสินค้าเกษตรแต่ละประเภทที่แตกต่างกัน แต่โดยหลักของข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าวล้วนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะสิทธิหน้าที่ของสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขาย ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ขายและผู้ซื้อ และเป็นบุคคลลำดับชั้นแรกที่ต้องอยู่ในบังคับและรับผิดชอบข้อกำหนดการซื้อขายก่อนผู้ซื้อผู้ขายตัวจริง อันเป็นไปตามหลักการกระจายความเสี่ยงที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2

ทั้งนี้ หลักการหรือรูปแบบการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่สำคัญซึ่งถูกกำหนดไว้ในทุกข้อกำหนดการซื้อขาย คือ เมื่อสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายได้ถือครองข้อตกลง² หรือมีฐานะการถือครอง³ ผ่านวันซื้อขายสุดท้าย (“Last Trading Day”)⁴ ไปแล้ว ฐานะการถือครองดังกล่าวจะ

¹ การหักชำระราคาด้วยเงินสด (“Cash Settlement”) หมายถึง การชำระส่วนต่างกำไรขาดทุนระหว่างผู้มีฐานะซื้อและผู้มีฐานะขายในสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในวันส่งมอบของสัญญา โดยไม่มีการส่งมอบสินค้าอ้างอิงกันจริงๆ

² ถือครองข้อตกลง หมายความว่า มีกรรมสิทธิ์ หรือมีอำนาจควบคุม หรือครอบงำข้อตกลงใดๆ

³ ฐานะการถือครอง หมายความว่า มีภาระผูกพันหรือสิทธิอันเนื่องมาจากข้อตกลงใดๆ ที่ยังมีได้ยุติฐานะการถือครองตามกฎหมายข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

กลายเป็นข้อตกลงที่เรียกว่า “ข้อตกลงคงค้าง”⁵ พฤติการณ์เช่นนี้จะถือได้ว่า สมาชิกผู้ซื้อผู้ขาย ประสงค์ที่จะเข้าสู่กระบวนการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามข้อตกลงที่ตนถือครองอยู่ ตัวอย่างเช่น การซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน 2554 ซึ่งแสดงด้วยสัญลักษณ์ WRF5⁶ ปรากฏตามปฏิทินการซื้อขายดังแผนที่จะกล่าวต่อไปโดยสมมติข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นดังนี้

นาย ก. เป็นบุคคลทั่วไปที่มีความต้องการจะขายสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ (ไม่ว่า ณ ขณะที่นาย ก มีความประสงค์จะขายดังกล่าว นาย ก. จะมีสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ หรือไม่ก็ตาม) นาย ก. ได้แต่งตั้งโบรกเกอร์ A ซึ่งเป็นสมาชิกตลาดให้เป็นนายหน้าซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ให้แก่ตน โบรกเกอร์ A จึงมีสถานะเป็น “สมาชิกผู้ขาย” ตามที่ระบุไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์

นาย ข. เป็นบุคคลทั่วไปที่มีความต้องการจะซื้อสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ นาย ข. ได้แต่งตั้งโบรกเกอร์ B ซึ่งเป็นสมาชิกตลาดให้เป็นนายหน้าซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้แก่ตน โบรกเกอร์ B จึงมีสถานะเป็น “สมาชิกผู้ซื้อ” ตามที่ระบุไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์

ในวันที่ 4 สิงหาคม 2554 นาย ก. โดยโบรกเกอร์ A ได้ส่งคำสั่งขายข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน ในราคา 123 บาทต่อกิโลกรัม จำนวน 4 สัญญา เข้ามายังตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ และในวันเดียวกันนี้ นาย ข. โดยโบรกเกอร์ B ได้ส่งคำสั่งซื้อข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน ในราคา 123 บาท จำนวน 4 สัญญา เข้ามายังตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ

⁴ วันซื้อขายสุดท้าย หมายความว่า วันสุดท้ายที่ตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า กำหนดให้มีการซื้อขายสินค้าล่วงหน้าสำหรับเดือนส่งมอบใด ผู้ถือสัญญา ล่วงหน้าหลังจากวันดังกล่าว จะต้องดำเนินการรับและส่งมอบสินค้าตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

⁵ ข้อตกลงคงค้าง หมายความว่า ข้อตกลงที่ยังไม่ได้ถูกยุติฐานะการถือครองภายในเวลาซื้อขายของวันซื้อขายสุดท้าย

⁶ ข้อ 7. ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554

เดือน (ปี 2554)	วัน						
	อาทิตย์	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์
กรกฎาคม	31	1	2	3	4	5	6
สิงหาคม	7	8	9	10	11	12	13
เดือนก่อน ส่งมอบ	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31	1	2	3
	4	5	6	7	8	9	10
เดือน ส่งมอบ	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	31

ภาพที่ 4.1 ปฏิทินการซื้อขาย: ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน 2554

อนึ่ง กำหนดเวลาและขั้นตอนการดำเนินการเพื่อการรับมอบส่งมอบสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ที่ระบุไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายข้างต้นนั้น มีสภาพบังคับทางกฎหมายให้สมาชิกตลาดที่ถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ จนล่วงเลยวันซื้อขายสุดท้ายไปแล้ว ให้ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว เพราะนอกจากจะเป็นไปตามข้อสัญญามาตรฐานของการซื้อขายข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แล้ว ข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าวยังมีสถานะเป็นคำสั่งทางปกครองที่คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ประกาศใช้บังคับกับสมาชิกตลาดอีกด้วย ทั้งนี้ ข้อกำหนดการซื้อขายข้างต้นยังผูกพันไปถึงลูกค้าของสมาชิกผู้เป็นตัวแทนและผู้ซื้อขายที่แท้จริงเชื่อมโยงผ่าน “สัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า” ซึ่งความตกลงในสัญญานายหน้าฯ ที่สมาชิกตลาดจะนำไปบังคับใช้กับลูกค้า (ผู้ซื้อ/ผู้ขาย) ของตนนั้น นอกจากจะต้องทำเป็นหนังสือแล้วยังจะต้องมีรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญตามที่คณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ที่ กน 3/2546 เรื่อง รายละเอียด

อันเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้า แทนลูกค้า และประกาศคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ที่ กน 2/2551 เรื่อง รายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้าที่เป็นสมาชิกตลาด โดยไม่ได้เป็นสมาชิกสำนักหักบัญชี อันเป็นประกาศที่ ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 30 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 อีกด้วย

ทั้งนี้ ความในข้อ 2 (6) แห่งประกาศคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ที่ กน 3/2546 และข้อ 3 (5) แห่งประกาศคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ที่ กน 2/2551 ยังได้กำหนดให้สัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฯ จะต้องมียรายละเอียดการส่งมอบหรือการรับมอบสินค้าเกษตรเป็นดังนี้

“นายหน้าซื้อขายล่วงหน้าต้องระบุระยะเวลาและวิธีการส่งมอบหรือรับมอบสินค้าเกษตร และมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการของนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า หากลูกค้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการส่งมอบหรือรับมอบสินค้าเกษตร ทั้งนี้ จะต้องให้ความเป็นธรรมแก่ลูกค้าตามสมควรด้วย”

ข้อความในประกาศข้างต้นจะถูกนำไปกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของสัญญานายหน้าซื้อขายล่วงหน้าฯ ตัวอย่างเช่น สัญญานายหน้าฯ ของสมาชิกตลาดรายบริษัท ฟิวเจอร์ อกรี จำกัด

สัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้า
เพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า

บริษัท ฟิวเจอร์ อกรี เทรด จำกัด

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อากร
แสตมป์
30 บาท

ข้อ 5. การรับ-ส่งมอบสินค้าเกษตร

ลูกค้าตกลงที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดการรับมอบส่งมอบสินค้าเกษตรที่ตลาดกำหนด และตามประกาศบริษัท หากลูกค้าไม่สามารถปฏิบัติตามได้ หรือตั้งใจฝ่าฝืนการปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว ให้ถือว่าลูกค้าตกเป็นผู้ผิดนัดการรับมอบส่งมอบ และถือเสมือนเป็นการผิดนัดชำระเงินประกันการซื้อขายล่วงหน้าตามข้อ 4.2.3 ทั้งนี้ลูกค้าจะต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายใดๆที่เกิดขึ้นจากการที่ลูกค้าเป็นผู้ผิดนัดส่งมอบ/รับมอบสินค้าเกษตร

ภาพที่ 4.2 สัญญานายหน้าฯ ของสมาชิกตลาดรายบริษัท ฟิวเจอร์ อกรี จำกัด

อนึ่ง เพื่อให้สามารถพิจารณาลักษณะทางกฎหมายของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอย้อนไปกล่าวถึงจุดเริ่มต้นแห่งนิติสัมพันธ์ของการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยขอตัวอย่างการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน 2554 ดังนี้

เดือน (ปี 2554)	วัน						
	อาทิตย์	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์
กรกฎาคม	31	1	2	3	4	5	6
สิงหาคม	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
เดือนก่อน ส่งมอบ	ระบบจับคู่ข้อตกลงซื้อขาย ล่วงหน้าเพื่อการรับมอบส่งมอบ			24	25	26	27
	เกิดเป็นข้อตกลงที่เรียกว่า						
	“ข้อตกลงกว้าง”						
	31 วันซื้อขายสุดท้าย/ จับคู่						
กันยายน	4	5 สมาชิกผู้ ซื้อส่ง	6	7	8	9	10
	รายละเอียดการส่งมอบ						
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30 ส่งมอบ วันสุดท้าย	

ภาพที่ 4.3 ปฏิทินการซื้อขาย: ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน 2554

จากปฏิทินการส่งมอบข้างต้น สามารถอธิบายขั้นตอนการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ได้ ดังนี้

1) วันที่ 4 สิงหาคม 2554

1.1 นาย ก. ในฐานะตัวการได้ส่งคำสั่งขายข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน 2554 ราคาขาย 123 บาท/กิโลกรัม จำนวน 4 ตัน และนาย ข. ในฐานะตัวการได้ส่งคำสั่งซื้อข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ส่งมอบเดือนกันยายน 2554 ราคาซื้อ 123 บาท/กิโลกรัม จำนวน 4 ตัน

เข้ามายังตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ผ่านโบรกเกอร์ A และ B (ตามลำดับ) โดยมีข้อกำหนดการซื้อขายข้าวขาว 5 เพลอร์เซ็นต์ เป็นข้อสัญญามาตรฐาน

1.2 เมื่อรายละเอียดของคำสั่งซื้อและขายถูกต้องตรงกัน ไม่ว่าจะ เป็นชนิดสินค้า เดือนส่งมอบ ราคาซื้อขาย และจำนวนสัญญาที่ซื้อขาย ระบบซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า จึงทำการจับคู่คำสั่งซื้อขายดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจผู้เขียนขอเรียก การจับคู่ที่เกิดขึ้นนี้ว่า “การจับคู่ครั้งที่ 1” เกิดเป็น “ข้อตกลงการซื้อขายล่วงหน้า” และมีสำนักหักบัญชีเข้าไปเป็นคู่สัญญาฝั่งผู้ซื้อให้กับ โบรกเกอร์ A ที่ถือครองข้อตกลงฝั่งขาย และเป็นคู่สัญญาฝั่งผู้ขายให้กับ โบรกเกอร์ B ที่ถือครองข้อตกลงฝั่งซื้อ เมื่อเป็นเช่นนี้ โบรกเกอร์ A และ B จึงไม่อาจทราบได้เลยว่า คู่สัญญาอีกฝั่งของตนตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่จับคู่ได้นั้นเป็นใคร ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 มาตรา 90 ที่ว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักหักบัญชี ให้สำนักหักบัญชีเป็นผู้รับผิดชอบในการซื้อขายระหว่างสมาชิก โดยเป็นผู้ซื้อให้กับสมาชิกผู้ขายและเป็นผู้ขายให้กับสมาชิกผู้ซื้อ”

2) วันที่ 31 สิงหาคม 2554 เป็นวันซื้อขายสุดท้าย หรือวันทำการสุดท้ายก่อนวันทำการแรกของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบของข้อตกลงหนึ่งๆ⁷

นาย ก. และ นาย ข. ยังไม่ยุติฐานะการถือครองข้อตกลงฝั่งขายและฝั่งซื้อ (ตามลำดับ) และยังคงถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าจนถึงวันซื้อขายสุดท้าย ทั้งนี้ เมื่อสิ้นวันซื้อขายสุดท้าย ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าที่ยังไม่ได้ถูกยุติฐานะการถือครองในลักษณะดังกล่าวจะถูกเรียกว่า “ข้อตกลงค้าง”

นอกจากนี้ ในวันดังกล่าวสำนักหักบัญชีจะทำการจับคู่ข้อตกลงค้าง และเพื่อให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจ ผู้เขียนขอเรียกการจับคู่ที่เกิดขึ้นนี้ว่า “การจับคู่ครั้งที่ 2” ซึ่งภายหลังการจับคู่ครั้งที่ 2 นี้ให้ถือว่าสมาชิกผู้ขายมีภาระผูกพันที่จะต้องขายและส่งมอบสินค้าหรือดำเนินการให้มีการขายและส่งมอบสินค้าให้แก่สมาชิกผู้ซื้อ และสมาชิกผู้ซื้อ มีภาระผูกพันที่จะต้องซื้อและรับมอบสินค้า หรือดำเนินการให้มีการซื้อและรับมอบสินค้าจากสมาชิกผู้ขาย⁸

⁷ ข้อ 11 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เพลอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554

⁸ ข้อ 19.1 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เพลอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554

3) วันที่ 1 กันยายน 2554 ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ โดยสำนักหักบัญชีแจ้งผลการจับคู่ดังกล่าวไปยังสมาชิกผู้ขาย (โบรกเกอร์ A) สมาชิกผู้ซื้อ (โบรกเกอร์ B) ภายในวันทำการถัดจากวันซื้อขายสุดท้าย⁹ ในเวลานี้เองที่สมาชิกผู้ซื้อจะทราบว่าผู้ที่มีภาระผูกพันในอันที่จะต้องขายสินค้าให้แก่ตนคือสมาชิกผู้ขายรายใด และในทางกลับกันสมาชิกผู้ขายก็จะทราบว่าผู้ที่มีภาระผูกพันในอันที่จะต้องซื้อสินค้าจากตนคือสมาชิกผู้ซื้อรายใด จากนั้นก็เป็นหน้าที่ของโบรกเกอร์ A ที่จะต้องแจ้งผลการจับคู่ให้นาย ก. ซึ่งเป็นผู้ขายที่แท้จริงทราบ และเป็นหน้าที่ของโบรกเกอร์ B ที่จะต้องแจ้งผลการจับคู่ให้นาย ข. ซึ่งเป็นผู้ซื้อที่แท้จริงทราบต่อไป

ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2554 ถึงวันที่ 5 กันยายน 2554 ซึ่งวันทำการที่สามของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ¹⁰ (ภายหลังจากที่สำนักหักบัญชีได้แจ้งผลการจับคู่ครั้งที่ 2 แล้ว) ให้สมาชิกผู้ซื้อนำส่งต้นฉบับ “คำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบ” ให้แก่สำนักหักบัญชี พร้อมสำเนาให้แก่สมาชิกผู้ขายทราบ

ดังนั้น สมาชิกผู้ซื้อ (โบรกเกอร์ B) จะต้องทำคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบ หรือ Delivery Instruction (“DI”) ตามแบบที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดส่งให้แก่สำนักหักบัญชีและสำเนาให้แก่สมาชิกผู้ขาย (โบรกเกอร์ A) ซึ่งในคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบนี้จะต้องระบุรายละเอียดตามที่ข้อกำหนดการซื้อขายที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดไว้¹¹ สมาชิกผู้ซื้อไม่อาจกำหนดเลือกได้ตามอำเภอใจ ดังนี้

1. ลักษณะและปริมาณของสินค้าที่จะรับมอบ
2. เงื่อนไขการส่งมอบ กล่าวคือ ส่งมอบไปยังต่างประเทศตามเงื่อนไข FOB หรือส่งมอบในประเทศ
3. จุดส่งมอบ
4. ชื่อผู้ตรวจคุณภาพสินค้า และ

⁹ ข้อ 19.2 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554

¹⁰ ข้อ 21 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554

¹¹ ข้อ 21.1 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554

5. กำหนดเวลาที่จะต้องจัดส่งสินค้า ซึ่งต้องไม่เกินวันทำการสุดท้ายของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบหรือวันที่ 30 กันยายน 2554

อนึ่ง หน้าที่ของผู้ซื้อที่จะต้องทำและสง่าบอกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบดังกล่าวนี้ ถือเป็นหน้าที่และเงื่อนไขที่สำคัญอันจะนำไปสู่กระบวนการส่งมอบรับมอบและชำระราคาสินค้าเป็นลำดับต่อไป ดังนี้ หากสมาชิกผู้ซื้อไม่ทำหรือไม่สง่าบอกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบภายในระยะเวลาที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดไว้ ข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะถือว่าสมาชิกผู้ซื้อที่มีพฤติกรรมดังกล่าวตกเป็น “ผู้ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ให้ถูกต้อง”¹² จะต้องชำระค่าเสียหายให้กับสมาชิกผู้ขายและค่าปรับให้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ตามวิธีการที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนด จากนั้นจะถือว่า การถือครองข้อตกลงของสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายยุติลง พร้อมกับหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายตามที่กำหนดไว้ในข้อตกลงการซื้อขายก็ให้เป็นอันสิ้นสุดลง

4) ภายในวันที่ 22 กันยายน 2554 หากสมมติให้ผู้ซื้อกำหนดวันรับมอบสินค้าเป็นวันที่ 30 กันยายน 2554 หรือ ไม่น้อยกว่าห้าวันทำการ ก่อนวันแรกที่ผู้ซื้อกำหนดเป็นวันรับมอบสินค้า¹³ สมาชิกผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบสินค้าตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในคำบอกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบ แต่หากสมาชิกผู้ขายไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้ถือว่าสมาชิกผู้ขายตกเป็น “ผู้ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ให้ถูกต้อง”¹⁴ จะต้องชำระค่าเสียหายให้กับสมาชิกผู้ซื้อและค่าปรับให้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ตามวิธีการที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนด จากนั้นจะถือว่า การถือครองข้อตกลงของสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายยุติลง พร้อมกับหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายตามที่กำหนดไว้ในข้อตกลงการซื้อขายก็ให้เป็นอันสิ้นสุดลง

จากสิทธิและหน้าที่ระหว่างสมาชิกผู้ซื้อและสมาชิกผู้ขายที่ข้อกำหนดการซื้อขายกำหนดไว้ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อระบบการซื้อขายทำการจับคู่คำสั่งซื้อของผู้ซื้อและคำสั่งขาย

¹² ข้อ 30.2.1.1 ประกอบข้อ 31 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554

¹³ ข้อ 22 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554

¹⁴ ข้อ 30.2.1.3 และ 30.2.1.4 ประกอบข้อ 31 แห่งข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554

ของผู้ขาย (จับคู่ครั้งที่ 1) แล้ว จะเกิดความผูกพันระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายผ่านนายหน้าซื้อขายล่วงหน้า (โบรกเกอร์) ซึ่งมีสถานะเป็นสมาชิกตลาดฝั่งผู้ซื้อหรือผู้ขายแล้วแต่กรณี ดังนี้

1. มีบุคคลที่เกี่ยวข้องสองฝ่าย ประกอบด้วย สมาชิกผู้ซื้อซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่ส่งคำสั่งซื้อฝ่ายหนึ่ง และสมาชิกผู้ขายซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ส่งคำสั่งขายอีกฝ่ายหนึ่ง
2. มีการแสดงเจตนาด้วยการส่งคำสั่งซื้อและคำสั่งขายเข้ามาในตลาดและเจตนา นั้นถูกต้องตรงกันทำให้ระบบจับคู่คำสั่ง เรียกสิ่งนั้นว่า “ข้อตกลงหรือสถานะคงค้าง”
3. นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีวัตถุประสงค์แห่งนิติกรรมที่คู่สัญญาจะมาตกลงทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดสินค้าเกษตรอีกครั้งภายในวันทำการที่สามของเดือนส่งมอบ ตามชนิด ปริมาณ ราคา และกำหนดเวลาส่งมอบสินค้าที่ระบุไว้ในคำสั่งซื้อและคำสั่งขาย

สรุป

ด้วยองค์ประกอบของนิติสัมพันธ์ข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า

1. ณ วันที่ระบบซื้อขายทำการจับคู่คำสั่งซื้อของผู้ซื้อและคำสั่งขายของผู้ขายเกิดเป็นข้อตกลงหรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ข้อตกลงหรือสัญญาดังกล่าวมีลักษณะเป็น สัญญาจะซื้อจะขาย กล่าวคือ เป็นบุคคลสิทธิผูกพันให้คู่สัญญามีหน้าที่ที่จะต้องมาทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดอีกครั้งหนึ่งเมื่อกำหนดเวลาในอนาคตมาถึง อันเป็นหนี้กระทำการที่มีลักษณะเป็นการต่างตอบแทน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ข้อกำหนดการซื้อขายได้กำหนดให้ผู้ซื้อมีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ตามสัญญาจะซื้อจะขายก่อน ด้วยการทำเสนอขอเข้าทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดในรูปคำบอกกล่าว รายละเอียดของการส่งมอบสินค้าส่งให้แก่ผู้ขาย ภายในวันทำการที่ 3 ของเดือนส่งมอบ ดังนี้ คำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบฯ จึงมีลักษณะเป็นคำเสนอ ตามความหมายที่อาจารย์ อัครวิทย์ สุมาวงศ์ ได้อธิบายไว้¹⁵ หมายเป็นเพียงคำปรารภ คำทาบถาม หรือคำเชิญชวนให้ทำคำเสนอไม่ และหากผู้ซื้อไม่ทำคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบภายในระยะเวลาที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนด ผู้ซื้อก็จะตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ในสัญญาจะซื้อจะขาย หรือได้ชื่อว่า “เป็นผู้ไม่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบให้ถูกต้อง” ตามที่ข้อกำหนดการซื้อขายระบุไว้ มีผลให้ผู้ซื้อต้องชำระค่าเสียหายให้แก่ผู้ขาย และเมื่อผู้ซื้อได้ชำระค่าเสียหายดังกล่าวแล้ว ข้อกำหนดการซื้อขายให้ถือว่า “ฐานะการถือครองข้อตกลงของ (สมาชิก) ผู้ขาย และ (สมาชิก) ผู้ซื้อเป็นอันยุติ และให้ถือว่า “ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ สำนักหักบัญชี (สมาชิก) ผู้ขาย และ (สมาชิก) ผู้ซื้อตามข้อบังคับนี้เป็นอันสิ้นสุดลงพร้อมกัน แต่ไม่ถือเป็นการตัด

¹⁵ คำเสนอต้องมีข้อความชัดเจนแน่นอน ซึ่งเมื่อเสนอไปแล้ว ถ้ามีคำสนองรับมาตามคำเสนอ สัญญาจะเกิดขึ้นทันที.

สิทธิของ (สมาชิก) ผู้ขายที่จะเรียกร้องความเสียหายต่อ (สมาชิก) ผู้ซื้อตามกฎหมายต่อไป” นั้นหมายความว่า สัญญาจะซื้อขายเป็นอันเลิกกันนั่นเอง

ในทางกลับกัน หากผู้ซื้อชำระหนี้ตามสัญญาจะซื้อขายด้วยการทำคำเสนอซื้อเป็นคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบ ไปยังผู้ขายแล้ว ผู้ขายก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามสัญญาจะซื้อขายเป็นการตอบแทนด้วยการทำคำสนองรับการทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ซึ่งการทำคำสนองของผู้ขายในกรณีนี้ ไม่จำเป็นจะต้องทำในรูปคำบอกกล่าวสนองแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจใช้พฤติการณ์การส่งมอบสินค้าตามที่ผู้ซื้อระบุในคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบเป็นคำสนองก็ได้ เพราะตามปกติประเพณีการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าการส่งมอบสินค้าถือเป็นการอันใดอันหนึ่งอันพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ อันเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 361 วรรคสอง ที่ว่า

“ถ้าตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดงหรือตามปกติประเพณีไม่จำเป็นจะต้องมีคำบอกกล่าวสนองไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเกิดเป็นสัญญาขึ้นในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้น อันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ”

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินในเรื่องเดียวกันนี้ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 619/2548

“เมื่อผู้ขอใช้วิทยุคมนาคมเสนอขอใช้บริการวิทยุคมนาคมแล้ว การที่บริษัทที่ให้บริการวิทยุคมนาคมเปิดสัญญาวิทยุคมนาคม ถือได้ว่าเป็นการกระทำซึ่งมีผลเป็นการแสดงเจตนาสนองรับคำเสนอของจำเลยตามคำขอที่ได้ยื่นขอใช้บริการ ซึ่งเป็นตามปกติประเพณีการตกลงทำสัญญาการใช้บริการวิทยุคมนาคม การกระทำในลักษณะนี้ได้เกิดเป็นสัญญาขึ้นเมื่อสำนักงานใหญ่ของโจทก์ได้สนองรับคำเสนอโดยการเปิดสัญญาวิทยุคมนาคมอันมีผลให้จำเลยสามารถใช้บริการวิทยุคมนาคมจากโจทก์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีคำบอกกล่าวสนองไปถึงจำเลยผู้เสนออีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 219/2523

“ตามฟ้องเข้าใจได้ว่า ส.สั่งซื้อสินค้ามายังโจทก์ที่กรุงเทพฯ โจทก์สนองรับด้วยการจัดส่งสินค้าไปยังร้านของส. ที่จังหวัดนครปฐม ไม่ปรากฏว่าผู้ซื้อกับผู้ขายได้ทำสัญญาซื้อขายกันไว้ ณ ที่ใดอีก ดังนี้ ย่อมถือว่าสถานที่รับมอบสินค้าที่สั่งซื้อเป็นสถานที่มูลคดีเกิดขึ้น คือที่จังหวัดนครปฐม”

อย่างไรก็ดี หากผู้ขายไม่ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ หรือส่งมอบสินค้ามีคุณภาพและน้ำหนักไม่ถูกต้องตามที่ระบุไว้ในคำเสนอ ข้อกำหนดการซื้อขายจะให้ถือว่าผู้ขายตกเป็นผู้ไม่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการส่งมอบและรับมอบสินค้าให้ถูกต้อง ส่งผลให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบใช้

ค่าเสียหายให้แก่ผู้ซื้อตามวิธีการที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนด จากนั้นจึงให้ถือว่าฐานะการถือครองข้อตกลงของผู้ขายและผู้ซื้อเป็นอันยุติ ซึ่งก็คือสัญญาจะซื้อจะขายเป็นอันยุติลง

ด้วยเหตุนี้ นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมิได้ก่อให้เกิดให้ผู้ซื้อสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายให้แก่ตน ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ก่อให้เกิดให้ผู้ขายมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าให้แก่ตนได้อีกเช่นเดียวกัน นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขเงื่อนไขเวลามาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์ เพราะความตกลงข้อตกลงขายเสร็จเด็ดขาดยังไม่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยจะมีได้บัญญัติความหมายของสัญญาจะซื้อจะขายไว้ และกล่าวถึงไว้เพียงในมาตรา 456 วรรคสอง ซึ่งเป็นเรื่องของหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดี แต่ถึงกระนั้น สัญญาจะซื้อจะขายก็เป็นสัญญาไม่มีชื่อชนิดหนึ่งที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง แยกออกจากสัญญาซื้อขายซึ่งเป็นเอกเทศสัญญา ทั้งยังเกิดขึ้นได้กับทรัพย์สินทุกชนิดที่อาจซื้อขายกันได้ ไม่จำกัดเฉพาะทรัพย์สินที่ระบุไว้ในมาตรา 456 วรรคสองเท่านั้น

2. ณ วันที่ผู้ขายนำสินค้ามาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบ นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในวันดังกล่าวมีลักษณะเป็น สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด

อย่างไรก็ดี มีข้อน่าพิจารณาอีกประการหนึ่ง เกี่ยวกับสภาพแห่งทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งหนี้ที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ที่อาจจะเป็น “ทรัพย์สินในอนาคต” คือ ตัวสินค้าอาจจะยังไม่เกิดขึ้น หรือแม้จะเกิดขึ้นแล้ว แต่ก็อาจจะยังไม่ได้กำหนดเลือกให้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งก็ได้ วัตถุแห่งหนี้ที่อยู่ในสภาพดังกล่าวมิได้มีผลให้ลักษณะแห่งนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ดังที่ผู้เขียนได้ศึกษามาและให้ความเห็นไว้ข้างต้นเปลี่ยนแปลงไป เพราะตราบท่าที่ทรัพย์สินที่ซื้อขายยังไม่เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่ได้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ก็ไม่มีทางที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายจะโอนไปยังผู้ซื้อได้ ในกรณีที่ทรัพย์สินในสภาพดังกล่าวเป็นวัตถุแห่งหนี้ในสัญญาจะซื้อจะขาย ย่อมไม่มีข้อสงสัยแต่ประการใด เพราะหนี้ของสัญญาจะซื้อจะขายมิใช่การโอนไปยังกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย แต่เป็นหนี้กระทำการด้วยการมาตกลงทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดในอนาคต แต่หากทรัพย์สินในอนาคต หรือทรัพย์สินที่ยังมิใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้ในสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด การดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้และไม่เป็นการขัดต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 453 แต่อย่างใด เพราะคำว่า “โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินของตน” เป็นคำที่ใช้อธิบายวัตถุประสงค์ของสัญญาซื้อขาย ซึ่งเป็นข้อพิจารณาในชั้นก่อให้เกิดสัญญาเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ การซื้อขายเสร็จเด็ดขาดจึงไม่จำเป็นต้องมีตัวทรัพย์สินที่ซื้อขายอยู่ ณ ขั้นตอนเกิดสัญญาแต่จะต้องมีวัตถุประสงค์อันเป็นเรื่อง

ภายในจิตใจของกลุ่มสัญญาที่จะการ โอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าให้แก่กันในขณะตกลงทำสัญญา แม้การ โอนกรรมสิทธิ์จริงๆ จะเกิดขึ้นในภายหลัง เพราะมีเงื่อนไข เงื่อนไขประวิงไม่ให้กรรมสิทธิ์โอนไป หรือเพราะ โดยสภาพแห่งทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สินในอนาคต หรือยังไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ทำให้กรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่อาจโอนเปลี่ยนมือไปยังผู้ซื้อได้ทันที ก็ตาม

สำหรับสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญาตามนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตลาดสินค้าเกษตร ล่วงหน้าฯ โดยหลักแล้วย่อมเป็นไปตามข้อกำหนดการซื้อขายซึ่งถือเป็นข้อสัญญามาตรฐานของ นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ไม่ว่านิติสัมพันธ์นั้นจะอยู่ในชั้นของสัญญาจะซื้อจะขาย หรือสัญญาซื้อขาย เสร็จเด็ดขาด อันเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา¹⁶ แต่หากข้อกำหนดการซื้อขาย ล่วงหน้าไม่ได้กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาในเรื่องใดไว้ ก็ต้องบังคับตามบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าสัญญาจะซื้อจะขายมีลักษณะอย่างไรกล่าวไว้แต่เพียงหลักฐานในการฟ้องร้องดังปรากฏในมาตรา 456 วรรคสอง ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น กรณีเช่นนี้จึงต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 อันเป็นบทบัญญัติที่วาง “หลักทั่วไป” ทั้ง 6 ลักษณะ ตั้งแต่มาตรา 1 ถึง มาตรา 193 นั้น กล่าวคือ หากในการทำสัญญาใดเกี่ยวข้องจะต้องใช้บทบัญญัติในประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 แล้ว ก็อาจนำมาใช้ได้ ทั้งนี้ ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยสัญญา ดัง บัญญัติไว้ในลักษณะ 2 ของบรรพ 2 โดยถือหลักว่า หากเกี่ยวข้องเรื่องสัญญา ต้องถือว่าบทบัญญัติ ว่าด้วยสัญญาเป็นกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายพิเศษ ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 เป็นหลักทั่วไป ฉะนั้น หากในเรื่องเดียวกันมีบัญญัติไว้ในบรรพ 2 ว่าด้วยสัญญาเป็นประการใดแล้ว ต้องบังคับตามนั้นก่อน แต่กรณีใดที่ไม่มีบัญญัติไว้เป็นพิเศษในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ว่าด้วยสัญญา ก็ย่อมนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 มาใช้ได้¹⁷

เนื่องจากสัญญาจะซื้อจะขายมีหนี้ให้คู่สัญญาต้องมาทำนิติกรรมซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ดังนี้ หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา คือ ไม่ยอมมาแสดงเจตนาทำสัญญา โดยทั่วไปนั้น คู่สัญญาอีก ฝ่ายหนึ่งอาจเลือกที่จะฟ้องร้องบังคับให้ทำสัญญาโดยอาศัยบทบัญญัติในบรรพ 2 ผลแห่งนี้ มาตรา 213 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรืออาจบอกเลิกสัญญาและเรียกค่าสินไหม ทดแทนความเสียหายก็ได้ แต่สำหรับการจะซื้อจะขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ นั้น หากคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อซึ่งข้อกำหนดการซื้อขายกำหนดให้มีหน้าที่ปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญา

¹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็น โทษ.

¹⁷ อนุวัติ ใจสมุทร. (2514). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย สัญญา (มาตรา 354 ถึง มาตรา 394)*. หน้า 2-3.

จะซื้อจะขายก่อนด้วยการส่งคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบไปยังผู้จะขาย ไม่ดำเนินการดังกล่าวภายในระยะเวลาที่ข้อกำหนดการซื้อขายกำหนดไว้ ข้อกำหนดการซื้อขายให้ถือว่า สัญญาจะซื้อจะขายเป็นอันเลิกกัน ดังนี้ เมื่อผู้ซื้อและผู้ขายยอมรับข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าวก็หมายความว่าผู้จะขายได้สละสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้ตามสัญญาจะซื้อจะขายด้วยการฟ้องร้องขอให้ศาลใช้คำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ (ผู้จะซื้อ) แล้ว การบังคับชำระหนี้ของผู้จะขายจึงทำได้เพียงวิธีเดียวคือ เรียกร้องค่าเสียหาย

นอกจากนี้ เมื่อสัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญา คือ เป็นนิติกรรมสองฝ่าย จึงต้องมีองค์ประกอบเช่นเดียวกับสัญญา คือ

(ก) คู่สัญญา

ต้องมีสองฝ่าย คือฝ่ายผู้จะซื้อและฝ่ายผู้จะขาย ซึ่งตามหลักทั่วไปคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายก็จะต้องมีความสามารถในการใช้สิทธิตามกฎหมาย ทั้งอาจมีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่จะขายโดยตรง เช่นเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือแม้ยังมีได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ก็สามารถทำสัญญาจะซื้อจะขายได้ หากคาดหมายว่าจะได้ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์มาในอนาคต

(ข) วัตถุประสงค์

คือ การที่คู่สัญญาจะมาแสดงเจตนาทำสัญญากันอีกฉบับหนึ่งในอนาคต เพื่อให้เกิดผลสุดท้ายที่มุ่งหมายจากสัญญฉบับหลัง

(ค) เจตนา

ต้องเกิดจากกระบวนการในการก่อเจตนาเช่นเดียวกับสัญญาทั่วๆ ไป กล่าวคือเริ่มตั้งแต่มีมูลเหตุชักจูงใจและแสดงเจตนาตามที่ได้ตัดสินใจไว้

(ง) แบบ

ในกฎหมายไทยไม่ได้มีบทบังคับเรื่องแบบไว้โดยเฉพาะสำหรับสัญญาจะซื้อจะขาย ดังนั้น สัญญาจะซื้อจะขายจึงสามารถทำโดยวิธีการใดก็ได้ แม้แต่ด้วยวาจาก็เป็นสัญญาจะซื้อจะขายที่สมบูรณ์ทั้งสิ้น ส่วนที่ว่าจะสามารถฟ้องร้องบังคับตามสัญญานั้นได้หรือไม่ เป็นเรื่องที่จะได้พิจารณาต่อไป¹⁸

อนึ่ง สำหรับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยเฉพาะสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ที่ผู้เขียนศึกษาอยู่นี้ เป็นสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ใช่สังหาริมทรัพย์พิเศษที่กำหนดไว้ในมาตรา 456 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น การจะซื้อจะขายข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ดังกล่าวจึงไม่ตกอยู่ใต้บังคับของมาตรา 456 วรรคสอง เรื่องหลักฐานในการฟ้องร้อง แต่ถึงกระนั้น การซื้อขาย

¹⁸ จำปี โสคติพันธุ์ ก เล่มเดิม. หน้า 85.

สินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยก็เป็นการซื้อขายที่มีหลักฐานแห่งสัญญาในรูปแบบคำสั่งซื้อคำสั่งขายอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกต้องตรงกัน ซึ่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ให้การยอมรับพยานอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว แต่เนื่องจากอยู่นอกขอบเขตของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนจึงไม่ขอกล่าวลงไปในเรื่องละเอียด

ดังนั้น เมื่อสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบและรับมอบสินค้ามีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญาจะซื้อจะขาย เป็นสัญญาไม่มีชื่อชนิดหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สิทธิหน้าที่ตลอดจนผลบังคับทางกฎหมายจึงต้องบังคับใช้เป็นลำดับก่อนหลังดังต่อไปนี้

(1) หากเรื่องใดข้อกำหนดการซื้อขาย (Contract Specification) ซึ่งถือเป็นข้อสัญญามาตรฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ากำหนดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ก็ต้องบังคับตามข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าว ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา อาทิ กำหนดเวลาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะต้องมาทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด (ภายในเวลา 17.00 น. ของวันทำการที่ 3 ของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ)

อย่างไรก็ดี หากข้อกำหนดการซื้อขายกำหนดไว้เป็นการแตกต่างจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และเรื่องที่แตกต่างกันเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเช่นนี้แล้ว ข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าวก็จะมีผลบังคับ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะผู้เขียนเห็นว่า แม้ว่าคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะมีอำนาจโดยทั่วไปในการออกประกาศใดๆ เพื่อให้การเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการที่กำหนดไว้ในมาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ก็ตาม แต่ประกาศของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้านั้นจะต้องไม่เป็นการขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายในลำดับศักดิ์ที่สูงกว่า หมายรวมถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีศักดิ์ของกฎหมายเทียบเท่าพระราชบัญญัติ ดังนั้น คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะมีอำนาจประกาศให้มีผลเป็นการขัดหรือแย้งกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนได้นั้นจะต้องเป็นกรณีที่พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 บัญญัติให้อำนาจในการออกประกาศเช่นนั้นไว้โดยแจ้งชัดเท่านั้น ดังนี้เมื่อไม่ปรากฏบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ในทำนองดังกล่าว หากคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าออกข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าซึ่งถือเป็นข้อสัญญามาตรฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อกำหนดการซื้อขายในเรื่องนั้นๆ ก็ห้ามมีผลบังคับใช้ไม่

(2) หากเรื่องใดข้อกำหนดการซื้อขาย (Contract Specification) ไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงก็ต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับ ทั้งจากบทบัญญัติในบรรพ 2 ลักษณะสัญญา และบรรพ 1 หลักทั่วไป

อนึ่ง ด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Contract Specification) เป็นข้อสัญญามาตรฐานที่มีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูป ตามนิยามศัพท์ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2542 กล่าวคือ เป็นสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะทำในรูปแบบใด ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำมาใช้ในการประกอบกิจการของตน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภค และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ ตามนิยามศัพท์ในกฎหมายฉบับดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าสำหรับกรณีดังกล่าวอาจจะเป็นสัญญาสำเร็จรูปที่จะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับดังกล่าวอีกด้วย ผลคือ หากข้อความในข้อสัญญาทำให้ผู้ประกอบการการค้าหรือวิชาชีพได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และการได้เปรียบนั้นเป็นการได้เปรียบที่เกินสมควรเช่นนี้ สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าดังกล่าวก็จะมีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น ทั้งนี้ ตามมาตรา 4 วรรคหนึ่งของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2542 และแม้ว่าข้อสัญญาดังกล่าวจะถูกกำหนดขึ้นโดยบุคคลที่สาม นั่นคือ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยโดยคณะกรรมการตลาด อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 78 (1) ของพรบ การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า กำหนดขึ้นก็ตาม ทั้งนี้ เพราะพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม นี้ สามารถใช้กับนิติกรรมที่เข้าข่าย (มาตรา 4 ถึง 8 ของกฎหมายฉบับดังกล่าว) โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นนิติกรรมสัญญาตามกฎหมายเอกชนหรือนิติกรรมสัญญาตามกฎหมายมหาชน

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่สัญญามีกฎหมายเฉพาะกำกับดูแลอยู่แล้ว เช่น สัญญาประกันภัย สัญญาเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สัญญาซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น ต้องมาอยู่ในขอบเขตการตรวจสอบด้านความเป็นธรรมตามพระราชบัญญัตินี้ (พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2542) ด้วยนั้น อาจอธิบายได้ว่า มิใช่กรณีที่กฎหมายบัญญัติซ้ำซ้อนกัน แต่เป็นการตรวจสอบต่างระบบกัน กฎหมายเฉพาะนั้นอาจจะมีได้มุ่งที่จะตรวจสอบในด้านความเป็นธรรมระหว่างคู่สัญญาเหมือนดังความมุ่งหมายของพระราชบัญญัตินี้ และกฎหมายเฉพาะอันเป็นการตรวจสอบในเชิงป้องกัน กล่าวคือ มีการตรวจสอบแนะนำ หรือให้ความเห็นชอบกับร่างสัญญาก่อนที่จะนำไปใช้ในการประกอบธุรกิจการค้า ส่วนพระราชบัญญัตินี้เป็นการตรวจสอบในเชิงแก้ไขเยียวยาเพื่อปรับลดความไม่เป็นธรรมในสัญญาที่ทำกันไว้แล้ว อย่างไรก็ดี ในกรณีที่มีข้อพิพาทตามสัญญาดังกล่าวมาให้ศาลตรวจสอบตามพระราชบัญญัตินี้ ศาลอาจต้องคำนึงถึงลักษณะ

พิเศษของสัญญาชนิดนั้นๆ ด้วย เพื่อให้การใช้ดุลพินิจของศาลไม่ขัดหรือแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมายเฉพาะ¹⁹

4.2 ปัญหาทางกฎหมายของการระบุทรัพย์สินเฉพาะลงในสินค้าที่ซื้อขายล่วงหน้า

ด้วยลักษณะเฉพาะของการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ที่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายจะไม่อาจทราบได้ทันทีในขณะเกิดสัญญาว่าคู่สัญญาของตนอีกฝ่ายคือใคร กล่าวคือ แม้คำสั่งขายหรือซื้อที่ส่งเข้าสู่ตลาดจะถูกจับคู่เกิดเป็นข้อตกลงหรือสถานะคงค้างแล้วก็ตาม แต่กว่าที่ผู้ขายและผู้ซื้อจะทราบว่าคู่สัญญาของตนอีกฝ่ายหนึ่งเป็นใครก็ต่อเมื่อผ่านวันซื้อขายสุดท้ายและสำนักหักบัญชีได้จับคู่ข้อตกลงหรือสถานะคงค้างอีกครั้งหนึ่ง และแม้จะมีช่วงห่างของเวลานับตั้งแต่คำสั่งซื้อและขายถูกจับคู่เกิดเป็นข้อตกลงหรือสถานะคงค้าง จนถึงเดือนส่งมอบซึ่งเป็นกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ตามสัญญาจะซื้อจะขายด้วยการมาตกลงทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดในอีก 3 เดือน หรือ 6 เดือน หรือ 12 เดือน ข้างหน้าแล้วกรณี นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวก็มีลักษณะทางกฎหมายเป็นเพียงสัญญาจะซื้อจะขายมีหนี้ระทำการด้วยการมาทำความตกลงซื้อขายเสร็จเด็ดขาดเป็นหนี้แห่งสัญญา มิใช่หนี้ส่งมอบทรัพย์สินด้วยการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขาย ดังนั้นในช่วงเวลาดังกล่าว จึงไม่มีความจำเป็นใดๆ ที่ในระหว่างนี้จะต้องมีการกำหนดเลือกตัวสินค้าเพื่อจะทำการส่งมอบ หรือทำให้สินค้าที่จะซื้อขายกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

อย่างไรก็ดี เมื่อถึงเวลาที่ข้อตกลงคงค้างถูกจับคู่อีกครั้งและผู้ซื้อได้ทำคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบมายังผู้ขาย จนเกิดเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดแล้ว แต่ทราบได้ทีสินค้าตามชนิดประเภทและคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในสัญญาซื้อขายยังไม่มีตัวตนเกิดขึ้น หรือแม้เกิดขึ้นแล้วแต่ผู้ขายยังไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือแม้ตัวทรัพย์สินจะเกิดขึ้นแล้วและผู้ขายเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แล้ว แต่สินค้านั้นยังไม่ได้กำหนดเลือก นับ ชั่ง ตวง เพื่อทำการส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ โดยเรียกสินค้าในลักษณะดังกล่าวว่า “ทรัพย์สินที่ยังไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง” กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายก็จะยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้ออยู่ตรงนั้น และถึงแม้ว่า ประเทศไทยจะยึดถือทฤษฎีสัญญาเดี่ยวเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งโดยผลของทฤษฎีดังกล่าวจะทำให้ การซื้อขายก่อให้เกิดทั้งผลทางหนี้และผลทางทรัพย์สิน ผลคือ เกิดสิทธิเรียกร้องในอันที่จะเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญา และกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในทันทีที่ตกลงทำสัญญา สำหรับการโอนกรรมสิทธิ์นี้จะไม่คำนึงเลยว่าจะมีการส่งมอบสินค้าหรือชำระราคาสินค้ากันแล้วหรือไม่ ดังปรากฏอยู่ในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

¹⁹ ไพโรจน์ อารักษา. (2543). *ครบเครื่องเรื่องคุ้มครองผู้บริโภค*. หน้า 19.

มาตรา 458²⁰ ก็ตาม แต่ผลทางทรัพย์สินดังกล่าวจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ ทรัพย์สินที่ซื้อขายมีสภาพเป็นทรัพย์สิน เฉพาะสิ่งอยู่ในเวลาที่ตกลงซื้อขายนั้น²¹ และคู่สัญญามิได้ตกลงให้มีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขเวลา มาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์ดังกล่าวไว้²² สำหรับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้า เกษตรล่วงหน้าฯ นั้น มีเหตุที่ประวิงมิให้กรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อในทันทีที่ตกลงทำสัญญาซื้อขาย หลายเหตุแตกต่างกันไปซึ่งขึ้นอยู่กับข้อกำหนดการซื้อขายของสินค้าแต่ละชนิดจะกำหนดไว้ ซึ่ง ผู้เขียนขอยกไปอธิบายในหัวข้อถัดไป

ในชั้นนี้จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ตราบไคที่ทรัพย์สินที่ซื้อขายยังไม่ได้กลายเป็นทรัพย์สิน เฉพาะสิ่ง กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายก็จะยังไม่โอนไปยังผู้ซื้ออยู่ตราบนั้น โดยไม่ต้องพิจารณา เรื่องเงื่อนไขเงื่อนไขเวลาแต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาลักษณะการซื้อขายล่วงหน้าแล้ว พบว่าโดยสภาพส่วนใหญ่วัตถุประสงค์แห่งสัญญาอาจเป็นทรัพย์สินในอนาคตที่ผู้ขายจะต้องทำขึ้นหรือปลูกขึ้น หรือเป็นทรัพย์สินที่กำหนดไว้เพียงชนิดประเภท ยังไม่ได้นับ ชั่ง ตวง เพื่อบ่งตัวทรัพย์สิน ดังนี้ จึงจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดว่า ต่อเมื่อมีการกระทำเช่นใดแล้วจึงจะถือว่าทรัพย์สินที่ซื้อขาย กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

นอกจากนี้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้นิยามคำว่า “ทรัพย์สิน เฉพาะสิ่ง” ไว้เป็นการเฉพาะ แต่ได้มีการกล่าวถึงใน 2 มาตรา คือ

มาตรา 195 วรรคสอง ที่ว่า

“ถ้าลูกหนี้ได้กระทำการอันตนพึงต้องทำเพื่อส่งมอบทรัพย์สินนั้นทุกประการแล้วก็ดี หรือถ้าลูกหนี้ได้เลือกกำหนดทรัพย์สินที่จะส่งมอบแล้วด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้ก็ดี ท่านว่าทรัพย์สิน นั้นจึงเป็นวัตถุประสงค์แห่งหนี้จำเดิมแต่เวลานั้นไป”

อนึ่ง คำว่า “ลูกหนี้” ในที่นี้หมายถึง ลูกหนี้ในหนี้ส่งมอบทรัพย์สิน (โอนกรรมสิทธิ์) ซึ่ง หมายถึงผู้ขายตามสัญญาซื้อขาย ส่วนคำว่า “เจ้าหนี้” หมายถึง ผู้ซื้อ นั่นเอง

²⁰ มาตรา 458 บัญญัติว่า “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่ได้ทำ สัญญาซื้อขายกัน.”

²¹ มาตรา 460 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในการซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดลงไว้แน่นอนนั้น ท่านว่า กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปจนกว่าจะได้หมาย หรือ นับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือก หรือทำโดยวิธีอื่นเพื่อให้บ่งตัว ทรัพย์สินนั้นออกเป็นแน่นอนแล้ว.”

²² มาตรา 459 บัญญัติว่า “ถ้าสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขเวลาบังคับไว้ ท่านว่ากรรมสิทธิ์ใน ทรัพย์สินยังไม่โอนไปจนกว่าการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไขหรือถึงกำหนดเงื่อนไขนั้น.”

มาตรา 460 วรรคแรก ที่ว่า

“ในการซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดลงไว้แน่นอนนั้น ท่านว่ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปจนกว่าจะได้หมายหรือนับ ชั่ง ตวง วัด หรือ คัดเลือก หรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเกี่ยวแก่ทรัพย์สิน เพื่อให้รู้กำหนดราคาทรัพย์สินนั้นแน่นอน ท่านว่า กรรมสิทธิ์ยังไม่โอน ไปยังผู้ซื้อจนกว่าการหรือสิ่งนั้นได้ทำแล้ว”

มีข้อสังเกตว่า ในการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่งถ้าผู้ขายยังจะต้องนับ ชั่ง ตวง วัด หรือทำการอย่างอื่น หรือส่วนหนึ่งส่วนใดอันเกี่ยวแก่ทรัพย์สินส่วนนั้น แน่แน่นอนว่า กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าผู้ขายจะได้กระทำเช่นนั้นแล้ว บทบัญญัติในมาตรา 460 วรรคแรกนี้ มิได้กำหนดตัวคู่สัญญาผู้มีหน้าที่ในการ นับ ชั่ง ตวงฯ เองไว้อย่างเช่นกรณีมาตรา 195 วรรคสอง แต่เมื่อพิจารณาทั้งมาตรา 195 วรรคสอง และมาตรา 460 ประกอบกันแล้ว หน้าที่ในการ นับ ชั่ง ตวง ย่อมตกเป็นของผู้ขายเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 195 วรรคสอง

จากบทบัญญัติทั้งสองข้างต้น ผู้เขียนขอสรุปวิธีการที่จะทำให้ทรัพย์สินที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งได้ดังนี้

- (1) มีการหมาย หรือ นับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือกตัวทรัพย์สินโดยผู้ขาย เพื่อ
 - (1.1) บังคับทรัพย์สินให้เป็นที่แน่นอน และ/หรือ
 - (1.2) กำหนดราคาทรัพย์สินให้แน่นอน
- (2) ผู้ขายได้กระทำการทั้งปวงเพื่อส่งมอบทรัพย์สิน
- (3) ผู้ขายได้เลือกกำหนดทรัพย์สินที่จะส่งมอบด้วยความยินยอมของผู้ซื้อ

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า ผู้มีหน้าที่กำหนดเลือกตัวทรัพย์สินดังกล่าวอาจมิใช่ผู้ขาย แต่เป็นผู้ซื้อ หรือนบุคคลภายนอกก็ได้ ขึ้นอยู่กับเจตนาของคู่สัญญาที่จะตกลงกันตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา เพราะบทบัญญัติแห่งการทำให้ทรัพย์สินกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งทั้งสองนี้ มิใช่กฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่อย่างใด คู่สัญญาจึงสามารถตกลงให้ต่างออกไปจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้²³

อนึ่ง แม้ในเดือนส่งมอบที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า กำหนดไว้จะมีกระบวนการต่างๆ มากมายที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า สร้างขึ้นเพื่อป้องกันการบิดพลิ้วของคู่สัญญา แต่ก็มิได้ระบุให้ชัดเจนว่า การกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งจะต้องทำด้วยวิธีการใด ในปัจจุบันจึงยังไม่อาจทราบได้ว่าจุดหรือขั้นตอนใดที่ทำให้ทรัพย์สินนั้นกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หรือทรัพย์สินเฉพาะสิ่งของ

²³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 “การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ.”

สินค้าที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ต้องมีสภาพ ลักษณะอย่างไร ทั้งนี้ การที่จะเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งหรือไม่นั้น ทำให้เกิดผลแตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไปที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งหลายประการ อาทิ การโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขาย เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีปัญหาค่าที่ต้องวิเคราะห์ในสองประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1. ใครจะเป็นผู้เลือกหรือกำหนดตัวสินค้าให้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และ 2. วิธีการที่จะทำให้สินค้ากลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

ประเด็นที่ 1. ใครจะเป็นผู้เลือกหรือกำหนดตัวสินค้าให้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

เนื่องจากคุณภาพและน้ำหนักของสินค้าที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ เป็นสาระสำคัญของสัญญา ดังนั้น หนึ่งในวิธีการทำให้สินค้ากลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งและเป็นวัตถุประสงค์แห่งหนึ่งในสัญญาซื้อขายนั้น นอกจากจะต้องมีการนับ ชั่ง ตวง วัด เพื่อให้ได้สินค้าที่มีน้ำหนักตามกำหนดแล้ว ยังจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพสินค้า เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายอีกด้วย ซึ่งบุคคลที่มีหน้าที่ดังกล่าวตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ผู้ตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักสินค้าตามข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์

สินค้า	ผู้ตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักสินค้า	คู่สัญญาผู้กำหนดเลือกผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้า
ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ (FOB)	ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ได้รับการรับรองจากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ	ผู้ซื้อ

จะเห็นได้ว่าผู้กำหนดเลือกตัวทรัพย์สินในชั้นของการคัดกรองคุณภาพและชั่งตวงวัดน้ำหนักของสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ตามข้อกำหนดการซื้อขายนั้น ไม่ใช่ผู้ขาย ดังเช่นที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ แต่เป็นบุคคลภายนอกซึ่งได้รับการรับรองจากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ซึ่งเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในตอนต้น ซึ่งกำหนดให้บุคคลภายนอกมาทำหน้าที่ดังกล่าว น่าจะเป็นการดีและเหมาะสม เพราะบุคคลภายนอกนี้จะต้องรับการคัดกรองคุณสมบัติจากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ซึ่งถือเป็นหน่วยงานกลางในการซื้อขายนี้ และผู้กำหนดเลือกก็คือผู้ซื้อ เพื่อที่จะได้มีการตรวจสอบให้ได้น้ำหนักและคุณภาพสินค้าตรงตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายซึ่งถือเป็นสาระสำคัญของการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ นั่นเอง

ประเด็นที่ 2. วิธีการที่จะทำให้สินค้ากลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

เนื่องจากสินค้าแต่ละชนิดที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีลักษณะของสินค้า ตลอดจนรูปแบบการส่งมอบรับมอบแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับข้อกำหนดการซื้อขายของสินค้าแต่ละชนิดจะกำหนดไว้ ดังนั้น วิธีการที่จะทำให้สินค้ากลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งจึงแตกต่างกันไป แต่เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีวิธีการส่งมอบรับมอบดังนี้

ลักษณะสินค้าที่จะส่งมอบ

ผู้ขายส่งมอบสินค้าให้แก่คลังสินค้าแบบเทกอง จากนั้นคลังสินค้าจะทำการบรรจุสินค้าลงในกระสอบปานใหม่สำหรับการส่งมอบแบบ FOB หรือเทกองสำหรับการส่งมอบในประเทศ

รูปแบบการส่งมอบรับมอบ

ผู้ซื้อที่มีสิทธิเลือกที่จะรับมอบสินค้า ดังนี้

1. ส่งมอบตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) หรือ
2. ส่งมอบในประเทศ ณ คลังสินค้าที่ตลาดรับรอง

จากวิธีการที่จะทำให้ทรัพย์สินไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในตอนต้น ประกอบกับเงื่อนไข วิธีการส่งมอบ การบรรจุสินค้าที่ข้อกำหนดการซื้อขายกำหนดไว้ จะเห็นได้ว่า การกำหนดเลือกตัวทรัพย์สินสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ จะต้องผ่านขั้นตอนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ก. รูปแบบสินค้าที่จะทำการส่งมอบ

ก.1 กรณีผู้ซื้อเลือกรับมอบแบบ FOB: จะต้องมีการบรรจุสินค้าลงบรรจุภัณฑ์ (กระสอบปานใหม่) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนแรก ผู้ขายนำสินค้ามาส่งมอบ ณ คลังสินค้าที่ขึ้นทะเบียนไว้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า และผู้ซื้อเป็นผู้กำหนดเลือก โดยวิธีการเทกอง จากนั้น ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ผู้ซื้อเลือก ทำการตรวจสอบคุณภาพ และน้ำหนักสินค้า หากสินค้ามีคุณภาพ และน้ำหนักเป็นไปตามที่กำหนดให้ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าออกไปรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าให้แก่ผู้ขาย (ตรวจสอบคุณภาพขาเข้า)

หากสินค้าไม่ผ่านการตรวจคุณภาพขาเข้า ผู้ขายจะต้องนำสินค้ามาส่งให้แก่ผู้ซื้อใหม่

ขั้นตอนที่สอง นำสินค้าจัดเก็บเข้าคลังสินค้า

ขั้นตอนที่สาม เมื่อถึงกำหนดเวลาส่งมอบสินค้า คลังสินค้าจะนำสินค้าออกจากคลังสินค้า และทำการบรรจุสินค้าลงในบรรจุภัณฑ์ตามที่ข้อกำหนดการซื้อขายกำหนด พร้อมทั้งตีตราระหว่างนี้ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้า (คนเดียวกับที่ตรวจสอบคุณภาพขาเข้า) จะทำการตรวจสอบ

คุณภาพ และน้ำหนักสินค้า (ตรวจสอบคุณภาพขาออก) หากสินค้ามีคุณภาพ และน้ำหนักเป็นไปตามที่กำหนด ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าจะออกไปรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าให้แก่ผู้ขาย

อย่างไรก็ดี หากสินค้าไม่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพขาออก คลังสินค้าจะต้องรับผิดชอบจัดหาสินค้ามาส่งให้แก่ผู้ซื้อใหม่

ก.2 กรณีผู้ซื้อเลือกรับมอบในประเทศ: ไม่ต้องมีการบรรจุสินค้าลงบรรจุภัณฑ์เป็นการส่งมอบโดยวิธีการเทกอง

ขั้นตอนแรก ผู้ขายนำสินค้ามาส่งมอบ ณ คลังสินค้าที่ขึ้นทะเบียนไว้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ และผู้ซื้อเป็นผู้กำหนดเลือก โดยวิธีการเทกอง จากนั้น ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ผู้ซื้อเลือก ทำการตรวจสอบคุณภาพ และน้ำหนักสินค้า หากสินค้ามีคุณภาพ และน้ำหนักเป็นไปตามที่กำหนดให้ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าออกไปรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าให้แก่ผู้ขาย (ตรวจสอบคุณภาพขาเข้า)

หากสินค้าไม่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพขาเข้า ผู้ขายจะต้องนำสินค้ามาส่งให้แก่ผู้ซื้อใหม่

ขั้นตอนที่สอง นำสินค้าจัดเก็บเข้าคลังสินค้า

ขั้นตอนที่สาม เมื่อถึงกำหนดเวลาส่งมอบสินค้า คลังสินค้าจะนำสินค้าออกจากคลังสินค้า และระหว่างส่งมอบสินค้าลงรถบรรทุกแบบยกเทที่ผู้ซื้อเตรียมมา ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้า (คนเดียวกับที่ตรวจสอบคุณภาพขาเข้า) จะทำการตรวจสอบคุณภาพ และน้ำหนักสินค้า (ตรวจสอบคุณภาพขาออก) หากสินค้ามีคุณภาพ และน้ำหนักเป็นไปตามที่กำหนด ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าจะออกไปรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าให้แก่ผู้ขาย

อย่างไรก็ดี หากสินค้าไม่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพขาออก คลังสินค้าจะต้องรับผิดชอบจัดหาสินค้ามาส่งให้แก่ผู้ซื้อใหม่

เนื่องจากข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ กำหนดให้มีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าและน้ำหนักสินค้า 2 ครั้งคือ ครั้งที่หนึ่ง เมื่อผู้ขายนำสินค้ามาส่งมอบ ณ คลังสินค้าก่อนจัดเก็บสินค้าเข้าคลังสินค้า (หรือที่เรียกว่า ตรวจสอบคุณภาพขาเข้า) และอีกครั้งเมื่อนำสินค้าออกจากคลังสินค้าเพื่อเตรียมส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ (หรือที่เรียกว่า ตรวจสอบคุณภาพขาออก) ดังนั้น ต่อเมื่อสินค้าผ่านการตรวจสอบคุณภาพขาออกและผู้ขายได้รับใบรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าขาออกแล้วเท่านั้น สินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบตามเงื่อนไข FOB จึงจะกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะเมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบคุณภาพสินค้าตามที่กำหนดไว้ในประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบคุณภาพสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) ประกาศ ณ วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ซึ่ง

ออกตามความในข้อ 25 แห่งข้อกำหนดการซื้อขายข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบตามเงื่อนไข FOB แล้วพบว่า ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ผู้ซื้อแต่งตั้งจะทำการตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักสินค้า หากสินค้ามีคุณภาพและน้ำหนักตรงตามที่กำหนด สินค้าก็ถูกจัดเก็บเข้าคลังสินค้าและผู้ตรวจสอบคุณภาพจะออกไปแสดงผลวิเคราะห์คุณภาพสินค้าและใบแสดงการตรวจสอบน้ำหนักสินค้าให้แก่ผู้ขาย²⁴ อย่างไรก็ตาม ใบแสดงผลดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะทำให้สินค้าของผู้ขายกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะข้อกำหนดการซื้อขายบังคับให้ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักสินค้าขาออกอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งต่อเมื่อสินค้าผ่านการตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักขาออกนี้ก่อน ถึงจะทำให้สินค้านี้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง นั่นเอง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าออกไปรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าขาออกให้แก่ผู้ขายนั้น หมายความว่า สินค้าได้ถูกนับ ชั่ง ตวง วัด เพื่อป้องกันทรัพย์สิน และกำหนดราคาทรัพย์สินให้แน่นอน พร้อมทั้งจะส่งมอบสินค้านี้ให้แก่ผู้ซื้อแล้ว ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า สินค้าที่ผู้ขายได้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งทันทีที่ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าออกไปรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าขาออกให้แก่ผู้ขาย

4.3 ปัญหาการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงในทรัพย์สินที่ซื้อขายล่วงหน้า

ข้อกำหนดการซื้อขาย (“Contract Specification”) สำหรับการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไปตามประเภทสินค้า ในขณะเดียวกัน ข้อกำหนดการซื้อขายบางฉบับก็มิได้กำหนดเวลาแห่งการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงในสินค้าที่ซื้อขายเอาไว้ หรือบางฉบับกำหนดไว้ก็อาจจะมีข้อแตกต่างกันไป แต่สำหรับ ข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ (FOB) ดังที่ปรากฏอยู่ในข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2554 ได้กำหนดเงื่อนไขแห่งการโอนความเสี่ยงในสินค้าที่ซื้อขายไว้ในข้อ 28 ดังนี้

²⁴ ข้อ 2.2.2.1 แห่งประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบคุณภาพสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) ลว. 19 พฤษภาคม 2554.

“ข้อ 28 ภาระและความเสี่ยงของสินค้า

28.1 ความเสี่ยงต่อการสูญหายหรือเสียหายของสินค้าให้ตกเป็นของผู้ซื้อทันทีเมื่อ

28.1.1 สินค้าข้ามพินกราบเรือ ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FOB

28.1.2 คลังสินค้าได้นำสินค้าที่ได้มาตรฐานตามข้อบังคับนี้ ส่งมอบในรถบรรทุกที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมาเพื่อรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนดในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบเรียบร้อยแล้ว ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนด

28.2 ในกรณีที่สินค้าเกิดสูญหายหรือเสียหายในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของคลังสินค้าก่อนการส่งมอบตามที่ผู้ซื้อระบุในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบ กรณีเงื่อนไข FOB หรือ ส่งมอบในรถบรรทุกแบบยกเทที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมารับสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อระบุในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบ แล้วเสร็จ ให้ผู้ขายเป็นผู้ที่มีสิทธิได้รับการชดใช้ในความสูญหายหรือเสียหายดังกล่าว”

แต่อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่า ข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ไม่ได้กล่าวถึงเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาแห่งการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายเอาไว้

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า หลักกฎหมายเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงของประเทศไทยใช้หลักความเสี่ยงโอนพร้อมกรรมสิทธิ์ (Res Perit Domino) ดังนี้ ความเสี่ยงจึงโอนตกติดไปกับกรรมสิทธิ์เสมอ และเมื่อระบบการโอนกรรมสิทธิ์ที่ไทยยึดถือคือ ระบบสัญญาเดี่ยว (Solo Concensu) ผลที่ได้คือ ทันทีที่คู่สัญญาตกลงทำการซื้อขายเสร็จสิ้น กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายย่อมโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญา เมื่อกรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อ ความเสี่ยงย่อมโอนไปยังผู้ซื้อด้วยตามหลักกฎหมายที่ไทยยึดถือข้างต้น ทั้งนี้ ไม่คำนึงว่าจะได้มีการส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายหรือชำระราคาสินค้าให้แก่กันแล้วหรือไม่

อย่างไรก็ดี ระบบสัญญาเดี่ยวที่ส่งผลให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายโอนไปพร้อมกับการทำสัญญาซื้อขายนั้นมีข้อยกเว้น ดังนี้

(1) โดยสภาพของสินค้าที่ตกลงซื้อขายหรือวัตถุแห่งสัญญาที่ยังไม่ได้เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ดังที่กล่าวมาแล้วในข้อก่อน

(2) โดยหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา ที่คู่สัญญาตกลงให้มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขมาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 459 ถ้าสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขบังคับไว้ ท่านว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไปจนกว่าการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไขหรือถึงกำหนดเงื่อนไขนั้น

ดังนั้น หากคู่สัญญาตกลงกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาในการโอนกรรมสิทธิ์ประวิงไม่ให้กรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อทันทีที่ตกลงทำสัญญาเช่นนี้แล้ว ไม่เพียงแต่กรรมสิทธิ์ที่ถูกต้องประวิงมิให้โอนไปยังผู้ซื้อ แต่รวมถึงความเสี่ยงภัยที่ถูกประวิงมิให้โอนไปยังผู้ซื้อด้วย โดยที่คู่สัญญาไม่จำเป็นต้องตกลงในเรื่องดังกล่าวเลย เพราะกรณีนี้เป็นไปโดยอัตโนมัติโดยผลของกฎหมายที่ระบบกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยยึดถือดังที่กล่าวมาข้างต้นนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ ภายใต้บังคับของหลักกฎหมายไทยที่ความเสี่ยงภัยตกติดไปกับกรรมสิทธิ์ ผู้เขียนจึงเห็นว่า สามารถใช้โอกาสนี้ในการกำหนดเวลาแห่งการโอนความเสี่ยงภัยให้สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะและสภาพการส่งมอบรับมอบสินค้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ด้วยการกำหนดเงื่อนไขเวลาแห่งการโอนกรรมสิทธิ์ นั่นเอง แต่การจะกำหนดเงื่อนไขเวลาแห่งการโอนกรรมสิทธิ์ไว้เช่นใดที่จะเป็นการเหมาะสมและเป็นธรรมกับคู่สัญญาทุกฝ่าย และภายใต้หลักกฎหมายที่ถูกต้องนั้น เป็นปัญหาที่จำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป ดังนี้

ก่อนที่พิจารณากำหนดเงื่อนไขเวลาในการโอนกรรมสิทธิ์ จำเป็นจะต้องได้ข้อยุติในเบื้องต้นก่อนว่า สินค้าที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงซื้อขายกันนั้นได้กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้ว ทั้งนี้ตามวิธีการที่กล่าวมาในหัวข้อก่อน นั่นคือ ผ่านการชั่งน้ำหนัก และตรวจสอบคุณภาพ จนกระทั่งมาถึงการออกใบรองคุณภาพและน้ำหนักของสินค้า (ครั้งสุดท้าย) และเมื่อสินค้ากลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้ว หากไม่มีเงื่อนไขเงื่อนไขเวลามาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์ก็จะทำให้กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขายโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันที แม้ผู้ซื้อจะยังไม่ได้รับมอบสินค้าดังกล่าว เพราะการส่งมอบกับการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยตามกฎหมายไทยเป็นคนละเรื่องกัน

อย่างไรก็ดี เพื่อให้การซื้อขายสินค้าเกษตรในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ เกิดประสิทธิผลและสอดคล้องกับปกติประเพณีการค้าการส่งมอบสินค้าแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า การนำหลักการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยเมื่อมีการ “ส่งมอบ (ทางกายภาพ)” ตามที่ประเทศเยอรมนียึดถือมากำหนดเป็นเงื่อนไขเวลาเพื่อประวิงการโอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยของสินค้าที่ซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ โดยกำหนดไว้ในข้อกำหนดการค้าซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ซึ่งอีกสถานะหนึ่งถือเป็นข้อสัญญาซื้อขายล่วงหน้ามาตรฐานสำหรับสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ เช่นนี้น่าจะเป็นการเหมาะสมและเป็นการดีมากกว่า เพราะเมื่อผู้ขายได้ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายและผู้ซื้อได้ครอบครองทรัพย์สินนั้นแล้ว ผู้ซื้อย่อมมีอำนาจควบคุมทรัพย์สิน และสามารถใช้เวลาความระมัดระวังในการรักษาทรัพย์สินนั้นได้ ดังนั้น ภาระและประโยชน์จึงควรจะไปยังผู้ซื้อไม่เช่นนั้นแล้วผู้ซื้อจะใช้เวลาความระมัดระวังน้อยมากในการรักษาทรัพย์สินที่ตนครอบครองอยู่ด้วยเหตุว่า ขณะนั้นทรัพย์สินดังกล่าวยังไม่ใช่กรรมสิทธิ์ของตน

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้เขียนจึงเสนอให้คงเงื่อนไขการโอนความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขาย ตามที่ข้อกำหนดการซื้อขายได้กำหนดไว้ในข้อ 28 ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้น พร้อมกันนี้ ขอเสนอให้เพิ่มเติมเรื่องเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์สินค้าที่ซื้อขาย จากเดิมที่ไม่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ขอเสนอให้เพิ่มเติมเรื่องเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์สินค้าที่ซื้อขาย

สินค้า	ข้อกำหนดการซื้อขาย	กรรมสิทธิ์โอนไปเมื่อ	ความเสี่ยงภัยโอนไปเมื่อ
ข้าวขาว 5 เฟอร์เซ็นต์ (FOB)	ปัจจุบัน	ไม่ได้กำหนดไว้	<ul style="list-style-type: none"> — สินค้าข้ามพ้นกราบเรือ (กรณีส่งมอบ FOB) — คลังสินค้าได้นำสินค้าส่งมอบในรถบรรทุกที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมาเพื่อรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้า (กรณีส่งมอบในประเทศ)
	แก้ไขปรับปรุง	<ul style="list-style-type: none"> — สินค้าข้ามพ้นกราบเรือ (กรณีส่งมอบ FOB) — คลังสินค้าได้นำสินค้าส่งมอบในรถบรรทุกที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมาเพื่อรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้า (กรณีส่งมอบในประเทศ) 	คงเดิม

4.4 ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะมาเป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

ด้วยลักษณะการส่งมอบรับมอบสินค้าข้าวขาว 5 เฟอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) ที่มีความแตกต่างไปจากสินค้าชนิดอื่น กล่าวคือนอกจากจะมีการตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักสินค้าโดยผู้ตรวจสอบที่ขึ้นทะเบียนไว้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ถึง 2 ครั้ง นั่นคือ การตรวจสอบคุณภาพสินค้าขาเข้า เมื่อผู้ขายนำสินค้ามาส่งมอบ ณ คลังสินค้ารับรอง ก่อนนำสินค้าที่มีคุณภาพและน้ำหนักตรงตามที่กำหนดเข้าจัดเก็บในคลังสินค้ารับรองครั้งหนึ่ง และอีกครั้งหนึ่งคือ การตรวจสอบคุณภาพสินค้าขาออก เมื่อนำสินค้าออกจากคลังก่อนดำเนินการส่งมอบ คือในระหว่างกระบวนการบรรจุสินค้าลงบรรจุภัณฑ์

กระสอบป่านใหม่ สำหรับการส่งมอบไปต่างประเทศ (FOB) และในระหว่างเทลิติก้าลงรถบรรทุก สำหรับการส่งมอบในประเทศแล้ว ความพิเศษอีกอย่างหนึ่งของข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ แบบ FOB คือ การกำหนดให้มีคลังสินค้ารับรอง²⁵ ขึ้นมาทำหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในการจัดเก็บสินค้า รักษาคุณภาพสินค้าในระหว่างจัดเก็บ และบรรจุภัณฑ์สินค้าให้เป็นไปตามเงื่อนไขการส่งมอบรับมอบสินค้าที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดการซื้อขาย

ทั้งนี้ หน้าที่ของคลังสินค้ารับรองปรากฏอยู่ในข้อ 5 ของประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขึ้นทะเบียนคลังสินค้าเป็นคลังสินค้ารับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2554 ดังนี้

“ข้อ 5 คลังสินค้ารับรองมีหน้าที่ในการดำเนินการส่งมอบและรับมอบสินค้าในตลาดตามข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า โดยในการดำเนินการดังกล่าวคลังสินค้ารับรองมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

5.1 ดำเนินการรับสินค้าจากผู้ขายในตลาดตามที่ได้แจ้งความจำนงนำสินค้าเข้าจัดเก็บในคลังสินค้า โดยจะแจ้งล่วงหน้าภายในกำหนดระยะเวลาดังต่อไปนี้

5.1.1 ภายในห้า (5) วันทำการก่อนวันที่เรือจะเข้าเทียบท่าตามที่ผู้ซื้อกำหนดลงในคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบสินค้า (Delivery Instruction) ในกรณีที่ผู้ซื้อกำหนดให้ส่งมอบสินค้าตามเงื่อนไข FOB

5.1.2 ภายในห้า (5) วันทำการก่อนวันแรกของช่วงเวลาที่กำหนดในการรับมอบสินค้าตามที่ผู้ซื้อกำหนดลงในคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบสินค้า (Delivery Instruction) ในกรณีที่ผู้ซื้อกำหนดให้ส่งมอบสินค้า ณ คลังสินค้า

5.2 ดำเนินการส่งสินค้าออกไปนอกราชอาณาจักรให้แก่ผู้ซื้อในตลาด หรือส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อในตลาดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าตามที่ผู้ซื้อกำหนดลงในคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบสินค้า (Delivery Instruction)

²⁵ ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วย ข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ข้อ 6 “คลังสินค้า” หมายความว่า คลังสินค้าที่ตลาดประกาศขึ้นทะเบียนรับรอง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ตลาดกำหนดให้เป็นคลังสินค้าที่สามารถดำเนินการในการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามข้อบังคับนี้ได้.”

5.3 รับผิดชอบคุณภาพและน้ำหนักของสินค้านับตั้งแต่คลังสินค้ารับรองออกไปรับสินค้าให้กับผู้ขายในตลาด จนถึงวันที่ได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อในตลาดแล้วเสร็จตามกระบวนการส่งมอบและรับมอบสินค้า ตามข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า

5.4 จัดให้มีการทำประกันภัยสำหรับสินค้าที่จัดเก็บ โดยการทำประกันภัยสินค้านั้น ต้องครอบคลุมความเสี่ยงต่อความเสียหายของสินค้าในทุกกรณี (All Risk) ตามเงื่อนไขของบริษัทประกันภัย และต้องระบุผู้รับประกันภัยตามสัญญาประกันภัยตามที่ตลาดกำหนด หรือในกรณีที่ไม่มีอาจทำประกันภัยสินค้านั้นได้ คลังสินค้ารับรองจะรับผิดชอบต่อความสูญหาย หรือเสียหายของสินค้านั้นในทุกกรณี ตามที่ปรากฏในหนังสือรับประกันความเสียหายของสินค้าที่คลังสินค้ารับรองได้ยื่นต่อตลาด ตามแบบที่ตลาดกำหนด

5.5 จัดเตรียมตัวอย่างข้าว (Type Sample) ให้กับตลาดตามที่ตลาดกำหนด”

ทั้งนี้ คลังสินค้าที่ขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้ารับรองกับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าบริการคลังสินค้า ปัจจุบันอยู่ที่ 1,180 บาท ต่อเมตริกตัน²⁶ โดยค่าใช้จ่ายดังกล่าวจะถูกบวกเข้ากับราคาสินค้าที่ซื้อขาย โดยผู้ขายจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายจำนวนดังกล่าว ทั้งนี้ เมื่อผู้ซื้อชำระราคาสินค้า จะมีการหักค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าบริการคลังสินค้าออกจากค่าสินค้าแล้วนำมาชำระให้แก่คลังสินค้า ส่วนที่เหลือจะเป็นค่าสินค้าที่ผู้ขายได้รับไป ดังนี้ จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้ที่สามารถกำหนดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับคลังสินค้าในขณะนี้ก็คือ คลังสินค้ารับรองนั่นเอง ดังนั้น หากคลังสินค้ารับรองกำหนดค่าใช้จ่ายไว้สูง ผลคือราคาซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ก็จะถูกบวกด้วยค่าใช้จ่ายที่สูง ทำให้ราคาที่ซื้อขายสูงตามขึ้นไปด้วย ซึ่งราคาที่ซื้อขายถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะดึงดูดให้นักลงทุนหรือผู้ประกอบการที่ต้องการสินค้าที่ซื้อขายจริงๆ เข้ามา “ซื้อขาย” ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะเป็นธรรมดาที่สินค้าชนิดเดียวกันคุณภาพเท่าเทียมกันแต่ราคาถูกกว่าย่อมจูงใจให้ซื้อสินค้าชนิดนั้นๆ จากแหล่งที่ถูกกว่า ขณะเดียวกันถ้าราคาสินค้านั้นสูงผู้สนใจเข้ามาซื้อก็จะน้อยตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดการซื้อขายจะกำหนดให้ผู้ขายเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าบริการคลังสินค้า แต่หากผู้ขายมีค่าใช้จ่ายสูงนั้นหมายความว่ากำไรของผู้ขายก็จะลดลงตามไปด้วย เหตุนี้จึงอาจจะไม่สร้างแรงจูงใจให้ผู้ขายมาขายล่วงหน้าผ่านตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ซึ่งก็ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ เป็นลำดับต่อมาอีกเช่นกัน

²⁶ ตารางอัตราค่าใช้จ่าย ส่วนเพิ่ม และส่วนลดค่าใช้จ่ายสำหรับการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) ส่วนที่ 1 ลงวันที่ 28 เมษายน 2554.

อนึ่ง เมื่อพิจารณาตามหลักกลไกตลาดแล้ว หากมีผู้ประกอบการทำนองเดียวกันหลายราย ย่อมก่อให้เกิดการแข่งขันทางราคา ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการ อันจะเป็นผลดีต่อผู้บริโภค และด้วยหลักการทำนองเดียวกันนี้ หากคลังสินค้ารับรองในตลาดมีมากมายเท่าไร ก็จะมีการแข่งขันด้านราคาค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับคลังสินค้ามากขึ้นเท่านั้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าบริการคลังสินค้าลดลง ราคาซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ก็จะลดลงตามไปด้วยนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี มิใช่จะเป็นการง่ายที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการคลังสินค้าทุกรายเข้าเป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ได้ ทั้งนี้เพราะ เมื่อเข้าสู่วันซื้อขายสุดท้าย ผู้ขายรายใดที่ยังคงถือครองซื้อตกลงถึงวันดังกล่าวมีหน้าที่ที่จะต้องทำการส่งมอบสินค้าข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ให้แก่ผู้ซื้อในปริมาณขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 250 เมตริกตัน²⁷ ดังนี้ หากผู้ขายไม่ได้เป็นเกษตรกร หรือผู้ส่งออก ผู้ขายรายนั้นก็อาจจะประสบปัญหาด้านการจัดหาสินค้าที่จะนำมาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ ยังผลให้เกิดการบิดพลิ้วสัญญาซึ่งเป็นสิ่งที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ไม่ประสงค์ให้เกิดขึ้นได้ ในที่สุด ด้วยเหตุนี้ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า จึงได้จัดให้มีคนกลางที่มีศักยภาพและความสามารถมากพอที่จะจัดหาสินค้าให้แก่ผู้ขายเพื่อส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ ได้ทันกำหนดเวลา ตลอดทั้งสินค้าดังกล่าวจะต้องเป็นสินค้าที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า กำหนด และมีปริมาณ (น้ำหนัก) ครบถ้วนตามที่ผู้ซื้อกำหนด ที่เรียกว่า “คลังสินค้ารับรอง” ซึ่งมีหน้าที่หลักๆ ดังนี้

1. จัดเก็บสินค้าในคลังสินค้า และรับผิดชอบคุณภาพและน้ำหนักของสินค้าให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด จนกว่าจะส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ

2. บรรจุภัณฑ์สินค้าและดำเนินการส่งสินค้าออกไปนอกราชอาณาจักรให้แก่ผู้ซื้อ หรือเทกองสินค้าลงรถบรรทุกเพื่อส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อสำหรับการรับมอบในราชอาณาจักร

ด้วยเหตุที่คลังสินค้ารับรองอาจจะเป็นทางเลือกหนึ่งให้แก่ผู้ขายที่ไม่สามารถจัดหาสินค้าเพื่อทำการส่งมอบตามเงื่อนไขที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า กำหนด ได้ใช้คลังสินค้ารับรองแห่งนี้เป็นช่องทางที่จะจัดหาสินค้าเพื่อทำการส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ หรือแม้คลังสินค้ารับรองจะไม่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าวเนื่องจากผู้ขายสามารถจัดหาสินค้ามาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อได้ก็ตาม แต่ตลอด

²⁷ ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วย ข้อกำหนดการซื้อขายนล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 ข้อ 6 “หน่วยการส่งมอบ” หมายความว่า หน่วยที่ใช้ในการส่งมอบและรับมอบสินค้า โดยหนึ่ง (1) หน่วยการส่งมอบมีจำนวนเท่ากับห้า (5) หน่วยการซื้อขาย หรือเท่ากับปริมาณสินค้าสองแสนห้าหมื่น (250,000) กิโลกรัม หรือสองร้อยห้าสิบ (250) เมตริกตัน.”

ระยะเวลาที่นำสินค้าเข้าจัดเก็บในคลังสินค้ารับรองเพื่อรอการส่งมอบรับมอบนั้น สภาพของคลังสินค้าเองจะต้องเอื้อต่อการรักษาคุณภาพสินค้าให้คงเดิมดังเช่นที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพขาเข้าด้วย เพราะหากสินค้าคุณภาพลดต่ำลงและไม่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพขาออก คลังสินค้ารับรองจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแทนผู้ขาย ขณะเดียวกันก็ต้องจัดหาสินค้ามาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อให้ทันตามกำหนดเวลาที่ผู้ซื้อให้ไว้ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ศักยภาพของคลังสินค้าทั้งด้านมาตรฐานของคลังในอันที่จะรักษา พัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้ตามเกณฑ์ที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า กำหนด และความสามารถในการจัดหาสินค้าจำนวนมากตามขนาดของหน่วยการส่งมอบที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า กำหนดไว้ที่ไม่ต่ำกว่า 250 เมตริกตัน เป็นข้อพิจารณาที่สำคัญและนำมาซึ่งการกำหนดคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ดังนั้น จึงไม่เป็นการง่ายที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการคลังสินค้าทุกรายเข้าเป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ด้วยเหตุผลเพียงเพื่อให้เกิดการแข่งขันด้านค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องค่าบริการคลังสินค้าเพียงประการเดียว

เนื่องจากคลังสินค้ารับรองที่ขึ้นทะเบียนไว้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงสถานที่จัดเก็บ รักษา ปรับปรุงคุณภาพสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ของผู้ขายเพื่อบำเหน็จทางการค้าระหว่างรอการส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อดังเช่นการประกอบกิจการคลังสินค้าทั่วไปเท่านั้น แต่คลังสินค้ารับรองยังมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการส่งออกสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ออกไปนอกราชอาณาจักรให้แก่ผู้ซื้อแทนผู้ขายด้วย ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าของผู้เขียนพบว่า สินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ถูกกำหนดให้เป็น “สินค้ามาตรฐาน” ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503 ดังนั้น ผู้ที่จะทำการค้าสินค้ามาตรฐานดังกล่าวได้ยังจะต้องจดทะเบียนเป็นผู้ทำการค้าขาออก ตามความในมาตรา 4 (2) ของพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503 ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำหรับนิติบุคคลผู้ทำการค้าสินค้ามาตรฐานข้าวขาวที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. มีทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้ว ไม่ต่ำกว่า 1,000,000 บาท
2. เป็นสมาชิกสมาคมการค้าที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการส่งเสริมการค้าสินค้ามาตรฐานชนิดที่ขอจดทะเบียน

อย่างไรก็ดี ความข้างต้นไม่ใช่บังคับกับรัฐวิสาหกิจ และสหกรณ์

นอกจากนี้ กิจการคลังสินค้าถือเป็นหนึ่งในกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2515 ซึ่งผู้ที่จะประกอบกิจการคลังสินค้าจะต้องได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการคลังสินค้าจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ทั้งนี้ กระทรวงพาณิชย์ได้อาศัยอำนาจตามความในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว ออกประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การกำหนดเงื่อนไขควบคุมกิจการ

คลังสินค้า พ.ศ. 2535 ฉบับลงวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2535 กำหนดหลักเกณฑ์การประกอบกิจการคลังสินค้าที่สำคัญไว้ ดังนี้

1. จดทะเบียนเป็นบริษัท มีทุนจดทะเบียนไม่ต่ำกว่า 5,000,000 บาท
2. คลังสินค้าต้องมีสภาพทางกายภาพตามที่กำหนดไว้

อย่างไรก็ดี ความข้างต้นไม่ใช่บังคับกับองค์การของรัฐบาล และสหกรณ์ที่ประกอบกิจการคลังสินค้า

สำหรับคุณสมบัติของคลังสินค้านับรองที่กำหนดไว้ในประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขึ้นทะเบียนคลังสินค้าเป็นคลังสินค้านับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2554 เป็นดังนี้

“ข้อ 2 คุณสมบัติของนิติบุคคลที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้านับรอง

2.1 เป็นนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อย (100) ล้านบาท และมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการค้าข้าวทั้งในและนอกราชอาณาจักร

2.2 เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย

2.3 เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการคลังสินค้าหรือไซโลที่จะใช้เป็นสถานที่จัดเก็บสินค้าตามข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า

2.4 เป็นผู้ที่มีประวัติในการส่งออกข้าวไปจำหน่ายนอกราชอาณาจักรซึ่งได้รับการรับรองจากสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทยว่ามีปริมาณการส่งออกข้าวดังกล่าวอยู่ในสิบห้า (15) อันดับแรกของประเทศไทยต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าห้า (5) ปีจนถึงวันที่ได้ยื่นคำร้องขอขึ้นทะเบียนตามประกาศนี้ ทั้งนี้ เว้นแต่จะได้รับการยกเว้นจากตลาดเป็นรายกรณีไป

2.5 ไม่อยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีจากทางราชการอันเกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการคลังสินค้าหรือการส่งออกสินค้าของผู้ขออนุญาตทั้งในและนอกราชอาณาจักรหรือถูกฟ้องร้องเป็นคดีล้มละลายในระหว่างระยะเวลาที่ได้ร้องขอขึ้นทะเบียนตามประกาศนี้”

ทั้งนี้ เมื่อแยกพิจารณาคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะมาขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้านับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ รายข้อเป็นดังนี้

คุณสมบัติข้อ 2.1 คือ การกำหนดทุนจดทะเบียนของนิติบุคคลไม่ต่ำกว่า 100 ล้านบาท และนิติบุคคลดังกล่าวจะต้องมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการค้าข้าวทั้งในและนอกราชอาณาจักร

ผู้เขียนเห็นว่า ทุนจดทะเบียนที่กำหนดไว้ดังกล่าวอาจจะมากเกินไป หากเทียบกับสัดส่วนมูลค่าสินค้าขั้นต่ำ 250 เมตริกตัน ที่คลังสินค้าจะต้องดูแลรักษา ส่วนการกำหนดวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลไว้เช่นนั้นน่าจะเป็นการเหมาะสมแล้ว เพราะโดยหลักกฎหมายหุ้นส่วนบริษัท นิติบุคคลเป็นเพียงบุคคลสมมติทางกฎหมายกระทำการใดๆ ผ่านผู้แทนนิติบุคคลและภายใต้ขอบ

วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เท่านั้น ดังนี้ หากนิติบุคคลใดไม่มีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการค้าข้าวทั้งในและนอกราชอาณาจักรก็ย่อมไม่อาจประกอบกิจการคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ซึ่งมีหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากคลังสินค้าทั่วไปในอันที่จะต้องทำการส่งออกสินค้าได้แทนผู้ขายได้

คุณสมบัติข้อ 2.2 คือ เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย

ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดคุณสมบัติไว้เช่นนี้ย่อมเป็นการช่วยตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ในการถ่วงดุลผู้ประกอบกิจการคลังสินค้าที่ประสงค์จะเข้ามาเป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ได้ระดับหนึ่ง เพราะการที่ผู้ประกอบการรายใดจะเข้าเป็นสมาชิกสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทยได้ก็จะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์และข้อบังคับที่สมาคมกำหนดด้วยเช่นกัน

คุณสมบัติข้อ 2.3 คือ เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการคลังสินค้าหรือไซโลที่จะใช้เป็นสถานที่จัดเก็บสินค้า

ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดคุณสมบัติไว้เช่นนี้เหมาะสมแล้ว เพราะหากผู้ที่ประสงค์จะประกอบกิจการคลังสินค้าแต่ไม่มีคลังสินค้าไม่ว่าจะเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองหรือเช่าผู้อื่นมาดำเนินการ โดยสภาพก็อาจจะประกอบกิจการคลังสินค้าได้อย่างไม่มีข้อสงสัย

คุณสมบัติข้อ 2.4 คือ เป็นผู้ที่มีประวัติในการส่งออกข้าวไปจำหน่ายนอกราชอาณาจักรซึ่งได้รับการรับรองจากสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทยว่ามีปริมาณการส่งออกข้าวดังกล่าวอยู่ใน 15 อันดับแรกของประเทศไทย ต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี

ผู้เขียนเห็นว่า คุณสมบัติที่กำหนดไว้ในข้อ 2.4 เป็นคุณสมบัติที่จะเป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการคลังสินค้าขนาดกลางจนถึงขนาดเล็กที่จะเข้ามาเป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ทั้งนี้ เมื่อผู้เขียนได้สอบถามไปยังผู้ร่างคุณสมบัติดังกล่าวก็ได้รับคำอธิบายว่า การกำหนดคุณสมบัติเช่นนี้ก็เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ซื้อที่เป็นผู้ส่งออกหรือลูกค้าต่างประเทศเป็นสำคัญ เพราะจำนวนหน่วยการส่งมอบที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดไว้อย่างต่ำที่ 250 เมตริกตันนั้น ถือเป็นปริมาณการส่งออกขนาดใหญ่ นอกจากนี้ ยังเป็นที่ทราบกันดีว่าการส่งออกสินค้าเกษตรออกไปนอกราชอาณาจักรนั้น นอกจากสินค้าที่ส่งออกจะต้องมีคุณสมบัติตามที่คู่สัญญาตกลงกันแล้ว สินค้ายังจะต้องได้มาตรฐานสินค้าตามเงื่อนไขที่กระทรวงพาณิชย์กำหนดอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ หากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ใช้คุณสมบัติของคลังสินค้ารับรองว่า จะต้องเป็นผู้มีประวัติในการส่งออกข้าวไปจำหน่ายนอกราชอาณาจักรซึ่งได้รับการรับรองจากสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทยว่ามีปริมาณการส่งออกข้าวอยู่ใน 15 อันดับแรกของประเทศไทย ก็จะเป็นการประกันได้ว่าสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ที่คลังสินค้ารับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ เป็นผู้ดำเนินการส่งออกให้แก่ผู้ขายนั้นจะเป็นสินค้าที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนด

และมีจำนวนครบถ้วน ทั้งนี้ เพราะคลังสินค้ารับรองมีหน้าที่ที่จะต้องจัดหาสินค้าให้แก่ผู้ขายเพื่อส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อให้ทันเวลาโดยไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 5.2 ประกอบข้อ 7. แห่งประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขึ้นทะเบียนคลังสินค้าเป็นคลังสินค้ารับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2554²⁸

แต่อย่างไรก็ดี คุณสมบัติของคลังสินค้ารับรองที่ระบุไว้ในข้อ 2.4 ยังมีต่อไปอีกว่า คลังสินค้าที่จะขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้ารับรองนั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้ส่งออกอยู่ใน 15 อันดับแรกแล้วยังจะต้องมีอันดับส่งออกใน 15 อันดับแรก ต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปีอีกด้วย ทั้งนี้ เว้นแต่จะได้รับการยกเว้นจากตลาดเป็นรายกรณีไป

ดังนั้น แม้คุณสมบัติข้อนี้จะดูเคร่งครัดโดยไม่มีเหตุจำเป็นมากนัก แต่ก็มีข้อยกเว้นดังที่ปรากฏในตอนท้าย ซึ่งสมเหตุสมผลแล้ว

คุณสมบัติข้อ 2.5 คือ ไม่อยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีจากทางราชการอันเกี่ยวข้องกับ การประกอบกิจการคลังสินค้าหรือการส่งออกสินค้าของผู้ขออนุญาตทั้งในและนอกราชอาณาจักร หรือถูกฟ้องร้องเป็นคดีล้มละลายในระหว่างระยะเวลาที่ได้ร้องขอขึ้นทะเบียน

ผู้เขียนเห็นว่า คุณสมบัติที่กำหนดไว้ในข้อ 2.5 เป็นคุณสมบัติที่เหมาะสม เพราะจะช่วยสร้างความมั่นใจในการใช้บริการคลังสินค้ารับรองให้กับผู้ซื้อและผู้ขาย ทั้งยังเป็นคุณสมบัติที่ผู้ประกอบการคลังสินค้าที่ประสงค์จะขอขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้ารับรองกับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะต้องมียกเว้นหรือยกเว้นเป็นอย่างอื่นไม่ได้

อย่างไรก็ดี แม้ผู้เขียนจะเห็นว่าคุณสมบัติของการเป็นคลังสินค้ารับรองที่กำหนดไว้ข้าง ข้างจะเป็นคุณสมบัติที่เหมาะสมแล้วก็ตาม แต่ก็เกิดปัญหาในทางปฏิบัติขึ้นเมื่อองค์การคลังสินค้า ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่ตั้งจัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การคลังสินค้า พ.ศ. 2498 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ทำกิจการทั้งปวงเกี่ยวกับสินค้าเกษตร และสินค้าอุปโภคบริโภค รวมทั้งธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร และสินค้าอุปโภคบริโภค จะขอเข้ามาขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้ารับรอง

²⁸ ข้อ 5. คลังสินค้ารับรองมีหน้าที่ในการดำเนินการส่งมอบและรับมอบสินค้าในตลาดตามข้อกำหนด การซื้อขายล่วงหน้า โดยในการดำเนินการดังกล่าวคลังสินค้ารับรองมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ ...

5.2 ดำเนินการส่งสินค้าออกไปนอกราชอาณาจักรให้แก่ผู้ซื้อในตลาด หรือส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ ในตลาดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้าตามที่ผู้ซื้อกำหนดลงในคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบสินค้า (Delivery Instruction)

ข้อ 7. คลังสินค้ารับรองจะปฏิเสธการปฏิบัติหน้าที่ตามประกาศนี้มิได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอม จากตลาดเป็นลายลักษณ์อักษร.

ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แต่ก็ติดขัดเรื่องคุณสมบัติที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดไว้ เนื่องจาก องค์กรคลังสินค้าไม่ได้เป็นนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนไม่ต่ำกว่า 100 ล้านบาท ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในข้อ 2.1 ตลอดจนไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในข้อ 2.2 ทำให้องค์กรคลังสินค้ามีคุณสมบัติไม่ครบถ้วนที่จะเข้ามาเป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ประกอบกับคุณสมบัติข้อ 2.1 และ 2.2 ดังกล่าวไม่ได้เปิดช่องให้ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ใช้ดุลยพินิจยกเว้นดังเช่นข้อ 2.4 ส่งผลให้ในขณะนี้ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ไม่อาจขึ้นทะเบียนองค์กรคลังสินค้าให้เป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ได้ ใดๆ ที่เมื่อพิจารณาศักยภาพขององค์กรคลังสินค้าแล้ว องค์กรคลังสินค้ามีศักยภาพและความพร้อมที่จะเป็นคลังสินค้ารับรองให้แก่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ได้ไม่ว่าจะเป็นด้านสถานที่จัดเก็บสินค้า เครื่องมือในการปรับปรุงคุณภาพสินค้า แรงงาน ตลอดจนสินค้าที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอที่จะสามารถรองรับความต้องการของผู้ขาย

อีกเหตุผลที่สามารถสนับสนุนศักยภาพและความพร้อมขององค์กรคลังสินค้าได้เป็นอย่างดีก็คือ การที่องค์กรคลังสินค้าเป็นสถานที่จัดเก็บข้าวเปลือกในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55 ของรัฐบาล อันจะทำให้ข้าวเปลือกจำนวนมากที่รัฐบาลรับจำนำเข้าสู่คลังสินค้าขององค์กรคลังสินค้า

ดังนั้น เพื่อให้กฎเกณฑ์ของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ สามารถรองรับองค์กรคลังสินค้าหรือแม้กระทั่งผู้ประกอบการคลังสินค้านรายอื่นที่มีศักยภาพที่จะเข้ามาเป็นคลังสินค้ารับรองในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกสองฉบับได้แก่ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2515 และพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นควรแก้ไขคุณสมบัติของคลังสินค้ารับรองที่กำหนดไว้ใน ข้อ 2 ของประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขึ้นทะเบียนคลังสินค้าเป็นคลังสินค้ารับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 31 มีนาคม 2554 เสียใหม่เป็นดังนี้

“ข้อ 2 คุณสมบัติของนิติบุคคลที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้ารับรอง

2.1 เป็นนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่า 5,000,000 บาท และต้องมีทุนจดทะเบียนส่วนที่ชำระแล้วไม่น้อยกว่า 1,000,000 บาท และมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการค้าข้าวทั้งในและนอกราชอาณาจักร

2.2 ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ค้าสินค้ามาตรฐาน (ประเภทสินค้าข้าว) ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503

2.3 ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการคลังสินค้า ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58

2.4 เป็นผู้มีประวัติในการส่งออกข้าวไปจำหน่ายนอกราชอาณาจักรซึ่งได้รับการรับรองจากสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทยว่ามีปริมาณการส่งออกข้าวดังกล่าวอยู่ในสิบห้า (15) อันดับแรกของประเทศไทย ต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าห้า (5) ปี จนถึงวันที่ได้ยื่นคำร้องขอขึ้นทะเบียนตามประกาศนี้ ทั้งนี้ เว้นแต่จะได้รับยกเว้นจากตลาดเป็นรายกรณีไป

2.5 ไม่อยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีจากทางราชการอันเกี่ยวข้องกับกิจการประกอบกิจการคลังสินค้าหรือการส่งออกสินค้าของผู้ขออนุญาตทั้งในและนอกราชอาณาจักรหรือถูกฟ้องร้องเป็นคดีล้มละลายในระหว่างระยะเวลาที่ได้ร้องขอขึ้นทะเบียนตามประกาศนี้

ข้อ 2.1 ถึง 2.4 ไม่ให้ใช้บังคับกับองค์กรคลังสินค้าและสหกรณ์ที่ประกอบกิจการคลังสินค้า”

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศเกษตรกรรม แต่ปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำก็ยังคงเป็นปัญหาระดับประเทศที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มักจะใช้ราคาสินค้าในอดีตเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจวางแผนการเพาะปลูกในอนาคตทำให้มีโอกาสผิดพลาดสูง เนื่องจากราคาสินค้าในอนาคตจะขึ้นอยู่กับปริมาณของอุปสงค์และอุปทานในอนาคต หากใช้ขึ้นอยู่กับราคาสินค้าในอดีตไม่ ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาที่ดีและเหมาะสมที่สุดวิธีหนึ่ง คือ จะทำอย่างไรให้เกษตรกรสามารถคาดการณ์ราคาสินค้าล่วงหน้าได้ เพราะเมื่อเกษตรกรสามารถคาดการณ์ราคาผลผลิตล่วงหน้าได้ ก็จะสามารถวางแผนการเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยลดปัญหาการขาดทุนจากปัญหาผลผลิตราคาตกต่ำได้ด้วยเหตุนี้ กระทรวงพาณิชย์โดยกรมการค้าภายในจึงเกิดแนวคิดที่จะจัดตั้ง “ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า” เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าภายใต้กฎระเบียบการซื้อขายที่แน่นอน เหมาะสม และเป็นธรรม อันจะช่วยให้เกษตรกร ผู้ผลิต ผู้ส่งออกสามารถเข้ามาใช้กลไกตลาดล่วงหน้าเพื่อค้นพบราคาสินค้าในอนาคต และใช้ราคาดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการเพาะปลูก การผลิต การสั่งซื้อสินค้า กล่าวคือ ช่วยให้เกษตรกรสามารถบริหารความเสี่ยงที่จะเกิดจากต้นทุนการเพาะปลูก และช่วยให้ผู้ผลิต ผู้ส่งออกสามารถบริหารความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรได้

จนกระทั่งใน พ.ศ. 2542 ความพยายามของกระทรวงพาณิชย์ก็ประสบผลสำเร็จ ประเทศไทยได้จัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งแรกและแห่งเดียวในชื่อ “ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย” ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “The Agricultural Futures Exchange of Thailand” ใช้ตัวย่อ AFET หรือ “เอเฟท” ซึ่งเป็นการจัดตั้งขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ ในการซื้อขายจะใช้วิธีประมูลโดยเปิดเผยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องส่งคำสั่งซื้อคำสั่งขายที่มีรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญของคำสั่ง อาทิ คุณภาพสินค้า กำหนดเวลาในการส่งมอบรับมอบสินค้า (เดือนส่งมอบ) ตามที่สัญญามาตรฐานของการซื้อขายล่วงหน้ากำหนดไว้ ผ่านนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าซึ่งเป็นสมาชิกตลาดสินค้าเกษตร

ล่วงหน้าฯ มายังตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จากนั้นระบบการซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะทำการจับคู่คำสั่งซื้อคำสั่งขายที่ต้องตรงกัน (จับคู่ครั้งที่ 1) เกิดเป็นข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า และตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ โดยสำนักหักบัญชีจะเข้าไปเป็นคู่สัญญาฝั่งผู้ซื้อให้กับผู้ขาย และเป็นคู่สัญญาฝั่งผู้ขายให้กับผู้ซื้อ¹ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการปลดปล่อยความผูกพันตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าของผู้ซื้อและผู้ขาย อันเป็นลักษณะพิเศษประการหนึ่งของสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

สำหรับสัญญามาตรฐานที่ผู้เขียนกล่าวถึงจะถูกกำหนดอยู่ใน “ข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า” (Contract Specification) ที่คณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ เป็นผู้ประกาศกำหนดโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 78 (2) (6) (7) และ (13) ประกอบกับมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 สำหรับข้อกำหนดการซื้อขายที่ผู้เขียนใช้เป็นหลักในการวิจัยตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2554 (“ข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ฯ”)

อนึ่ง ด้วยลักษณะของการซื้อขายล่วงหน้าที่มีกำหนดเวลาในการส่งมอบสินค้าในอนาคตเสมอ ผู้ขายจึงไม่จำเป็นต้องมีหรือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์สินค้าที่เสนอขายในขณะส่งคำสั่งขาย ดังนั้น สินค้าที่นำมาซื้อขายจึงอาจเป็นทรัพย์สินที่จะต้องผลิต หรือเพาะปลูก หรือทำให้มีขึ้นในภายหลังก็ได้ นอกจากนี้ ข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ฯ ได้กำหนดหน้าที่ของผู้ซื้อที่จะต้องทำและส่งคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบให้แก่ผู้ขายภายในระยะเวลาที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนด มิเช่นนั้นแล้วผู้ซื้อจะตกเป็นผู้ไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง และจะต้องชำระค่าเสียหายให้แก่ผู้ขายตามวิธีการที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนด จากนั้นให้ถือว่าภาระหน้าที่อันเกิดจากข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าเป็นอันสิ้นสุด² หมายความว่า ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าเป็นอันเลิกกันนั่นเอง

จากข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าผู้ซื้อและผู้ขายจะถือครองข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าจนเข้าสู่เดือนส่งมอบสินค้า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า มิได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อ

¹ มาตรา 90 ของพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542.

² ข้อ 31, 30 ประกอบข้อ 21 ของข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FREE ON BOARD (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554.

ขาย ขณะเดียวกันก็มีได้ก่อให้เกิดให้ผู้ขายมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระราคาค่าสินค้าเช่นกัน แต่สิทธิหน้าที่ที่เกิดขึ้นคือ ผู้ซื้อที่มีหน้าที่ที่จะต้องทำและส่งคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบให้แก่ผู้ขาย และผู้ขายมีหน้าที่ที่จะต้องส่งสินค้าไปให้แก่ผู้ซื้อตามรายละเอียดการส่งมอบที่ตนได้รับ ซึ่งการส่งคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบถือเป็นหนึ่งกระทำการของผู้ซื้อที่จะต้องแสดงเจตนาขอเข้าทำสัญญาอีกฉบับหนึ่ง และการส่งสินค้าไปให้แก่ผู้ซื้อของผู้ขายถือเป็นหนึ่งกระทำการของผู้ขายที่จะต้องแสดงเจตนาสนองรับคำเสนอขอเข้าทำสัญญาของผู้ซื้อ

ดังนั้น เมื่อพิจารณาสิทธิและหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขายที่เกิดจากข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า ตามที่ข้อกำหนดซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซนต์ฯ กำหนดไว้ เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่ผู้เขียนทำการศึกษาค้นคว้าว่า ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้ามีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญาจะซื้อจะขายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ เนื่องจากขณะที่ผู้ซื้อผู้ขายตกลงซื้อขายล่วงหน้ากันนั้น กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายยังไม่โอนเปลี่ยนมือจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ และถือเป็นสัญญาก่อนสัญญา (Precontract) หรือสัญญาเบื้องต้นก่อนที่จะทำสัญญาอีกฉบับหนึ่ง อันเป็นตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาซึ่งศาลประเทศเยอรมนีได้พัฒนาขึ้นมาและให้การยอมรับ

สำหรับประเทศไทยนั้น แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้นิยามความหมายของสัญญาจะซื้อจะขายไว้ แต่เป็นที่ยอมรับว่าสัญญาจะซื้อจะขายเป็นสัญญาไม่มีชื่อชนิดหนึ่งที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยให้การยอมรับหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 151 และแม้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะกล่าวถึงสัญญาจะซื้อจะขายไว้ในมาตรา 456 วรรคสอง ซึ่งเป็นเรื่องหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีและกล่าวถึงเฉพาะกรณีสัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ แต่จากการศึกษา ผู้เขียนมีความเห็นว่า คู่สัญญาสามารถตกลงทำสัญญาจะซื้อจะขายสังหาริมทรัพย์ทั่วๆ ไปได้ ไม่จำกัดเฉพาะอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษตามที่ระบุไว้ในมาตรา 456 วรรคหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะผลบังคับทางกฎหมายของสัญญาจะซื้อจะขาย คือการผูกพันให้คู่สัญญามาทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันอีกฉบับหนึ่งในอนาคต ดังนั้น วัตถุประสงค์แห่งสัญญาจึงสามารถเป็นทรัพย์สินใดๆ ก็ได้ที่สามารถซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันได้ อีกทั้งไม่มีบทบัญญัติมาตราใดแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับว่าการทำสัญญาจะต้องเป็นสัญญามีชื่อตามที่ระบุในบรรพ 3 เอกเทศสัญญาเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า ณ วันที่ระบบการซื้อขายของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ทำการจับคู่คำสั่งซื้อและคำสั่งขายที่ต้องตรงกันเกิดเป็นข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า นั้น ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าวมีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญาจะซื้อจะขายเป็นบุคคลสิทธิผูกพันให้คู่สัญญามีหน้าที่ที่จะต้องมาทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดสินค้าที่กำหนดไว้ในสัญญาจะซื้อจะขาย

เมื่อกำหนดเวลาในอนาคตมาถึง นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมิได้ก่อให้เกิดให้ผู้ซื้อสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายให้แก่ตน ขณะเดียวกันก็มีได้ก่อให้เกิดให้ผู้ขายมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ผู้ซื้อชำระราคาสินค้าให้แก่ตนเช่นเดียวกัน นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขเงื่อนไขเวลามาประวิงการโอนกรรมสิทธิ์ เพราะความตกลงซื้อตกลงขายเสร็จเด็ดขาดยังไม่เกิดขึ้นนั่นเอง

อย่างไรก็ดี สำหรับแนวความคิดของนักกฎหมายบางท่านที่เห็นว่า สัญญาซื้อขายที่กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อนั้นล้วนมีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญาจะซื้อจะขายเสียทั้งหมด ดังเช่นกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้น ผู้เขียนเห็นว่า มีน่าจะถูกต้องเพราะจะทำให้สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาที่กำหนดไว้กลายเป็นสัญญาจะซื้อจะขายไปทั้งหมด ซึ่งความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ แม้ผลของสัญญาจะซื้อขายกับสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขเงื่อนไขเวลาในการโอนกรรมสิทธิ์จะให้ผลทางทรัพย์สินเหมือนกัน คือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ตกลงจะซื้อจะขาย หรือตกลงซื้อจะขายเสร็จเด็ดขาดแต่มีเงื่อนไขเงื่อนไขเวลา (แล้วแต่กรณี) จะยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ แต่ก็ด้วยเหตุผลที่ต่างกัน กล่าวคือ กรณีสัญญาจะซื้อจะขายกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนเพราะผลบังคับของสัญญานี้เพียงแต่ก่อให้เกิดหน้าที่ที่คู่สัญญาจะต้องมาตกลงทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดเพื่อให้เกิดผลทางทรัพย์สินคือการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์ ส่วนกรณีสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขเงื่อนไขเวลานั้น กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อเพราะเงื่อนไขยังไม่สำเร็จหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ยังไม่มาถึง แต่เมื่อใดก็ตามที่เงื่อนไขสำเร็จหรือเงื่อนไขเวลาถึง กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายย่อมโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันทีโดยที่ผู้ซื้อและผู้ขายไม่ต้องมาตกลงทำสัญญาใดๆ ต่อกันอีก และหากจะกล่าวว่าสัญญาจะซื้อจะขายเกิดขึ้นได้เฉพาะกรณีที่วัตถุประสงค์แห่งสัญญาเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์พิเศษซึ่งการซื้อจะขายเสร็จเด็ดขาดจะต้องทำตามแบบด้วยการทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 วรรคหนึ่ง เช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการตีความและบังคับใช้กฎหมายโดยเคร่งครัดเกินไปและไม่ได้คำนึงถึงหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ด้วยเหตุนี้ คู่สัญญาจึงสามารถใช้หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาตกลงให้มีสัญญานำหน้าสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด หรือสัญญาจะซื้อจะขายได้กับทรัพย์สินชนิดหากสามารถตกลงซื้อจะขายเสร็จเด็ดขาดกันได้

อนึ่ง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ทันทีก่อตั้งซื้อคำสั่งขายถูกจับคู่ (ครั้งที่ 1) เกิดเป็นข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า ข้อตกลงดังกล่าวจะมีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญาจะซื้อจะขาย ก่อให้เกิดคู่สัญญาเกิดความผูกพันที่จะต้องมาตกลงทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกันอีกครั้งหนึ่ง ความผูกพันในลักษณะดังกล่าวถือเป็นหน้าที่กระทำการด้วยการแสดงเจตนา และมีลักษณะเป็นการต่างตอบแทน

ซึ่งข้อกำหนดการซื้อขายสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ฯ กำหนดให้ผู้ซื้อเป็นฝ่ายที่มีหน้าที่เสนอชำระหนี้ก่อน ด้วยการส่งคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบตามแบบที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนด เพื่อแสดงเจตนาเสนอขอทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดไปยังผู้ขายภายในวันทำการที่สามของเดือนส่งมอบ สำหรับผู้ขายจะสนองรับคำเสนอขอเข้าทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดของผู้ซื้อด้วยการส่งมอบสินค้าเข้าคลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนด อันถือเป็นการกระทำอันใดอันหนึ่งอันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับคำเสนอขอทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดของผู้ซื้อ เพราะปกติประเพณีของการแสดงเจตนาสนองรับคำเสนอซื้อนั้น ไม่จำเป็นจะต้องใช้วิธีส่งคำบอกกล่าวคำสนองไปยังผู้ซื้อเพียงวิธีเดียวเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้พฤติการณ์การส่งมอบสินค้าตามคำเสนอซื้อเป็นคำสนองได้อีกวิธีการหนึ่งด้วย

ดังนั้น เมื่อผู้ซื้อทำคำเสนอขอทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดด้วยส่งคำบอกกล่าวรายละเอียดของการส่งมอบอันเป็นการชำระหนี้ตามข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (สัญญาจะซื้อจะขาย) และผู้ขายส่งสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ มายังคลังสินค้าที่ขึ้นทะเบียนไว้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ซึ่งผู้ซื้อเป็นฝ่ายกำหนดเลือกแล้ว จึงเป็นกรณีที่คำเสนอขอทำสัญญาและคำสนองรับการทำสัญญาถูกต้องตรงกันเกิดเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์

ลำดับถัดไปจึงมาพิจารณาการกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ตลอดจนการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขาย ซึ่งจากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นกฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี รวมทั้งกฎหมายไทย พบว่ากรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าจะโอนเปลี่ยนมือจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อได้ก็ต่อเมื่อ สินค้าที่ซื้อขายกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วเท่านั้น ดังนั้น ในเบื้องต้นจะต้องมีตัวสินค้าที่ซื้อขาย หรือสินค้าที่ซื้อขายได้ผลิตหรือเพาะปลูกขึ้นแล้ว ประการต่อมาคือ จะต้องสามารถกำหนดรู้ตัวทรัพย์สินได้เป็นการเฉพาะเจาะจงว่าสินค้าชนิดใด จำนวนใดเป็นสินค้าที่ตกลงซื้อขาย

สำหรับวิธีการที่จะทำให้สินค้ากลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งไม่ว่าจะด้วยการนับ ซึ่ง ดวงรวมถึงการทำด้วยประการใดๆ นั้น จะผันแปรไปตามสภาพและลักษณะของสินค้าเป็นสำคัญ และโดยปกติแล้วจะเป็นหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายผู้ขายในฐานะลูกหนี้ (หนี้ส่งมอบทรัพย์สิน) ที่จะกำหนดเลือกตัวสินค้า อย่างไรก็ตามก็ดี กฎหมายของประเทศที่กล่าวถึงข้างต้นรวมทั้งประเทศไทย ก็ไม่ได้ปฏิเสธการมีส่วนร่วมของผู้ซื้อ เพราะเชื่อว่าวิธีการดังกล่าวจะเป็นช่วยป้องกันข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการกำหนดเลือกตัวสินค้าที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

เมื่อสินค้าที่ซื้อขายกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งด้วยวิธีการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ประเด็นที่ต้องพิจารณาประการต่อมื่อคือ จุดเวลาหรือเงื่อนไขที่จะทำให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายถูกโอนเปลี่ยนมือจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ซึ่งจากการศึกษากฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศส

พบว่า ทั้งสองประเทศยึดถือระบบสัญญาเดี่ยว โดยนำเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ร่วมเข้ากับ ความสมบูรณ์ของสัญญา กล่าวคือ หากคู่สัญญาตกลงซื้อขายกันโดยปราศจากเงื่อนไข เงื่อนไขใดๆ มา ประวิancar โอนกรรมสิทธิ์แล้ว กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายจะถูกโอนไปยังผู้ซื้อทันทีที่สัญญา เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ โดยไม่ต้องคำนึงถึงการส่งมอบสินค้าหรือการชำระราคาแต่ประการใด ต่างกับ ประเทศเยอรมนีที่ยึดถือ ระบบสองสัญญา และใช้หลักนิติกรรมลอยซึ่งหลักดังกล่าวจะแยก นิติกรรมทางหนึ่งออกจากนิติกรรมทางทรัพย์สิน ทำให้การโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายซึ่งเป็น นิติกรรมทางทรัพย์สินจะเกิดขึ้นเมื่อมีการส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายเป็นสำคัญ ซึ่งการส่งมอบนี้จะต้อง ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ (1) การส่งมอบการครอบครองทางกายภาพ ตามเงื่อนไขการส่งมอบที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ และ (2) การแสดงเจตนาโอนกรรมสิทธิ์

สำหรับการโอนความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขายนั้น กฎหมายของประเทศอังกฤษและ ประเทศฝรั่งเศสใช้หลักเดียวกัน คือ ความเสี่ยงภัยโอนพร้อมกับกรรมสิทธิ์ ดังนั้น เมื่อการโอน กรรมสิทธิ์ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของสัญญา การโอนความเสี่ยงภัยจึงขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของ สัญญาด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้ขายจึงต้องแบกรับความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขายไว้ตลอดเวลาที่ยัง เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ต่อเมื่อมีการตกลงซื้อขายจนเกิดเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดโดยสมบูรณ์ โดยปราศจากข้อตกลงที่เป็นเงื่อนไขเงื่อนไขเวลาประวิancar โอนกรรมสิทธิ์และสินค้าที่ซื้อขาย กลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้ว กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายก็จะถูกโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ใน ขณะเดียวกันผู้ซื้อก็ต้องรับภาระความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขายนั้นแทนผู้ขายไปด้วยในทันที ทั้งนี้ แม้ว่าผู้ซื้อจะยังไม่ได้รับมอบสินค้าที่ซื้อขายก็ตาม ซึ่งแตกต่างไปจากกฎหมายของประเทศ เยอรมนีที่ถือหลักว่า การโอนความเสี่ยงภัยจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการส่งมอบการครอบครองสินค้าที่ ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อแล้ว ซึ่งการส่งมอบดังกล่าวหมายถึงเฉพาะการส่งมอบทางกายภาพเท่านั้น มิได้ หมายถึงการส่งมอบที่จะทำให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้ผู้ซื้อจะรับมอบสินค้าไว้ในครอบครองส่งผลให้ต้องแบกรับความเสี่ยงภัยในสินค้าแทนผู้ขาย แล้วก็ตาม แต่สินค้าที่อยู่ในความครอบครองของผู้ซื้อดังกล่าว อาจจะยังมีได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ ซื้อก็ได้ หากขาดองค์ประกอบที่ (2) คือ การแสดงเจตนาตกลงระหว่างคู่สัญญาให้กรรมสิทธิ์ใน สินค้าที่ซื้อขายโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ที่เป็นเช่นนี้เพราะเมื่อผู้ขายได้ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย และผู้ซื้อได้ครอบครองทรัพย์สินนั้นแล้ว ผู้ซื้อย่อมมีอำนาจควบคุมทรัพย์สิน และสามารถให้ความ ระวังระมัดระวังในการรักษาทรัพย์สินนั้นได้ ดังนั้น ภาระและประโยชน์จึงควรจะไปยังผู้ซื้อ ไม่เช่นนั้นแล้วผู้ซื้อจะให้ความระมัดระวังน้อยมากในการรักษาทรัพย์สินที่ตนครอบครองอยู่ด้วย เหตุว่า ขณะนั้นทรัพย์สินดังกล่าวยังไม่ใช่กรรมสิทธิ์ของตน นั่นเอง

5.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งมอบ และรับมอบสินค้ามีลักษณะทางกฎหมายเป็นสัญญาจะซื้อจะขาย และด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติความหมายของสัญญาจะซื้อจะขายไว้ จะกล่าวถึงไว้ก็แต่เพียงในบทบัญญัติมาตรา 456 วรรคสอง ซึ่งเป็นเรื่องของหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดี แต่ถึงกระนั้น สัญญาจะซื้อจะขายก็เป็นสัญญาไม่มีชื่อชนิดหนึ่งที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง แยกออกจากสัญญาซื้อขายซึ่งเป็นเอกเทศสัญญา ดังนี้ การพิจารณาสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญา ตลอดจนผลบังคับทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงการซื้อขายล่วงหน้า ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าจะต้องบังคับใช้เป็นลำดับก่อนหลัง ดังนี้

(1) หากเรื่องใดข้อกำหนดการซื้อขายซึ่งถือเป็นสัญญามาตรฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง ก็ต้องบังคับตามข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าว ตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา อาทิ กำหนดเวลาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะต้องมาทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด และผู้ซื้อจะต้องเป็นฝ่ายที่แสดงเจตนาชำระหนี้ดังกล่าวก่อน คือ ภายในเวลา 17.00 น. ของวันทำการที่ 3 ของเดือนที่ครบกำหนดส่งมอบ

อย่างไรก็ดี หากข้อกำหนดการซื้อขายกำหนดไว้เป็นการแตกต่างจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และเรื่องต่างนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเช่นนี้แล้ว ข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าวก็จะมีผลบังคับ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะผู้เขียนเห็นว่า แม้ว่าคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะมีอำนาจในการออกประกาศเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ก็ตาม แต่ประกาศของคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าเช่นว่านั้นจะต้องไม่เป็นการขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ที่สูงกว่า ซึ่งหมายรวมถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีศักดิ์เทียบเท่าพระราชบัญญัติ ดังนั้น หากคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าออกข้อกำหนดการซื้อขายซึ่งถือเป็นสัญญามาตรฐานของการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ เป็นการขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อกำหนดการซื้อขายในเรื่องนั้นๆ ก็ห้ามมีผลบังคับใช้ไม่

(2) หากเรื่องใดข้อกำหนดการซื้อขายไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงก็ต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับใช้

นอกจากนี้ ด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญามาตรฐานที่มีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูป ตามนิยามศัพท์ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

พ.ศ. 2542 กล่าวคือ เป็นสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำหนดสาระสำคัญของสัญญาไว้ล่วงหน้า ดังนั้น หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภค และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ ตามนิยามศัพท์ในกฎหมายฉบับดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ข้อกำหนดการซื้อขายน่าจะมีสถานะเป็นสัญญาสำเร็จรูปที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมอีกฉบับหนึ่งด้วย ทั้งนี้ เพราะพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมนี้ สามารถใช้กับทั้งนิติกรรมตามกฎหมายเอกชนและตามกฎหมายมหาชน แต่อย่างไรก็ดี ในท้ายที่สุดหากมีข้อพิพาทเกี่ยวกับข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ที่เกิดจากข้อกำหนดการซื้อขายไม่เป็นธรรม การพิจารณาคดีของศาลอาจต้องคำนึงถึงลักษณะพิเศษของสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าด้วย เพื่อให้การใช้ดุลพินิจของศาลไม่ขัดหรือแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมายเฉพาะซึ่งในที่นี้คือพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542

อนึ่ง แม้การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าโดยเฉพาะสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ที่ผู้เขียนศึกษาอยู่นี้ เป็นการจะซื้อจะขายสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ใช่สังหาริมทรัพย์พิเศษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 456 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทำให้การจะซื้อจะขายข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ดังกล่าวไม่ตกอยู่ใต้บังคับของมาตรา 456 วรรคสอง เรื่องหลักฐานในการฟ้องร้อง แต่ถึงกระนั้น การซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยก็เป็นการซื้อขายที่มีหลักฐานแห่งสัญญาในรูปคำสั่งซื้อคำสั่งขายอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกต้องตรงกัน ซึ่งพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ให้การยอมรับยานอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว

ประเด็นที่ผู้เขียนได้ศึกษาในประการต่อมาคือ สินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ที่ซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเมื่อใด ซึ่งจากการพิจารณาเงื่อนไขและวิธีการส่งมอบสินค้าตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพสินค้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ กำหนดไว้ พบว่า ผู้ขายมีหน้าที่ที่จะต้องนำข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ที่มีมาตรฐาน (อาทิตความชื้น สิ่งเจือปน) เป็นไปตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่องมาตรฐานสินค้าข้าว พ.ศ. 2540 ส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนด ซึ่งจะต้องเป็นคลังสินค้าที่ขึ้นทะเบียนไว้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ด้วยวิธีการเทกอง จากนั้นจะมีการตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักสินค้า เรียกการตรวจสอบครั้งนี้ว่า ตรวจสอบคุณภาพขาเข้า โดยผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ขึ้นทะเบียนไว้กับตลาดและผู้ซื้อเป็นฝ่ายเลือก หากผลการตรวจสอบพบว่าสินค้านี้มีมาตรฐานและน้ำหนักตรงตามคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบที่ผู้ซื้อระบุแล้ว ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าจะออกไปรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าให้แก่ผู้ขาย และคลังสินค้าจะนำสินค้าจัดเก็บเข้าคลังสินค้า แต่หากสินค้าไม่มีคุณภาพ และ/หรือมีน้ำหนักไม่เป็นไปตามที่กำหนด ผู้ขายจะต้องนำสินค้ามาส่งใหม่ให้ถูกต้อง

ครบถ้วน จากนั้น เมื่อถึงเวลาส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อจะมีการตรวจสอบคุณภาพและน้ำหนักสินค้าอีกครั้ง โดยผู้ตรวจสอบคุณภาพคนเดิม เรียกการตรวจสอบครั้งนี้ว่า การตรวจสอบคุณภาพขาออก หากสินค้ามีคุณภาพ และน้ำหนักเป็นไปตามที่กำหนด ผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าออกใบรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าให้แก่ผู้ขาย แต่หากสินค้ามีคุณภาพและ/หรือมีน้ำหนักไม่เป็นไปตามที่กำหนด คลังสินค้าจะต้องนำสินค้ามาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อใหม่ให้ถูกต้องครบถ้วน

ดังนั้น เนื่องจากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า กำหนดให้ผู้ขายนำสินค้าข้าว 5 เปอร์เซ็นต์ มาส่งมอบให้แก่คลังสินค้าโดยวิธีการเทกอง ดังนั้น สภาพของสินค้าของผู้ขายที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ/น้ำหนัก และถูกนำเข้าจัดเก็บในคลังสินค้าเพื่อรอการส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ จึงมีลักษณะเป็นกองข้าวที่ยังไม่มีการบรรจุลงบรรจุภัณฑ์ใดๆ และเมื่อสินค้าถูกนำเข้าจัดเก็บในคลังสินค้า สินค้าของผู้ขายอาจจะถูกนำไปเก็บรวมกันกับสินค้าชนิดเดียวกันของผู้อื่น เนื่องจากข้อกำหนดการซื้อขายไม่ได้บังคับหรือกำหนดให้คลังสินค้าจะต้องแยกเก็บสินค้าของผู้ขายแต่ละคนออกจากกัน ดังนั้น ในท้ายที่สุดสินค้าที่ส่งมอบให้แก่ผู้ซื้ออาจจะเป็นสินค้ากองอื่นซึ่งไม่ใช่อันเดียวกันกับผู้ขายนำมาส่งมอบก็เป็นได้ ดังนั้น ข้อกำหนดการซื้อขายข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ จึงกำหนดให้มีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าและน้ำหนักสินค้าอีกครั้งเมื่อนำสินค้าออกจากคลังสินค้าก่อนส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ (ตรวจสอบคุณภาพขาออก) โดยผู้ตรวจสอบคุณภาพรายเดิม ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าการต่อเมื่อสินค้าผ่านการตรวจสอบคุณภาพขาออกและผู้ขายได้รับใบรับรองคุณภาพและน้ำหนักสินค้าขาออกแล้วเท่านั้น สินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ จึงจะกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

จากหลักกฎหมายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี หรือแม้กระทั่งประเทศไทยเองก็ตรงกันว่า การโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยในสินค้าที่ซื้อขายจะเกิดขึ้นได้เมื่อสินค้ากลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแล้วเท่านั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า การที่ข้อบังคับคณะกรรมการสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 กำหนดว่า

“ข้อ 28 ภาระและความเสี่ยงภัยของสินค้า

28.1 ความเสี่ยงภัยต่อการสูญหายหรือเสียหายของสินค้าให้ตกเป็นของผู้ซื้อทันทีเมื่อ

28.1.1 สินค้าข้ามพินกราบเรือ ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FOB

28.1.2 คลังสินค้าได้นำสินค้าที่ได้มาตรฐานตามข้อบังคับนี้ ส่งมอบในรถบรรทุกที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมาเพื่อรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนดในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบเรียบร้อยแล้ว ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนด

28.2 ในกรณีที่สินค้าเกิดสูญหายหรือเสียหายในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของคลังสินค้าก่อนการส่งมอบตามที่ผู้ซื้อระบุในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบ กรณีเงื่อนไข FOB หรือ ส่งมอบในรถบรรทุกแบบยกเทที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมารับสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อระบุในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบ แล้วเสร็จ ให้ผู้ขายเป็นผู้ที่มีสิทธิได้รับการชดใช้ในความสูญหายหรือเสียหายดังกล่าว”

การกำหนดเงื่อนไขแห่งการโอนความเสี่ยงภัยไว้เช่นนี้เป็นการถูกต้องตามหลักกฎหมายที่ประเทศไทยยึดถือดังที่ผู้เขียนได้ศึกษามาแล้ว กล่าวคือ ให้ความเสี่ยงภัยโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อสินค้าที่ซื้อขายกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง นั่นคือ เมื่อสินค้าข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ได้ผ่านการตรวจคุณภาพและน้ำหนักขาออกแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อกำหนดการซื้อขายดังกล่าวกล่าวถึงเฉพาะเงื่อนไขในการโอนไปซึ่งความเสี่ยงภัย แต่ไม่ได้กล่าวถึงเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายเอาไว้ ซึ่งจากการศึกษาหลักกฎหมายเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ของประเทศไทยที่ใช้หลักความเสี่ยงภัยโอนพร้อมกรรมสิทธิ์ (Res Perit Domino) ดังนั้น ความเสี่ยงภัยจึงโอนตกติดไปกับกรรมสิทธิ์เสมอ ดังนี้ เพื่อให้ข้อกำหนดการซื้อขายข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ มีความชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประกอบกับคู่สัญญาสามารถใช้หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาที่กำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาเพื่อประวิงการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรจะอาศัยหลักเสรีภาพมาใช้ในการกำหนดเงื่อนไขเพื่อประวิงการโอนกรรมสิทธิ์และเงื่อนไขที่เหมาะสมน่าจะเทียบเคียงกับกฎหมายของประเทศเยอรมนีที่มีแนวความคิดเบื้องหลังว่า “ความเสี่ยงภัยในทรัพย์สินที่ซื้อขายจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในเวลาที่จะส่งมอบ” เพราะเมื่อผู้ซื้อได้ครอบครองทรัพย์สินนั้นแล้ว ผู้ซื้อย่อมมีอำนาจควบคุมทรัพย์สินและสามารถใช้ความระมัดระวังในการรักษาทรัพย์สินนั้นได้ ดังนั้น ภาระและประโยชน์จึงควรจะตกไปยังผู้ซื้อ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเหมาะสมเพราะเมื่อผู้ขายส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อตามเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้แล้ว ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่าผู้ซื้อพอใจกับการส่งมอบสินค้าของผู้ขายในลักษณะดังกล่าว

ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับคณะกรรมการสินค้าเกษตรล่วงหน้า ว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เเปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 ข้อ 28 เสียใหม่ ด้วยการกำหนดให้ “การรับมอบของผู้ซื้อ” เป็นเงื่อนไขแห่งการโอนไปซึ่งกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัย เป็นดังนี้

“ข้อ 28 กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยของสินค้า

28.1 ให้กรรมสิทธิ์และความเสี่ยงภัยต่อการสูญหายหรือเสียหายของสินค้าตกเป็นของผู้ซื้อทันที

28.1.1 สินค้าข้ามพรมกราบเรือ ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข FOB

28.1.2 คลังสินค้าได้นำสินค้าที่ได้มาตรฐานตามข้อบังคับนี้ ส่งมอบในรถบรรทุกที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมาเพื่อรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนดในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบเรียบร้อยแล้ว ในกรณีของการส่งมอบและรับมอบสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อกำหนด

28.2 ในกรณีที่สินค้าเกิดสูญหายหรือเสียหายในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของคลังสินค้าก่อนการส่งมอบตามที่ผู้ซื้อระบุในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบ กรณีเงื่อนไข FOB หรือ ส่งมอบในรถบรรทุกแบบยกเทที่ผู้ซื้อจัดเตรียมมารับสินค้า ณ คลังสินค้าที่ผู้ซื้อระบุในคำบอกกล่าวรายละเอียดการส่งมอบ แล้วเสร็จ ให้ผู้ขายเป็นผู้ที่มีสิทธิได้รับการชดใช้ในความสูญหายหรือเสียหายดังกล่าว”

ประเด็นปัญหาประการสุดท้ายตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ การกำหนดคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะเข้ามาเป็นคลังสินค้านำร่องในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่า หากมีการปรับปรุงคุณสมบัติของคลังสินค้าที่จะเป็นคลังสินค้านำร่อง ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันด้านราคาค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับค่าบริการคลังสินค้านำร่องจะทำให้ราคาซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ลดลง และนำมาซึ่งแรงจูงใจให้คนหันมาซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มากยิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากคลังสินค้านำร่องที่ขึ้นทะเบียนไว้กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงสถานที่จัดเก็บ รักษา ปรับปรุงคุณภาพสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ของผู้ขายเพื่อบำเน็จทางการค้าระหว่างรอการส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อดังเช่นการประกอบกิจการคลังสินค้าทั่วไปเท่านั้น แต่คลังสินค้านำร่องยังมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการส่งออกสินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ออกไปนอกราชอาณาจักรให้แก่ผู้ซื้อแทนผู้ขายด้วย ทั้งนี้ เป็นไปตามข้อ 5.2 แห่งประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขึ้นทะเบียนคลังสินค้าเป็นคลังสินค้านำร่องของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งจากการศึกษาของผู้เขียนพบว่า สินค้าข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ถูกกำหนดให้เป็น “สินค้ามาตรฐาน” ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503 ดังนั้น การจะส่งออกนอกราชอาณาจักรซึ่งสินค้านี้ดังกล่าว สินค้าจะต้องมีคุณสมบัติ อาทิ พื้นข้าว (ระดับความยาว) ส่วนผสม สิ่งเจือปน ไม่ต่ำไปกว่าคุณภาพขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงพาณิชย์

เรื่อง มาตรฐานสินค้าข้าว พ.ศ. 2540 ฉบับลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2540 นอกจากนี้ ผู้ที่จะทำการค้าสินค้ามาตรฐานดังกล่าวได้ยังจะต้องจดทะเบียนเป็นผู้ทำการค้าขาออก ตามความในมาตรา 4 (2) ของพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503 ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำหรับนิติบุคคลผู้ทำการค้าสินค้ามาตรฐานข้าวขาวที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. มีทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้ว ไม่ต่ำกว่า 1,000,000 บาท
2. เป็นสมาชิกสมาคมการค้าที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการส่งเสริมการค้าสินค้า

มาตรฐานชนิดที่ขอจดทะเบียน

อย่างไรก็ดี ความข้างต้นไม่ใช่บังคับกับรัฐวิสาหกิจ และสหกรณ์

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังพบต่อไปว่า กิจการคลังสินค้าถือเป็นหนึ่งในกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2515 ซึ่งผู้ที่จะประกอบกิจการคลังสินค้าจะต้องได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการคลังสินค้าจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ทั้งนี้ กระทรวงพาณิชย์ได้อาศัยอำนาจตามความในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวออกประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การกำหนดเงื่อนไขควบคุมกิจการคลังสินค้า พ.ศ. 2535 ฉบับลงวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2535 กำหนดหลักเกณฑ์การประกอบกิจการคลังสินค้าที่สำคัญไว้ดังนี้

1. จดทะเบียนเป็นบริษัท มีทุนจดทะเบียนไม่ต่ำกว่า 5,000,000 บาท
2. คลังสินค้าต้องมีสภาพทางกายภาพตามที่กำหนดไว้

อย่างไรก็ดี ความข้างต้นไม่ใช่บังคับกับองค์การของรัฐบาล และสหกรณ์ที่ประกอบกิจการคลังสินค้า

ดังนั้น จากหน้าที่อันเป็นลักษณะเฉพาะของคลังสินค้านำรับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้คลังสินค้าที่จะมาขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้านำรับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ จะต้องเป็นทั้งผู้ประกอบกิจการเป็นคลังสินค้าตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 และจดทะเบียนเป็นผู้ค้าสินค้ามาตรฐาน ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503 ซึ่งสามารถสรุปคุณสมบัติร่วมกันของคลังสินค้าตามกฎหมายทั้งสองฉบับ ได้ดังนี้

1. เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัท มีทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่า 5,000,000 บาท และต้องมีทุนจดทะเบียนส่วนที่ชำระแล้วไม่น้อยกว่า 1,000,000 บาท
2. ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการคลังสินค้า ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม 2515 และมีคลังสินค้าตามสภาพที่กฎหมายกำหนด
3. เป็นสมาชิกสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย และขึ้นทะเบียนเป็นผู้ทำการค้าขาออกสินค้ามาตรฐาน ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503

4. คุณสมบัติตามข้อ 1. ถึง 3. ไม่ใช่บังคับกับองค์การของรัฐบาล และสหกรณ์ที่ประกอบกิจการคลังสินค้า

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่า น่าจะนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมากำหนดเป็นคุณสมบัติคลังสินค้ารับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าฯ แทนคุณสมบัติที่กำหนดไว้เดิมในข้อ 2 ของประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขึ้นทะเบียนคลังสินค้าเป็นคลังสินค้านำรับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งก่อนข้างจะเคร่งครัดเกินความจำเป็น และกำหนดใหม่เป็นดังนี้

“ข้อ 2 คุณสมบัติของนิติบุคคลที่จะขอขึ้นทะเบียนเป็นคลังสินค้านำรับรอง

2.1 เป็นนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่า 5,000,000 บาท และต้องมีทุนจดทะเบียนส่วนที่ชำระแล้วไม่น้อยกว่า 1,000,000 บาท และมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการค้าข้าวทั้งในและนอกราชอาณาจักร

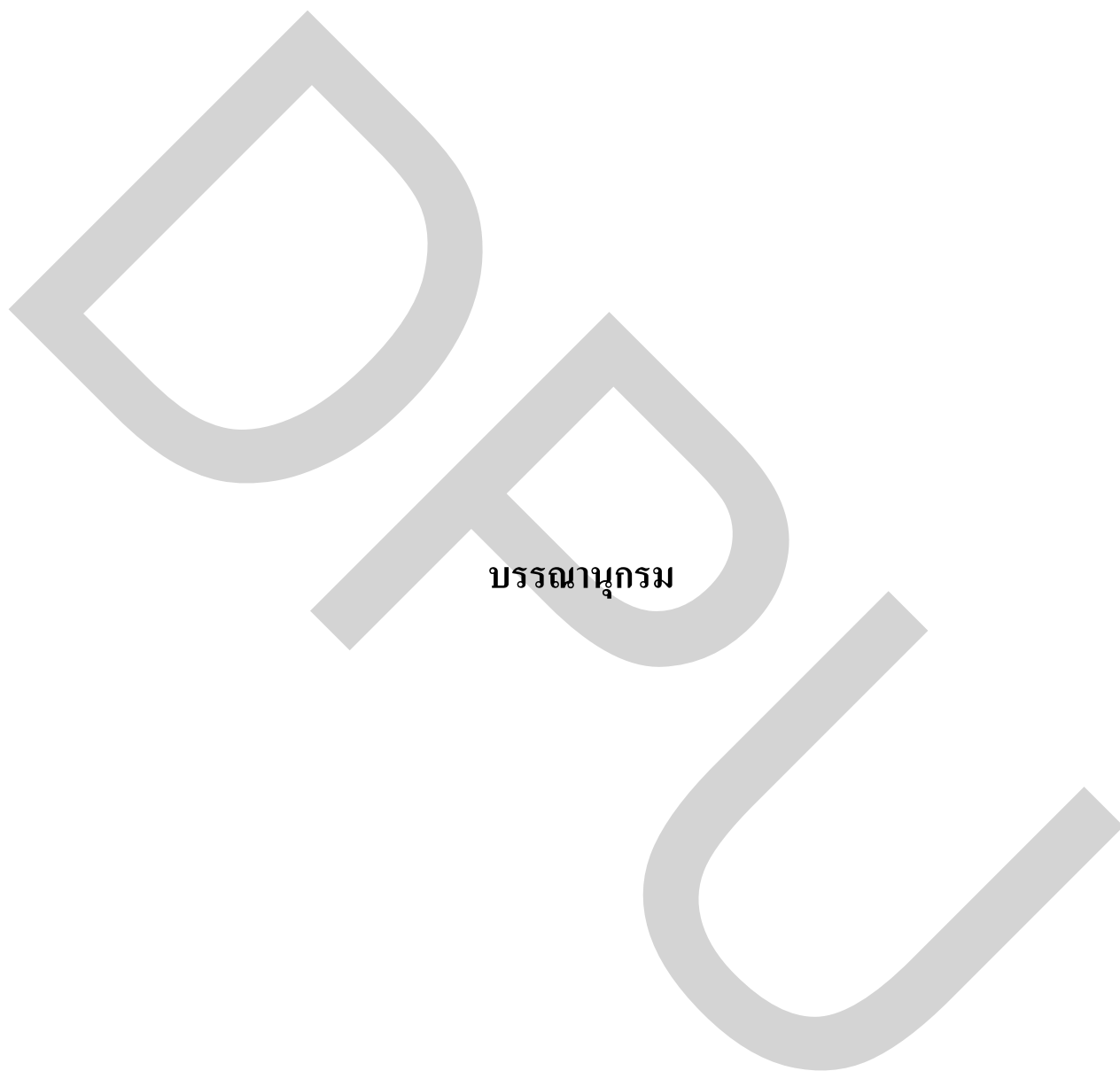
2.2 ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ค้าสินค้ามาตรฐาน (ประเภทสินค้าข้าว) ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503

2.3 ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการคลังสินค้า ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58

2.4 เป็นผู้มิประวัติในการส่งออกข้าวไปจำหน่ายนอกราชอาณาจักรซึ่งได้รับการรับรองจากสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทยว่ามีปริมาณการส่งออกข้าวดังกล่าวอยู่ในสิบห้า (15) อันดับแรกของประเทศไทยต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าห้า (5) ปีจนถึงวันที่ได้ยื่นคำร้องขอขึ้นทะเบียนตามประกาศนี้ ทั้งนี้ เว้นแต่จะได้รับยกเว้นจากตลาดเป็นรายกรณีไป

2.5 ไม่อยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีจากทางราชการอันเกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการคลังสินค้าหรือการส่งออกสินค้าของผู้ขออนุญาตทั้งในและนอกราชอาณาจักรหรือถูกฟ้องร้องเป็นคดีล้มละลายในระหว่างระยะเวลาที่ได้ร้องขอขึ้นทะเบียนตามประกาศนี้

ข้อ 2.1 ถึง 2.4 ไม่ใช่บังคับกับองค์การคลังสินค้าและสหกรณ์ที่ประกอบกิจการคลังสินค้า”

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์. (2542). พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. (2547). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ตัวแทน นายหน้า จำทำของ รับขน (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- จำปี โสคติพันธุ์. (2543). คำอธิบายกฎหมายลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จำปี โสคติพันธุ์. (2548). คำอธิบายกฎหมายลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ พร้อมคำอธิบายใน ส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ ที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิต เศรษฐบุตร. (2526). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ชัยวัฒน์ สหสกุล. (2547). เปิดประตูตลาดซื้อขายล่วงหน้า. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง.
- เดือน จิตรกร. (2510). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย เอกเทศสัญญา (ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สินเช่าซื้อ). กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์.
- ไพโรจน์ อารักขา. (2543). ครบเครื่องเรื่องคุ้มครองผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม).
- ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. (2547). วันแรกก้าว AFET at First Step พิธีเปิดตลาด สินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย 28 พฤษภาคม 2547.
- ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. (2552). ลงทุนอย่างไร...ใน AFET เพื่อบริหารความเสี่ยงและเพื่อการลงทุน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เอส. พี. เอ็น. การพิมพ์. ห
- ประพันธ์ ศาตะมาน และไพจิตร ปุญญพันธ์. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ปรีชา สุมาวงศ์. (2527). คำบรรยายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

- ปรีชา สุมาวงศ์. (2552). คำบรรยายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเกษม.
- ไพฑูริศ เอกจริยกร. (2547). คำอธิบายกฎหมายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ (พิมพ์ครั้งที่ 3) แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ไพยม เลขยานนท์. (2499). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- พระมณฑุภาณวิมลศาสตร์. (2522). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ). กรุงเทพฯ: อักษรประเสริฐ.
- พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วนิกกุล). (2509). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 มาตรา 1-20 (พิมพ์ครั้งที่ 2). พระนคร: ไทยพิทยา.
- พระยาวิฑูรธรรมพิเนตุ. (ม.ป.ป.). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. พระนคร : สยามบรรณกิจ.
- พระยาสุริยานุวัตี. (2454). ทรัพย์ศาสตร์. กรุงเทพฯ: พิมพ์เศ.
- ไพยม เลขยานนท์. (2499). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2527). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษรสาสน์.
- ร.แสงกาต์. (2526). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิริยะ เกิดศิริ. (2515). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิญญู เครื่องงาม. (2542). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- วิญญู เครื่องงาม. (2549). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- สำนักงานคณะกรรมการก้ำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า. (2552). สัญญาซื้อขายล่วงหน้า สินค้าเกษตร. กรุงเทพฯ.
- สุภาพ วงศ์เกียรติขจร. (2549). ระบบนิติสัมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้าและการซื้อขายล่วงหน้าที่ไม่เป็นธรรม. กรุงเทพฯ.
- เสริม วินิจฉัยกุล. (2492). เอกเทศสัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 2). พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง.

- โสภณ รัตนกร. (2532). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป. กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซ็ท.
- หยุด แสงอุทัย. (ม.ป.ป.). แนวคำถามตอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย และเปลี่ยนให้. กรุงเทพฯ.
- อัครวิทย์ สุมาวงศ์. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม สัญญา. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- อังกรารวรรณ งามญาณ. (2544). ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า. กรุงเทพฯ: เอ็กชเปอร์เน็ท.
- อนุวัติ ใจสมุทร. (2514). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย สัญญา (มาตรา 354 ถึงมาตรา 394). กรุงเทพฯ:
- อำนาจ ชีระวนิช. (2522). ตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า. กรุงเทพฯ: ชินอักษรการพิมพ์.

บทความ

- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2543). “หลักการโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์และหลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยสุจริตเปรียบเทียบหลักกฎหมายเยอรมัน อังกฤษและไทย.” เอกสารประกอบการศึกษาวิชากฎหมายลักษณะทรัพย์สินและที่ดิน วิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเยอรมัน วิชารากฐานกฎหมายแพ่ง. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บัญญัติ สุชีวะ. (พฤษภาคม 2529). “การโอนกรรมสิทธิ์ในสัญญาซื้อขาย.” วารสารกฎหมาย, 2 (2).
- พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร. (2523). “การโอนกรรมสิทธิ์โดยผลแห่งสัญญา.” บทบัณฑิตย, เล่ม 27 (2).
- ไพจิตร ปุญญพันธ์. (2508, ตุลาคม). “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง.” บทบัณฑิตย, เล่มที่ 23 (4).
- ไพจิตร ปุญญพันธ์. (2544, พฤษภาคม-สิงหาคม). “ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ ทรัพย์สินในอนาคต หรือยังไม่มีกรรมสิทธิ์ซึ่งเป็นสัญญาที่ใช้บังคับกันได้: วัตถุประสงค์กับการชำระหนี้.” คุลพาท, 48 (2).
- สุภาพ วงศ์เกียรติขจร. (2549). “ระบบนิติสัมพันธ์ในการซื้อขายล่วงหน้าและการซื้อขายล่วงหน้าที่ไม่เป็นธรรม.”
- หยุด แสงอุทัย. (กันยายน 2528). “ปัญหาการแยกสัญญาทางหนี้และสัญญาทางทรัพย์สินในสัญญาซื้อขายเยอรมัน.” วารสารนิติศาสตร์.
- อุกฤษ มงคลนาวิน. (2514). “กฎหมายแพ่งฝรั่งเศสว่าด้วยซื้อขาย.” บทบัณฑิตย, เล่ม 28.
- ไพศาล กุมลวิชัย. (2504). “สัญญาจะซื้อจะขายกับเสรีภาพในการทำสัญญา.” คุลพาท 8 เล่ม 5.

วิทยานิพนธ์

- ธีระ เบญจรัศมีโรจน์. (2547). *สัญญาซื้อขายทรัพย์สินในอนาคต ปัญหาบางประการในกฎหมายไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภาวิณี กรุดทอง. (2542). *นิติสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มงคล ทวีวิทย์. (2545). *สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าตามพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542: ศึกษาเฉพาะกรณีรูปแบบและการบังคับใช้สัญญาซื้อขายล่วงหน้า* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เรืองวลี ทองนิ่ม. (2550). *สัญญาเบื้องต้น: ศึกษากรณีสัญญาจะซื้อจะขาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อังฉรา คำด้วง. (2538). *การโอนความเสี่ยงภัยในสัญญาซื้อขาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอื่น ๆ

- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2549). “หลักการโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์และหลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยสุจริตเปรียบเทียบหลักกฎหมายเยอรมัน อังกฤษและไทย.” เอกสารประกอบการศึกษา.

กฎหมาย

- ข้อบังคับคณะกรรมการตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าว่าด้วยข้อกำหนดการซื้อขายนล่วงหน้า ข้าวขาว 5 เปอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบสินค้าตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2554.
- ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดเงื่อนไขควบคุมกิจการคลังสินค้า พ.ศ. 2535 ฉบับลงวันที่ 5 มีนาคม 2535.
- ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง มาตรฐานสินค้าข้าว พ.ศ. 2540 ฉบับลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2540.

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม 2515.

ประกาศคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ที่ กน 3/2546 เรื่อง รายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า.

ประกาศคณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ที่ กน 3/2546 เรื่อง รายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาระหว่างนายหน้าซื้อขายล่วงหน้ากับลูกค้าเพื่อทำการซื้อขายล่วงหน้าแทนลูกค้า ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2546.

ประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขึ้นทะเบียนคลังสินค้าเป็นคลังสินค้านับรองของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 31 มีนาคม 2554.

ประกาศตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบคุณภาพสินค้าข้าวขาว 5 เปรอร์เซ็นต์ ประเภทการส่งมอบและรับมอบตามเงื่อนไข Free On Board (FOB) ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2554.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าขาออก พ.ศ. 2503.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Ashington Piggeries Ltd v. Christopher Hill Ltd (1972) A.C. 441.

CFTC. (1998). *Commodity Futures Trading Commission Announces Participation in COSRA* [The Council of Securities Regulators of the America] *Investor Education Week*. Release 4112-98.

E.J Cohn. (1971). *Manual of German Law*. London: Oceana Publications,

Eliinger, Eliahn Peter. (2002-2003). *Benjamin's Sale of Goods*. London: Sweet&Maxwell,

Reynolds. (n.d.). *F.M.B., Benjamin's Sale of Goods*. 5 th. London: Sweet & Maxwell.

Richard Miles. (2001). *Blackstone's Sale and Supply of Goods and Services*. London: Blackstone Press

Zweigert, Konrad. *Contract for Work on Goods and Building Contracts*.

ARTICLES

Marcel Planiol & George Ripert. "Treaties on Civil Law." *Vol. II Part I*.

Paul Mitchell. (October 2001). "The development of quality obligations in Sale of Goods." *Law Quarterly Review*.

Planiol, Marcel. (Louisiana: The Louisiana State Law Institute, 1959). "Treatise on the Civil Law." *Vol. 1, Part 2. Vol. 2, Part 1*. Translated from *Traite Elementaire de Droit Civil*, by Louisiana State Law Institute.

ELECTRONIC SOURCES

กรมการค้าภายใน. (ม.ป.ป.). ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2556, จาก <http://www.dit.go.th/MahaSarakhm/contentdet.asp?deptid=84&id=8997>

ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2554, จาก <http://www.afet.or.th/v081/thai/>.

บัญญัติ สุชีวะ. (ม.ป.ป.). การทำสัญญาในอังกฤษ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2554, จาก ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม http://elib.coj.go.th/Article/d7_2_4.pdf.

พิรพล ประเสริฐศรี. (ม.ป.ป.). ความรู้เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า (1) ความเป็นมาของ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2554, จาก <http://www.afet.or.th/v081/thai/learning/articleShow.php?id=3>.

พิรพล ประเสริฐศรี. ประโยชน์ของราคาล่วงหน้าใน AFET. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2556 จาก <http://www.afet.or.th/v081/thai/learning/articleShow.php?id=31>

ไพศาล กุมารย์วิสัย. (ม.ป.ป.). "สัญญาจะซื้อจะขายกับเสรีภาพในการทำสัญญา." *จุลพาห* หน้า 468. ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2554, จาก <http://www.library.coj.go.th/indexarticle2.php?Idmain=22&&No=22&&Title=นิติกรรมสัญญา&&page=>.

วิดีทัศน์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2554, จาก <http://www.oae.go.th/main.php?filename=index>.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล นางสาวณัฏฐา วีระบัญชา
วัน เดือน ปี เกิด 3 เมษายน 2524
ที่อยู่ ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ชั้น 15
อาคารซีอาร์ซี ออลซีซั่นเพลส เลขที่ 87/2 ถนนวิฑู แขวงลุมพินี
เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา ปีการศึกษา 2545 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน ผู้อำนวยการ ฝ่ายกฎหมาย
ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย